הלכה · משנה תורה · מפרשים · שורשי הים · ספר זמנים

שורשי הים על משנה תורה, הלכות שביתת יום טוב

רבי יצחק מאיו

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

שורשי הים על משנה תורה, הלכות שביתת יום טוב

רבי יצחק מאיו

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/שורשי-הים-על-משנה-תורה-הלכות-שביתת-יום-טוב/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
הלכה ד 4
הלכה יד 18
פרק ב 32
הלכה ד 32
הלכה ז 38
הלכה ח 48
הלכה ט 53
הלכה י 60
הלכה טז 74
הלכה יז 78
הלכה יח 80
פרק ג 82
הלכה ח 82
הלכה ט 90
פרק ד 105
הלכה ג 105
הלכה ד 112
פרק ה 117
הלכה כ 117
פרק ח 131
הלכה יח 131

פרק א

הלכה ד

שורש מתוך שהותרה כו'.כל מלאכה כו' שמתוך שהותרה הוצאה בי"ט לצורך אכילה הותרה שלא לצורך אכילה כו'. ובגמ' ביצה די"ב עלה דמתני' דאיפליגו ב"ש וב"ה אם מוציאין את הקטן כו' אמרינן בגמ' דקמפלגי ב"ש וב"ה אי אמרינן מתוך שהותרה הוצאה לצורך הותרה נמי שלא לצורך או לא ומתקיף עלה רבה ממאי דב"ש וב"ה בהא פליגי דלמא בערוב והוצאה לשבת ואין ערוב והוצאה לי"ט קמפלגי כו' ורב יוסף מתקיף עלה אלא מעתה לפלגו באבני' כו' ש"מ בהוצאה שלא לצורך פליגי ע"כ וכתבו התוספות הכי גריס רש"י ז"ל כו' עד ע"כ פרש"י כו' ורש"י קים ליה דהואיל והותרה הותרה לגמרי אלא רבנן הוא דגזור בדבר שאין בו צורך י"ט כלל עכ"ל.

הנה מדברי הר"ן ז"ל בפי' ההלכות נר' דלדעת רש"י הוצאת כלים אפי' שאין בהם צורך היום כלל שרו לגמרי לכתחילה ואפי' איסורא דרבנן ליכא זולת בהוצאת אבנים איכא איסורא דרבנן משום טירחא וכ"כ מרן ב"י ז"ל בסימן תקי"ח בשם הר"ן ז"ל לדעת רש"י יע"ש ובהיותי יוצק מים בפני מורי הר' מר יאודה אשכנזי זלה"ה שמעתי מפה קדוש שהיה מתמיה על זה ממ"ש רש"י גופיה בפסחים פרק כל שעה דל"ו ע"א גבי הא דתניא אין לשין את העיסה בפסח ביין ושמן ודבש ואם לש רג"א תשרף מיד ופי' רש"י דבמועד קאמר ולא בי"ט דהבערה שלא לצורך היא יע"ש ואי אמרת דמשום מתוך שרי לגמרי ואפי' מדרבנן א"כ שפיר מתוקמא האי ברייתא אפי' בי"ט גופיה ואף דהבערה שלא לצורך היא אפי' הכי שרי מטעם מתוך ואף למ"ש הפ"ח בסי' תמ"ו דהתם היינו טעמ' שעדיין לא החמיצה ולהכי אי הוי בי"ט יבטיליה מקודם שיחמיץ ובהכי לא קעבר בב"י יע"ש אכתי לא אפרק מחולשא דכיון דמטעם מתוך שרי לגמרי למה לא ישרפנו כדי לקיים מצוה דרבנן ואין לומר דמשו' איסור מוקצה אסור וכמ"ש התוס' ברפ"ק דכתובות דהא ניחא היכא דמונח החמץ במקום שאינו יכול לשורפו דאיכא צורך טלטול אבל היכא דליכא צורך טלטול ישרפנו במקומו ומאי דוחקיה דרש"י לאוקומי הך ברייתא במועד ולא ביו"ט דהא שפי' מתוקמה ביו"ט ובדליכא צורך טלטול ותו דהא משמע מדברי רש"י דעיקר טעמא משום דהבערה שלא לצורך היא ולא משום איסור טלטול ואף לפי מ"ש רש"י בפ' אין צדין דכ"ז ע"ב במתני' דחלה שנטמאת דהיכא דרחמנא אחשיביה להבערה אסורה ואפילו ביו"ט מ"מ אין זה במשמעות דבריו דא"כ לא הול"ל מטעם דהבערה שלא לצורך היא דבכה"ג אפילו לצורך אסו' דומייא דשמן שריפה ואם היינו אומרים דלרש"י ז"ל אסו' להוציא מטעם מתוך דבר שאין בו צורך כלל מדרבנן

וכדמשמע להו להתו' ולמרן ב"י ניחא אבל לדעת הר"ן ז"ל ק' ולא ידענא מהיכא פשיטא ליה להר"ן כך דאדרב' פשטא דסוגייא מוכח דלפום מסקנא יש ערוב והוצאה ביו"ט וכ"נ מדברי רש"י שכתב וז"ל אלמא משמע דהוצאה שלא לצורך אסירא מדרבנן ולהכי צרכינן עירובי חצרות ביו"ט עכ"ל אלו תורף דברי מורי הרב זלה"ה.

ולע"ד ק"ל תו ממ"ש רש"י לקמן בפ' המביא דל"ד ע"ב עלה דאיבעייא לן התם דרסה או טרפה בכותל מהו ופירש רש"י מי מחזקינן ריעותא משום חשש איסו' מלאכה ביו"ט דילמא משתכח טריפה ונמצא שוחטה שלא לצורך עכ"ל. ואם איתא דמשום מתוך שרי לגמרי ואפי' איסורא דרבנן ליכא מאי קמבעייא ליה הא פשיטא דשרי כיון דליכא שום איסורא ואם היינו אומרי' דאף לרש"י ז"ל כל דליכא צורך כלל איכא איסורא מדרבנן מיהא אפשר דהא קמבעייא ליה מי מחזקינן איסור' והו"ל כודאי טריפה כיון דאיכא איסורא דרבנן דכל כה"ג חשיב כשלא לצורך כלל אבל לדעת הר"ן ז"ל ק' ועיין להרפ"ח בסי' תצ"ח סק"ח שכתב דמה"ט פסקו הפוסקים אות' בעייא לקולא משום מתוך יע"ש.

ותו ק"ל מאותה ששנינו בבכורות פרק הלוקח בהמה דכ"ד ע"ב ר"י ן' המשולם או' השוחט את הבכור עושה מקום בקופיץ מכאן ומכאן ותולש את השער ובלבד שלא יזיזינו ממקומו כו' ובעינן עלה בגמ' כנגדו ביו"ט מהו טעמא דר"י ן' המשולם משום דקסבר תולש לאו היינו גוזז ובי"ט אסור משו' דהו"ל עוקר דבר מגדולו א"ד בעלמא סבר ר"י תולש היינו גוזז ובי"ט ה"ט דשרי משו' דהו"ל דבר שאינו מתכוין והדר קאמר דלרב דס"ל דבר שא"מ אסור בי"ט שרי משום דהו"ל עוקר דבר מגדולו כלאחר יד יע"ש. מבואר יוצא מאותה שמועה דליכא טעמא למשרי גבי י"ט אלא או משום דבר שא"מ או משום דהוי כלאחר יד. והשתא לשיטת רש"י תיפוק לי דאפילו מתכוין נמי שרי מטעם מתוך דהא מלאכת הגזיזה הותר לצורך אוכל נפש וכמ"ש הרא"ש שם דמורט נוצה מהעוף אפילו לאחר מיתה איכא משום גוזז והותר ביו"ט וא"כ איכא למימר שפיר מתוך שהותר גזיזה באוכל נפש הותר נמי שלא לצורך כלל ובשלמ' לשיטת התוס' והרא"ש דס"ל דלא הותר מטעם מתוך אלא היכא דאיכא צורך קצת ניחא דהכא כיון דאפ' לשחיטה בלי תלישה משום חשש שמא תתקלקל שחיטתו לא חיישינן וחשיב כשלא לצורך כלל וכן נראה מדברי ה"ה ז"ל בפ"ג מהל' יו"ט ה"ג דעל מ"ש בשם הרמב"ן דמותר למרוט נוצה של עוף מבית השחיטה כדי שלא תתקלקל שחיטתו מטעם מתוך כתב הוא ז"ל דליכא הכא טעם מתוך משום דהכא הרי אפשר בלא"ה יע"ש איברא דלפי מ"ש ה"ה ז"ל בפ"א מהלכות יו"ט שדעת רבינו כדעת רש"י דמשום טעמא דמתוך הותר לגמרי ואפילו שלא לצורך כלל זולת בהוצאת אבנים משום טירחא ק' אמאי לא התיר רבינו מריטת נוצה

אפי' מחיים אע"ג דליכא צורך כלל מטעם מתוך ולפי מה שנבאר לקמן בדעת רבינו וה"ה ז"ל יתיישבו דברי ה"ה ז"ל הללו.

עוד שמעתי למורי הרב זלה"ה שהיה מתמיה על שיטת רש"י ז"ל מאות' ששנינו בסנהדרין פרק אחד דיני ממונות אין דנין לא בערב שבת ולא בערב י"ט ומפרשינן טעמא בגמרא משום דלא אפשר דאין רציחה דוחה שבת מדתנייא דבי רבי ישמעאל לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת מה ת"ל כו' אלא נאמר כאן מושבות ונאמר להלן מושבות בכל מושבותיכם מה מושבות האמור להלן ב"ד אף מושבות האמור כאן ב"ד יע"ש והשתא לשיטת רש"י דאפילו בלי שום צורך כלל אמרינן מתוך אמאי אין דנין בי"ט דהא רציחה הותרה ביו"ט במתוך שהותר' שחי' דהיינו נטילת נשמה לצורך הותרה נמי שלא לצורך היום כלל ודכוותא אמרי' בכתובות פ"ק דמתוך שהותר' חבורה לצורך הותרה נמי שלא לצורך יע"ש ובשלמא לשיטת התוספות דבעו צורך קצת ניחא דאין דנין ביו"ט דאף דאיכא צורך קיום מ"ע לא חשיב צ"ק מידי דהוי אשריפת קדשים ביו"ט דלא חשיב צ"ק משום דבעינן צורך היום כגון הוצאת קטן ולולב דאית בהו צורך היום אכן לדעת רש"י דלא בעינן צורך כלל קש' אמאי לא הותרה רציחה במתוך וכ"ש דאיכא קיום מ"ע. והוה מצינן למימר דהתם לא אתמר האי טעמא אלא גבי שבתות אבל גבי יו"ט טעמא אחרינא אית בה גזירה שמא יכתוב ובגמרא שפיר הוה מצי למי' דהיינו טעמא נמי דשבת אלא דעדיפא מינה קאמר אבל הא ודאי בורכא היא דמלבד דהתם לא אתמר ה"ט דגזירה שמא יכתוב דמשמע דחד טעמא לתרווייהו עוד בה דפירכת רבה דקפריך התם דלא תהא רציחה דוחה קרבן יחיד מק"ו ומה י"ט שנדחה מפני קרבן יחיד אין רציחה דוחה אותו ופירש"י דה"ט משום דאין בין י"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד יע"ש הרי משמ' להדיא דמה שאין רציחה דוחה י"ט אינו אלא מטעמא דאינו דוחה גבי שבת.

ואפשר לומר עפ"י מ"ש רש"י בפרק אין צדין עלה דמתני' דבהמה שמתה לא יזיזינה ממקומה ומעשה ושאלו עליה ועל החלה שנטמאת כו' וכתב רש"י וז"ל חלה שנטמאת אינה ראויה לכהן ובהסקה או לתתה לכלבים אסור שאין שורפין קדשים טמאים ביו"ט ולא תימא דוקא שריפה דהבערה שלא לצורך דהא אין מדליקין בשמן שריפה הבערה לצורך היא דהדלקת נר ביו"ט צורך אכילה היא ומותרת ואפי"ה שמן שריפה לא דגזרת הכתוב דאין מבערין קדשים טמאים ביו"ט דרחמנא אחשביה להבערתן דכתיב באש תשרופו הילכך מלאכה היא עכ"ל. והנראה בכוונת דבריו דמשום דאית ביה מ"ע דבאש תשרופו חשיבה הבערה דידהו מלאכה ולא הותר ביו"ט משום מתוך דהו"ל צורך גבוה ואמעיט מקרא דלכם ולא לגבוה כמ"ש התו' שם ובשבת דכ"ד על שם ריב"א וכן הביא

הלח"מ ז"ל בפ"ג מהלכות יו"ט יע"ש. ובהכי ניחא נמי מאי דאיכא לאקשויי תו לשיטת רש"י ממילה שלא בזמנה דאינה דוחה שבת ואמר רב אשי בפר"א דמילה דה"ט משום דהו"ל יו"ט עשה ול"ת ואמאי לא שרינן מטעם מתוך שהותרה חבורה לצורך שחיטה הותר' נמי שלא לצורך ותשתרי מילה שלא בזמנה ביו"ט ועפ"י האמור ניחא.

ובהכי יתיישב ג"כ מאי דהוה קשה לכאורה בסוגייא דפר' ב"מ דפרכינן וליתי עשה דשריפת קדשים ולידחי ל"ת דיו"ט והוצרכו אמוראי טובא לפרק האי תיובתא כל חד וחד מטעמיה ומאי קושיא דהא משמע דבשר על גבי גחלים איכא משום כיבוי ולא הותר ביו"ט אלא משום צורך אוכל נפש והכי אמרינן בפרק י"ט גבי עשון פירות דרב הונא אסר משום כיבוי ומאן דשרי היינו משום דחשי' ליה צורך אוכל נפש ומידי דהוי אבשרא אגומרי כדאיתא התם ומשמע ודאי דלאו דוקא בשר החי דמשו' לחלוחית שבה איכא משום כיבוי אלא אף בצל וכיוצא אית ביה משום כיבוי מידי דהוי אעשון פירות וא"כ איכא בשריפת קדשים לאו דהבערה ולאו דכבוי ואין עשה דשרי' קדשי' דוח' תרי לאוי אמנ' בהכי ניחא דמלאכת כיבוי דלא אחשביה רחמנא הותרה במתוך משא"כ הבערה דלא הותר במתוך כדאמרן להכי פריך דמ"מ ליתי עשה ולידחי ל"ת. האמנם בלא"ה הא לא ק"מ שהרי הלכה רווחת בפי רוב הפוסקים ז"ל דמלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה וכיבוי משאצ"ל היא כל שאינו צריך לפחמין וכדתנן כחס על הנר כחס על השמן כו' וא"כ גבי שריפת קדשי' ליכא אלא לאו דהבערה אבל לאו דכיבוי ליכא כיון דכיבוי זה אינו צריך לפחמין והו"ל משאצ"ל ומש"ה פריך בפשיטות וליתי עשה ולידחי ל"ת למאי דקי"ל דמשאצ"ל פטור עליה ואף לדעת הרמב"ם ז"ל דקבע הילכתא כמ"ד חייב עליה וכחס על הנר ועל השמן חייב עליו איכא למימר דכל הני אמוראי הוצרכו להני טעמי אפילו למ"ד משאצ"ל פטור עליה דלמ"ד חייב בלא"ה אין עשה דשריפת קדשי' דוחה יו"ט כיון דאיכא תרי לאוי לאו דהבערה ולאו דכיבוי. ועוד י"ל דכיבוי זה דבשרא אגומרי לא מיחייב דהו"ל כיבוי כלאחר יד מדרבנן וכמ"ש הלח"מ פ"ג מה' יו"ט די"ב יע"ש.

ואיך שיהיה הנך רואה דלדעת רש"י ז"ל ה"ט דשריפת קדשים לא אמרינן ביה מתוך משום דכיון דרחמנא אחשביה להבערתיה דאיכא ביה מ"ע דבאש תשרופו חשיבא מלאכה ואסירא. ומעתה הדרן למאי דאתינן עלה דה"ט דאין רציחה דוח' יו"ט דכיון דרחמנא אחשביה לרציחה דאית בה קיום מ"ע לא דחי יו"ט אלא שלע"ד דברי רש"י תמוהים מההיא דריש פסחים דתניא רע"א אינו צריך הרי הוא או' אך ביום הראשון תשביתו שאור כו' וכתיב וכל מלאכה לא תעשו ומצינו להבערה שהיא אב מלאכה כו' ואמ' רבא ש"מ מדר"ע תלת ש"מ אין ביעור חמץ אלא שריפה וש"מ לא אמרי' מתוך

שהותרה הבערה לצורך הותרה נמי שלא לצורך וש"מ כו' יע"ש והשתא כיון דשמעינן מר"ע דס"ל אין ביעור חמץ אלא שריפה תו ליכא למשמע מינה דלא אמרינן מתוך דאיכא למי' דבעלמא ודאי אמרינן מתוך והכא שנייא היא שריפת חמץ דרחמנא אחשביה מלאכה כיון דאין ביעור חמץ אלא שריפה ומה"ט הוא דלא אמרינן מתוך מידי דהוי אשריפת קדשים דלא אמרינן ביה מתוך מה"ט וכמ"ש רש"י וריב"א ז"ל אלו תורף דברי מורי הרב זלה"ה ששמעתי מפיו פה קדוש.

והן עתה בעומדי בענין זה את זה חזיתיה דמה שיישב מו"ה ז"ל לשיטת רש"י להההי' דשריפת קדשים דלא דחי יו"ט מטעם מתוך והיא קושית הרא"ש בשמעתין וכן להההיא דמילה שלא בזמנה עפ"י מ"ש רש"י בההיא דחלה שנטמאת דמשום דרחמנא אחשביה להבערתן הילכך מלאכה היא וכן מה שהוק' לו לדברי רש"י מההיא דפ"ק דפסחים כבר קדמוהו בזה בספר מגיני שלמה ובספר נצח ישראל יע"ש. וראיתי בס' נצח ישראל שעמד על דברי רש"י דפ' אין צדין בההיא דחלה שנטמאת וכתב שלא הבין כוונתו במ"ש דרחמנא אחשביה להבערתן שאם כוונתו לומר דמשום דאיכא מצוה בשריפתן קיום המצוה חשיבא מלאכה א"כ קשה מההיא דריש פסחים וכמו שהקשה מורי הרב זלה"ה ודוחק לומר דכוונת רש"י על שום יתור ואפשר שהוא מדכתיב באש ישרף ולא כתיב סתם ישרף דא"כ גבי מילה שלא בזמנה מאי יתורא איכא כו' גם אין לומ' דס"ל דלא אמרינן מתוך גבי חבורה וכשיטת הר"ם במז"ל בפ"ה מהלכות י"ט דלא אמרינן מתוך רק גבי הוצאה והבערה בלבד וכמ"ש ה"ה ז"ל דבפ"ק דכתובו' מוכח דס"ל לרב אשי מתוך גבי חבורה ואמרינן התם אלא מעתה מות' לעשות מוגמר ביו"ט כו' וצ"ע בכל זה וכתב עוד דלא עלה על לב רש"י ז"ל לומר דמשום דאחשביה רחמנא חשיבא מלאכה אע"ג דמות' בכל מקום לצורך אבל כוונתו לומ' שאע"פ שנהנה בעת השריפה וכל הנאת אוכל נפש בי"ט מותר אפ"ה כאן כיון שיש ג"כ מצוה בשריפתה גרע והווייא מלאכה וכמ"ש התו' שם ובשבת דכ"ד על שם ריב"א יע"ש.

ולע"ד הדבר מבואר דאין כוונת רש"י ז"ל לא כמ"ש התוספות בשם ריב"א ולא כמ"ש הרב מגיני שלמה ומורי הרב זלה"ה שאילו היה כונת רש"י למ"ש התוס' בשם ריב"א לא היו מיחסין התוס' הך סברא לריב"א אלא לרש"י מלבד שדברי רש"י ז"ל מוכיחין דמשום חשיבותיה דאחשביה רחמנא למצוה הוא דחשיבא מלאכה ולריב"א לאו מה"ט הוא אלא משום דכל דאיכא מצוה חשיב צורך גבוה ואמעיט מקרא דלכם ולא לגבוה. ואילו היתה נמי כוונת רש"י כמו שהבין הרב מגיני שלמה ומורי הרב זלה"ה דמשום דאחשביה רחמנא למצוה קיום המצוה חשיבא מלאכה בפני עצמה זה אין הדעת

סובלתו דא"כ נבטל כל קיום מצוה ביו"ט כמצות כיבוד אב ואם וכיוצא משום דחשיבא מלאכה. אמנם כוונת רש"י ז"ל לע"ד הוא דמצות הבערת קדשים דוקא חשיב' מלאכה משום דרחמ' אפקיה לביעורן של קדשים מן העולם בלשון שריפה דכתיב באש ישרף ושריפה מלאכה היא הילכך אפילו מבערן במידי דלאו מלאכה כגון לתתן לפני כלבו וכיוצא אחשביה רחמנא כשריפה ומשמע ליה לרש"י דכל פסולי המוקדשין מן התורה יכול לבערן בכל דבר כגון לפררן ולזרותן לרוח דכל שאינו נהנה ממנו מבוער הוא אלא שחכמים גזרו בנותר ושאר פסולי המוקדשין בשריפה דוקא כדי שלא יבא ליהנות בו וכיון דמן התורה יכול לבערן בכל דבר ואפקיה קרא בלשון שריפה אחשביה רחמנ' לביעורן כשריפ' דהוייא מלאכה גמורה אע"פ שהוא מבערן במידי דלאו מלאכה וכעין זה מצאתי להר"ב חזון נחום בפ"ק דתמורה דף קל"ג ע"א שכתב דהמקדיש בעל מום לוקה אף על גב שאין בו מעשה משום דאפקיה קרא בלשון לא תקריבו וכתב דכעין זה כתבו התוס' בגיטין ד"ך ע"א ד"ה דילמא יע"ש והשתא מהאי טעמא ס"ל לרש"י דשריפת קדשים לא דחי יום טוב דאף על גב דמלאכת ההעברה הותרה במתוך מכל מקום שריפת קדשים דאחשביה רחמנא מידי דלאו מלאכה כמלאכ' לא הות' במתוך כן נראה לענ"ד כוונת דברי רש"י ז"ל. והשתא לא קשיא לרש"י ז"ל מההיא דפ"ק דפסחים כמו שהוקשה להרב נצח ישראל ולמורי הרב זלה"ה כמובן. אמנם לפי זה הדרא קושית מורי הרב ז"ל על דברי רש"י מההיא דפרק אד"מ ומההיא דמילה שלא בזמנה לדוכתא דאמאי לא דחי י"ט מטעם מתוך דהשתא ליכא למימר טעמא משום דאחשביה רחמנא דלפי מה שכתבנו דוקא בשריפת קדשים שייך טעמא דאחשביה רחמנא דאפקיה להבערתן בלשון שריפה אע"פ שיכול לבערן בכל אופן שיהיה אבל בהנהו דלא אחשבינהו רחמנא לישתרו מטעם מתוך.

תו ק"ל לשיטת רש"י מההיא דפרק המביא דף ל"ב ע"ב דאמר ליה רבינא לרב אשי מר שרקין ליה תנורא בי"ט וכתב רש"י וז"ל כלו' דתמיהא לן מילתא משום דגיבול טיט תולדת לישה הוא כו' והשתא מאי קמתמה רבינא דמה בכך אם הוא תולדת לישה הא כיון שהותרה מלאכת הלישה לצורך אוכל נפש הותרה נמי שלא לצורך מטעם מתוך כל שכן דהכא איכא צורך שלא יצא חום התנור והרוח ק' לצלי כמ"ש רש"י ז"ל שם והר"ן ז"ל כתב שם דגיבול טיט לסתום פי התנור מדינא מותר דצורך אוכל נפש הוא אלא היינו טעמא דאסור משום שנראה כמגבל לצורך בעין יע"ש אמנם מדברי רש"י ז"ל נר' דמשום איסור מלאכה עצמה דגיבול זה הוא דאסור ולא חשיב ליה מלאכ' אוכל נפש כיון שאין המלאכה של הגיבול באוכל נפש עצמו כאפיה ובישול וגם אין הגיבול מתקן האוכל

אלא גורם לאוכל שלא יתקלקל ומשו' הכי כתב דאיכא איסורא משום מלאכה דלישה. אמנם אכתי קשה דאפילו אינה באוכל עצמו תשתרי מטעם מתוך.

אשר על כן ליישב כל הקושייות שכתבנו לדע' רש"י נראה לענ"ד דאף רש"י ז"ל לא כתב דמשום טעמא דמתוך הותר הכל ואפילו ליכא צורך כלל אלא דוקא בהוצאה משום דההוצא' מלאכה גרועה היא ולא מקרייא מלאכה שהרי בשבת גופיה נפקא לן מקרא דויעבירו קול במחנה הא לאו הכי הוה שרי וכן כתב הרפ"ח ז"ל בסי' תצ"ה לדעת רבינו אמנם בשאר המלאכות ס"ל לרש"י ז"ל דבעו צ"ק כשיטת התוס' והרא"ש ודעימייהו וכל דליכא צורך קצת ליום אסורות מן התורה והשתא ממילא נוחים כל הני דוכתי שכתבנו לעי' וכמוב' ורבינו ז"ל ברפ"א מה' אלו הלכה ד' כתב וז"ל כל מלאכה שחייבים עליה בשבת אם עשה אותה בי"ט שלא לצורך אכילה לוק' חוץ מן ההוצאה מרשות לרשות וההבערה שמתוך שהותרה הוצאה לצורך אכילה הותרה נמי שלא לצורך אכילה לפי' מות' ביום טוב להוציא את הקטן ואת הלולב מרשות לרשות וכן מותר להבעיר אע"פ שאינו לצורך אכילה ושאר מלאכות כל שיש בו צורך אכילה מותר כגון שחיטה ואפיה ולישה וכיוצא בהן וכל שאין בהם צורך אכילה אסור כגון כתיבה ואריגה ובניין וכיוצא בהן עכ"ל. וכתב ה"ה המכוון אצלי בדעת רבינו כך הוא שכל מלאכה שחייבים עליה בשבת ואותה מלאכה היא שלא לצורך אכילה אם עשאה אותה בי"ט לוקה חוץ מן ההוצאה וההבערה שאע"פ שאינה לצורך אכילה אינו לוקה ואפי' עשאן שלא לצורך אכילה ופירוש מלאכה שהיא שלא לצורך אכילה נתבאר בדברי רבינו שכולל כל מלאכה שאינה נעשית באכילה ושתיה ואם כן היה מן הדין שיהיו ההוצאה וההבערה נאסרין כמו כתיבה ואריגה אלא שמתוך שהותרו לצורך הותרו נמי שלא לצורך. ונראה טעם לב' אלו ההוצאה לפי שאף היא באוכל ומשקה ואע"פ שהיא בדברים אחרים אמרינן מתוך וההבערה אף על פי שאינה באוכלין ומשקין כתוב לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת דוקא אסור ולא ביום טוב אבל שאר מלאכות שאינן לצורך אכילה כגון כתיבה ואריגה כו' אפילו עשאן לצורך אכילה לוקה והמלאכות שהן באכילה כגון שחיטה ואפיה ובשול אפי' עשאן שלא לאוכלן אינו לוקה כמו שיתבאר בפ' זה עכ"ל.

והנלע"ד בכוונת דברי ה"ה ז"ל הללו שגילה לנו כוונת רבינו דמ"ש כל מלאכה אם עשאה שלא לצורך אכילה שאין כוונתו לומר על כל מלאכה ואפילו על מלאכה של בנין וכתיבה ואריגה שאם עשאן לצורך אכילה היא מותרת שזה אינו שהרי בסוף דבריו עלה לחלק בין מלאכת השחיטה והאפיה והבישול למלאכת הכתיבה והאריגה והבנין וסתם וכ' שמלאכות הללו אסורות ומשמע דלעולם אסורות אלא כוונת רבינו במ"ש כל

מלאכה אם עשאה שלא לצורך אכילה כוונתו לומר כל מלאכה שאינה נעשית באוכל ומשקה עצמו ואפילו מלאכת השחיטה והאפיה והבשול אם עשאן שלא באוכל ומשקה וכגון שעשה חבור' באד' שהחבורה תולדת שחיטה היא וכן אם אפה ובשל סמנים או כלי חרש בתנור שהיא תולדת מבשל הרי זה לוקה עליהן כיון שעשה מלאכות אלו שלא לצורך אכילה כלומר שלא במקום אכילה ושתיה באופן שכשכת' רבינו כל מלאכה שחייבין עליה בשבת אם עשאה ביום טוב שלא לצורך שם כלל בין מלאכת בנין וכתיבה ואריגה ובין מלאכת שחיטה ואפיה ובשול דכל אלו כשעושה אותם שלא לצורך אכילה כלומר שלא באוכל ומשקה לוקה ועל זה הוציא רבינו מכללן ההוצאה וההבערה שבשתי המלאכות הללו אפילו עשאן שלא במקום אוכל ומשקה כגון שהוציא בגדים או כלים או קטן מרשות לרשות אינו לוקה וכבר ביאר הטעם רבינו ז"ל דהוצאת דברים שאינן באוכלין ומשקין הותרו מטעם מתוך שהותרו דברים שהן באוכלין ומשקין וההבערה גם כן אע"פ שלעולם לא משכחת לה באוכל ומשקה שמלאכת ההבערה לעולם היא נעשית בעצים ובפחמין ולא באוכלין עצמן הותרו ביום טוב מקרא דלא תבערו אש ביום השבת. ואחר זה סיים רבינו וכתב דמלאכת השחיטה והאפיה והבשול אע"פ שהושוו עם מלאכת הבנין והאריגה כשעושה אותם שלא באכילה ושתיה כאופה סמנים וכיוצא כאמור הנה כשעושה אותם לצורך אכילה כלומר באוכל ומשקה השחיטה והאפיה והבשול מותרים אבל הבנין והכתיבה והאריגה אסורים וכאן אסר לנו רבינו מגבן דהוי תולדת בונה כמ"ש רש"י בפר"א דמילה דקל"ג והכתיבה והאריגה נמי אע"ג דלא משכחת לה באוכל ומשקה נקט להו רבינו אגב בנין ולומר דאפי' עשאן מהן אסורות ולקי עליהן.

הנה ע"פ האמור דברי רבינו ז"ל עלו ובאו דבר דבור על אופנו אין בהם נפתל ועקש ודלא כהרב לח"מ ז"ל שכתב דלשון רבינו ז"ל הוא כמו הפוך יע"ש דע"פ מ"ש ה"ה ז"ל בכוונת רבינו דבכלל מ"ש בתחילת דבריו כל מלאכה כו' אם עשאה שלא לצורך אכילה שם כלל אף מלאכת השחיטה והאפיה והבשול כשעשאן בדברים שאינן באכילה ושתיה כמדובר הנה לשונו ז"ל תדבר צחות כדרכו הטוב ואין כאן לשון הפוך.

ומבואר יוצא מדברי הרב ז"ל דדוקא בשתי מלאכות הללו דהוצאה והבערה אמרי' מתוך ולא במלאכת השחיטה והאפיה והבשול שאע"פ שהמלאכות עצמן הותרו לצורך אכילה כלו' באוכל ומשקה כל שעשאן בשאר דברים שאינן באוכל ומשקה כחבורה ואפיה ובשול סמנים לא אמרי' מתוך אלא באיסור לאו דלא תעשה מלאכה הם עומדים ולקי עלייהו כמבואר והנה ה"ה ז"ל ביאר לנו כוונת רבי' אמנם לא ביאר לנו טעם הדבר למה בהוצאה והבערה דוקא סבירא ליה דאמרינן מתוך ולא בשחיטה ואפיה ובשול. ומצאתי

כתוב בשיטת כ"י להרב המאירי ז"ל שכתב וז"ל והרמב"ם ז"ל לא כתב בדין מתוך כי אם הוצאה והבערה ולא שחיטה ואפיה ובשול ונראה הטעם שכל אלו אין עניינם מצוי אלא לצורך אכילה אבל הוצאה והבערה צריכות הן תמיד להרבה דברים שאין בהם צורך אכילה עכ"ל. וכי תימה דבגמ' מוקמינן ההיא ברייתא דהשוחט עולת נדבה ביום טוב כב"ש ולב"ה אמרינן דלא לקי עלה מטעם מתוך הרי דאף בשחיטה אמרי' מתוך כבר נרגש מזה ה' המאירי וכתב דאע"ג דבשחיטה ל"א מתוך מכל מקום אין סברא שילקה השוחט עולת נדבה למאן דאית ליה מתוך בהוצאה כיון דהכא ס"ס הא קעסיק במצוה אלו תורף דבריו ז"ל.

עוד כתב ה"ה ז"ל ושאר מלאכות שהן באכילה כגון שחיטה ואפיה אפילו עשאן שלא לאוכלן אינו לוקה כמו שיתבאר בפרק זה ושאם בישל לגוי או לצורך חול אינו לוקה עכ"ל. ונלע"ד שכוונתו ז"ל לומר דאע"ג דלא אמרינן מתוך במלאכות אלו כשעשאן שלא באוכל ומשקה ולקי עלייהו מ"מ אם עשאן באוכל ומשקה אבל עשאן שלא לאוכלן אלא להניחן או לרטיה וכיוצא וכן לבהמה או לצורך חול וכן לצורך גוים אינו לוקה עלייהו מטעם הואיל כמ"ש רבינו לקמן בפ' זה דט"ו אבל איסורא מיהא איכא כמ"ש ה"ה ז"ל שם. אמנם מטעם מתוך אין להתירן דכי היכי דלא אמרינן מתו' להתיר מלאכות אלו בדברים שאינן באוכל ומשקה ה"נ לא אמרי' להתיר מלאכות אלו באוכל ומשקה כל שאינן לצורך י"ט זה נלע"ד בכוונת ה"ה ז"ל.

ועפי"ז ממילא יתיישב מה שהקשה הלח"ם ז"ל לקמן בדט"ו למה פטר הרמב"ם ז"ל מבשל לצורך גוים וכלבים מטעם הואיל ולא מטעם מתוך כיע"ש ועיין להרב פרשת דרכים בדס"ט ד"ה והואיל הביא דברי התוס' דפ"ק דביצה ותמה על דברי רבינו דלקמן דט"ו כקו' הלח"מ ועיין בספר מרכבת המשנה ואנכי לא ידעתי למה זה סגר הדלת הרב ז"ל וכתב דבאופה לגוים או לכלבים ליכא מלקות משום דאין איסורן בא אלא מכלל עש' שאף התוס' לא כתבו כן אלא בנדרים ונדבות דאיכא צ"ק ליום כמבואר בדבור שאחר זה אבל באופה לגוים או לכלבים אי לית ליה צורך קצת ליום אין ספק דמילקא נמי לקי וכיון שכן אפשר דלהכי יהיב הרמב"ם טעמא דלא לקי משום הואיל לומר דאפילו לית ליה צורך ליום קצת פטור מטעם הואיל וכבר כתבנו דלפי מ"ש ה"ה ז"ל בדעת רבינו לית ליה מתוך כי אם בהוצאה והבערה ועיין להר"ב ז"ל בשיטה המקובצת לביצה בפ"ב ד"ך ע"ב עלה דאמר עולת חגיגה אין עולת ראיה לא וז"ל והעיקר דעולה אין קרבין כלל בי"ט מדאורייתא דלית להו לב"ה מתוך בנדרים ונדבות לפי שהן בדברים שאין בהם צורך קצת דומיא דהוצאת אבנים ולמ"ד קרבין אית להו מתוך עכ"ל. וק"ט דא"כ בנדרים

ונדבות לא אמרי' מתוך אמאי לא אוקי בשמעתי' ברייתא דהשוחט עולת נדבה בי"ט אף כב"ה ולקי משום לאו דלא תעשה מלאכה וע' במ"ש לקמן הי"ב עלה דבעו מר"ה הני בני באגא דרמו עלייהו קמחא כו' יע"ש וכי תימא לפי דעת רבינו דלא אמרי' מתוך במלאכת השחיטה והאפיה והבשול איך אמרו בפ"ק דכתובות דף ז' דמותר לבעול בתחילה בי"ט מטעם מתוך שהותרה חבורה דשחיטה באוכל נפש הא בשחיטה לא אמרינן מתוך כבר יישב אותה סו' הרב דרכי נועם בחא"ח סי' ט' ודבריו נכונים בטעמן כיע"ש.

וא"ת וכיון דבהוצאה והבערה אמרי' מתוך לגמרי איך כתב רבינו לקמן בפ"ג ה"ח דאין שורפין קדשים טמאים בי"ט מפני ששריפ' קדשים שנטמאו מ"ע ועשיית מלאכה שאינה לצורך מלאכה וכיוצא בהן עשה ול"ת ואין עשה דוחה את ל"ת ועשה ע"כ. והא כיון דאמרי' מתוך בהבערה ליכ' בשריפת קדשים בי"ט לא תעשה דהא הותרה מלאכה זו בי"ט משום מתוך כבר הוק' לו כן להלח"ם ז"ל שם ותירץ דס"ל לרבינו דלכם ולא לגבוה אהדריה לאיסורי' דלא אמרי' מתוך וטעמא דהואיל הדר אפקיה והכא בשורף קדשים טמאים דליכא טעמא דהואיל שהרי אסורים בהנאה יתי' בדוכתיה יע"ש ולכאורה דבריו תמוהים שהרי הרב ז"ל גופיה בפ"א דט"ו כתב למה שהוקשה לו למ"ש בדעת רבינו דס"ל דלכם אהדרי' לאיסוריה מדאמרי' בגמ' אברייתא דהשוחט עולת נדבה בי"ט לוקה דאמ' לך הא מני ב"ש היא כו' ולפי דעת רבי' אף כב"ה אתי משום דלכם אהדריה לאיסוריה ותירץ ז"ל דכיון דשייך טעמא דהואיל בכל מקום אמרי' מתו' שהותר לאו זה בכל מקום משום הואיל הות' נמי אפי' היכא דליכא טעמא דהואיל ואינו עובר בלאו יע"ש וא"כ כיון שרבינו פסק דאמרי' מתוך בהבערה איך כ' דאיכא בשריפת קדשים לאו. ונראה לע"ד דאיכא ט"ס בדברי הלח"ם שם בדט"ו ועיקר תי' שם הוא דכיון דשייך טעמא דהואיל בכל מקום אמרינן מתוך שהותר לאו זה בכל מקום משום הואיל ולא לקי עליה אפי' היכא דליכא טעמא דהואיל נמי לא לקי עליה אבל עובר הוא בלאו אלא דלא לקי מטעם הואיל דלא מהני האי טעמא דמתוך אלא לומר דלא לקי על לאו זו אבל לא לעקור הלאו לגמרי וזהו שכתב רבי' כאן דאיכא לאו ועשה. ומיהו זה דוחק כאשר יראה הרואה והנכון יותר מה שתי' עוד ע"פ מ"ש רש"י ז"ל בפרק אין צדין דשאני שריפת קדשים דאחשביה רחמנא וכבר עמדנו לעיל בכוונת דברי רש"י הללו יע"ש.

ומרן מלכא בספר מ"ק בפ"ג מהלכות חו"מ הל' ה' תירץ עוד דה"ט דשריפת קדשים דלא אמרינן מתוך משום דבבשרא אגומרי איכא כיבוי ובכיבוי לא אמרי' מתוך אלא אם הוא שוה לכל נפש כבשרא אגומרי שרי וכשאינו שוה לכל נפש כמוגמר אסור כמ"ש מהו לעשן א"ל אסור מפני שמכבה וכ"כ רבינו פ"ד ה"ה אלו אין מעשנין בקטורת

מפני שמכבה ונ"ט הלח"מ שלא אמר מפני שמבעיר דקי"ל מתוך שהותרה הבערה כו' וא"כ מה"ט אסרה תורה שריפת קדשים דדמי לבשרא אגומרי דתחילתו מכבה ולא אמרינן מתוך עכ"ל. ולענ"ד אין זה נכון שהרי בפר"א דמילה דקל"ג עלה דאמרינן התם דאין ממתקי' את החרדל בגחלת של אש פרכינן ומ"ש מבשרא אגומרי ומשנינן התם אפשר הכא לא אפשר ופי' רש"י דבשרא אגומרי לא אפש' מבע"י אבל מיתוק החרדל אפשר מבע"י יע"ש וכיון דעיקר טעמ' דאיסור' אינו אלא מפני דאפשר מבע"י א"כ ליכא בכיבוי גחלת של עץ באוכל נפש אלא איסורא דרבנן לדעת רבינו ז"ל שסובר דכל מלאכה דאפשר מבע"י כקצירה וטחינה וכיוצא אינה אסורה בי"ט אלא מדרבנן וכיון דמדאורייתא שרי כיבוי לצורך אוכל נפש כמיתוק החרדל בגחלת של עץ ובשרא אגומרי א"כ איכא למי' מתוך שהותרה לצורך הותרה נמי שלא לצורך והדרא קושיין לדוכתא איך כתב דאיכ' בשריפת קדשים בי"ט עשה ול"ת כיון דאפילו משום מלאכה דכיבוי איכא טעמא דמתוך וכ"ש לגירסת הרי"ף ז"ל דגריס בפ"ב דביצה בההיא דפריך ומ"ש מבשרא אגומרי התם איכא כיבוי הכא ליכא כיבוי דבכיבוי גחלת למתק את החרדל איכא כיבוי גמור ואסור מה"ט אבל בכיבוי בשרא אגומרי ליכא כיבוי כיון דסופו מבעיר יע"ש וא"כ בשריפת קדשים דדמי לבשרא אגומרי דלא חשיב כיבוי איך כתב רבינו דאיכא עשה ול"ת ועיין עוד במ"ש רבינו בפ"ט מהלכות שבת הל' ה' דמדבריו שם נראה דליכא בבשרא אגומרי משום כיבוי כיע"ש כי ע"כ הנכון בזה לדעת רבינו הוא מ"ש הלח"מ ז"ל דשריפת קדשים לא הותרה בי"ט משום דרחמנא אחשביה להבערתן כמ"ש רש"י בפרק אין צדין וברור.

ועפ"י מה שביארנו בדעת ה"ה ז"ל לדעת רבי' דלא אמרינן מתוך כי אם במלאכת ההוצאה וההבערה לבד ולא בשאר מלאכות ואפילו מלאכת השחיטה והאפיה הנה נכון ג"כ מ"ש רבינו ברפ"ד הל' ב' דהמכבה את האש ביו"ט לוקה והקשו הלח"מ ז"ל לקמן בפ"ג די"ב והרפ"ח בסימן תצ"ה ס"א דאמאי לא הותר מלאכת הכיבוי במתוך שהות' באוכל נפש כגון מיתוק החרדל בגחלת ובשרא אגומרי והלח"מ ז"ל תירץ דבשרא אגומרי כיבוי כלאחר יד הוא ולא אמרינן מתוך שהותר כיבוי כלאחר יד הותר כיבוי בידים ותירוץ זה אינו מעלה ארוכה להההיא דמיתוק החרדל בגחלת דאיכא כיבוי בידים דאע"ג דהתם נמי לא התירו אלא בגחלת של מתכת דלא חשיב כיבוי ולא בשל עץ וכמו שהקשה מרן מלכא בסמ"ק דק"ץ ע"א על דברי הפר"ח ז"ל מ"מ לפי גירסת רש"י דגריס בפר"א דמילה דקל"ג כי פריך הש"ס מ"ש גחלת של עץ מבשרא אגומרי ומשני הכא אפשר מבע"י התם לא אפשר מבע"י משמע דמשום טעמא דאפשר מבע"י לא נאסר גחלת של

עץ אלא מדרבנן לדעת רבי' שסובר גבי קצירה וטחינה דמה"ט אינן אסורות אלא מדרבנן אמנם מדאורייתא נראה דשרי כיבוי גחלת של עץ וכיון שכן אכתי איכא טעמא דמתוך גבי כיבוי ולא לקי וכן לגירסת הרי"ף דגריס הכא איכא כיבוי התם ליכא כיבוי כבר הקשה הרז"ה ז"ל שם דכיון דכיבוי זה מחמת אוכל נפש הוא אע"פ שהוא כיבוי גמור אמאי לא שרי כשאר מלאכות ותי' הרמב"ן ז"ל דכיון דכיבוי זה אינו עושה אוכל כאפיה ובישול אלא מתקן את האוכל הו"ל כטחינת חיטין וכיוצא דאסור יע"ש וכיון שכן הדרא קושיין לדוכתא לדעת רבינו דטחינת חיטין דרבנן כיון דמדאורייתא שרי כיבוי גחלת של עץ באוכל נפש תשתרי כיבוי גמור במתוך מדאורייתא ולא לילקי עליה. והרפ"ח ז"ל תי' דמשום דמלאכת הכיבוי אינינה באוכל עצמו אלא בעצים ובפחמין לא אמרינן ביה מתוך כמ"ש ה"ה דדוקא בהוצאה אמרי' מתוך לפי שאף היא באוכל ומשקה יע"ש ומתוך דבריו נראה שהבין בכוונת דברי ה"ה ז"ל במ"ש ונר' הטעם לשנים אלו שההוצאה לפי שאף היא באוכל ומשקה כו' שבא לתת טעם למה בהוצאה והבערה אמרינן מתוך ולא בכתיבה ואריגה ולזה יהיב טעמא לפי שההוצאה היא באוכל ומשקה עצמו כו' ולא כן אנכי עמדי שאם ה"ה ז"ל בא לתת טעם לענין ההוצאה דאמרינן מתוך מה טעם הוא זה שכתב לפי שההוצאה באוכל ומשקה הוא הרי השחיטה והאפיה והבישול שהן באוכל ומשקה נמי ואפי"ה לא אמרי' בהו מתוך כמ"ש לעיל בהבנת דברי ה"ה ז"ל ועוד שהטעם שכ' בהבערה לאו טעם למתוך וכמו שאכתוב לקמן בע"ה אבל כוונתו ז"ל לע"ד שבא לתת טעם למה לא נאסרו ההוצאה וההבערה אפי' כשעושה אותם לצורך אוכל נפש כיון שאין המלאכה עצמה עושה האוכל כמו אפיה ובישול שהמלאכה עצמה עושה האוכל ומתקנה לגמרי וכיון שכן היה מן הדין שיהיה ההוצאה וההבערה כמו הכתיבה והאריגה שמפני שאין המלאכה עצמה של הכתיבה והאריגה עושה האוכל אלא הם גרמא לבא לידי אכילות אסורות בי"ט ה"נ הוצאה והבערה דכוותייהו הם לזה כתב ז"ל דלא דמי הוצאה לכתיבה ואריגה דאעפ"י שאין ההוצאה מתקן האוכל אלא גורם לבא לידי אכילה כמו הכתיבה מ"מ שנייא היא הוצאה שהמלאכה נעשית באוכל עצמו משא"כ הכתיבה והאריגה וסיים עוד דאף בהוצאת דברים אחרים שאין ההוצאה באוכל עצמו הותר במתוך דבהוצאה אמרינן מתוך אמנם לא ביאר לנו ז"ל למה בהוצאה אמרי' מתוך טפי משאר מלאכות שהן באוכל נפש עצמו כאפיה ובישול וכבר כתבנו לעיל הטעם שכתב הרב המאירי ז"ל. ועפ"י דבריו ז"ל ניחא נמי דלא אמרינן בכיבוי מתוך מפני שאין הכיבוי צורך כ"ך ליו"ט כמו ההוצאה שצריכה תמיד לכל דבר ואפילו שלא לצורך אכילה והו"ל כיבוי כאפיה ובישול דלא שרינן להו כשאינן באוכל ומשקה מטעם מתוך כמדובר.

אמנם לפי דברי הרפ"ח ז"ל קשה דכיון דהותר מן התורה כיבוי גחלת של עץ בחרדל אעפ"י שאין הכיבוי בחרדל אלא בגחלת למה לא נאמר מתוך שהות' מלאכת הכביה ביו"ט לצורך אוכל נפש הותרה לגמרי ומה יועיל טעמו דכיון שאין הכיבוי באוכל עצמו לא אמרינן מתוך אדרבא מפני שאין הכיבוי באוכל עצמו ואפי"ה שרי ליה רחמנא אית לן למימ' טפי מתוך שאילו היה באוכל עצמו איכא למי' דדוקא באוכל עצמו שרי רחמנא ותו לא אבל השתא דאמרן דאפילו שאין הכיבוי באוכל שרי רחמנא דקילא מילתא טובא כ"ש דאית לן למימר מתוך טפי. ויותר היה לו להרפ"ח ליישב ולומר דכיבוי גחלת של עץ בחרדל ה"ט דשרי מן התורה בי"ט משום שאין הכיבוי צורך לחרדל אלא לחישת הגחלת וחומה הוא העיקר למתק את הגחלת ואם היה באפשר להכניס הגחלת בתוך החרדל ושלא תכבה ה"נ היה נתקן האוכל שפי' דהשתא דמי לבשרא אגומרי שכת' הרב ז"ל דמפני שאין הכיבוי צורך לצלייה הותר ולא אמרינן מתוך.

וא"ת וכיון דבכיבוי לא אמרינן מתוך לדעת רבינו מהני טעמי דאמרן א"כ מאי האי דפריך ר"פ לר"פ בפ"ק דכתובות ד"ז עלה דקאמר דשרי לבעול בתחילה ביו"ט מאי דעתיך מתוך שהותרה חבורה לצורך הותרה נמי שלא לצורך אלא מעתה מותר לעשות מוגמר בי"ט דמתוך שהותרה הבערה לצורך הותרה נמי שלא לצורך כו' והשתא אם איתא דבכיבוי לא אמרינן מתוך מאי פריך ליה ממוגמר דהתם ודאי אסיר משום דאיכא נמי כיבוי בשע' שנותן אבקת הבשמים על האש כמ"ש רש"י בפ"ב דביצה דף כ"ב וכ"כ רבינו בפ"ד אין מעשנין בקטורת מפני שמכבה ובמכבה לא אמרינן מתוך. ולגירסת הרי"ף ז"ל דגריס התם איכא כיבוי הכא ליכא כיבוי ניחא דאפשר דס"ל לר"פ דבמוגמר ליכא כיבוי כיון דסופו להבעיר וכרבא דאמ' אף ע"ג גחלת מותר וכמ"ש הר"ן ז"ל שם דרבא פליג אדרב הונא דאמ' אסו' מפני שמכבה אמנם לפי גירסת רש"י ז"ל דגריס התם אפשר הכא לא אפשר משמע דבבשרא אגומרי ובמוגמר איכ' משום מכבה אלא דבשרא אגומרי שרו ליה רבנן משום דלא אפשר מבע"י וכיון שכן מאי פריך אמאי לא אמרינן מתוך במוגמר הא בכיבוי לא אמרי' מתוך וכבר הכריח הלח"מ ז"ל בפ"ג די"ב דגירסת רבינו היא כגי' רש"י ז"ל יע"ש. ועוד שהרי רש"י ז"ל גופיה בפ' י"ט דכ"ב ע"א כתב דכיבוי בי"ט לא אשתרי לצורך אכילה כיע"ש. ועפ"י מ"ש הר"ב דרכי נועם חא"ח סימן ט' ליישב אותה סוגייא לדעת רבינו דלית ליה מתוך בחבורה יתיישב זה ודוק.

ודע שהרא"ש ז"ל בביצה די"ב ס"ל דאמרי' מתוך אף בכיבוי שכתב וז"ל והא דאסרינן לקמן לכבות את הנר מפני דבר אחר משום דהוי כעין מכשירין וכ"כ לקמן דכ"ב ע"א וז"ל ואע"פ שהתירו בעילת מצוה ע"י מתוך והכא נמי יתירו כיבוי לצורך בעילה ע"י

מתוך שהותר הכיבוי לצורך אוכל נפש כגון גריפת תנור או שלא תשרף הקדירה י"ל בעילת מצוה שאני א"נ כיבוי זה חשיב כמכשירי אוכל נפש עכ"ל. וכדבריו כתבו ג"כ התוס' בפ"ק דכתובות ד"ה א"ל כו' ועיין בהר"ב שם בשיטה המקובצת שלא נחה דעתו במה שתירץ בתי' הראשון דמשום בעילת מצוה התירו דאדרבא בבעילה הראשונה הו"ל למיסר טפי שאין האשה מתעברת מביאה ראשונה וכן הרא"ש ז"ל בביצה די"ב לא הביא תי' זה וכוונת התי' השני שכתבו דכיבוי זה חשיב כמכשירי אוכל נפש נראה דהכוונה לומר דכיון דבעת הכיבוי אינו מתהני מגוף הכיבוי אלא הוא גורם ליהנות מד"א הרי זה מכשיר ממש וכדמוכח אותה סוגייא דלקמן יע"ש. וכתב עוד הרא"ש ז"ל דהא דאסור לכבות כדי שלא תתעשן הקדירה היינו היכא דאפשר להצילו מעשון בלא כיבוי כגון שיסירנו מאש זה לבשלו באש אחר עכ"ל וכתב הרב מג"א בסימן תקי"ד ס"ב דאם יכול לעשות אש במקום אחר אפי' שאין לו מוכן עתה אסור לכבות יע"ש ולכאורה אין לזה טעם דכיון דצריך להבעיר במקום אחר למה לא נתיר לכבות עשון זה דהא הבערה וכיבוי כי הדדי נינהו לשיטה זו ולצורך שרו ושלא לצורך אסירי ומפי מו"ר זלה"ה שמעתי דטפי אית לן להתיר הבערה מכיבוי משום דהבערה בלאו טעמא דמתוך שרי מדאורייתא מטעם הואיל לא כן גבי כיבוי דליכא לטעמא דהואיל ועוד יש לחלק ביניהם עיין בב"ח ר"ס תקי"ד ועיין להר"ב דרכי נועם בתשו' סימן י"ג דמשמע מדבריו שחולק על סברת הרב מ"א ז"ל הלזו. ודע דלשיטת הפוסקים דשרי לכבות כדי שלא תתעשן הקדירה אותה ששנינו בביצה המסתפק מן השמן שבנר חייב משום מכבה דוק' בשבת מתנייא אבל בי"ט ודאי דשרי דלא גרע ממכבה את האש כדי שלא תתעשן הקדירה אמנם מדברי הרא"ש ז"ל שם לא משמע הכי יע"ש וצ"ע ועיין במה שכתבתי לקמן בפ"ד בשורש כיבוי עלה דבעי מהו לכבות את הנר. ועיין עוד בחי' ביצה בדכ"ח עלה דאמר ר"ח אחד סכין שנפגם יע"ש.

ובמ"ש עוד ה"ה ז"ל בטעמא של מלאכת ההבערה שהותרה בי"ט אעפ"י שאין המלאכה באכילה ושתיה כי אם בפחמין הוא משום דקרא כתיב ביום השבת בשבת הוא דאסור אבל בי"ט שרי ודרשו כן לפי שביום השבת מיותר הוא עכ"ל. הנה מלבד מה שקשה לזה מדברי הירושלמי שהביא הרב גופי' לקמיה וכמ"ש בספר מרכבת המשנה עוד זאת יש לתמוה עליו מסוגייא דפרק אד"מ דמפרשינן טעמא דאין רציחה דוחה שבת וי"ט דתניא ר"י לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת נאמר כאן מושבות ונאמר להלן במיתת ב"ד מושבות מה מושבות דלהלן ב"ד אף כאן ב"ד יע"ש ולפי דברי ה"ה ז"ל דקרא מיירי דוקא בשבת ולא בי"ט א"כ רציחה בב"ד בי"ט שרי דהא קרא דוקא בשבת קאמר

דאסור וביי"ט שרי וכעת צ"ע.

והר"ב מגן אברהם ז"ל בר"ס תקי"ח הק' עוד על דברי ה"ה ז"ל הללו מההיא דריש פסחים דקאמר ר"ע דאסור לשרוף חמץ ביי"ט משום דרח' אמר לא תבערו אש ביום השבת ומצינו להבערה שהיא אב מלאכה וא"כ ש"מ דאע"ג דלאו דלא תבערו לא נאמר בי"ט מ"מ אסור מלאו דלא תעשה כל מלאכה וא"כ הדרא קושיין לדוכתא למה אמרינן ביה מתוך ואין לומר דזהו דוקא למ"ד הבערה לחלק יצאת אבל למ"ד ללאו יצאת לא אסירא בי"ט כמ"ש התוס' ולכן אמרינן מתוך דא"כ מאי קאמר ש"מ תלת ש"מ לחלק יצאת וש"מ לא אמרינן מתו' הא הני תרי חדא הוא דהא בהא תלייא וצ"ע עכ"ל ולכאורה דבריו תמוהים דלפי מה שהבין הוא ז"ל בדעת ה"ה שבא לתת טעם למה בהבערה אמרינן מתוך ועל זה מייתי קרא דלא תבערו אש ביום השבת דמשמע ליה דהאי קרא לא אצטריך להבערה דאוכל נפש עצמו אלא להתיר הבערה ביי"ט אפי' שלא לצורך אוכל נפש ודרשינן טעמיה דקרא דמשום מתוך הוא א"כ מאי קא ק"ל על דברי ה"ה ז"ל מהההיא דר"ע דאסר הבערת חמץ ביי"ט דאפשר דר"ע משום דלית ליה מתוך משו"ה לא דריש ביום השבת יתירה להכי ולומר דבשבת אסור וביי"ט שרי אלא איהו מוקי ליה ליום השבת לדרשא אחריתי והיינו דקאמר תלמודא ש"מ מדר"ע דלית ליה מתוך ומשו"ה לא דריש ביום השבת כדדריש מאן דאית ליה מתוך בהבערה. אבל נראה דהרב ז"ל משמע ליה בכוונת ה"ה ז"ל דעיקר קרא דלא תבערו אש בי

הלכה יד

שורש נדרים ונדבות אינן קריבין ביי"ט **בהמה חציה של גוי וחציה של ישראל מותר** [**לשוחטה**] **ביי"ט כו'**. נ"ב הכי איתא בגמ' פ"ב דביצה דכ"א ע"א בעא מיניה רב אויא סבא מרב הונא בהמה חציה של גוי וחציה של ישראל מהו לשוחטה ביום טוב אמר ליה מותר אמר ליה ומה בין זה לנדרים ונדבות כו' אבל נדרים ונדבות כי קא זכו משולחן גבוה קא זכו ע"כ כתב בספר קול בן לוי שדקדקו על זה דרב אויא סבא דדימה זה לנדרים ונדבות מאי קא מספקא ליה מעיקרא דתפשוט מנדרים ונדבות דלמאן דאמר אין קריבין אסו' ולמאן דאמר קריבין מותר והאריך בתירוצו יע"ש. ולע"ד נראה דבפשיטות טפי יש ליישב זה דרב אויא סבא הוה שמיע ליה דבהמה חציה של גוי מותר לשוחטה ביום טוב מטעמא דאי אפשר לכזית בשר בלא שחיטה ולא הוה ק"ל מה בין זה לנדרים ונדבות דהוה משמ' ליה טעמא דנדרים ונדבות משום שמא ישהא ולהכי בבהמה של גוי דליכא להאי טעמא שרי אבל בתר דשמעיה לרב הונא דקאמר דנדרים ונדבות מדאורייתא נמי אסור כדקאמר הש"ס לעיל משמיה דרב הונא להכי קא בעא מיניה אי לדידיה סבירא

ליה בבהמה חציה של גוי אי מותר לשוחטה ביום טוב דאפשר דאיהו פליג אהך דינא וסבירא ליה דאסור וכי הדר דשרי אקשי ליה לפי שיטתיה מאי שנא מנדרים ונדבות וברור.

והנה בהא דאמרינן דנדרים ונדבות אסורים משום דכהנים כי קא זכו משולחן גבוה קא זכו כתב רש"י ז"ל וז"ל וה"ה לבעלים בשאר הבשר כעבד הנוטל פרס מבית רבו ונמצאת כל השחיטה לשם גבוה עכ"ל. ולכאורה איכא למידק ממ"ש רש"י ז"ל בפרק מרובה דע"ו ע"א ד"ה דר"י הגלילי וז"ל ל"א בטביחה משום הכי לא מחייב דבשעת טביחה דהקדש נינהו דאמרינן בפ"ק דכי אמר רבי יוסי הגלילי ממון בעלים מחיים אבל לאחר שחיטה לא אלא משולחן גבוה קא זכו ולא נהירא לי דבהכי האי שחי' לא אמר רבי יוסי הגלילי דמשולחן גבוה קא זכו אלא במקדש בחלקו שחלקו בקדשים דהויא התם שחיטה וזריקה והקטרת חלבים אבל בשעת טביחה אכתי ממון בעלים הן עכ"ל. מבוארים דבריו דלא אמרינן לרבי יוסי הגלילי לגבי בעלים משולחן גבוה קא זכו אלא לאחר שחיטה וזריקה והקטרה אבל בשעת שחיטה אכתי ממון בעלים הן ואילו הכא אמרי' דמשום הכי לא מצי לשחוט נדרים ונדבות ביום טוב משום דהשחיטה היא לשם גבוה ובעלים משולחן גבוה קא זכו וזה נראה הפך מ"ש שם וי"ל דלגבי טביחה להתחייב ד' וה' שאין הדבר תלוי באכילת הבשר לבעלים דמיד ששחטו מתחייב אפילו לא יהיה לו התר בבשר כתב רש"י ז"ל דבשעת טביחה ממון בעלים הוא דאכתי לא זכה ביה גבוה עד אחר זריקה והקטרה אבל לענין שחיטה ביום טוב דלא שרא רחמנא אלא לצורך אוכל נפש ושוחט נדרים ונדבות לא מצי אכיל בשר עד אחר זריקה והקטרה נמצא דבשעת שחיטה אע"ג דאכתי לא זכה ביה גבוה מכל מקום כיון דבעי זריקה והקטרה להתירו באכילת בשר נמצא למפרע ששחיטה היתה לצורך בעלים.

ומהא דאמרינן בשמעתין בטעמא דנדרים ונדבות אינן קריבין ביום טוב משום דמשולחן גבוה קא זכו. שמעתי מהחכם השלם והכולל יצחק נוניס הי"ו שהוק' לו מ"ש התוס' בפרק קמא דפסחים ד"ה ע"א ד"ה ואומר כו' וז"ל א"נ כיון דמתחילת הבערה אינו יכול ליהנות ממנו אע"ג שיהא לו הנאה ממנו אחר כך אסור כמו נדרים ונדבו' שאין קריבין בי"ט למ"ד אף על פי שיש בהם מאכל הדיוט לבסוף כו' עכ"ל והשתא לפי דבריהם למה ליה להש"ס בשמעתין למימר טעמא משום דבעלים משולחן גבוה קא זכו תיפוק לי דאפילו לא זכו משולחן גבוה כיון דאינו יכול ליהנות מהבשר עד אחר זריקה והקטרה ומתחילת השחיטה אינו יכול ליהנות ממנו אסו' דומיא דשריפת חמץ ביום טוב דאסור כמ"ש התוס' אלו דבריו נר"ו.

ולפ"ד לא קשייא ולא מידי דהש"ס הכא אצטריך למיהב טעמא מעיקרא למה לא יהא לבעלים היתר אכילה בבשר מיד אחר שחיטה וקאמר דכהנים ובעלים משולחן גבוה קא זכו ומהאי טעמא אין להם התר עד אחר זריקה והקטרה וכן כתב רש"י ז"ל בקידושין דף נ"ג ע"א וכן כתב הרב בעל קרבן אהרן בפרשת ויקרא גבי קרא דוהיה החזה לאהרן ולבניו יע"ש והיא גופא קאמר הש"ס בשמעתין דשאני בהמה חציה של גוי דמיד לאחר שחיטה שריא לישראל מה שאין כן בנדרים ונדבות דלא שרו באכילה עד לאחר זריקה והקטרה ומהאי טעמא אסור ועיין במ"ש התוס' בשבת דף כ"ד ע"ב ד"ה לפי שאין כו'.

ודע שכתבו התוס' וז"ל אבל נדרים ונדבות כו' ואפילו לרבי יוסי הגלילי דקאמר קדשים קלים ממון בעלים ואפילו לאחר זריקה קאמר דממון בעלים הן רק במתנות כהונה כו' עכ"ל. הנה הם ז"ל אזלי לשיטתם שכתבו בפ"ק דבב"ק די"ב דההיא דמחלק הש"ס התם לדעת רבי יוסי הגלילי בין מחיים לאחר שחיטה לא קאי לפום קושטא דמשני התם מתנות כהונה קאמרת שאני מתנות כהונה דמשולחן גבוה קא זכו ומשמע להו דלפום האי שינויא הדר הש"ס ממאי דהוה בעי מימר מעיקרא דעד כאן לא קאמר רבי יוסי הגלילי דקדשים קלים הוי ממון בעלים אלא מחיים ולא לאחר שחיטה אלא השתא הדר ביה דלעולם חשיב ממון בעלים ואפי' לאחר שחיטה וההיא דהמקדש בקדשים קלים שאינה מקודשת לרבי יוסי הגלילי מיירי בחלק הכהנים דכהנים דוקא משולחן גבוה קא זכו ואפי' מחיים אבל חלק הבעלים בבשר לעולם של בעלים היא ואפי' לאחר שחיטה וזריקה ומתוך כך הוצרכו לידחק דההיא דמחלק הש"ס בפרק האיש מקדש דף נ"ג עלה דמתני' דהמקדש בקדשים קלים דאינה מקודשת דהיינו דוקא לאחר שחיטה ולא מחיים לא הוי לפי המסקנא דפרק קמא דבבא קמא יע"ש אבל רש"י ז"ל שם בפרק קמא דבבא קמא ובדע"ו ס"ל דלפום קושטא נמי קאי חילוק זה דמחלק הש"ס מעיקרא דעד כאן לא קאמר רבי יוסי הגלילי דק"ק הוי ממון בעלים אלא מחיים אבל לאחר שחיטה לא הוי ממון בעלים וזו היא שיטת הרשב"א והריטב"א כמבואר בדבריהם שם בפרק האיש מקדש וזו היא גם כן שיטתו של רשב"ם בפרק יש נוחלין דף קכ"ג ע"א יע"ש. גם הרא"ש בתוספותיו הובאו דבריו בשיטה המקובצת לבבא קמא קאי בשיטה זו יע"ש.

וראיתי להרשב"א ז"ל שסיים וכתב וז"ל ואם תאמר והא אמרינן בפרק שני דביצה דבהמה חציה של גוי וחציה של ישראל מותר לשוחטה ביום טוב משום דאי אפשר לכזית בשר בלא שחיטה אבל נדרים ונדבות אין קריבין בי"ט דמשולחן גבוה קא זכו תי' בתוס' דאף על גב דחלק בעלים חשוב ממונן מכל מקום עיקרן לצורך גבוה קאתו ולכך אינן קרבין ביום טוב עכ"ל. ולא זכיתי להבין מאי קא ק"ל מהא די"ט עד דהוצרך

לתירוץ התוס' ז"ל מאחר כי הוא ז"ל אזיל בשיטת רש"י דמחלק בין מחיים לאחר שחיטה וסבירא ליה דלאחר שחיטה חשוב ממון גבוה א"כ שפיר קאמר הש"ס הכא דמש"ה נדרים ונדבות אין קריבין ביום טוב דכי זכו בין הבעלים בבשר ובין הכהנים בחלקם משולחן גבוה קא זכו ונמצא שהשחיטה לצורך גבוה היא כמ"ש רש"י ז"ל בשמעתין והתוס' ז"ל לא הוצרכו לתרץ דאע"ג דחלק בעלים חשוב ממונם מ"מ עיקרן לצורך גבוה קאתו אלא לפי שיטתם דס"ל דחלק הבעלים חשוב ממונם אפי' לאחר שחיטה כמבואר מדבריהם בשמעתי'. גם הריטב"א ז"ל שם בפ' האיש מקדש אחר שכתב והסכים לשיטת רש"י ז"ל סיים וכתב וז"ל ולהאי שיטת' אתי שפיר הא דאמרי' במס' י"ט גבי נדרים ונדבות כו' קא זכו משולחן גבוה קזכו ואפי' בעלים דהוי ממונן מחיים לאחר שחיטה מיהא כי זכו משולחן גבוה קזכו וכ"ש כהנים דאפי' מחיים משלחן גבוה קזכו ולא הוייא שחיטה אדעתא דבעלים כלל אלא אדעתא דגבוה לבד וזה נכון עכ"ל. ואפשר דהרשב"א ז"ל משמע ליה כמ"ש רש"י בפרק מרובה דע"ו דבשעת זביחה אכתי ממון בעלים הן עד לאחר זריקה והקטרה ובשעת טביחה לא קרינן בבעלי' עדיין דמשולחן גבוה קזכו ולהכי הוצרך למה שתירצו התוס' לפי שיטתם דאע"ג דממונן הוא אכתי עיקר השחיטה לצורך גבוה הוא ולישנא דמשלחן גבוה קזכו דנקט היינו לחלק הכהנים ודוק.

ולענין הלכה נראה דקי"ל כרבי יוסי הגלילי דאמר קדשים קלים ממון בעלים מאחר דסת' לן תנא הכי בפרק קמא דבבא קמא לענין נזיקין כדאמרינן התם מדקתני נכסים שאין בהם דין מעילה יש בהם דין נזיקין ודייקינן מעילה הוא דליכא הא מקדש קדשי ולשיטת רש"י ודעימיה אף בפרק האיש מקדש דקתני המקדש בחלקו בין קדשי קדשים בין קדשים קלים אינה מקודשת סתם לן כוותיה כדדייק התם מדקתני בחלקו דלאחר שחיטה קמיירי ולא מחיים שמע מינה דמחיים מקודשת משום דקדשים קלים ממון בעלים הוא כרבי יוסי הגלילי. גם מההיא דקאמר רבי אבא שלמים שהזיקו גובה מבשרן וכן מדאמר רבא תודה שהזיקה גובה מבשרה ואינו גובה מלחמה נראה דס"ל כר"י הגלילי וכמ"ש התוס' ז"ל שם בדי"ג ע"ב ד"ה אמר רבא יע"ש מיהו הרא"ש ז"ל שם בפרק קמא דבבא קמא אחר שכתב כל זה סיים ז"ל ומיהו נראה לי מדאיפליגו אביי ורבינא בפרק הפרה דנ"ג גבי שור ושור פסולי המוקדשין כו' אליבא דרבנן סברי כרבנן ורבנן בתראי נינהו משמע דהלכה כרבנן וכהן שקידש האשה בבכור חי לא הוייא מקודשת וצ"ע עכ"ל משמע דספוקי מספקא ליה לענין הלכה אי קי"ל כרבי יוסי הגלילי ועיין למרן ב"י בא"ה סי' כ"ח ובדברי הרב בית שמואל שם.

אך מדברי רבינו ז"ל ברפ"ח מהלכות נזקי ממון שכתב וז"ל וכל הקדשים שחייבים בהם

מעילה אין בהם דין נזיקין וכן ממ"ש שלמים שהזיקו גובה מבשרן כו' וכן תוד' שהזיקה גובה מבשרה כו' נר' שפסק כר"י הגלילי וכן כתב הלח"ם ז"ל שם והוק' לו לפי זה מ"ש בפרק ב' מה' גניבה דהגונב קדשים קלים מבית בעליהן פטור מן הכפל מט' דוגונב מבית האיש ולא מבית הקדש כו' וכיון דהוא פסק הכא דקדשים קלים אקרי רעהו וממון בעלים למה פטרו מן הכפל ותירץ דהתם איכא מיעוטא אחרינא דוגונב מבית האיש כו' יע"ש ועיין בהרב תי"ט בפ' הזהב מ"ט ד"ה אין להם תשלומי כפל שהוק' לו קושיית הלח"ם הלזו ולא הונח לו בתירוץ זה והניחו בצ"ע יע"ש ועיין עוד להלח"ם בפ"ו מה' בכורות ה"ב דהוקשה לו מ"ש רבינו בפ"ה מה' טוען דההקדשות פטור משבועת הפקדון ולא חילק בין קדשים קלים לשאר הקדשות לפי שיטתו דפסק כר"י הגלילי והצריכו עיון יע"ש ועיין עוד להרב משנה למלך פרק ד' מה' מעילה גבי מה שפסק רבינו דהמוכר עולתו ושלמיו לא עשה ולא כלום שתמה עליו דבפסחים ד"צ מבואר דלר' יוסי הגלילי דאמר קדשים קלים ממון בעלים הוא המוכר שלמיו מעשיו קיימים וכן הקשה בספר בני יעקב בהגהותיו יע"ש עוד הוקשה לו להרב מש"ל שם מ"ש רבינו בפ"ד מה' איסורי מזבח דאין מוקצ' אחר הקדש וכן אין אתנן אחר הקדש וכל זה נראה דלא כר' יוסי הגלילי הפך מה שפסק ברפ"ח מה' נזקי ממון יע"ש וכמו כן הוקשה לי מה שהשמיט רבינו בפ"ג מה' נחלות ההיא דת"ר בפרק יש נוחלין דף קכ"ג דבכור נוטל פי שנים במוקדשים דמוקמינן לה התם בקדשים קלים ואליבא דר"י הגלילי דאמר ממון בעלים היא יע"ש והוא ז"ל השמיט חלוקה זו כנראה שדעתו לפסוק כרבנן דר"י הגלילי גם בפ"ה מה' אישות כת' כהן שקד' בנחלתו בין קדשי קדשים בין קדשים קלים אינה מקודשת ולא ביאר אם הישראל קדש בחלק הבשר אם היא מקודשת כנראה דס"ל דה"ה בישראל ולא הוצרך לבארו כי נלמד מדין כהן אף כי אין זה הכרח כל כך.

והנה למה שהקשה הרב מש"ל ז"ל בה' מעילה למה פסק רבינו דהמוכ' שלמיו לא עשה ולא כלום ראיתי מתרצים (הנה הוא במפתחות לס' משנה למלך) שתירצו לזה דההיא דאמר אביי בפרק האשה ד"צ דליכא לאוקמי ברייתא דקתני דהממנה אחרים על פסחו ועל חגיגתו מעות שבידו חולין כר"י הגלילי דהא תני בה והמוכר עולתו ושלמיו לא עשה ולא כלום כו' דמשמע מינה דלר"י הגלילי מה שעשה עשוי היינו כי הוה מוקים אביי ההיא בריית' דנתן לה מוקדשין באתננה דאצטריך להביא קרא דלנדור להתירן כר"י הגלילי ולא כר' הושעיא דמוקי לה כר' ובממנה זוכה על פסחו דהשתא כי מוקים לה כר"י הגלילי ושמעינן מינה דאיסו' אתנן חל על המוקדשין לר"י הגלילי אי לאו קרא דלנדור שמעינן נמי מיניה דהמוכר שלמיו מה שעשה עשוי דמה לי נתנו באתננה מה

לי מכרו ועלה הוא דקאמר אביי דאי הוה מוקים ההיא כר"י הגלילי לא הוה מצי מוקי ברייתא דהממנה אחרים כו' כר"י הגלילי דהא לדידיה מה שעשה עשוי אמנם השתא דאוקי רבי אושעיא להההיא כר' ובממנה זוכה על פסחו תו לא שמעינן דלר"י הגלילי דאמר קדשים קלים ממון בעלים דיכול למכור אותם דאיכא למימר דלדידיה אע"ג דממון בעלים הן מ"מ אסור למוכרן משום בזיון קדשים והשתא רבינו שפסק כההיא דרבי הושעיא דמוקי להההיא כר' ובממנה זוכה על פסחו פסק שפיר דהמוכר שלמיו לא עשה ולא כלום אפילו לרבי יוסי הגלילי דאמר ממון בעלים את"ד יע"ש.

ודרך זה דחוי מעיקרו הוא דודאי לאו הא בהא תליא דהא שמעינן מסוגייא דפרק קמא דבבא קמא די"ב ומההיא דפרק האיש מקדש דף נ"ג דלר"י הגלילי דאמר קדשים קלים ממון בעלים הן אדם יכול לקדש בו את האשה ומהאי טעמא הוצרך תלמודא לומר דמתני' דהמקדש בחלקו מיירי לאחר שחיטה ומש"ה אינה מקודשת ואם איתא דלרבי יוסי הגלילי אינו יכול למכור שלמיו ואם מכר לא עשה ולא כלום היאך יכול לקדש בו את האשה דאין לך מכירה גדולה מזו אלא ודאי משמע דלר"י הגלילי דסבר ממון בעלים הן פשיטא ליה להש"ס דאם מכר דמה שעשה עשוי ומשום הכי אם קדש בו את האשה מקודשת והדרא קו' לדוכתא.

ואני בעוניי סבור הייתי ליישב קושיא זו על פי מה שיש לדקדק מדברי רש"י בפר' קמא דב"ק די"ב ע"ב ד"ה מחיים מי אמר דאף לרבי יוסי הגלילי לא חשיבי קדשים קלים ממון בעלים אלא בנדרים שחייב באחריותן אבל נדבות שאינו חייב באחריותן אף לר"י הגלילי ממון גבוה הוא ואפשר דרבינו בהכי איירי אלא דסוגיית הגמרא דפסחים ק' לפי שיטת רש"י ז"ל הלזו וכמ"ש לקמן בע"ה ומ"מ לדידי ק"ל על הרב מש"ל דאדקשיא ליה למר בדברי רבינו ז"ל תיקשי ליה באותה סוגייא דפרק האשה דף צ' דמוקים להההיא ברייתא דהמוכר עולתו ושלמיו לא עשה ולא כלום כר' ואילו ר' סתם לן בפרק קמא דבב"ק כר"י הגלילי דקתני נכסים שאין בהן מעילה כו' כדדייק הש"ס התם וא"כ לדידיה אמאי לא עשה ולא כלום ואולי לא חש הרב ז"ל לזה משום דאיכא למימר הדר ביה ר' ומעיקרא בברייתא לא הוה ס"ל כרבי יוסי הגלילי והדר ביה במתני' אבל על רבינו ז"ל דפסק לשתיהן ק"ל שפיר.

והנראה לע"ד בדעת רבינו ז"ל דלית ליה כר"י הגלילי דקדשים קלים ממון בעלים אלא כרבנן דממון גבוה הוא ופסק כרבא דאמר דמתני' דקתני נכסים שאין בהם מעילה נכסים שאין בהם דין מעילה קאמר ומאי נינהו דהדיוט ואע"ג דאקשינן עליה דרבא וליתני דהדיוט ומסיק בקשייא כיון דלא אסיק בתיובתא הלכתא כוותיה כנודע וס"ל דאף

לרבנן דשלמים ממון גבוה הוא אפי"ה שלמים שהזיקו גובה מבשרן דהא רבא דמפרש למתני' דאין בהם דין מעילה ולא אוקי למתני' כר"י הגלילי קאמר דתודה שהזיק' גובה מבשר' ולא ס"ל דאליבא דר"י הגלילי דאמר כמ"ש התוס' ז"ל דכיון דסתם מתני' לית ליה כר"י הגלילי לדידיה למאי נפקא מינה אשמועינן רבא מילתא לדעת ר"י הגלילי דלית הלכתא כוותיה אלא ודאי דאף לרבנן קאמר דאע"ג דלדידהו קדשים קלים ממון גבוה הוא ורעהו אמר רחמנא ולא של הקדש סבירא ליה דהיינו דוקא בהקדש שכולו לגבוה אבל בהקדש דאית בהו חלק לבעלים בבשר כשבא הבשר ליד בעלים גובה מהם ורעהו קרינן ביה למפרע ולא מיעט קרא דרעהו ולא של הקדש כל דאית ביה חלק לבעלים אף ע"ג דמשולחן גבוה הוא דזכו ביה הבעלים דהא מיהא דבתר דזכו של רעהו קרינן ביה למפרע והיינו דאיכא בין ר"י הגלילי ובין רבנן דלר"י הגלילי דקדשים קלים ממון בעלים הוא ויכול למוכרן ולקדש בהן את האשה כשהזיקו מיד זכה הניזק בגוף השלמים לחצי נזק ויש לו זכיה בגויה והוה ליה כהקדש של שותפים ונקרא על שם שניהם משא"כ לרבנן דר"י הגלילי אין לו זכיה בו מחיים עד אחר שחיטה וזריקה והקטר חלביו דאז זוכים הבעלים בבשר והניזק גובה מהם.

והשתא למאי דדייק הש"ס מעיקרא מעילה הוא דליכא הא מקדש קדשי ומשמע דהניזק גובה ממנו כשאר נכסי הדיוט קאמר דמתני' רבי יוסי הגלילי היא ולא רבנן דלרבנן אינו גובה ממנו אלא מן הבשר לאחר שנשחט וזכו בו הבעלים ומשום הכי אוקי למתניתין כרבי יוסי הגלילי עד דאתא רבא ופירש דאין בהם דין מעילה קאמר. ובכן רבינו ז"ל שפסק כרבא כתב וז"ל וכל הקדשים שיש בהם מעילה אין בהם דין נזיקים כלומר ואינו גובה מהם כלל אבל קדשים שאין בהם מעילה והן קדש כקדשים קלים יש בהם דין ניזקים לענין שגובה מבשרן וכמו שביאר אח"כ דשלמים שהזיקו גובה מבשרן וכן תודה שהזיקה גובה מבשרה כו' והשתא ניחא כל המקומות הנז' שפסק דלא כר"י הגלילי וס"ל דקדשים קלים ממון גבוה הוא כמבואר. ובהכי ניחא ההיא סוגייא דפסחים דמוקי אביי התם לברייתא דהמוכר עולתו ושלמיו דלא עשה כלום כר' דאפשר דאביי התם ס"ל כרבא דאמר הכא דמתני' אין בהם דין מעילה קאמר וס"ל דממון גבוה הוא ומש"ה לא עשה ולא כלום כנלע"ד.

ויש להכריח פי' זה שכתבנו לדעת רבינו ז"ל מדאמר רבי אבא שלמים שהזיקו גובה מבשרן ואינו גובה מאימוריהן ופרכינן פשיטא כו' והשתא אם איתא דהא דר' אבא אליבא דר"י הגלילי קאמר תקשי אמאי לא יגבה אף מאמוריהן ולענין שיקריבו האמורים לשם הניזק דהא כי היכי דלר"י הגלילי יכול למכור השלמים ויקריב אותם לשם הלוקח

ה"נ כשיזיק יגבה הניזק ממנו ויקריבו אותו לשמו אמנם אי ר' אבא אליבא דרבנן דר"י הגלילי קאי ניחא ודוק ועיין בספר חזון נחום במסכת תמורה דף קפ"ז ע"א שעמד על דברי רבינו ז"ל הללו והעלה בדעת רבינו ז"ל שפסק דלא כר"י הגלילי ומהטעם שכתבנו יע"ש. והשתא לפי האמור בשיטת רבינו ז"ל דלא קי"ל כר"י הגלילי הנה אם קידש אדם אשה בחלק הבשר של קדשים קלים אפילו מחיים אינה מקודשת וכן לענין נחלה אין הבכור נוטל פי שנים בחלק הבשר משום דלאו דידיה הוא וכן לענין שבועת הפקדון אין נשבעין על קדשים קלים משום דלא מקרי של רעהו וכן לענין חיוב כופר וארבעה וחמשה פטורים קדשים קלים כקדשי קדשים זולת לענין חצי נזק קי"ל דגובה מבשר שלמים. אבל לשיטת שאר הפוסקים נר' דקי"ל כר"י הגלילי לכל דבר אלא דיש חילוק בין שי' רש"י ז"ל ודעימיה לשיטת התוס' דלפי שיטת רש"י ז"ל לא חשיב ממון בעלים קדשים קלים אלא מחיים ולא לאחר שחיטה אבל לדעת התוס' ז"ל אף לאחר שחיטה חשיב ממון בעלים.

והנה בטעמו של דבר דמחלק הש"ס לדעת ר"י הגלילי בין מחיים ללאחר שחיטה כתב רש"י ז"ל שם בפ"ק דבב"ק די"ב ע"ב דמחיים שהוא חייב באחריותו חשיב ממונו אבל לאחר שחי' דכבר נפטר מחיובו חשיב ממון גבוה יע"ש. ולפי טעם זה נראה דקדשים קלים של נדבה שאינו חייב באחריותו אף מחיים נמי חשיב ממון גבוה. ואם הדבר כן קשה מההיא דפרק מרובה דע"ו ע"א עלה דמתני' דגנב והקדיש ואח"כ טבח ומכר דקאמר אלא הכא במאי עסקי' בקדשים קלים ואליבא דר"י הגלילי דאמ' ממון בעלים ופרכינן אבל קדשים קלים מאי משלם תשלומי ד' וה' אדתני רישא גנב וטבח כו' לפלוג ולתני בדידה במד"א בקדשים קלים אבל בקדשי שמים משלם תשלומי ד' וה' יע"ש והשתא אם איתא דבקדשים קלים גופייהו יש חילוק בין נדרים לנדבות דנדרים שחייב באחריותן חשיב ממון בעלים ונדבות שאינו חייב באחריותן לא חשיב ממונו למה ליה למפרך דלפלוג ולתני בין קדשי קדשים לקדשים קלים דבקדשים קלים גופייהו הו"ל לאפלוגי בין נדרים לנדבות וכמו כן ק"ל מאותה סוגייא דפרק האשה דפסחים ד"ץ דקאמר אביי דמש"ה לא אוקי ברייתא דהממנה אחרים על פסחו כר' יוסי משום דקתני המוכר עולתו ושלמיו לא עשה ולא כלום ולר"י הגלילי מעשיו קיימים דממונו הוא והשת' נימא דברייתא בשלמים של נדבה דכיון דאינו חייב באחריותו לאו ממונו הוא אלא של גבוה ומשו"ה לא עשה ולא כלום וכעת צ"ע.

ודע שראיתי בספר חזון נחום דקפ"ז ע"ב שהק' בההיא דר"פ הנזקי' ר"ע אומר לא בא הכתוב אלא לגבות לנזקים מעידית ק"ו להקדש ופרכי' מאי ק"ו להקדש והא שור רעהו

אמר רחמנא כו' ומאי קושיא נימא דר"ע כר"י הגלילי ס"ל ועיין במה שתירץ יע"ש ולע"ד לא ק"מ דמדברי התורת כהנים בס"פ ויקרא דקל"ב ע"ב נר' דר"ע פליג אר"י הגלילי גבי קרא דומעלה מעל בה' יע"ש. ובמ"ש עוד רבינו עיסה חציה של גוי כו' הכי אמרינן בגמרא אמר רב חסדא עיסה חציה של גוי כו' אסורה מ"ט משום דאפשר למפלגה בלישה ע"כ כתב הרא"ש ז"ל דגבי בהמה חציה של גוי דמותר לשוחטה אפילו הן שתיים דאפשר למפלגינהו מותר לשחוט דאי אפשר למיפלגינהו הוי לפי שאינן שוות עכ"ל ותמה עליו מרן בב"י סימן תצ"ח דלמ' תלה הטעם לפי שאינן שוות תיפוק ליה דאפילו הן שוות ואפשר למיפלגינהו מחיים שמא אינו רוצה לצורכו בהמה שלימה שאינו צריך אלא חציה ואם תהיה כולה שלו יפסיד הבשר ועכשיו ששוחטה בלא חלוקה מחיים אינו נוטל אלא חציה ומפני חלקו הו"ל למשריה משום דאי אפשר לכזית בשר בלא שחי' יע"ש והרב ט"ז ז"ל כתב עליו דאפילו אחת מהן אי לאו טעמא דשוות אסור לשחוט שהרי מבואר מדברי התוס' ד"ה עיסה דכל שראוי לחלוקה אין היתר בשביל תועלת המגיע לחלקו יע"ש. ולע"ד יש לחלק דאף התוס' לא אמרו כן אלא דוקא גבי עיסה דמרבה בטורח האפיה בשביל חלק הגוי לא כן בבהמה חציה של גוי דבין יחלוק עם הגוי בין אם לא יחלוק אי אפשר בלא שחיטה ואין כאן תוספת טירחא בשביל חלקו של גוי כיון דאי אפשר לכזית בשר לעולם בלא שחיטה וכעין זה כתב רש"ל והביא דבריו הרב מ"א בסימן תקי"ב סק"ג גבי מבשל בקדירה אחד לעבדיה ושפחתיה דשרי לכתחילה להרבות בשבילן ולאפות אסור אפילו בתנור אחד אם לא בדאפשר לפיוסינהו בדבר אחר יע"ש וזו היא שיטת מרן כמ"ש המ"א ז"ל שם יע"ש.

וכתבו התוספות בד"ה עיסה חציה כו' וז"ל וא"ת והא אמרי' לעיל ממלאה אשה תנור פת כו' וקי"ל כרשב"א כו' וי"ל דשאני התם דכל הפת של ישראל והרשות בידו לאכול או זה או זה ועוד דילמא מקלעי ליה אורחים אבל הכא דחציה של גוי אסור לאפותה ביו"ט עכ"ל. כתב בספר לשון למודים בא"ח סימן תצ"ח דק"ב ע"ד שדבריהם תמוהים דאליבא דרב חסדא הוא דקי"ל ורב חסדא לית ליה הואיל ולבר מן דין קשה דלפי תירוצם מאי פריך רב חנא ממתני' דעיסת הכלבים דהא שאני התם דכל העיסה חזייא לרועים כלומר או זה או משא"כ בהא דרב חסדא כמ"ש התוס' ועוד קשה ממ"ש התוס' אח"כ בד"ה חזינן כו' ולפי מ"ש הר"י החילוק מבואר ואפילו שהיה הקמח של ישראל עכ"ל. והנה במה שהקשה דלפי דבריהם מאי פריך רב חנא לרב חסדא ועוד דרב חסדא לית ליה הואיל נלע"ד דחדא מתרצת חברתה דמתירוצם נראה דעיקר קושייתם לא היתה לרב חסדא גופיה דאיכא למימר דרב חסדא דלית ליה הואיל לית ליה כרשב"א אלא

כחכמים דפליגי עליה ואסרו למלאת את התנור פת כשאינה צריכה לכולם ואע"ג דרבא פסק הילכתא כרשב"א רב חסדא פליג עליה ועיקר קושייתם ותירוצם אינה אלא לדידן דקי"ל כרשב"א וקי"ל כהא דרב חסדא ועל זה תירצו שפיר דהתם קי"ל כרשב"א מתרי טעמי אי מט' דרשב"א שהפת נאפה יפה ואי מטעם דהואיל משא"כ הכא גבי עיסה חציה של גוי דליכא אלא חד טעמא אסור והשתא לרב חסדא דלי' ליה הואיל ואסר הכא גבי עיסה חציה של גוי עכ"ל דפליג אההיא דרשב"א דהתם ולדידיה מקשה הש"ס שפיר מ"ש ממתני' דעיסת הכלבים דלדידיה ליכא לתרוצי מידי אם לא לאוקמה כרשב"א וכיון דרב חסדא לא ס"ל כוותיה דחיקא ליה לאוקמי סתם מתני' כוותיה ומה שהוקשה לו עוד ממ"ש התוס' בד"ה חזינן לא ק"מ ועיין ט"ז סימן תקי"ב סק"ה.

ואולם אי קשייא לדברי הר"ן ז"ל קשיא שכתב בפי' ההלכות וז"ל אמר ר"ח עיסה חציה של גוי כו' איכא מ"ד אפילו בתנור אחד לא שרי לאפותה מטעמא דרשב"א דאמר שהפת נאפה יפה דלא שרינן מה"ט אלא בשלו אבל לרבות בשל גוי אסור ואיכא מ"ד דשרי ור"ח לא אסר אלא בעיסה מרובה שיש בה יותר ממילוי תנור עכ"ל והשתא ק"ט דא"כ מאי קא פריך עליה רב חנא ממתני' דלימא מתני' איירי בדליכא בעיסה יותר ממילוי תנור ואתייא כרשב"א דמתיר מטעמא דהפת נאפה יפה וכן אמרו בירושלמי בהדייא דמתני' אתייא כרשב"א וכמ"ש הר"ש יע"ש. ואפילו אם נאמר דתלמוד' דידן משמע ליה דמתני' סתמא איירי ואפילו בדאיכ' בעיסה יותר מכדי מילוי תנור א"כ היכי משני שאני התם דאפשר לפיוסינהו בנבילה וכי אפשר לפיוסינהו אכתי קשה היכי אפשר לאפותה ביו"ט בשני תנורים כיון דאין צורך לכל הפת לישראל שהרי הוא נותן ממנה לכלבים דאי מטעם הואיל ומקלעי ליה אורחים הא רב חסדא לית ליה הואיל ולאידך איכא מ"ד שכתב דאפי' בתנור אחד אסור ולא שרינן מטעמא דהפת נאפה יפה אלא בשלו ולא בשל גוי איכא למימר שפיר דהכא בדאיכא נבילה שרינן ליה מלא התנור מטעמא דהפת נאפה יפה כיון דחשיב כולו של ישראל ואתי שפיר נמי מאי דאקשי ליה ממתני' דעיס כלבים ולא משני דהתם איכא טעמא דהפת נאפה יפה משום דכל שאינו שלו אלא של גוים או של כלבים לא שרינן מה"ט אך לאידך מ"ד ק"ט דמאי קושיא ומאי פירוקא ושוב ראיתי למרן ב"י ז"ל בס"ס תקי"ב דחה סברת איכא מ"ד זה מתוך קושיא זו והסכים לסברת מ"ד דלא שרינן לגוים ולכלבים אלא בתנור אחד דאיכ' טעמא דהפת נאפה יפה ובדאפש' לפיוסינהו בדבר אחר יע"ש.

וראיתי להרב דרכי משה שכתב ומה שהקשה ב"י דאע"ג דאפשר לפיוסינהו מ"מ אמאי שרי לאפות כל העיסה כו' לא ק"מ דמאחר דאפשר לפיוסינהו הוי ככוליה של ישראל

ולא עשה כלום לכלבים וכן הוא בגמ' עכ"ל. ולא זכיתי להבין כוונתו דקושית מרן ז"ל היא דמאי אהני לן טעמא דאפשר לפיוסינהו להתיר לאפות בשני תנורים יותר מכדי צורכו ליו"ט דאי מטעם הואיל הרי כתב מרן ז"ל קודם לזה בשם הר"ן ז"ל דהאי טעמא דהואיל לא אהני אלא לשלא ילקה אבל איסורא דרבנן מיהא איכא לאפות שלא לצורך יו"ט והכא כי אפשר לפייסן לכלבים בנבילה הנה חלק הכלבים הוא שלא לצורכו דהא קתני מתני' בזמן שהרועים אוכלים ממנה ומבואר בשמעתין שיש בעיסה שיעור אכילת הרועים והכלבים קאמר וא"כ איך אפשר להתיר לאפות לכתחילה שלא לצורכו אפי' חשיב כוליה של ישראל. והנה ראיתי להר"ב לח"מ בפ"א מה' יו"ט די"ד עמ"ש ה"ה בשם העיטור והרשב"א ז"ל דלדידן דאית לן הואיל אפי' אין לו נבילה עכשיו מותר הואיל ואפשר שתזדמן לו שהק' על דבריהם דאפי' מאן דלית ליה הואיל מ"מ איסור' מיהא איכא ולא אהני טעמא דהואיל אלא לאפטורי ממלקות כו' ותירץ וז"ל לכך נראה לומר דודאי כיון דהך עיסה מעורבת של רועים ושל כלבים אין ראוי לומר שיהא איסורא כ"כ וכאילו היתה כולה של כלבים משום ה"ט דהא אפשר למיפלגה בלישה תדע דהא רב חנילאי מכחיש ליה להאי טעמא כו' יע"ש ואין טעם זה מספיק לע"ד דהאי טעמא דאפשר למפלגה בלישה אלים טובא דחשיב כאילו פליגא כבר שהרי בפ' חלק דקי"ב קאמר רב חסדא דעיסה חציה של עיר הנידחת וחציה של עיר אחרת שרי משו' דעיסה כמאן דפליגא דמייא ואם להתיר את האיסור מדאורייתא חשבינן לה כמאן דפליגא כ"ש לאסור. ויותר היה לו להרב לח"מ ז"ל לומר דאף ה"ה ז"ל לא התיר אלא בתנור אחד ומשום דאיכא נמי טעמא דהפת נאפה יפה וכסברת איכא מ"ד שכתב הר"ן ז"ל וכמו שהסכים מרן ב"י ז"ל. דאילו לתירוץ הלח"מ ז"ל אכתי קשה קושית מרן ב"י ז"ל על דברי ה"ה ז"ל דאפי' אי חשיב כל העיסה של רועים אכתי ליכא למשרי לכתחילה מטעם הואיל.

ושוב ראיתי להר"ב ז"ל בשיטה מקובצת שכתב וז"ל וא"ת ואפי' נימא הואיל כו' ליכא למשרי אלא דיעבד אבל לכתחילה אסור מדרבנן וי"ל סתם עיסה כשטורח באפייתו עיקר כוונתו לרועים אלא שמטפל בהם צורך כלבים כשלא יהא לו נבילה אבל כשיהיה לו נבילה עיקר כוונתו לרועים עכ"ל ועדיין לא הועיל בזה כלום דאפי' אי חשיב כל העיסה של הרועים אכתי קשה היאך התירו לאפות יותר מכדי צורכם כקושית מרן ב"י ז"ל וכיון דע"כ לומר דהכא איירי בתנור אחד ומטעם שהפת נאפה יפה שוב אין לנו צורך למ"ש הרב ז"ל ועיין להר"ב פר"ח ז"ל בסימן תק"ו ס"ו שהסכים לסברא זו להחמיר יע"ש.

עוד ראיתי להרב דרכי משה ז"ל שהקשה על מרב"י ז"ל שדבריו סתרי אהדדי דבס"ס

תקי"ב הסכים לסברת מ"ד דלא התירו בעיסת הכלבים אלא בתנור אחד ומטעם שהפת נאפה יפה וגם בדאפשר לפיוסינהו בנבילה ואילו בריש הסימן כתב על דברי הא"ח שאסר לשלוח דורון לגוי ביום טוב לא פת ולא תבשיל אם היה דעתו לשלוח בי"ט משום שא"א שלא ירבה בשבילו ומה שאמרו ממלאה אשה קדירה כו' היינו דוקא לצורך ישראל עכ"ל וכתב עליו מרן ז"ל וכבר כתבתי בתחילת סימן זה שאין כן דעת הפוסקים עכ"ל כנראה שדעת הפוסקים להתיר לבשל לצורך הגוי בקדירה אחת אפילו שאי אפשר לפייסן בדבר אחר הפך מ"ש כאן את"ד ז"ל יע"ש והוא תימה שהרי מרן ז"ל כשהביא בריש הסי' דעת הפוסקים כתב בשם הר"ן דשרי להאכיל בי"ט לעבדים ולשפחות ולא חיישי' שמא ירבה קדירה אחרת בשבילן ומיהו משמ' דלהרבות פת בשבילן אסור אלא בדאית ליה מידי אחרינא דאפשר לפרנסינהו כדאמרי' בעיסת הכלבים כו' וכ"כ עוד בשם הגהות מיימון יע"ש הרי שכתב ז"ל שלא התירו לאפות צורך גוים אלא בקדירה אחת בדאפ' לפרנסינהו בדבר אחר הא לאו הכי אסור ואיך אפשר לומר דמ"ש על דברי הא"ח שאין כן דעת הפוסקים הוא שכונתו שלדברי שאר הפוסקים שרי לבשל בקדירה אחת אפילו בשאי אפשר לפייסינהו בדבר אחר זה דבר שאין הפה יכולה לדבר אבל כוונת מרן מבוארת שבנדון הא"ח דמיירי במשלח דורון לגוי בי"ט דאפשר לשלוח לו ביום אחר או לשלוח לו דורון של דבר אחר שאינו של תבשיל או שאפשר לו שלא לשלוח לו דורון כלל שאינו מחוייב בדבר אלא דורון בעלמא קמשלח אם כן עדיף טפי ממבשל לצורך גוים ואפשר לפיוסינהו בדבר אחר שכתבו הפוסקים דשרי לבשל בי"ט הואיל ואי בעי אכיל ליה אם כן ה"נ דכוותא ומתוך כך דחה דברי הא"ח. ועיין להרב מ"א בסק"ג שכתב וז"ל אך מה שהקשה רמ"א דברי הב"י אהדדי מיושב בדברי הישׁ"ש שכתב דדוקא בקדירה אחת שרי להרבות לעבדיו ושפחותיו אבל בתנור אחד אסור דכל פת ופת צריך טירחא בפני עצמו אא"כ יש לו במה לפייסן וכמ"ש הב"י וכן עיקר עכ"ל. ולדעתי הקצר אין צורך לזה ומעיקרא קושיא ליכא. אלא שהדין דין אמת לחלק בין קדירה לפת דבקדירה אפי' אם אי אפשר לפיוסינהו שרי דליכא אלא טירחא אחת משא"כ באפיה בתנור וזה מבואר בלשון הר"ן שכ' מרן ב"י בריש הסי' ודברי הרמ"א לדידי צ"ע.

ודע שהתוס' ז"ל בפסחים פרק אלו עוברין דמ"ו ע"א ד"ה עד שתאפה הוק' להם באות' ששנינו המפריש חלה בטומאה בי"ט כיצד יעשה לא תקרא לה שם עד שתאפה דאמאי לא שרינן לאפותה בטומאה מטעם דהפת נאפה יפה ותרצו שם דלא שייך האי טעמא אלא בתנור ומתני' מיירי אף באופה על הגחלים יע"ש. ונראה לע"ד דלא ניחא להו במה שתרצו הכא דע"כ לא שרינן גבי פת אלא משום דאיכא נמי טעמא דהואיל וגבי חלה

טמאה ליכא הואיל דא"כ מאן דלית ליה הואיל לית ליה ההיא דרשב"א וכמ"ש לעיל והא ודאי דחיקא להו מימר התם. ואין ספק דבההוא תירוצא שתירצו התם מתרצי נמי לקושייתם דהכא דרב חסדא מיירי באופה על הגחלים א"נ בדאיכא יותר מכדי מילוי תנור דהשתא ליכא טעמא דהפת נאפה יפה וכמו שתירץ הר"ן ז"ל וזה ברור והוצרכתי לזה מפני שראיתי להרב פר"ח ז"ל בה' פסח סי' תנ"ז שדחה תירוץ התוס' דפרק אלו עוברין ותירץ קושיתם דהתם ע"פ מה שתירצו הכא והכריח כדבריו מהא דשמעתי' יע"ש ואין לזה הכרח דהתוס' התם יתרצו לדשמעתין כמו שתירצו שם כמדובר ועיין בשורש הואיל שהארכתי עוד בסוגייא זאת.

ובמ"ש עוד רבינו בני החיל שנתנו קמח לישראל לעשות להם פת ביום טוב אם כשנותנים פת לתינוק כו' תו בשמעתין בעו מיניה מרב הונא הני בני באגא דרמו עלייהו קמחא דבני חילא מהו א"ל חזינן אי יהבי רפתא לינוקא ולא קפדי כו' שרי ואי לאו אסור וכתבו התוס' וז"ל פרש"י ופליגא אההיא דלעיל ואר"י הכא דלא פליגי דשאני עיסה כו' אבל הכי מיירי שהיה הקמח לבני חילא אלא שטורח האפיה על בני באגא ולא היו יכולים ליקח מן הקמח קודם האפיה אבל אחר שאפו בשביל החיל אז לא קפדי וכן בעגל דבסמוך עכ"ל, והנה ע"פ חילוק זה ישבו הר"ן וה"ה ז"ל בפ"א מה' י"ט דעת רבינו ז"ל שפסק להא דרב הונא דאי יהבי רפתא לינוקא ולא קפדי שרי ופסק ג"כ להההיא דריב"ל דמייתינן לקמן דאין מזמנין את הגוי בי"ט גזירה שמא ירבה בשבילו יע"ש אמנם הרי"ף ז"ל קאי בשיטת רש"י דהא רב הונא פליג אדריב"ל ודחה להא דרב הונא מקמיה ההיא דריב"ל ורב חסדא יע"ש.

ולע"ד שיטת רש"י והרי"ף ז"ל נכונ' בטעמא וק"ל טובא לדעת התוס' ורבינו ז"ל דאי מיירי הא דרב הונא כשהקמח של בני חילא ולא היו יכולים ליקח מן הקמח עד אחר האפיה היכי שרי רב הונא לאפותה כיון דבשעת אפיה כל העיסה היא של בני חילא ובתר האפיה הוא דמצי למיהב מינה לינוקא והרי נדרים ונדבות אפילו דלאח' שחיטה יש להם לבעלים חלק בהם מ"מ כיון דעיקר השחיטה אינה אלא בשביל חלק גבוה ובעלים כי זכו בתר שחיטה משולחן גבוה הוא דזכו אסורים בי"ט מלכם ולא לגבוה וכמ"ש התוס' לעיל ד"ה אבל כו' וא"כ הכא נמי כיון דקודם אפיה קפדי ובתר האפיה הוא דלא קפדי הו"ל ממש כנדרים ונדבות ואסיר מקרא דלכם: ובכן אני תמיה למאי דמשמע מדברי הר"ן ז"ל דאף הרי"ף ז"ל אזיל ומודה דהיכא דלא אפשר למשקל רפתא לינוקא אם לא יאפה כולה עיסה שרי דבדידיה קטרח כיע"ש ולא ידעתי מה טעם לחלק בין נדרים ונדבות לנדון זה וצ"ע.

ודע דהא דלא שרינן לאפות ולשחוט לצורך גוים כי הא דבני חילא מטעם מתוך ואף למ"ש התוס' בפ"ק די"ב דבעינן צורך קצת אין לך צורך קצת גדול מזה שאם לא יאפו ויבשלו לצורך בני חילא יצטערו מהם בי"ט משום דגלי לן קרא דלכם ולא לגבוה ולא לגוים גזרת הכתוב הוא שלא נאמר בהם מתוך שהרי בנדרים ונדבות איכא טעם מתוך כמ"ש התוס' בפ"ק די"ב ואפ"ה גזר רחמנא לכם ולא לגוים וא"כ ה"ה נמי לצורך גוים ועיין להלח"מ ז"ל בפ"א מה' י"ט הל' ט"ו וכבר עמדתי על דבריו בשורש מתוך יע"ש.

ובמאי דפריך תלמודא וההיא מעשה בשמעון התמני כו' איכא למידק דאדפריך ליה לרב הונא מהך ברייתא לסייעיה מברייתא דמייתינן לעיל דטו"ב ע"א דקתני ממלאה אשה כל הקדירה בשר אע"פ שאינה צריכה אלא לחתיכה אחת כו' ואין לומר דהתם היינו דוקא בקדירה דלית בה טירחא יתיר' אבל רב הונא מתיר אפי' בפת דאיכא טירחא יתירא באפיה ובאפיה כ"ע מודו התם דאסור היכא דליכא טעמא דהפת נאפה יפה והכא גבי תינוק ליכא האי טעמא דהא ודאי ליתא דא"כ השתא נמי מאי פרי' ליה מהך ברייתא דשמעון התמני דמיירי לענין בישול דאטו לדידיה מי ניחא כיון דבבשול כ"ע מודו דאע"פ שאינה צריכה אלא לחתיכה אחת שרי למלאות כל הקדרה. וי"ל דהתם שאני שהוא מרבה בשבילו לצורך מחר ואיכא טעמא דהואיל אבל לגוים דליכא טעמא דהואיל ודאי אסור להרבות ולהכי לרב הונא דמתיר לאפות לצורך גוים בשביל חתיכה אחת דישראל פריך ליה שפיר דא"כ כ"ש בבשול דשרי.

אך קשה שמדברי הר"ן ז"ל לעיל מוכח דטעמא דממלאה אשה קדרה בשר לאו משום דאיכא טעמא דהואיל הוא דשרי אלא משום דהוספה בשיעור בי"ט שרי מדאורייתא וכמו שביארנו דבריו שם. וכיון שכן מאי פריך לרב הונא דלדידן נמי תקשי דכיון דחזי לישראל אפי' חתיכה אחת הוספה בשיעור שרי וליכא משום לכם ולא לגוים וע"כ לאוקמה בטריפה וכדמשני רב יוסף. ואפשר דלרב הונא דוקא הוא דק"ל משום דאיהו קא שרי לאפות לצורך גוים בשביל חתיכה שנותנין ממנה לתינוק דנמצא שעיקר האפיה הוא לצורך גוים לא כן לתנא דברייתא דלעיל דלא שרי לרבות בשיעורא אלא כשעיקר הבישול הוא לצורך י"ט ואח"כ מרבה בשיעור אבל כשהעיקר הוא לצורך חול ומשום דלא ליתסר אוכל חתיכה ממנו אפשר דאסיר לכ"ע דהו"ל הערמה ומכאן ראיה לדברי הב"ח בסי' תק"ג ועיין להרב מ"א שם בסק"ג יע"ש.

ומ"מ אכתי לא נחה דעתי בזה דאף אם נאמר דאיכא משום הערמה אכתי ליכא איסורא דאורייתא ולישנא דקתני שהרי אמרה תורה לכם ולא לגוים משמע דאיכא איסורא דאורייתא וצ"ע. ועיין להר' ט"ז ז"ל בסימן תקי"ב סק"ו שהקשה דכיון דהערמה

אסורה איך התירו לבשל מפני מעט פת או בשר דלאחר אכילה אסיר משום הערמה יע"ש ואין כאן קושיא דכיון דאין כאן איסור תורה התירו לצורך אונס וכן כתב הר"ב ז"ל בשיטה מקובצת: ובמאי דפרכינן תו והא חזי לכלבים הקשה הרב ח"ה ז"ל דהיאך קס"ד למימר דליכא מאן דאסר לכלבים והא משנה שלימה שנינו עיסת הכלבים בזמן שהרועים אוכלים נאפית בי"ט אבל אין הרועים אוכלים ממנה אינה נאפית בי"ט יע"ש. ולפי גירסת רש"י ז"ל דלא גריס בהך ברייתא שהרי כבר נאמר לכם ולא לכלבים אלא לכם ולא לגוים לבד אפשר לומר בדוחק דמשום דלא קתני לכם ולא לכלבים והיה שולל הך קושייא דהא חזי לכלבים משמע ליה לתלמודא דסביר' ליה לתנא דברייתא דלכלבים שרי ומשני דתנאי פליגי בהך פלוגתא אם אמעיטו כלבים מקרא דלכם כי היכי דאמעיטו גוים או לא ומאן דדריש לכם ולא לכלבים היינו משום דס"ל דגוים וכלבים כי הדדי נינהו ומה ראית לרבות גוים ולהוציא כלבים. והשתא היא גופא קאמר ליה יאודה בן בבא כבר נאמר לכם ולא לגוים וא"כ איכא למדרש נמי לכם ולא לכלבים וא"כ יצא שכרכם בהפסדכם. וא"נ כיון דאיכא פלוגתא דתנאי בהאי מילתא להכי מספקא ליה ליאודה ב"ב וקאמר תמה אני אם לא יצא שכרכם כו' שהרי לענין לכם ולא לגוים כ"ע מודו בה ולענין לכם ולא לכלבים בספקא תלייא מלתא ואית לן למיזל לחומרא ועיין להר"ב בשיטה המקובצת דגריס בברייתא לכם ולא לכלבים וכתב דתלמודא קס"ד דלאו דוקא יע"ש והוא תימה איך ס"ד דלאו דוקא מאחר דמשנה שלימה הוא וצ"ע.

פרק ב

הלכה ד

שורש איסור ראיית מומין בכור בי"ט בכור **שנפל לבור עושה לו פרנסה במקומו שהרי אינו יכול להעלותו מפני שאינו ראוי לשחיטה בי"ט וכו**'. ע"כ. הנה בגמרא במסכת ביצה דכ"ו ע"א אפליגו רבי יאודה ור"ש בבכור שנפל לבור שרבי יאודה אומר אם יש בו מום כו' ור"ש אומר כל שאין מומו ניכר מבע"י אין זה מן המוכן ע"כ ופירש רש"י ז"ל דאף ר"י לא שרי אלא במומין שנפלו מעי"ט אבל במומין שנפלו בו בי"ט אף לר"י אסור משום מוקצה וכדבריו מבואר בסוגיין דעלה דקאמר לא צריכא דנפל ביה מום בי"ט פרכינן בפשיטות והא מוקצה הוא כו'. ולפ"ז יש לתמוה על מ"ש רש"י בחולין דנ"א ע"ב ד"ה ושוין וז"ל תנאי דפליגי דמסכת ביצה גבי בכור שנפל בו מום בי"ט ואפילו האוסר בנולד בו מום בו ביום משום דמוקצה היה בין השמשות מחמת איסור קדשים בחוץ אבל אם נולד הוא ומומו עמו מוכן הוא שלא נאסר מעולם עכ"ל משמע מדבריו דפלוגתייהו

דר"י ור"ש בנפל בו מום בי"ט הוא ור"ש אסר ור"י שרי מטע' מוקצה וזה היפך דבריו שכתב דבהא לא פליגי ואף לר"י אסור. ועוד דמאי דמשמע מדבריו שם דר"ש אסר מטעם מוקצה ליתא מ"ש הכא במתני' ר"ש לית ליה מוקצה כלל ולא אסר אלא משום איסור ראיית המומין דמחזי כמתקן או כדן את הדין ואף למ"ש רש"י לקמן בסוגיין גבי ברייתא דבכור תם שנפל לבור דר"י נשיאה לית ליה מוקצה כלל ואפי' במום שנפל בו בי"ט עצמו שרי מ"מ ר"י ור"ש דמתני' לא פליגי בהכי והאי ושוין על ר"י ור"ש דפליגי במתני' קאי כמ"ש רש"י לקמן ואינהו לא פליגי בנפל בו מום בי"ט עצמו כמבואר. ואף אם נדחק עצמינו ונאמר דהתם משמע ליה לרש"י דהאי ושוין דקתני בברייתא לאו ר"ש ן' מנסיא קאמר ליה אלא תנא דברייתא וקאי על ר"י נשיאה ור"ש ן' מנסיא דפליגי בנפל בו מום בי"ט עצמו אכתי קשה דרשב"ם דאסר לאו מטעם מוקצה קאסר אלא מטעם איסור ראיית מומין ומשום מחזי כמתקן ואילו רש"י כתב דטעמא דמאן דאסר משום איסור מוקצה הוא ואי הוה ס"ל לרש"י כמ"ש התוס' בשמעתין דמאן דאסר משום איסור ראיית המומין אית ליה נמי טעמא דמוקצה לאסור אף דיעבד הוה ניחא קצת אבל רש"י ז"ל מיאן בזה.

כי ע"כ נראה דכוונת רש"י במ"ש דתנאי דפליגי בנולד בו מום בי"ט לאו דפליגי לענין דינא קאמר דודאי לכ"ע אסור כמבואר בשמעתין למר משום איסור מוקצה ולמר משום איסור ראיית מומין מיהו בעיקר הטעם קאמר דפליגי דלר"י אסור משום איסור מוקצה ולר"ש משום איסור ראיית המומין והכי קאמר דאף למאן דאסר משום איסור מוקצה מודה הוא בנולד הוא ומומו עמו דליכא משום איסור מוקצה כיון דהיה מוכן אגב אמו וכדאמרינן בפ"ק דביצה ד"ו גבי עגל שנולד בי"ט ולמאן דאסר משום איסור ראיית המומין דמחזי כמתקן וכדן את הדין בנולד ומומו עמו פשיטא ליה דשרי דכיון דלא היה בו חזקת איסור מעולם אין כאן מתקן ולא דן דין דומייא דראיית טריפה דשרי בי"ט ואכתי לא נחה דעתי בזה דאדרבא למאן דאסר משום איסור ראיית המומין הו"ל לרש"י ז"ל לאשמועינן טעמא דשרי דלאידך מפורש טעמו בגמרא ברפ"ק משא"כ למאן דאסר משום איסור ראיית המומין וכעת צ"ע.

והרב המובהק כמוהר"י נוניש הי"ו הקשה אלי עוד במאי דמשמע לן הכא בשמעתין דלר"י אם נפל בו מום בי"ט אסור משום מוקצה דלשמואל ור"י דאמרו בפ"ק ד"ו ע"א גבי אפרוח שנולד בו בי"ט דמותר באכילה בו ביום דהואיל והתיר עצמו בשחיטה התיר עצמו משום מוקצה ה"נ אמאי לא שרי נמי לר"י בכור שנפל בו מום בי"ט מהאי טעמא דהואיל ומתיר עצמו במום זה מאיסור קדושת בכור ה"נ יתיר עצמו מאיסור מוקצה.

ואפשר דשאני בכור שלא נולד היתר אכילה לכ"ע דעד השתא נמי הוה שרי באכילה לכהני' כשהיה קרב ע"ג המזבח ואף דלאחר החרבן אין כאן היתר בזמן דאיכא מקדש מיהא אית ליה היתר בלא מום ולא דמי לאפרוח שנולד בי"ט דעד השתא לא הו"ל היתר אכילה כלל ובלידתו הותר באכילה ע"י שחיטה והואיל והותר באכילה שלא היה בו היתר כלל התיר עצמו נמי מאיסור מוקצה ולשיטת הפוסקים בההיא דאפרוח כרב דאסר ניחא טפי דאיכא למי' דשמעתין פריך סתמא אליב' דרב דהילכתא כוותיה. ועוד דאפשר לומר דע"כ לא קשרו ר"י ושמואל איסור מוקצה מטעם הואיל אלא דוקא גבי אפרוח דההיתר בא לו ממילא משא"כ גבי בכור דהיתר מוקצה זה תלוי בראית החכם המתירו ומוקצה כי האי דתלוי במעשה החכם לא התירו מטעם הואיל שיעשה החכם מעשה לראותו ולהתירו.

ומבואר עוד בכולה שמעתי' דלר"ש דאסר לראות מומין בי"ט אף אם עבר ובקרו אינו מבוקר וכדתני רב אושעייא לקמן ולא כההיא דאדא בר אוכמי דמשבש ותני וכ"כ רש"י ז"ל במתני' ד"ה אין זה מן המוכן כו' וה"ק אין התרתו היתר ואינו מוכן להכשיר עכ"ל. והתוס' כבר דחו פי' רש"י ז"ל שפירש דטעמא דר"ש דאסר לא משום מוקצה הוא אלא משום מחזי כמתקן וכתבו וז"ל וק' דאין זה מן המוכן משמע דאפילו בקרו חכם כיון שלא נודע שהוא מום קבוע מאתמול אוסר ר"ש ולפי' הקונטריס משמע דוקא דאינו מוכן להכשיר לכתחיל' הא דיעבד שפיר דמי עכ"ל וכבר הר"ב תי"ט והר"ב ח"ה עמדו מתמיה על דבריהם דאיך כתבו בדעת רש"י דס"ל דלר"ש דיעבד שפיר דמי דדבריו ברור מללו דאף דיעבד נמי אסיר שכתב אין התרתו היתר כו' וגם בשמעתין פי' כן בהדייא ע"ע. ולק"ד הדבר מבואר דעיקר קושיית התוס' ז"ל היא למ"ש רש"י דטעמא דר"ש לאו משום מוקצה הוא אלא משום מחזי כמתקן דא"כ לא היה ר"ש אוסר דיעבד נמי אלא לכתחילה דוקא דמשמע להו דכיון דגבי דן את הדין וכן גבי הגבהת תרומות ומעשרות אמרו בירוש' והביאו הרא"ש לקמן בפרק משילין דכולן מה שעשו עשו ודינו דין ותרומתו תרומה ה"נ התרתו היתר ואף בו ביום משמע להו דשרי דומייא דהגבהת תרומות ומעשרות בשוגג שאם אין לו פירות אחרות מותרי' לו ב"ב וכן בעבר ואפה בלי עירובי תבשילין שרינן בפ"ב דביצה די"ז ולשון אין זה מן המוכן משמע דאף אם עבר בדיעבד וביקר אפילו לית בשר אחר למיכל אסור ולכך דקדקו כן מלישנא דמתני' ולא הביאו ראיה מדאמרי' לקמן בשמעתין בהדייא דלרבי אושעיא אף דיעבד נמי אסור משום דאפשר לדחות ההיא דשמעתין בדאית ליה בשר אחר למיכל אבל לשון אין זה מן המוכן משמע בהדייא דאסור לעולם ולא נעלם מעיני התוס' דרש"י כתב אף דיעבד נמי אסור וכדאיתא

לקמן בשמעתין. מיהו היא היא עיקר קושייתם למה יהיה אסור לפי טעמו ז"ל ולומר אנן בדידן דמותר דיעבד ונחלוק על דברי רש"י אי אפשר דלישנא דמתני' לא משמע הכי. וה"ה כאן ה"ג כתב וז"ל ולא נתבאר בדברי רבינו אם עבר וביקר זה שנולדו בו מומין מבערב מה דינו ונחלקו המפרשים בזה יש מתירין ויש אוסרין עכ"ל. ודברי היש אוסרין תמוהים מהא דשמעתין ועיין בשיטה מקובצת שעמד בזה על דברי הרשב"א ז"ל.

ולע"ד הדבר מבואר דהיש מתירין אזלי ומודו דלר"ש אף דיעבד אסור אלא דלענין הלכה משמע להו דלא קי"ל כר"ש בזה דאנן קי"ל ר"י ור"ש הלכה כר"י ומשום דאמי וורדינאה לא הוה חזי מומין בי"ט הוא דקי"ל כר"ש כמ"ש הרי"ף והרא"ש ומשמע להו דלכתחי' דוקא הוא דלא הוה חזי אבל דיעבד שפיר דמי כר"י וכ"כ הר"ב בני שמואל ז"ל ועיין בס' יד אהרן ובספר מרכבת המשנה שכתב' דהיש מתירין דחו סוגייא זו מקמי ההיא דפרק כירה דמ"ג דאמרי' טבל מוכן הוא אצל שבת שאם עבר ותיקנו מתוקן. והתוס' ז"ל שם הוקשה להם מ"ש דגבי בכור אמרינן שאם עבר וביקרו אינו מבוקר והניחוה בצ"ע יע"ש ואם זו היתה סברת המתירין הי"ל להתיר אף במומין שנפלו בו בי"ט דטעמא דאיסורא אינו אלא מט' הואיל ואתקצאי לבין השמשות אתקצאי לכוליה יומא וגבי טבל לא אמרינן הואיל ואתקצאי כמו שהוקשה להם להתוס' ז"ל שם זה ג"כ יע"ש. ועיקר קושייתם יש ליישב דשאני טבל דבידו היה להפרישו ואפשר שדעתו היה עליו להפרישו ושכח ולא הפרישו ואין כאן מוקצה כיון שהיה דעתו עליו והיה בידו לתקנו אבל גבי בכור דאסח דעתיה מיניה מטעמא דמי ימר דמזדקיק ליה חכם ומי ימר דמום קבוע הוא כדאמרי' בפרק כירה כל שלא הראהו לחכם מבע"י אית לן למימר דודאי אסח דעתיה מיניה מהאי טעמא דמי ימר ודוק.

ובעיקר הטעם דאסר ר"ש לראות מומין בי"ט מלבד מה שפי' רש"י דאיכא משום מחזי כמתקן וכדן דין כתב רבינו טעם אחר שמא יבא להתיר מומין שנפלו בי"ט דאיכא בהו משום איסור מוקצה אף לר"ש כגרוגרות וצימוקים. והראב"ד ז"ל כתב שמא ימצא שאין המום מום ונמצא מטלטל מידי דלא חזי ליה. א"נ שמא לא ידקדק בראייתו משום שמחת י"ט. ובמ"ש רש"י דנראה כדן את הדין איכא למידק מההיא דפרק נערה דמ"ז ע"א דקאמר סבר רב יוסף למימר נשאלין נדרים בשבת ביחיד מומחה דוקא אבל בשלשה הדיוטות לא משום דמחזי כדינא. וא"ל אביי כיון דס"ל אפילו מעומד אפי' בקרובים אפי' בלילה לא מחזי כדינא יע"ש הרי דכל דאיכא להנהו תלת מילי ליכא למיחש למחזי כדינא וא"כ גבי בכור דאיתיה ביחיד מומחה ורואין אותו מעומד ובלילה ובקרובים דאיהו דוקא אסיר אבל שאר קרובים שרו כנודע תו ליכא למיחש למחזי כדינא. ובטעמו של רבינו יש

לדקדק דא"כ מחמיר ר"ש במוקצה טפי מר"י ובעלמא שמעינן להו איפכא. גם בטעמו של הראב"ד ז"ל יש לדקדק מההיא דפרק מי שהחשיך דקנ"ו עלה דמתני' דמחתכין את הדלועין לפני הבהמה דאמרינן ואף לוי סבר הלכה כר"י דכי הוה מייתו טריפתא לקמיה דלוי ביומא טבא לא הוה חזי לה אלא אקילקלתא דאמר לא מתכשרא ואפילו לכלבים לא חזייא יע"ש. הרי דלא גזר שלא לראותה כלל אלא הוה חזי לה אקילקלתא ה"נ הו"ל להתיר לראות מומה במקומה ולמה זה חששו הכא טפי מהתם. וע"פ מ"ש הט"ז בסימן תצ"ח סק"ט ניחא יע"ש. ועוד י"ל דבשאר איסורין לא חששו דא"כ בטלת שמחת י"ט וגבי בכור דלא שכיח החמירו דוקא ובהכי ניחא נמי אף להטעם השני שכתב שמא לא ידקדק בראייתו משום שמחת י"ט דא"כ גבי ראיית טריפה הו"ל למיחש להכי ובזה ניחא כמבואר.

ודע שהר"ב תרומת הדשן בסימן נ"ד כת' דאסור לבטל איסורין דרבנן בי"ט למאן דסבירא ליה דמותר לבטל איסורין דרבנן בידי' מטעמא דבי"ט מחזי כמתקן אבל לשער אם יש בו ס' נתיר דאין כאן מתקן כיון דלא עביד מעשה בידים וכתב וז"ל ולא דמי לראיית בכור דאסור די"ל כמ"ש רש"י בפרק אין צדין דמחלק בין ראיית מומי הבכור לראיית טריפה לבודקה דשרי בי"ט עכ"ל ואי כיוין הרב ז"ל למ"ש רש"י ז"ל בשמעתין בד"ה אלמא קסבר ר"מ ראיית בכור לאו כראיית טריפה וז"ל אינה קלה כראיית טריפה דאחשבוה רבנן וכל עצמה של התרת בכור תלויה בה שאף שחיטתו אסור' קודם שיראינו ואינו דומ' לראיית טריפה שהתירו לבודקה אחר שחיטה עכ"ל אין חילוק זה מעלה ומוריד לפום מאי דאסיקנא דטעמא דר"מ לאו משום דראיית בכור אחשבוה רבנן הוא דאסר אלא משום קנסא הוא וכתב רש"י דלפום קושטא אלו אדם אחר שחטו וכסבור שהוא ניתר מפי מומחה אפילו ר"מ מודה דרואין עכ"ל. וא"כ ראיית בכור וראיית טריפה שוין הם בדינם ואכתי לא השמיענו רש"י ז"ל טעמא לפום קושטא מה בין ראיית בכור לראיית טריפה. מיהו עפ"י מ"ש רש"י בד"ה ושוין שאם נולד הוא ומומו עמו שזה מן המוכן וז"ל ואין בזה משום תיקון ומשום דין שלא היתה בו חזקת איסור מעולם כו' עכ"ל.

החילוק מבואר דשאני ראיית טריפה דמעיק' בחזקת היתר היתה משא"כ בראיית בכור דמעיקרא בחזקת איסור קדשים קאי ובראיית המומחה הוא בא להוציאו מכלל איסור קדשי' ולהביאו לכלל היתר ומה"ט נמי שרי לשער בשבת ובי"ט אם יש ס' בהיתר לבטל האיסור כיון דמעיקרא בחזקת היתר הוה קאי ועיין להר"ב ט"ז בסימן תצ"ח סק"ט ולטעמו של רבינו שפירש באיסור ראיית מומין בי"ט שמא יבא להתיר שנפלו בי"ט דאית בהו משום מוקצה ה"נ גבי ביטול איסורים שרי לשער כיון דליכ' למיחש לאיסור מוקצה

כמבואר גם לטעמו של הראב"ד נמי אית לן למשרי דומייא דראיית טריפה וכמ"ש לעיל ע"ש הט"ז. מיהו במה שאסר הרב לבטל איסור בידים משום דמחזי כמתקן יש לדון בו שהרי כתב הר"ן בפסחים פרק א"ע עלה דמתני' דכיצד מפרישין חלה בטומאה בי"ט עמ"ש הרי"ף דמתני' מיירי בחלת א"י אבל בחלת ח"ל דמדרבנן היא לא צריכה מידי אלא אפי לה ואכיל לה כהן קטן ואי ליכא כהן קטן עביד לה כר"א וז"ל ועוד אחרת יש ולא רצה הרי"ף לגלותה כדאמרינן התם בבכורות חלת ח"ל מבטלה ברוב ואמרינן התם רבה מבטל לה ואכיל לה בימי טומאתו הילכך יכול הוא לקרות לה שם ולבטלה ברוב והן הן דברי הרמב"ן בספר המלחמות יע"ש. ואם כדברי הר"ב תרומת הדשן ז"ל היכי מצי לבטלה ברוב בי"ט הא הו"ל מבטל איסורים דרבנן בידים ומחזי כמתקן אלא ודאי דמשמע להו דכיון דעיקר איסור זה דחלת ח"ל אינו אלא מדרבנן אין כאן משום מחזי כמתקן וכדאמרינן לעיל בפ"ב גבי טבילת כלים שנטמאו בולד הטומאה דשרי להטבילן בי"ט דלית בהו אלא איסורא דרבנן וכמ"ש רש"י שם וה"נ גבי מבטל איסורים דרבנן אין כאן משום מחזי כמתקן מה"ט. ויש ליישב דדוקא גבי חלת ח"ל הוא דהתיר הרמב"ן ז"ל משום דליכא למגזר אטו חלת הארץ דהוי דאורייתא וכמ"ש הרשב"א בת"ה הארוך בית ד' שער ג' ובחידושיו ליבמות ר"פ הערל דפ"ב ע"ב לענין ביטול ברוב דלא גזרינן הא אטו הא וכדמוכח בפ' כל הבשר גבי הא דתנן ונאכלת עם הזר על השולחן יע"ש אבל בביטול שאר איסורין דרבנן איכא למגזר אטו איסורי' דאורייתא דדמו אהדדי כגון שומן הגיד דרבנן אטו חלב דאורייתא דכל דאיכא למגזר אטו איסור דאורייתא גזרינן כדאמרינן לעיל גבי טבילת כלים שנטמאו בולד טומאה דאי לאו דכהנים זריזין הן גזרינן אטו אב הטומאה דאורייתא א"נ י"ל דגבי חלה הואיל ונילושה בי"ט הותר לבטלה ברוב אע"ג דמחזי כמתקן כי היכי דהותר להפריש חלתה בי"ט אע"ג דאין מגביהין תרומות בי"ט וה"ט דכיון דהו"ל פירי דטבילי האידנא לא גזרו כדאמרינן בפרק משילין דל"ז ה"נ גבי ביטול הואיל ואי אפשר לאוכלה אם לא ע"י ביטול ברוב כיון דהו"ל פירי דטבילי האידנא שרי משא"כ בשאר איסורין שנתערבו בי"ט דאסור. ותירוץ זה נח לי יותר שהרי כתב ה"ה כאן בפ"ב דאסור להטביל כלים חדשים בי"ט אף לדעת רבינו דס"ל דטבילת כלים חדשים דרבנן אע"ג דליכא למגזר בהו אטו איסור דאורייתא וכתב דע"כ לא שרינן בגמרא אלא טבילת כלים שנטמאו בולד הטומאה דוקא דעכ"פ היה ראוי להשתמש בו בדברים טמאים משא"כ כלי חרס דלא חזי כלל קודם טבילה יע"ש. וא"כ גבי חלת ח"ל נמי הו"ל למיסר אע"ג דליכא למגזר אטו חלת הארץ כיון דלא חזי ליה כלל אלא ע"י ביטול ברוב ודוחק לומר דה"ה ז"ל חולק על הרמב"ן בזה ועוד שדברי ה"ה יש להם

סמוכות מההיא דפ"ק דביצה ד"ט גבי ההיא דגלגל עיסה מערב י"ט מפריש ממנה חלתה בי"ט דלאבוה דשמואל אסור אף בחלת ח"ל מטעמא דמחזי כמתקן וכן פסקו הפוס' הרי דאף בחלת ח"ל דרבנן איכא איסורא דמחזי כמתקן ובתירוץ השני שתרצנו הנה נכון.

והרב מוהר"י הלוי בתשו' שבקובץ גדול סימן ל"ד אסר לסתום בשבת נקב או חלון שבבית להצילו מטומאת מת העובר דרך שם לאחר שמת המת ונטמא הבית דהו"ל מתקן את הבית ע"י סתימתו יע"ש וכבר עמדנו על דבריו במקום אחר ותו ק"ל לדבריו דחשיב זה מתקן מאי שנא מהדר עם הגוי בחצר דשרינן ליה לשכור רשותו של גוי בשבת כדאמרי' בפ' הדר דס"ו ע"א כיון דבמעשה השכירות מתקן הוא את החצר ומוציא ומכניס כלים שהוא אסור להוציא לחצר והו"ל כמתקן את הבית מטומאת מת שיכולים הכהנים ליכנס בתוכו וליכא למימר דשאני התם דהוי איסורא דרבנן דאכתי קשה למ"ש ה"ה ז"ל בההיא דטבילת כלים חדשים וכמדובר וי"ל דהכא נמי בלא"ה היה מותר לטלטל בחצר כלים ששבתו בתוכו ולא מחזי כמתקן דומייא דכלים שנטמאו בולד הטומאה וכמ"ש ה"ה ז"ל. וא"נ י"ל דלא דמי שכירות להההיא דסתימת החלון מפני הטומאה דהתם עביד מעשה הסתימה בבית עצמה והו"ל כהגבהת תרומות וכיוצא אבל הכא מעשה השכירות הוא עושה על ידי הגוי וממילא ניתר החצר ולא מחזי כמתקן מיהו אכתי יש לדקדק דכיון דטומאת הבית הסמוכה לבית שהמת בתוכו אינו אלא דרבנן וכמ"ש השו"ך בי"ד סי' שע"ב עיין בספר ארעא דרבנן אות ל"ב ובכלים שנטמאו בולד הטומאה דהוי דרבנן שרינן להטביל בי"ט ה"נ הו"ל למשרי לסתום הנקב בשבת ודוחק לומר שהרב ז"ל סמך על סברת ה"ה דאסר לטבול כלים חדשים ועיין להר"ב מ"א סימן שי"ג הביא תשובת מוהר"י הלוי הנז' וחלק עליו ודעתו להתיר יע"ש.

הלכה ז

שורש איסור צידה בי"ט דגים **שבביברים וכן חיה ועוף כו' כל שהוא מחוסר צידה כו' ה"ז מוקצה ואי' צדין אותן בי"ט כו'**. הכי איתא בגמ' פרק א"צ דף כ"ג ע"ב וכתבו התוס' בד"ה אין צדין וז"ל פי' רש"י כו' ולא נהירא שאין לחלק באוכל נפש בין אפשר לאי אפשר עכ"ל. גם הרא"ש והר"ן ז"ל דחו פירוש רש"י ז"ל מה"ט יע"ש מיהו התוס' ז"ל בפ"ק דמגילה ד"ז ע"ב קיימי בשיטת רש"י דמדאורייתא יש חילוק באוכל נפש עצמו בין אפשר לאי אפשר כלומר בין מתקלקל מעי"ט לאינו מתקלקל שאם אינו מתקלקל מעי"ט אע"פ שלא היה אפשר לו לעשותו מערב י"ט כגון שלא היה בידו עי"ט ובי"ט בא לידו אסור לעשותו בי"ט כיון שהמלאכה מצד עצמה אין בה קלקול אם נעשה מעי"ט ועיין שם בדברי הרב ח"ה ז"ל ולמוהרש"ח ז"ל בדק"ל ע"א ועיין בדברי התוס' ר"פ תולין ועיין

לה' פר"ח ר"ס תצ"ה ד"ה ומ"ש וי"מ כו' יע"ש ולקמן אבאר דברי התוס' דפ"ק דמגילה בע"ה ועיין בספר ארעא דרבנן במהדורא בתרא סימן ה' ועיין בחי' בפרק המביא דל"ב ע"ב עלה דא"ל רבינא לרב אשי מר שרקי' ליה תנורא ביומא טבא כי שם דקדקנו קצת מדברי הרשב"א שהביא ה"ה ז"ל בפ"ג מה' י"ט ה"י דס"ל כרש"י ז"ל דאף במלאכת אוכל נפש יש חילוק בין אפשר מעי"ט לאי אפשר יע"ש ומדברי רבי' בפ"א מהי"ט ה"ה מבואר דס"ל כשיטת רש"י דאף במלאכת אוכל נפש יש חילוק בין אפשר מעי"ט לאי אפשר אלא דס"ל דאיסור זה אינו אלא מדרבנן יע"ש.

והנה הר"ן ז"ל הביא ראיה דבאוכל נפש עצמו אין חילוק בין אפשר מעי"ט לאי אפשר מאותה שאמרו מוליכין סכין אצל טבח בי"ט ואלו בשבת לענין מילה אסור וכן לענין שחיטת הפסח עכ"ל ולכאורה דבריו תמוהים דהולכת סכין אצל טבח מכשירי אוכל נפש הוא דמהאי טעמא אסור בשבת לענין מילה ובמכשירי אוכל נפש אזיל ומודה הרב דיש חילוק בין אפשר לאי אפשר ואם כן מאי ראיה מייתי מינה לסתור פירש"י ז"ל דאטו לדידיה מי ניחא איברא שהרב ז"ל בפרק קמא גבי ההיא דהולכת סכין כתב וז"ל ואע"ג דאפשר דעביד לה מאתמול אפי' הכי שרי משום דהוצאה באוכל כתקון אוכל עצמו הוא ולא מכשירין ותקון אוכל נפש אין חילוק בין אפשר לאי אפשר עכ"ל מבוארין דבריו ז"ל דהולכת סכין אצל בהמה לאו מכשירי אוכל נפש הוא אלא תקון אוכל נפש עצמו הוא הילכך אין חילוק בין אפשר לאי אפשר. אלא דאכתי צריכין אנו למודעי מ"ש דהולכת סכין לגבי מילה חשיב מכשירי מילה ולגבי אוכל נפש חשיב תקון אוכל נפש עצמו ולא מכשירין.

וראיתי למוהרש"ח ז"ל בביאורו לה' י"ט דף ק"ל ע"ב שכתב דהולכת סכין אצל בהמה מכשירי אוכל נפש הוא ולא הותר אלא מטעם מתוך שהותר ההוצאה באוכל עצמו ומ"ש הר"ן ז"ל דהולכת סכין חשיב תקון אוכל נפש עצמו כהולכת בהמה אצל סכין שההוצאה היא באוכל עצמו והיא היא ראיית הר"ן ז"ל דמדהותר הולכת בהמה אצל סכין אף לב"ש דלית להו מתוך ש"מ דבאוכל נפש עצמו אין חילוק בין אפשר לאי אפשר את"ד יע"ש. ולא נחה דעתי בזה דא"כ העיקר חסר מדברי הר"ן ז"ל כמבואר כי על כן נראה לע"ד דכוונת הר"ן ז"ל היא בפשטא דאף הולכת סכין אצל בהמה חשיב תקון אוכל נפש ולא מכשירין והיה טעמו דכיון דההוצאה באוכל עצמו הותר מן התורה אע"פ שאין בהוצאת האוכל תקון לאוכל עצמו כאפיה ובשול שהתיקון הוא האפיה והבשול באוכל עצמו משא"כ בהוצאה שהיא הכנה לבא לידי תיקון ואפי' הכי אחשביה רחמנא לענין י"ט תקון אוכל גמור כאפיה ובישול אם כן כל הוצאה שיבא לידי תיקון אוכל אע"פ שאין

ההוצאה באוכל עצמו כהוצאת סכין אצל בהמה הרי היא כהולכת בהמה אצל סכין ומותר מדאורייתא דמלאכת ההוצאה לגבי י"ט באיזה אופן שיהיה אחשביה רחמנא תיקון אוכל ושרייא וטעם מתוך לא אצטריך במלאכת ההוצאה אלא לגבי הוצאת קטן ולולב וס"ת שאין באותה הוצאה תקון אוכל כלל אבל הולכת סכין אצל בהמה ובהמה אצל סכין בלאו טעמא דמתוך מותר דכולה חשיבה תקון אוכל נפש עצמה כמובן ועיין להרב פר"ח בסי' תצ"ח ס"ב כנלע"ד ועיין במ"ש הר"ן לקמן בפ' המביא עלה דא"ל רבינ' לרב אשי מר שרקי' ליה תנורא ביום טוב דמבואר דעתו ז"ל דכל מלאכה שעל ידה הוא בא לידי עשיית אוכל נפש אע"פ שבשע' עשייתה אכתי אינה באוכל חשיבא מלאכת אוכל נפש יע"ש.

עוד כתב הר"ן ז"ל שאם כיון רש"י ז"ל לומר דמדרבנן הוא שיש לחלק בין אפשר לאי אפשר עדיין אינו מספיק שא"כ אם עלתה מצודתו ריקנית מעי"ט יהא מותר לצוד בי"ט וכן תלישׁ' פירו' הנפסדים מאתמול יהא מותר לצוד בי"ט כו' יע"ש ואשתמיט' להר"ן ז"ל מ"ש רש"י ז"ל בעירובין דף ל"ט ע"ב ד"ה פסק דצידת צבי בי"ט דאורייתא היא יע"ש וא"כ אין ספק דכוונת רש"י ז"ל לומר דמדאורייתא הוא שיש לחלק בין אפשר לאי אפשר וכדמשמע להו להתוס' והרא"ש בכוונת דבריו ז"ל ובכן מה שכת' הר"ן לקמן בסוף פרקין עלה דת"ר אין שונין קמח בי"ט וז"ל פירש רש"י ז"ל שאם רקדו מאתמול ובא לשנותו בנפה כדי ליפותו אין שונין דאפשר לו מאתמול פי' לפירו' ומתסר מדרבנן דאילו מדאורייתא אין חילוק באוכל נפש עצמו בין אפשר לאי אפשר עכ"ל. לפי האמור ליתא דאפשר דאף מדאורייתא קאמר דיש לחלק בהכי וכדמשמע להו להתוס' והרא"ש ז"ל בשמעתין.

ואנכי לא ידעתי למה זה לקמן מינח ניחא ליה להר"ן פירוש רש"י ז"ל ולא הוק' לו כדקשיא ליה הכא דאם כן אם לא היה לו קמח מערב יום טוב ובי"ט בא לו יהא מותר לרקד ביום טוב והיה לו להר"ן ז"ל לפרש דעיקר הטעם הוא כמ"ש היש מפרשים שהביא הר"ן ז"ל שם שמסכים למה שהעלה הוא ז"ל בשמעתין. ועוד יש לדקדק שהטעם שהעלה הוא ז"ל בשמעתין כתבו לקמן בשם יש מפרשים ואם כן קשה למה ייחס הדברים בשמעתין אל עצמו ולזה י"ל דאותם המפרשים ס"ל דמדאורייתא ליכא איסור' במלאכת הקצירה והרקי' וכיוצא מהט' הזה שהעל' הר"ן ז"ל שמלאכות אלו נעשות לזמן מרובה וזו היא שיטת ה"ה ז"ל בפרק א' מה' י"ט כיע"ש מיהו הר"ן משמ' ליה דמה"ט לא נאסרו אלא מדרבנן דליכ' איסור' דאורייתא ולכן ייחס הדברים אל עצמו מיהו קמייתא קשייא וכעת צ"י.

וראיתי למוהרש"ח ז"ל בדק"ל שדקדק בדברי הר"ן ז"ל למה לא הוקש' לו בדברי רש"י ז"ל כשצדד לומר דמדאורייתא קאמר דיש לחלק בין אפשר לאי אפשר דא"כ אמאי לא הותר' הצידה כשעלתה מצודתו ריקנית וכן תלישת פירות הנפסדין כמו שהוקש' לו עכשיו במה שצידד לומר דמדרבנן קאמר יע"ש ונלע"ד דבמה שצידד תחילה דמדאורייתא קאמר לא קשיא למה לא התירה תורה כשעלתה מצודתו ריקנית או בתלישת פירות הנפסדים דאיכ' למימר דאה"נ אלא דגזרת חכמים היא שכל מלאכה שרובה אפשר לעשותה מאתמול אף כשאי אפשר לעשותה מאתמול תאסר כיון דכשאפשר לעשותה מאתמול איכא איסורא מדאורייתא אכן לפי הצד השני שצידד לומר דמדרבנן קאמר הוק' לו שפיר למה לא התירו כשעלתה מצודתו ריקנית וכן בתלישת פירות הנפסדין כיון דמן התורה בכל ענין שרי והם גזרו במלאכה שאפשר מאתמול אמאי לא התירו בהני דליכא בהו טעם איסור. וכי תימה אכתי איכא למימר דחכמים הלכו אחר רובא של מלאכה ואסרו הכל וכמ"ש הר"ן ז"ל לפי דרכו הא לא קשיא דא"כ למה התירו דיכת תבלין ולא הלכו אחר רובא של טחינה דאפשר מאתמול והר"ן ז"ל לפי דרכו ישב שפיר אך לטעמו של רש"י ז"ל כתב שפיר דאין זה מספיק.

עוד ראיתי להרש"ח ז"ל שכתב דמה שהוקשה לו להר"ן ז"ל לשיטת רש"י ז"ל מתלישת פירות הנפסדים למה אסרום דמשמע דסבירא ליה בדעת רש"י ז"ל דמלאכת התלישה נמי מדרבנן היא ליתא שהרי כתב רש"י ז"ל בריש מכילתין עלה דקאמר אביי פירות הנושרים טעמא מאי גזירה שמא יתלוש וז"ל והוי איסורא דאוריית' דהיינו קוצר שהוא אב מלאכה עכ"ל גם מרן מלכא מוהרח"א ז"ל בספר מ"ק דקצ"ב הוקש' לו כן והוא ז"ל תירץ דמדברי רש"י ז"ל דהתם אין ראיה דאפשר דמדאורייתא דקאמר היינו כשיתלוש ענפים ושריגים ופירות שאינן ראויי' לאכילה יע"ש ולא נחה דעתי בזה דאכתי קשה דמאי קא קשייא ליה להר"ן אמאי לא התירו תלישת פירות הנפסדים כיון דאיכא למגזר שמא יתלוש ענפים ושריגי' שאינ' ראויין לאכילה.

ובר מן דין אי אפשר לומר דכוונת רש"י היתה על הענפים והשריגים דכיון דמדאורייתא הותר תלישת פירות הראויין לאכילה אף תלישת הענפים והשריגים הותרו מטעם מתוך וליכ' איסורא דאורייתא בתלישתן ואפי' איסורא דרבנן לית בהו לפי שיטת רש"י ז"ל דאמרינן מתוך אפי' שלא לצורך כלל כמבואר אצלינו בשורש מתוך יע"ש. ואולם לדידי חזי לי דאין מדברי רש"י דהתם ראיה לומר דס"ל דאיסור הקצירה והתלישה מדאורייתא היא שהרי כתב הרש"ח והפר"ח ז"ל ליישב אותה סוגייא לדעת האו' דמדאורייתא ליכא איסורא במלאכת הקצירה והתלישה דהטעם שגזרו בפירות הנושרים אטו שמא יעלה

ויתלוש אע"ג דתלישה גופא לא אסירא אלא מדרבנן משום דגבי שבת איכא איסורא דאורייתא וגזרו יום טוב אטו שבת די"ט ושבת כולה חדא גזירה היא כמ"ש התו' בפ"ב בסוגייא דטבילת כלים יע"ש מעתה אפשר לומר דהיא היא כוונת רש"י במ"ש דתלישה אסו' מדאורייתא כלומר גבי שבת וגזרו י"ט אטו שבת וכמובן.

ואכתי יש לדקדק בדברי הר"ן ז"ל למה לא הוקשה לו במה שצידד לומר בדברי רש"י דמדרבנן קאמר ממה שהתירו הולכת סכין אצל בהמה בי"ט אע"פ שאפשר מערב י"ט ואין כאן הפסד ולא חסרון וכמו שהוקשה לו אל הצד הראשון דהוה בעי מימר דמדאורייתא קאמר. ואפשר שסמך בזה אל הטעם שכתב רבינו בפ"א מהי"ט שלא אסרו חכמים ההוצאה מפני שיש בביטולה ביטול שמחת י"ט לא כן בשאר מלאכות ומה שלא הוצרכו בה שינוי דלא שייך שינוי בהוצאה כשאר מלאכות ועיי' להרב פר"ח ז"ל בסי' תצ"ח ס"ב. ואכתי יש לדקדק למה לא הוקשה לו להר"ן ז"ל לפי הצד השני דמדרבנן קאמר למה התירו דיכת תבלין על ידי שינוי ואסרו הקציר' והטחינה ושאר מלאכות אפילו ע"י שינויוכן הגבון לא התירו אותו על ידי שינוי כדאיתא בפרק ר"א דמילה ולטעמו של הר"ן ז"ל הנה נכון כמבואר. וע' להרב תי"ט בפ"ק דביצה עלה דמתני' דאין משלחין בי"ט אלא מנות ולהלח"מ בפ"ג מהי"ט הל' י"ד יע"ש. ואפשר לומר שלא התירו על ידי שינוי אלא מלאכה שקרובה ומצויה שיניחנה לעשותה בי"ט ואם לא יתירו לעשותה ביום טוב יתבטל שמחת י"ט אבל מלאכות דלא שכיחי שיבא לעשות ביום טוב כקצירה וטחינה והרקדה לא התירו אותן על ידי שינוי. ואי נמי אפשר דדברים המצויים ליקח בהלואה מאחרים ביום טוב ולא יצטרך לקצור ולטחון ולא התירו אבל מלח ותבלי' הנידוכי' לא ימצא באחרים ויבא להתבטל משמחת יום טוב התירו על ידי שינוי וכעין זה כתב רבינו פ"ד מה' יום טוב בדין ביקוע עצים יע"ש.

ולפי מה שהעלינו בדעת רש"י ז"ל דסביר' ליה דמדאורייתא יש חילוק באוכל נפש עצמו בין אפשר לאי אפשר הדבר קשה מה טעם התירו מלאכת הברירה בי"ט כמו ששנינו בפ"ק דביצה בה"א בורר כדרכו בחיקו בקנון ובתמחוי אבל לא בנפה ולא בכברה וכתב ה"ה ז"ל בפ"ג מה' י"ט דט"ו דאפילו ברירה דלעניין שבת חייב חטאת הותרה ביום טוב ולא אסרו נפה וכברה אלא מפני שנראה כעושה לימים הרבה וכ"כ רש"י בפ"ק שם די"ב ע"ב ד"ה אבל לא בטבלה יע"ש וקשה דמלאכת הברירה אפשר לעשותה מאתמול כקצירה וטחינה והרקדה ולמה הותרה ואי הוה אמרי' דמדרבנן קאמר רש"י ז"ל דיש חילוק בין אפשר לאי אפשר היה מקום לומר דמלאכת הברירה אע"ג דאפשר לעשותה מערב י"ט התירו בי"ט דהדבר קרוב שיתבטל שמחת י"ט טפי משאר מלאכות

ולכן לא גזרו כמו שלא גזרו במלאכת ההוצאה מהאי טעמא וכמ"ש רבינו בפ"א אבל אם מדאורייתא איכ' איסורא במלאכה שאפשר מערב י"ט ומלאכת עבודה אין טעם זה מספיק ולא ידעתי למה לא הוקשה לו להר"ן ז"ל לפי הצד הראשון שצדד בדברי רש"י ז"ל לומר דמדאו' קאמר ממלאכת הברירה שהותרה בי"ט אע"פ שאפשר לעשותה מערב י"ט כמו שהוקשה לו ממלאכת ההוצאה מההיא דהולכת סכין אצל בהמה וכעת צ"ע.

והנה הר"ן ז"ל לא העלה דבר ברור בענין אי הקצירה והטחינה וההרקדה אסורות מדאורייתא או מדרבנן אבל רבינו והרא"ש ז"ל ביארו דעתם דאינן אסורות כי אם מדרבנן בעלמא והרש"ח והפר"ח ז"ל בסי' תצ"ה ס"ב הקשו לשיטת אות' שאמרו בפ"ק דביצה דגזרו בפירות הנושרים אטו שמא יעלה ויתלוש ולפי דבריהם הוה ליה כגזירה לגזירה ותירצו דגזרו י"ט אטו שבת וכולה חדא גזירה היא יע"ש ומרן מלכא מוהרח"א ז"ל בסמ"ק דקצ"ב דחה תירוץ זה דא"כ הוה ליה לתלמודא למידק הכא תינח שבת י"ט מאי איכא למימר ולאסוקי גזרו י"ט אטו שבת כמ"ש גבי טבילת כלים יע"ש ואין זה מן הקושי לע"ד דאפשר דכל כי האי פשיטא ליה לתלמודא וגבי טבילת כלים דוקא הוא דדייק הכי משום דבעי למידק עליה ומי גזרינן גזירה לגזירה א"כ נגזור השקה אטו הטבלה כדאיתא התם ומה שישב הוא ז"ל לעיקר הקושיא דגזרו פירות הנושרין אטו שמא יתלוש ענפים ושריגים שאינן ראויים לאכילה אין זה מעלה ארוכה לדעת רבינו שכתב ה"ה ז"ל לעיל בפ"א שדעתו כדעת רש"י דמט' מתוך הותר כל דבר אפילו שלא לצורך כלל דהשתא אפילו יתלוש ענפים ושריגים ליכא איסורא דאורייתא שהרי הותר ומטעם מתוך ואכתי הי"ל גזרה לגזירה.

מיהו לפי מ"ש הפ"ח ז"ל בר"ס תצ"ה שדעת רבינו כדעת שאר המפרשים דלא שרינן מטעם מתוך אלא היכא דאיכא צורך קצת דברי' נכוחים דאיכא למיחש שמא יתלוש ענפים ושריגים שלא לצורך היום כלל וכבר הארכנו בענין זה יע"ש ועיין במה שישב עוד הפר"ח ההיא דפ"ק דביצה לדעת הרא"ש ורבינו ז"ל דמשום הכי גזרו שמא יעלה ויתלוש אע"ג דליכא אלא איסור' דרבנן דכל דאיכ' אסמכתא מקראי חמיר איסוריה וגזרינן גזירה לגזירה יע"ש ועיין עוד להתוספות בברכות דנ"ג ע"א ד"ה גזירה.

והתוספות לא ביארו דעתם בזה ומשמעות דבריהם בפ"ק דביצה ד"ה גזירה הוא דס"ל דמלאכות אלו אסורות מדאורייתא וקרא דאך אשר יאכל ושמרתם את המצות שהביאו בירושלמי דרשא גמורה היא ואינה אסמכתא. וכ"כ בפשיטות הרש"ח ז"ל בדקל"א ומרן מלכא בסמ"ק דקצ"ב ע"א דזו היא דעת התוס' יע"ש. ולפי זה יש לתמוה לכאורה במאי דקשיא להו להתוס' ז"ל שם בביצה בפ' שני דכ"א ד"ה הואיל מההיא דהרודה חלות

דבש ביום טוב לרבה דאמר הואיל אמאי לוקה ומאי קושיא הא כיון דס"ל דמלאכת הקצירה והתלישה לא הות' אפי' לצורך יום טוב ליכא הכא טעמא דהואיל ומשום הכי לקי עלה: ונראה דכוונת קושייתם היא דאף על גב דעיקר מלאכת הקצירה והתלישה אסירא מדאורייתא ממיעוטא דאך או מסמיכות קרא דושמרתם מכל מקום למאן דאית ליה הואיל לא הוה ליה ללקות דכיון שהתירה תורה מלאכת אוכל נפש לגמרי ומיעט מלאכת הקצירה והתלישה הוה ליה לאו הבא מכלל עשה ואינו לוקה עלה וכל כי האי גוונא לא אמרי' כיון דאהדריה אהדריה וכמ"ש התוס' ז"ל שם בפ"ק דף י"ב ע"א ד"ה השוחט יע"ש אמנם למאן דלית ליה הואיל וסבירא ליה דכל שעשה מלאכה שלא לצורך אכילה לקי עלה ניחא שפיר ההיא דהרודה חלות דבש דלקי עלה דמיירי בתולש שלא לצורך אכילה וכל כי האי הוה ליה בכלל ל"ת כל מלאכה כמובן.

מיהו נראה לענ"ד שדעת התוספות ז"ל הוא דמלאכת הקצירה והתלישה דוקא שהיא שבמחובר אסירא מדאורייתא ממיעוטא דאך או מסמיכות קרא אבל שאר מלאכות שבתלוש כגון ברירה טחינה הרקדה לא אסירי מדאורייתא אלא מדרבנן וזה מבואר מדבריהם בפרק המצניע דצ"ה ד"ה הרודה חלות דבש בסוף דבריהם שכתבו דמלאכת הטחינה וההרקדה אסורות מדבריהם משום דמחזי כעובדין דחול יע"ש אבל מלאכת הקצירה מבואר מדבריהם שם ובפרק קמא דמגילה דף ז' ע"ב ד"ה כאן ובביצה דכ"ג ד"ה ותנייא דאסירא מדאורייתא וכמ"ש הרש"ח ובסמ"ק ז"ל ואע"ג דבירושלמי משמע דכל המלאכות דקודם לישה אסורות מדאורייתא וכמ"ש הפר"ח ז"ל בסי' תצ"ה ס"ב מ"מ משמע להו להתוס' ז"ל דלפום תלמוד דידן ליכ' איסור' דאורייתא אלא בקצירה ותלישה לבד שהן מלאכות שבמחובר דוקא ולזה כוונו במ"ש פרק קמא דביצה ד"ה גזירה וז"ל על כן פירש ר"נ מקינו' דבירושלמי יש אך אשר יאכל כו' וסמיך ליה ושמרתם את המצות אותן מלאכות שמשימור ואילך דהיינו מלישה ואילך אסורות ועוד יש מיעוט אחר אך שלא לקצור עכ"ל. וכוונתם היתה לומר דהש"ס דידן דריש סמיכות זה ומיעוט זה למעט מלאכת הקצירה שהיא במחובר דוקא דדומיא דשימור שהיא בתלוש בעינן ואך שלא לקצור ואע"ג דבירושלמי דריש נמי למעט שאר מלאכות הש"ס דידן אינו ממעט אלא קצירה ותלישה לבד כנ"ל לפרש כוונתם לפי מה שנראה מבואר מדבריהם שבפ' המצניע דס"ל דטחינה והרקדה לא אסירא אלא מדרבנן.

וע"פ האמור יכולני לפתור בזה כונת השגת הראב"ד בפ"א מה' אלו ה"ח עמ"ש רבינו אבל לשין ואופין בי"ט מבערב שאם עשה מבערב יש בזה חסר טעם ע"כ כתב על זה הראב"ד ז"ל וז"ל בכל אלה אין טעם למה אין תולשין ירק ומלקטין פירות בי"ט מן

האילן כו' ובירושלמי סומך אותו על אך אשר יאכל לכל נפש וסמיך ליה ושמרתם את המצות שהיא מלאכה בתלוש עכ"ל וכתב ה"ה ז"ל על זה שאין טעמו מספיק לאסור הברירה והטחינה וההרקדה וטעם ר' מספיק עכ"ל והלח"ם ז"ל כתב שלפי מ"ש התוס' ע"ש ר"נ מקינון ז"ל דכוונת הירושלמי לומר דאותן מלאכות שמלישה ואילך הן אסורות הנה טעמו של הראב"ד מספיק לאסור ג"כ הברירה והטחינה וההרקדה עכ"ל ולדבריו צריך לומר שט"ס נפל בהשגת הראב"ד במקום שהיא בתלוש צ"ל שהיא מלאכה בלישה כלומר שמלישה ואילך הוא דמותר מלאכת אוכל נפש ולא קודם לכן: ועדיין אין בזה מספיק דכיון דמבואר מדברי הראב"ד דדרשת הירושלמי אסמכתא בעלמא היא אם כן עיקר הטעם שאסרו חכמים מלאכות אלו ואסמכינהו אהך קרא אכתי לא השמיענו הראב"ד ופשט דבריו מוכיחין שבא לתת טעם אחר למה שאסרו אותם חכמים מלבד הטעם שנתן בהם רבינו ז"ל, גם בדברי ה"ה ז"ל יש לדקדק שכתב שאין בטעמו של הראב"ד טעם לאסור הברירה והטחינה וההרקדה כאלו יש בדברי הראב"ד ז"ל טעם לאסור הקצירה ואי משום שקצירה היא מלאכה במחובר אכתי כיון דקרא אסמכתא בעלמא היא ומדאורייתא אף מלאכה במחובר שרייא מה טעם אסרו אותה חכמים באופן שעדיין לא ביאר הראב"ד טעם לשום אחד מהן.

מיהו לפי מ"ש בכוונת דברי התוס' דכונתם לומר דאע"ג דבירושלמי דרשו הני קראי לאסור המלאכות שמקודם לישה מכל מקום תלמודא דידן דריש כן למלאכת הקצירה לבד ודרשי לה הכי מלאכות שמשימור דהוי מלאכות שבתלוש מותר מלאכות שבמחובר אסור ולש"ס דידן דרשה גמורה היא א"כ תלמודא דידן דריש מיעוטא דאך למעט הקצירה לבד דהיא דרשה גמורה וקצירה ותלישה דוקא אסורות מדאורייתא כמו שהוכחנו בדעת התוס' ז"ל.

מעתה אפשר לומר שהיא היא כוונת השגת הראב"ד במ"ש דבירושלמי סומך אותו על אך אשר יאכל לכל נפש כלומר ומעין זה דריש תלמוד דידן לאסור הקצירה והתלישה שהיא מלאכה שבמחובר ולא התירה תורה אלא מלאכה בתלוש ואף מדאורייתא איכא איסורא ובכן אין אנו צריכין לטעם אחר דגזרת הכתוב היא דמלאכה שאינה בתלוש תאסר והרי היא בכלל מלאכת עבודה באופן שסיום זה שסיים הראב"ד ז"ל שהיא מלאכה בתלוש לאו מתורת הירושלמי הוא שהירושלמי דורש סמיכות זה למעוטי מלאכות שמלישה ואילך אלא דברי עצמו הן דאנן בדידן דרשינן סמיכות זה לאסור מלאכה שבמחובר דקרא לא התיר אלא מלאכה שמשימור ואילך שהיא מלאכה בתלוש ונמצא דהראב"ד ז"ל בשיטת התוס' קאי דדוקא קצירה ותלישה הוא דאסור מדאורייתא

ושאר המלאכות מדרבנן. וידעתי ביני שמ"ש בכוונת השגת הראב"ד דחיק ואתי מרחיק מיהוי כל כי האי מילתא שבקיה לדידיה דאיהו דחיק ומוקי אנפשיה.

ודע שבספר דבר משה ח"ג דף ז' ע"ב הקשה לשיטת האומרים דאף מלאכת הקצירה הותרה מדאורייתא ביום טוב מאותה שאמרו בפרק ב' דחגיגה דף טו"ב דנפקא לן תשלומי עצרת מדכתיב וקראת' בעצם היום הזה חג כו' וסמיך ליה ובקוצרכם איזהו חג שאתה קורא וקוצר הוי אומר זה עצרת אימת אילימא בי"ט קצירה בי"ט מי שרי אלא כו' יע"ש מבואר יוצא דקצירה ביום טוב אסירא מדאורייתא והוא ז"ל תירץ לזה דאף למ"ד דקצירה ביום טוב שרי מן התורה ה"ד לצורך י"ט אבל שלא לצורך אכילת יום טוב אסור וכמ"ש הטור בסי' תצ"ז דחכמים אסרו הקצירה לצורך אוכל נפש שמא יבא לקצור את שדהו כאחת משמע דקצירת כל שדהו איכא איסורא דאורייתא והיינו ההיא דחגיגה כמבואר ועדיין אין זה מספיק דלמאן דאית ליה הואיל אף בקוצר כל שדהו ליכא איסו' דאורייתא כמבואר אצלינו בחי' לביצה ריש פ"ב ושם בדף טו"ב עלה דת"ר אין אופין מיום טוב לחול כו' ודוחק לומר דאותה סוגייא אזלא כמאן דלית ליה הואיל. ועוד דלישנא דתלמודא דקאמר סתמא וקצירה בי"ט מי שרי לא משמע דעל קצירת כל שדהו קאמר. והנכון אצלי על פי מ"ש התוס' ז"ל שם בחגיגה דף ח"י ע"א ד"ה חולו של מועד דאיסור מלאכה בחה"מ לא אסיר אלא מדרבנן ואפילו הכי פריך התם תלמודא ומלאכה בחה"מ מי שרי משום דכיון דאית לן אסמכתא מקראי לאסור לא מסתבר ליה לתלמודא לאוקומי קרא דחג האסיף בחה"מ דמשמע דקרא מתיר מלאכה בחול המועד בהדייא וזה הפך האסמכתא יע"ש וכעין זה איכא למימר נמי לשיטת האומרים דקצירה ביום טוב שרייא מדאורייתא דכיון דמדרבנן אסור ואסמכינהו אקרא כמ"ש בירושלמי פריך שפיר וקצירה ביום טוב מי שרי כלומר ואין סברא דקרא דובקוצרכם דמשמע מינה דקצירה ביום טוב שרי תהיה הפך האסמכתא כמובן.

ועוד יש ליישב אותה סוגייא לשיטת האומרים דקצירה ביום טוב שרייא מן התורה דאפי' הכי פריך שפיר הש"ס וקצירה ביום טוב מי שרי כלו' דמדרבנן אסור וכיון דשרי בהדייא קרא דובקוצרכם הכי אין כח ביד חכמים לאסור כמ"ש הרב ט"ז ז"ל בחא"ח סי' תקפ"ז סק"ה ובי"ד ר"ס תקי"ז דכל דבר דמפורש התירו בתורה אין כח ביד חכמים לאסור יע"ש אלא שעיקר דברי הט"ז ז"ל יש לדון בהם וכבר עמדתי עליהם במקום אחר.

הכלל העולה מכל מ"ש דלרש"י ז"ל הקצירה והתלישה והטחינה וההרקדה והצידה אסורות מדאורייתא מפני שמלאכות אלו אפשר לעשותן מעי"ט ואין בהם חסרון טעם. ולהרמב"ן ז"ל אסורות מדאורייתא מפני שהן נעשות לימי' הרבה כמ"ש הר"ן שם בפ'

א"צ דכ"ג וזו היא שיטת ה"ה ז"ל ולרבינו ולהרא"ש ז"ל אינן אסורות אלא מדרבנן מפני שאפשר מערב יו"ט כמבואר בפ"א מהלכות אלו. ולהר"ן ז"ל אסורות מדרבנן מפני שנעשות לזמן מרובה. ולהתוס' ז"ל הקצירה והתלישה אסורות מדאורייתא מפני שהן מלאכות שבמחובר אבל הטחינה וההרקדה והצידה אסורות מדרבנן דמחזי כעובדין דחול. ודברי הראב"ד מטין לשיטת התוס' כמדובר.

ולעניין הלכה העלה מרן החבי"ב בשיירי כנה"ג סימן תצ"ה והפר"ח ז"ל דאף במלאכת אוכל נפש יש חילוק בין אפשר מערב יו"ט לאי אפשר ומרן מלכא בס' מ"ק דק"ץ ע"ב כת' דאין חילוק ואשתמיט מיניה דברי מרן החבי"ב ז"ל כיע"ש ומאחר דלרש"י והתוס' ז"ל בפ"ק דמגי' ס"ל דמדאורייתא יש חילוק בין אפשר לאי אפשר באוכל עצמו ולרבינו מדרבנן מיהא יש חילוק אין לנו להקל בדבר. ועיין בחי' לביצה בפ"ק די"ד ע"א עלה דאמרינן בגמרא לכ"ע מיהא מלח בעי שינוי כו' יע"ש: ומ"ש עוד רבינו הבא מצודה ונצודינו ה"ז מוקצה כו' גמ' שם אמ"ר יוסף כו' כל שאמר הבא מצודה ונצודינו וכתבו התוס' ד"ה כל שאומר כו' וז"ל ופי' רש"י ז"ל דאידי ואידי חד שיעורא עכ"ל וכעין זה פי' הר"ן ז"ל ועיין במ"ש ה"ה והלח"מ ז"ל ועיין להפ"ח ז"ל בסי' תצ"ז ס"ז. וכתב עוד ה"ה ז"ל דדעת רבינו דרשב"ג אדגים חיה ועוף קאי וזה הכלל אכולה רישא קאי ות"ק שהיה מחלק ביניהם אין הלכה כמותו אבל הראב"ד ז"ל סבור דרשב"ג לא קאי אלא אחיה ועוף אבל דגים בכל ביבר אסורים ורבינו נסמך על ההיא דהסוכר אמת המים מערב יו"ט ולמחר השכים ומצא דגים עכ"ל. וכתב הלח"מ ז"ל דלדעת רבינו דרשב"ג פליג את"ק כי פריך עלה אביי לרב יוסף הלכה מכלל דפליגי היינו משום דאביי ס"ל דרשב"ג לא קאי אדגים אבל רב יוסף ס"ל דפליגי והא דקאמר ליה ומאי נפקא לך מינה ולא קאמר ליה דאיהו ס"ל דפליגי משום דרשב"ג קאי נמי אדגים לפי שיטתו השיבו עכ"ל ולפי מ"ש ה"ה ז"ל דרבינו נסמך אההיא דהסוכר אמת המים כו' צריך לומר דאביי אכתי לא הוה ידע ההיא דהסוכר אמת כו' ומשו"ה פריך ליה לרב יוסף מנ"ל למימ' דרשב"ג פליג את"ק מיהו לבתר דמייתי תלמו' ההיא דהסוכר אית לן למימר דרשב"ג אף אדגים קאי ופליג את"ק ומתוקמא ההיא דהסוכר כרשב"ג.

ולע"ד אפשר לומר דרבינו משמע ליה דכי פריך אביי הלכה מכלל דפליגי לאו אדרבנן ורשב"ג דמתני' קאי דאינהו ודאי פליגי כדמשמע ההיא דהסוכר אמת המים ביו"ט אלא הכא קאמר ליה למה לך למימר הלכה כרשב"ג כאלו איכא מאן דפליג והא כלל גדול בידן הלכה כרשב"ג במשנתינו ופשיטא דהלכה כרשב"ג. ובהכי ניחא מה שהקשו התוס' בפרק אין מעמידין דל"ב ע"ב ד"ה הלכה כרשב"ג דמאחר דקי"ל הלכה כרשב"ג

במשנתינו למה להו להני אמוראי למימר הלכה כרשב"ג ונדחקו לומר דהני אמוראי לית להו האי כללא יע"ש ועפ"י האמור היא גופא קמותיב אבייי. והפר"ח בסימן תנ"ז ס"ה כתב שדברי ה"ה ז"ל תמוהים שאם נודה דת"ק מפליג בהכי מנין לנו לאפושי פלוגתא ולומר דרשב"ג פליג עליה בהא נימא דלא פליגי אלא במין הביבר או דפרושי קא מפרש ועוד דמדפריך אביי בפשיטות הלכה מכלל דפליגי משמע ודאי דלא פליגי וכן פי' רש"י דרשב"ג לאו לפלוגי אתא וכ"כ הר"ן ז"ל בפרק מציאת האשה וכן פי' רבינו גופיה בפ' ר"א דאורג וזו סתירה לדברי ה"ה ז"ל עכ"ל ולפי מ"ש אין כאן קושיא על ה"ה ז"ל דמה שהקשה מנין לנו לאפושי פלוגתא כבר נרגש מזה ה"ה ז"ל ותקן זה במ"ש שרבינו נסמך אההיא דהסוכר אמת המים כלו' וע"כ לומר דרשב"ג פליג אכולא רישא כי היכי דתיקום ההיא דהסוכר כוותיה. גם מה שהקש' ממ"ש רבינו בפרק האורג כבר ישב זה מרן מלכא בס' מ"ק יע"ש ואביי דפריך בפשיטות איכא למימר דלא ידע ההיא דהסוכר וכמדובר. ודרכו של הפר"ח ז"ל בחזק' סכנה הוא עומד כאשר יראה הרואה ומרן ב"י הקשה לשיטת הראב"ד והרשב"א דלא מחלקי בדגים בין ביבר גדול לקטן מההיא דהסוכר אמת המים ונדחק בישובו ועיין להפר"ח בסימן תצ"ז סק"ה ובס' מ"ק דר"ז ע"ב ובהורמנותיה דמרן ז"ל אמינא ליישב דעת הרשב"א והראב"ד ז"ל דאמת המים שאני שהיא משמשת כניסה ויציאה דרך נקב או חור וכמ"ש מרן בשולחנו הטהור הילכך כשרוצה ליקח דגים שבתוכו אין צורך לצודן ע"י מצודה אלא פותח מקום יציאת המים דרך נקב וחור קטן והדגים שבתוך אמת המים מאליהן ניצודין כשכלות המים שבתוכה הילכך כל שסכר אמת המים מעי"ט ואין כאן משום מוקצה יכול ליטלן ביו"ט כיון דאין כאן טורח צידה אבל ביבירין של דגים שהמים נובע משם וצריך מצודה לצוד דגים שבתוכה אסורין אפילו בביבר קטן. ולענין הלכה עיין להרב פר"ח ז"ל.

הלכה ח

מצודות חיה ועופות שפרשן מעי"ט לא יטול מהם ביו"ט כו'. משנה בפרק א"ק דכ"ד מצודות חיה ועופות לא יטול אלא א"כ יודע שניצודו מערב יו"ט כו' ואמרינן בגמרא דת"ק סבר ספק מוכן אסור וכתב ה"ה בהל' ו' דכיון דהוי דבר שיל"מ החמירו חכמים לאסור אפילו ס' מוכן דרבנן וא"נ דחכמים רצו לאסור בס' זה יותר מספקות אחרות דרבנן ואנחנו לא נדע יע"ש. וראיתי להרב תיו"ט ז"ל שכתב דהר"ן ז"ל בשבת פרק שואל יהיב טעמא אחרינא משום דכל שיש מאותו המין במחובר דרכן של בני אדם ללקט אותן ביומן ולא מבערב עכ"ל. ושותיה דמר לא ידענא דהר"ן ז"ל לא יהיב האי טעמא אלא למה שהוקשה לו שם לשיטת רש"י דאזיל בספק תחומין לקולא גבי חלילין מההיא דאמר ר"פ

שם בפרק א"ץ דגוי שהביא דורון אם יש במינו במחובר דאסור דתלינן לחומרא שלקטן היום וע"ז תריץ יתיב ע"ש הר"י ז"ל דשאני דבר שיש במינו במחובר שדרך ללוקטן דבר יום ביומו משא"כ גבי חלילין אבל במתני' דספ' מוקצה זה בא ממילא שפיר' מצודתו ואינו יודע אם ניצודו מערב יו"ט או ביו"ט לא שייך כלל טעמו של הר"ן ז"ל. וזו היא שקשה טובא על הר"ן ז"ל מה יענה ביום שידובר בו מתני' דאזלינן לחומרא בספק מוקצה הבא ממילא ופסקי' בגמרא הל' כת"ק ושמואל גופיה דלרש"י ז"ל אזיל לקולא בספק תחומין גבי חלילין פסק הלכתא בספק מוכן להחמיר כת"ק דמתני'. וכבר עמד בזה מרן מלכא כמוהר"י הכהן ז"ל בספר בתי כהונה ח"ב דק"ד ע"א ד"ה ואמנם יע"ש ולע"ד נראה דהר"ן ז"ל לא קשיא ליה לשיטת רש"י ממתני' כלל דמשמע ליה דהכא איכא טעמא לאסור בספק מוקצה כדי שלא יבא לצוד ביו"ט עצמו וכ"כ התוס' ז"ל בדכ"ג ד"ה ואין נותנין ובד"ה ותניא דמה"ט אסור ליתן לפניהם מזונות שמא יבא לצודן וכ"כ הרשב"א בחי' לשבת פרק שואל דקנ"א עלה דאמרי' התם עשו לו ארון כו' וז"ל וכן נמי מתני' דמצודות חיה ועופות שאסרו אפילו בשאין צריכין צידה ה"ט נמי משום דגזרי' שמא יבואו לידי צידה דע"כ אינו משום איסור מלאכה שנעשית בהן יע"ש באופן דממתני' לא קשייא ליה כלל מה"ט. מיהו מההיא דגוי שהביא דורון מאליו דליכא למיחש שמא יבא הישראל לעשות מלאכה ביו"ט קשייא ליה שפיר ועלה לחלק בין מידי דמחובר למידי דלאו מחובר. אלא דלדידי ק"ל דלפי דברי הר"ן ז"ל הללו משמע דכל דליכא להנהו טעמי דאמרן דמינו במחובר או שמא יבא לצוד לדעת רש"י ז"ל תלינן לקולא כי ההיא דחלילין ולפי"ז בספק מוקצה דגרוגרות וצימוקין כי מספ"ל אם נתייבשו ביו"ט או מערב יו"ט דליכא למיחש למידי נראה דלרש"י ז"ל תלינן לקולא ומותר לאכלן ביו"ט וזה היפך מ"ש רש"י ז"ל שם בביצה דכ"ו ע"ב עלה דאמר רב מתנא מוקצה שיבש ואין הבעלים מכירין בו מותר ופי' רש"י שאין הבעלים יודעים שיבש שלא בדקוהו ולמחר מצאו שיבש היה מאתמול עכ"ל וכלשון הזה כתב הר"ן ז"ל ומבוארין דבריו דדוקא כשידע שיבש היה מאתמול מותר הא ספק אסור ולפום מאי דס"ל להר"ן בדעת רש"י ה"נ הי"ל להתיר אף בספק אם נתייבש מאתמול דומייא דספק תחומין ולולי דברי הר"ן ז"ל היינו יכולים לומר לדעת רש"י דגבי גוי שהביא דורון וכן גבי ספק מוקצה תלינן לחומרא מהטעם שכתב ה"ה ז"ל משום דהוי דבר שיל"מ או מפני שחכמים רצו לאסור ובספק תחומין דוקא תלינן לקולא דבתחומין הקלו כמ"ש התוס' שם בפרק א"ץ ד"ה ולערב וכן בעירובין דמ"ה יע"ש.

תו ק"ל בתי' זה שתי' הר"ן ע"ש הר"י ז"ל דדבר שיש במינו במחובר דרך בני אדם

ללקוט אותן ביומן שזה היפך מ"ש הר"ן ז"ל עצמו בריש פרק א"ץ וז"ל אבל הקרוב אצלי לפי גמרתינו שכל מלאכת או"נ האסורה בי"ט אינו אלא מדבריהם שחכמים אסרו המלאכות הנעשות לימים הרבה כקצירה וטחינה וכיוצא ואף לקיטת פירות הנפסדים כתותים אסרו לפי שהלכו אחר רובא של לקיטה שאינה ליומא יע"ש הרי דמשמע ליה ז"ל דלקיטת פירות אין דרך ללקוט יום יום כי אם לימים הרבה וזו היא דרכה של רובא של לקיטה ולפי תירוץ זה שתי' ע"ש הר"י ז"ל צריך לאוקמה ההיא דגוי שהביא דורון לישראל בפירות הנפסדים דוקא ומי גילה לנו רז זה. וכמו כן קשה במ"ש הר"ן ז"ל בסוף פרק א"ץ עלה דת"ר הולך אדם אצל רועה הרגיל אצלו וז"ל וכולה ברייתא בישראל אבל בגוי לא משום דתור אחד או גוזל אחד לא דחיישי' שמא יצוד כו' וכתב ע"ז ואפשר דאפילו בגוי נמי בר מפירות שיש במינן במחובר אבל בתור או בגוזל ליכא למיחש שמא מהיום ניצודו דרובן ניצודין מאתמול עכ"ל הנה סגר הדלת דפירות שיש במינן במחובר אסור ליקח מהגוי בר מתור וגוזל ולפי דבריו שבריש הפרק אף פירות שאינן נפסדים אין דרך ללקוט יום יום ורובא של לקיטה היא נעשית לימים הרבה כצידת דגים ועופות ואין לומר דנהי דפירות דרך ללקוט לימים הרבה מיהו בכל יום איכא למיחש שמא היום הוא שליקט לימים הרבה כיון דבידו ללקוט בכל יום ויום דא"כ גבי צידה נמי איכא למימר דהיום זימן ליום מחר מפני שנזדמנו בידו. ועוד דכיון דלקיטת פירות הוא מיום אחד לימים הרבה כל יום ויום אית לן למימר שהוא מרוב הימים שאין דרך ללקוט בהם וא"כ אי' הוי ס' שקול באנו למחלוקת רש"י והגאונים ז"ל בההיא דספק תחומי' והיכי פסיק ותני הר"ן בסוף הפרק דפירות שיש במינן במחובר אסורי' בר מתור וגוזל ואלו בסוגיין כתב דבמחלוקת הוא שנוי לשיטת רש"י והגאונים ז"ל הך דספק תחומי' באופן שדברי הר"ן ז"ל הללו לדידי צל"ע.

ודע שכתב ה"ה ז"ל לעיל בהל' ו' דכי היכי דס' מוכן אסור ה"נ כל ספק מוקצה ונולד בכלל זה והטעם מפני דהוי דבר שיש לו מתירין וכתב שהרשב"א ז"ל חלוק בזה ואמר דכיון שהמוקצה והנולד מדבריהם הולכי' בספקן להקל ולא אמרו אסור אלא בדבר הקרוב ליגע בשל תורה כגון ספק ניצוד ביו"ט ספק ניצוד מעיו"ט אבל שאר ספקות מותרי' ותמה עליו ה"ה ז"ל דא"כ ספק ביצה אם נולדה ביו"ט למה היא אסורה וכן פסק הוא עצמו ועוד דבריית' דאין צדין סתמא מתנייא ס' מוכן ר"י אוסר וקי"ל כר"י וכולה סוגייא דפ"ק מוכחא דספק נולד להחמיר ודבריו צ"ע יע"ש. והנה על מה שתמה עליו מההיא דספק ביצה אם נולדה ביו"ט שאסורה מספק תירץ הלח"מ ז"ל דאע"ג דיו"ט דעלמא אינו נוגע כלל בשל תורה מ"מ ביו"ט שלאחר השבת נוגע בדבר של תורה וכולה

חדא גזירה היא עכ"ל וכ"כ הרשב"א ז"ל גופיה בס' משמרת הבית דקט"ו והבאתי לשונו בחידושינו בפ"ק ד"ג יע"ש. והנה אמת תירוץ זה נכון הוא למאי דמשמע מפשט דברי ה"ה דעיקר קושייתו הוא מדקי"ל דס' ביצה שנולדה ביו"ט אסורה דאיכא למימר שפיר דאנן קי"ל כרבה דטעמ' משום הכנה דאורייתא וכיון דיו"ט שלאחר השבת נוגע בשל תורה יו"ט דעלמא נמי אסירא משום דכולה חדא גזירה היא.

האמנם אכתי תקשי קושית ה"ה ז"ל מאותה סוגייא גופא דקאמר רב אסי התם דאף לרב יצחק ולרב יוסף דס"ל דטעמא דביצה משו' משקין שזבו הוא או משום פירות הנושרים אפי"ה ס' ביצה אסורה משום דהוי דבר שיל"מ הרי דאפי' באיסור דרבנן החמירו בספקו מטעמא דהוי דבר שיל"מ. ועיין להרב פ"ח ז"ל בסי' תצ"ז ס"ג שעמד בזה ודחה דברי הרשב"א ז"ל מהלכה והסכים לדברי ה"ה ז"ל יע"ש. ולע"ד יש לי ליישב דברי הרשב"א ז"ל והוא דלדידיה משמע ליה לחלק בין מוקצה ונולד שאסרו אותו משום דאסוחי אסח דעתיה מינייהו מערב יו"ט כמוקצה דגרוגרות וצימוקים וכיוצא וכעפר שהוסק ביו"ט דאסרוהו משום נולד ביו"ט ולא היה דעתיה עליה מערב יו"ט לשאר מוקצה דעלמא כפירות הנושרים ומשקין שזבו דאיכא בהו גזירה דשמא יעלה ויתלוש או שמא יסחוט וכן בצידת דגים שניצודו מאליהן ביו"ט דלדידיה משמע ליה דאסור משום גזירה שמא יבא לצוד ביו"ט כמו שביאר דעתו בחידושיו למסכת שבת פרק שואל דקנ"א דהמוקצה והנולד האסורין משום דאסח דעתיה מינייהו לא חמיר לדידיה כולי האי שחכמים אסרו אותם כדי שלא יהא עושה כעובדין דחול ויכיר שיש חילוק בענייני המלאכות בין יו"ט ושבת לחול ולא יזלזל בהן וכמ"ש רבינו בפכ"ד מהל' שבת והביא דבריו מרן ב"י בריש סימן ש"ח יע"ש וכיון דאין הגזירה קרובה לבא לידי איסור תורה לא החמירו בספקן לא כן במוקצה הנאסר משום גזירה כפירות הנושרים ומשקין שזבו וצידה שניצוד מאיליו ביו"ט דהגזירה קרובה שמא יבא לתלוש ולסחוט בידים ולצוד ביו"ט דדבר זה קרוב ומצוי באותו דבר עצמו הנה בכל כיוצא באלו העניינין החמירו חכמים אפילו בספקן משום דבר שיל"מ כיון דבודאן אסרום משום גזירה קרובה לבא לידי איסור תורה והיינו דקאמר רב אשי בפ"ק גבי ספק ביצה שנולדה ביו"ט דאפילו לר"י ולר"י דאסור משום פירות הנושרין ומשקין שזבו החמירו בספקן משום דהוי דבר שיל"מ וכי תימא הרי גוי שהביא דורון אמרי' שם בפרק א"ק דאם יש במינו במחובר לקרקע אסורים והטעם משום דהו"ל מוקצה כגרוגרו' וצימוקים הרי דאפילו בספק מוקצה שאין הגזירה קרובה אסרו הא לא קשיא דמלבד דדורון סתמ' ודאי מהמחובר הוא שכן דרך להביא מהמשובח יותר והוה ליה ספק זה קרוב לודאי עוד זאת שהרי כת' הרשב"א ז"ל בחי' לפרק שואל

דקנ"א שהטעם לזה לאו מטעם מוקצה הוא כמ"ש רש"י ז"ל אלא משום דחכמים גזרו בפירות שנתלשו על ידי גוי כפירות הנושרין גזירה שמא יעלה ויתלוש וכולה חדא גזירה היא יע"ש וחיליה דהרשב"א לחלק בין דיני המוקצה היינו ההיא דחלילין דפרק שואל דלשמואל דקי"ל כוותיה תלינן לקולא וכשיטת רש"י ז"ל ובכן דבריו ז"ל שבס' עבודת הקדש שהוקשה לו להרב פ"ח ז"ל שם בסימן תצ"ז ס"ג עמדו בקומתן ואין בהם דבר סת"ר מיניה וביה כלל דמ"ש שהמוקצה והנולד הולכין בספקן להחמיר היינו במוקצה ונולד שלא נאסרו משום גזירה קרובה לאיסור תורה כאיסור מוקצה דגרוגרות וצימוקים וכעפר שהוסק ביו"ט דאסורי' משום דאסח דעתיה מינייהו מאתמול ולכן בספקן כגון ספק אם נתייבשו הגרוגרות או הצימוקים מערב יו"ט או בעפר ספק אם הוסק מערב יו"ט או ביו"ט בהנהו ודאי תלינן להקל בהן אעפ"י שהן דבר שיל"מ ולדידיה ז"ל ההיא דאמר רב מתנה בפרק אין צדין דכ"ו מוקצה שיבש ואין הבעלים מכירין בו מותר אזיל כפשטיה שאין הבעלים מכירים אם נתייבשו מערב יו"ט או ביו"ט ודלא כמו שפירש רש"י ז"ל שם יע"ש וכן בפירות דמספ"ל אם באו מחוץ לתחום או לא תלינן להקל כיון דליכא אלא גזירה רחוקה שמא יאמר לגוי להביאן ואף אם יאמר ליכא אלא איסורא דרבנן ועיין למרן מלכא כמוהר"י הכהן חב"ו דק"ו סע"ג ודוק אכן גבי ביצה הנמצאת בקינה של תרנגולים וספק נולדה מערב י"ט או לא כתב ז"ל דהולכי' בספקה להחמיר מט' דבר שיל"מ כיון דכשנולדה ביו"ט היא גזירה קרובה לבא לידי איסור תורה לכ"ע אף לר"י ולר"י דאסרו אותה משום פירות הנושרים ומשקי' שזבו דכל כי האי גוונא גזירה קרובה היא לדעתו ז"ל דלא דמי לשאר מוקצה ונולד כלל ובכל כה"ג באיסורין של דבריהם תלינן לחומרא בדבר שיש לו מתירין ואפילו בספקן כדקאמר רב אשי בפ"ק.

ואיברא דלמאי דקי"ל כרבא דביצה אסירא מדאורייתא משום הכנה ומשמע ליה להרשב"א במשמרת הבית דקט"ו דלדידיה אף יום טוב דעלמא אסירא מהאי טעמא בלתי טעם דהוי דבר שיש לו מתירין לא היה צריך הרב ז"ל לומר הכא גבי ביצה דטעמא דאסירא הוא מטעם דבר שיש לו מתירין אלא משום דקושטא דמילתא הוא דאף כי לא הוה מתסר משום הכנה דרבה אלא מטעמא דר"י ור"י משום פירות הנושרין ומשקין שזבו אכתי משום דהוי דבר שיל"מ אסיר ונקיט להאי טעמא דאיתיה אליבא דכ"ע ואף בשאר איסורים נמי.

ולענ"ד ה' כבר כתבנו שהרב פ"ח דחה דברי הרשב"א ז"ל והסכים לדברי ה"ה ז"ל דבכל ספק מוקצה ונולד תלינן לחומרא מטעם דבר שיל"מ ורש"י ז"ל הכי ס"ל שכת' בפ"ג דביצה דכ"ד דספק מוכן וס' מוקצה אסור וכ"נ בהדייא ממ"ש לקמן שם בדכ"ו גבי ההיא

דרב מתנה במוקצה שיבש ואין הבעלים מכירין בו דבעינן שיבש היה מאתמול יע"ש. גם התוס' בפסחים פרק מקום שנהגו דנ"ו ע"ב סד"ה מחלוקת כתבו בשם הירושלמי דספק מוקצה אסור יע"ש ולענין ספק תחומין עיין במה שאכתוב לקמן בס"ד פ"ב ה"י יע"ש.

הלכה ט

שורש מוקצה מחמת איסור בית **שהוא מלא פירות מוכנין ונפחת נוטל ממקום הפחת כו'**. נ"ב הכי איתא בפרק המביא דל"א ע"ב בית שהוא מלא פירות ונפחת נוטל ממקום הפחת כו' וכתב רש"י ז"ל ונפחת מאליו עכ"ל ונראה דרש"י ז"ל חידושא קמ"ל דלא מבעיא כשעבר ופחת לכתחילה דמותר ליטול ממקום הפחת דעל ידי פחיתתו גילה דעתו דלא אקצינהו מדעתיה מאתמול דמעשיו מוכיחין אלא אפילו בנפחת מאליו דהשתא ליכא הוכחה דלא אקצינהו אפילו הכי כיון דליכא אלא איסורא דרבנן בשעבר ופיחת כדאוקימנא ליה באוירא דלבני שרי ליטול ממקום הפחת ועיין עוד לקמן ומבואר יוצא מדברי רש"י דדוקא באוירא דלבני הוא דשרי ליטול דליכא אלא איסורא דרבנן אבל בכותל של אבנים דאיכא בפחיתתו איסו' דאורייתא אסור ליטול ממקום הפחת אפילו כשנפחת מאליו וכן כתב הרא"ש בהדייא בשמעתין כיע"ש וקשה למה זה סגרו הדלת דבכותל בנין אסור דאטו מי לא משכחת לה נמי היתרה בכותל בנין כגון סותר על מנת שלא לבנות דליכא בסתירתו אלא איסורא דרבנן כמ"ש בפ' האורג דק"ה כל המקלקלין פטורין וכל פטורי שבת פטור אבל אסור מדרבנן דוקא כדאיתא בריש מ' שבת והכי אמרינן בהדייא בפרק במה מדליקין דל"א ע"ב. וכ"כ הר"ן בשמעתין ע"ש הרמב"ן דאפילו בסותר סוכה בריאה ליכא אלא איסורא דרבנן כל שאינו סותר על מנת שלא לבנות ועיין להתוס' בפרק חבית דף קמ"ו ד"ה שוכר יע"ש. ובעירובין דל"ה ובחידושי הריטב"א ז"ל יע"ש וכיון שכן אף בכותל בנין שנפחת אמאי לא שרינן ליטול ממקום הפחת כיון דבידו לפחות ע"מ שלא לבנות דאז ליכא אלא איסורא דרבנן והו"ל כטבל דאם עבר ותקנו מתוקן כמ"ש רש"י.

ואפשר לומר כי זה היה טעמו של רבינו ז"ל כאן שסתם וכתב בית שהוא מלא פירות נוטל ממקום הפחת. וכתב מרן ב"י בה' יום טוב סי' תקי"ח דמשמע דאפי' בבית בנוי בנין גמור מיירי וטעמו משום דכיון דלא אוקימנא באוירא דלבני אלא משום דקשיא לר"מ אית לן למימר דת"ק מיירי בכל ענין עכ"ל. ולא ביאר לנו שזהו טעמו של רבינו שסתם וכת' דאפילו בבנין גמור ליטול ממקום הפחת אלא כתב מ"ש ה"ה בשם הרשב"א והרמב"ן ז"ל אבללפי האמור דאף בבנין גמו' נמי איתיה להאי טעמא דליכא אלא איסורא דרבנן וכמדובר ניחא ומיהו לבר מן דין איכא למימר דרבינו ז"ל בשיטת הרמב"ן שכתב

הר"ן בשמעתין קאי וכמ"ש בס' לשון למודים הי"ט סי' קצ"ה יע"ש.

ונראה דרש"י והרא"ש ז"ל משמע להו דבבנין גמור אפילו הכי משכחת לה בסותר על מנת שלא לבנות דליכא אלא איסורא דרבנן כיון דבסותר על מנת לבנות איכא איסורא דאורייתא לא שרינן ליה ליטול ממקום הפחת כיון דאיכא סתירה דאסור מדאורייתא. ועוד דכיון דבית זה מיוחד לכך לשמור פירותיו בתוכה ודאי דכי סתר לה על מנת לבנות קא סתר לה. והנה התוס' דחו פירוש רש"י ז"ל שהרי גבי סל לפני האפרוחים וגבי גלגל מוכני שיש עליו מעות בין השמשות דליכא בהו אלא איסו' טלטול דרבנן ואפילו הכי אמרינן בהו מגו דאתקצאי לכוליה יומא.

ולכאורה קשה למה זה הביאו ממרחק לחמם מההיא דסל וגלגל מוכני דאתמר במ' שבת וטפי היה להם להביא ההיא דאמרי' לעיל בפרק א"צ דכ"ו גבי מוקצה דגרוגרות וצימוקים דכי לא אחזו בין השמשות אפילו אחזו בשבת אסורים דמגו דאתקצאי כו' והכי נמי אמרינן לעיל גבי סוכה שנשברה בי"ט דאסורה משום מיגו ואפילו בשהיתה רעועה מעי"ט אסורה לר"י וה"נ אמרינן לעיל גבי קורה שנשברה בי"ט דאסורה משום מוקצה מחמת חסרון כיס ומשום מיגו כמ"ש רש"י ז"ל לעיל ונראה דמכל הני לא קשיא להו להתוס' דמשמע להו דשאני הני דנשתנו גופן וכנולד דמי וכל כי האי אע"ג דליכא בהו אלא איסורא דרבנן אסירי מה שאין כן בפירות שבבית סתומה ובטבל שנתקן דליכא שום שינוי בפירות עצמן אלא איסור דבר אחר הוא דרביע עלייהו וכל שעבר ותקנן שרו כיון דקיימי השתא כדמעיקרא. ואמטו להכי הוקשה להם מההיא דסל לפני האפרוחים ומההיא דגלגל מוכני דדמו ממש להההיא דבית שנפחת וטבל שנתקן דאיסור דבר אחר הוא דרביע עלייהו וליכא שינוי בסל ובמוכני ואפילו הכי אמרינן בהו מגו דאתקצאי כנלע"ד נכון ועיין בחידושי מרן מלכא כמוהר"י הכהן ז"ל וכתבו עוד התוס' בשם הר"מ ז"ל דההיא דגלגל מוכני וסל לפני האפרוחים המוקצ' אינו מסתלק מן העולם אבל בטבל מיד שתקנו הטבל מסתלק המוקצה מן העולם והוק' להם לפי זה ההיא דאמרי' בחולין השוחט בשבת אסור באכילה ליומא ונסבין חברייא למימ' ר"י היא דמיגו דאתקצאי כו' אף על גב דנסתלק המוקצה כשנשחט ותירצו דהתם כיון דהמוקצה היה מחמת חסרון מלאכה דאורייתא אע"פ שנסתלק המוקצה אמרינן מיגו דאתקצאי בין השמשות כו' עכ"ל וק"ל דאכתי אמאי לא ק"ל מאותה ששנינו לעיל בפרק א"צ דכ"ז ע"ב בהמה שמתה לא יזיזנה ממקומה ואמרי' עלה תנן סתמא לא כר"ש ומשנינן אפילו תימא ר"ש מודה ר"ש בבעלי חיים שמתו שאסורים יע"ש והשתא לפי תירוץ הר"מ ז"ל ואפילו כרבי יאודה נמי לא אתיא דהא כיון שמתה נסתלק המוקצה מן העולם והכא ליכא מוקצה

מחמת חסרון מלאכה דאוריי' דבידו לשוחטה כדי לאכול ממנה כזית ודוחק לומר דגזרו י"ט אטו שבת דאיכא חסרון מלאכה דאורייתא ואפשר דהתם אע"פ שנסתלק המוקצה מן העולם לא רצו להתיר בשביל צורך הכלבים וכבר חילק חילוק כזה הב"ח בסי' שכ"ד ס"ד יע"ש.

ודע דהר"מ ז"ל לא ליישב מתני' אתא דהא הכא הפחת הוי בעולם כמ"ש התוס' אלא ליישב ההיא דסל לפני האפרוחים וההיא דגלגל מוכני שיש עליה מעות עם ההיא דטבל דאמרינן שאם עבר ותקנו מתוקן הוא דאתא ומתני' דהכא ע"כ ליישב ולו' דר"ש היא דלית ליה מוקצה וכמ"ש התוס' בתר הכי והתוס' לא הביאו תירוצו של הר"מ אלא לומר דלדידיה מתני' דהכא אי אפשר ליישבה ע"פ מ"ש רש"י הכא אלא כמ"ש הם דאתייא כר"ש כי לולי תירוצו של הר"מ הוה מצינן לתרוצי לשיטת רש"י ז"ל ההיא דסל לפני האפרוחים וההיא דמוכני שיש עליו מעות דלא תקשי לא אמתני' דהכא ולא ההיא דטבל דהתם אף על גב דהוו איסורייהו דרבנן מ"מ כיון דהוו בסיס לדבר האסור הוה ליה כאלו חל איסור מוקצה בגופן ממש וכבר כתבנו לעיל דכל שחל איסור בגוף הפירות עצמן אף רש"י ז"ל אזיל ומודה דלא הוו אסורי אלא מדרבנן חל עלייהו איסורא אפילו כי הדר אחזי בי"ט ומדהוצרך הר"מ ז"ל לתרץ ההיא דסל לפני האפרוחים וההיא דגלגל מוכני עם ההיא דטבל באופן אחר ודלא כשיט' רש"י וכדבר האמור ש"מ דלא ניחא ליה בחי' זה ולזה הוק' להם דאכתי מה יענה הר"מ למתני' דהכא ותרצו דאתי כר"ש ודוק. ועיין להתוס' בפ' כירה דמ"ג ד"ה טבל.

ודע שתירוץ זה שתירצו התוספות דמתני' אתיא כר"ש אף רש"י ז"ל בפרק בכל מערבין דף ל"ד ע"ב אמרו. וראיתי בחידושי הריטב"א ז"ל שכת' שכן תירץ רש"י ז"ל הכא בשמעתין וכתב הוא ז"ל וז"ל ופי' לפירושו דמיירי שהיתה הסתימה רעועה שמצפה עליו אמתי תפתח וכדאמרינן בסוכה רעועה עסקי' דהא מודה ר"ש בכוס וקערה ועששית לפי שאינו עומד ומצפה אמתי תכבה נרו עכ"ל. והר"ן ז"ל כתב בשם הרמב"ן ז"ל דהכא היינו טעמא דלא מיתסרי הפירות משום מוקצה לדעת ת"ק דאסר לפחות משום דלא אמרינן מוקצה מחמת איסור אלא כשהאיסור בגופן או שנעשו בסיס לדבר האיסור דומיא דנר אבל הכא הפירות ראויין ולא נעשו בסיס לבית אלא שדבר אחר גורם שאינו יכול ליהנות בהן ואינו אלא כאלו היו פירותיו במקום שאינו יכול להלך שם עכ"ל.

ולדידי ק"ל בין לתירוץ רש"י בין לתירוצו של הרמב"ן כיון דפירות אלו סתומים בתוך הבית ואי אפשר ליהנות בהן משום איסור דרבנן דאסרו לפחות את הבית א"כ הו"ל פירות אלו כפירות שבאוצר וכעצים שבמוקצה דאע"ג דליכא בהו שום איסור משום

דאסח דעתיה מינייהו אסורות ביו"ט משום מוקצה דהסח הדעת ה"נ כיון שזה אין רצונו לעבור באיסור זה דפחיתת הבית הרי הסיח דעתו מפירות אלו והו"ל מוקצה מחמת הסח הדעת ונהי שאם עבר ופיחת דגילה דעתו שלא הסיח דעתו מפירות אלו דשרו דהו"ל כטבל שאם עבר ותקנו דמתוקן אבל כשנפחת הבית מאיליו והוא לא היה בדעתו לפחות אמאי לא מתסרי משום מוקצה דהסח הדעת כפירות שבאוצר. וליכא למימר דהכא מיירי ביושב ומצפה אימתי תפחת הבית וכגון שהתנה בפירוש מערב יו"ט שאם תפחת הבית דעתו על הפירות דא"כ מה להם ז"ל לומר דהכא לת"ק ה"ט דלא אסירי מטעם מוקצה משום דליכא הכא מוקצה מחמת איסור תיפוק לי דאפילו איכא משום מוקצה כל שהתנה כן מערב י"ט ונפחת מהני תנאו וכמ"ש הר"ן ז"ל לעיל גבי סוכה בריאה שנפלה ביו"ט דכל שהתנה עליו מעי"ט מהני תנאו והביא דבריו מרן ב"י בסימן תקי"ח ובסימן ש"ח יע"ש. ואפשר לומר דהכא כיון דאוקימנא למתני' באוירא דלבני סתמא הו"ל כסוכה רעועה וכמו שכן נראה מדברי הרא"ש. ועוד כיון שנפחת הבית מאיליו ממילא היתה רעועה מעט ודעתיה על הפירות ואין כאן מוקצה מחמת הסח הדעת וכעין זה כתבו התוס' בריש מכילתין ד"ב ע"ב ד"ה ואין מבקעין יע"ש ואע"ג דגבי סוכה שנפלה בי"ט לא מהני מה שהיתה רעועה מערב י"ט לר"י ואנן קי"ל כוותיה י"ל דהיינו דוקא במוקצה מחמת איסור לא מהני מה שהיתה רעועה אבל הכא דליכא מוקצה מחמת איסור לרש"י כדאית ליה ולהרמב"ן כדאית ליה וליכא אלא מוקצה דהסח הדעת בלבד כל שהיתה הכותל רעועה הרי ליכא משום הסח הדעת כנלע"ד. וזה נראה דעת הר"ן שעמ"ש הרי"ף בית שהוא מלא פירות ונפחת נוטל ממקום הפחת כתב לשון רש"י דת"ק לא שרי אלא באוירא דלבני וכתב עליו מרן ב"י בסימן תקי"ח שלא השגיח בדברי הרי"ף שלא כתב אלא משנתינו כצורתה ולא כתב דמיירי באוירא דלבני משמע שדעתו כדעת הרמב"ן דאפי' בבית בנוי בנין גמור שרי לת"ק יע"ש ולקוצר דעתי נראה דהר"ן ז"ל משמע ליה דאף הרמב"ן לא התיר אלא באוירא דלבני דוקא ומטעמא דאמרן דאי לא אכתי איכא משום איסור מוקצה ומה שלא פי' הרי"ף דמיירי באוירא דלבני משמע ליה דסמך אמ"ש לעיל גבי סוכה דאפילו היתה רעועה לא מהני לר"י ואף לדר"ש בעינן רעועה וה"נ ודאי דברעועה מיירי.

האמנם מדברי ה"ה כאן מבואר דלהרמב"ן ז"ל אפילו היתה הסתימה בריאה אפי"ה שרי ליטול מהפירות כשנפחת שכתב וז"ל וכבר שאלו כיון שהיה הבית סתום מערב יו"ט נמצא שהפירות היו מוקצין מחמת הבית והיאך הותרו כשנפחת בי"ט וכתב הרשב"א ז"ל יראה לי שלא נאמרו דברים הללו אלא בבית רעועה שדעתו שיפחת אבל הרמב"ן

ז"ל כתב שאפילו בריא ונפחת בי"ט מותר לפי שאין הפירות מוקצין מחמת עצמן ואינה בסיס לדבר האיסור וכן עיקר וזה דעת רבינו וההלכות עכ"ל. הנה מבוארין דבריו דלהרמב"ן ז"ל אף בכותל בריא שרי ליטול ממקום הפחת והדבר קשה אצלי כמדובר ואפשר כיון דאם עבר ופיחת לא מתסרי פירות אלו אע"ג דכי לא פיחת גילה דעתו דאסח דעתיה מינייהו והו"ל מוקצה מ"מ חכמים לא גזרו איסור מוקצה על פירות אלו כיון דיש בהם צד היתר כמובן ודוק. אך אני תמיה טובא במ"ש ה"ה בשם הרשב"א ליישב קושיית המפרשים שלא נאמרו דברים הללו אלא בבית רעועה שדעתו שיפחת דמה הועיל הרב ז"ל בזה דהא ניחא לר"ש דאמר לעיל ד"ל גבי סוכה רעועה שנפלה בי"ט דיכול להשתמש בה אבל לרבי יאודה דקי"ל כוותיה ואסר התם אפילו בסוכה רעועה ה"נ אפילו היתה הבית רעוע' תאסר ומדברי ה"ה ז"ל משמע דאף לדידן דקי"ל כר"י תריץ יתיב הרשב"א האי תירוצא והוא תימא. ומדברי הריטב"א שכתבנו לעיל מבואר ג"כ דדוקא כי מוקמינן למתני' כר"ש מיירי מתני' בכותל רעוע אבל לר"י אפי' היה הכותל רעוע אכתי איכא משום מוקצה מחמת איסור ושלא כדברי הרשב"א. ולולי דברי ה"ה ז"ל דמשמע ליה דהרשב"א והרמב"ן פליגי לענין דינא אנן בדידן מצינן למימר דמר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי דהרשב"א אתירוצא דהרמב"ן סמך ומשום דאכתי ק"ל לתירוצו מאי דאקשינן לעיל דאכתי הו"ל מוקצה מחמת היסת הדעת לזה תריץ יתיב דהכא מיירי בבית רעועה וכמדובר לעיל. והרמב"ן לא הוצרך לפרש זה כדאמרן לעיל דכיון דנפחת הבית מסתמא היתה רעועה וכדברי הרשב"א כנלע"ד אך לפי מ"ש ה"ה צל"ע.

ואולי כוונת ה"ה ז"ל במ"ש ע"ש הרשב"א ז"ל דהכא מיירי בבית רעועה היינו לומר דמתני' מיירי באוירא דלבני דוקא וכמ"ש רש"י דאף ת"ק לא התיר אלא באוירא דלבני דמסתמא רעועה היא להכי קאמר שאין הדברים אמורים אלא בבית רעועה וה"נ משמע מדברי הרא"ש ז"ל דאוירא דלבני סתמא רעועה היא יע"ש. וע"ז כתב דהרמב"ן חלוק על זה וכמו שהכריח מההיא דסוכה רעועה וכמ"ש הר"ן ואם זו היתה כוונתו לא ידעתי אמאי לא הזכיר לרש"י דקאי הרשב"א בשיטתו כדרכו ז"ל ואולי מפני שחזר בו רש"י ז"ל במסכת עירובין לא העלה את שמו על דל שפתיו ועדיין צ"ע.

ודע שהריטב"א בפרק בכל מערבין הביא דברי הרמב"ן ז"ל וכתב שאין דבר זה מחוור כל הצורך בעיניו והסכים הוא ז"ל לתירוץ התוס' ורש"י ז"ל שם דתירצו דמתני' אתא כר"ש דלית ליה מוקצה.

הנה עלה בידינו בדין משנתינו ג' שיטות האחת היא שיטת התוספות בשמעתין ורש"י ז"ל והריטב"א במסכת עירובין דמתני' אתא כר"ש דלית ליה מוקצה ומיירי מתני'

בסתימא רעועה דמסתמא יושב ומצפה אימתי תיפול ולפי זה לשיטת הפוסקים בי"ט כר"י ולא שרו לעיל גבי סוכה שנפלה בי"ט אפילו בסוכה רעועה ה"נ לא שרי ליטול בבית שנפחת בי"ט ממקום הפחת ואפילו היתה רעועה ובאוירא דלבני ולשיטת הפוסקים כר"ש גבי סוכה רעועה שנפלה בי"ט ה"נ שרי.

השיטה השנית היא שיטת רש"י והרא"ש והטו' ז"ל הכא שתירצו דמתני' מיירי באוירא דלבני דליכא בסתירתה אלא איסורא דרבנן ומה"ט שרי ליטול ממקום הפחת אבל בבית בנוי בנין גמור דאיכא בסתירתה איסורא דאורייתא אסור ליטול ומה שיש לעמוד בשיטת הרא"ש ובנו הטור דהכא פסקו כת"ק דמתני' ודלא כר"מ דשרי לפחות לכתחילה וגבי עירוב בסימן שצ"ד פסקו כר"מ כדאיתא בפרק בכל מערבין דל"ד ע"ב כבר עמד בזה הרב מ"א שם בסי' שצ"ד סק"ב ותירוצו דחוק הרבה ועיין בספר לשון למודים ה' יום טוב סימן קצ"ה ולפי תירוצו נמי קשה שלא היה לו להטור לחלק בין שבת לי"ט ודוק.

השיטה הג' היא שיטת הרמב"ן לפום מאי דמשמע ליה להה"ה דאף בבית בנוי בנין גמור ונפחת שרי ליטול ממקום הפחת וזו היא גם כן שיטת הרי"ף ורבינו לדעתו ודעת מרן ב"י בסי' תקי"ח וכן פסק בספר הקצר יע"ש. ואת זה ראיתי להרב ט"ז שם ס"ק ז' עמד מתמיה עמ"ש הרשב"א בתשובה הביאה מרן ב"י בסי' תקט"ו והר' המפה שם גבי ישראל ששיגר דורון לחבירו על ידי גוי מערב י"ט ונתעכב הגוי והביאו בי"ט מחוץ לתחום דשרי לישראל עצמו שהובא בשבילו ואין כאן איסור תחומין ודוקא כשהיה דעתו של ישראל זה שבאו לו הפירות עליהן מערב י"ט אבל אם לא היה דעתו עלייהו אע"ג דמשום איסור תחומין ליכא משום איסור מוקצה איכא עכ"ל ותמה עליו הרב ז"ל דהכא שרינן ליטול ממקום הפחת ולאכול אע"ג דלא היה דעתו בין השמשות על הפירות משום איסור סתירת הבית ולא גרע איסור סתירת אוירא דלבני מאיסור תחומין. ולדעת הרמב"ן אפילו בבית בנוי בנין גמור דאיכא איסור סתירת דאורייתא נמי שרי ליטול ממקום הפחת ומתוך כך דחה הרב תשובת הרשב"א הלזו מהלכה יע"ש.

והנה הרשב"א עצמו לפי מ"ש ה"ה על שמו דמתני' דבית שנפחת מיירי בסתירה רעועה דמאתמול דעתיה עלייהו דפירות אין מקום לתמיהת הרב ט"ז ועיקר תמיהתו היא שעמדה על הר"ב המפה דבסי' תקט"ו הסכים לתשו' הרשב"א ובסימן תקי"ח הסכים לסברת האומרים דאפילו בבית בנוי בנין גמור שרי ליטול ממקום הפחת ולפי מ"ש לעיל דהר"ן ז"ל חלוק על ה"ה ומשמע ליה דאף הרמב"ן והרי"ף ורבינו לא התירו בבית שנפחת ליטול ממקום הפחת אלא בבית רעוע כגון באוירא דלבני וכיוצא לפ"ז לא פליגי הרשב"א והרמב"ן ז"ל גם בפירות שבאו מחוץ לתחום דודאי אם לא היה דעתו עליהן מאתמול

אסורות משום מוקצה אף להרמב"ן כמ"ש הרשב"א בתשו' כן נלע"ד והרב מ"א בסימן תקט"ו סקכ"ז הוק' בתשובת הרשב"א הלזו דמה טעם לאסור הפירות מטעם מוקצה לא יהא אלא פירות הפקר שבאו מחוץ לתחום שמותר לאוכלן אע"פ שלא היה דעתו עליו וכדאיתא בעירובין דמ"ה ע"ב וכ"כ הר"ן בסוף ביצה גבי שור של פטם עכ"ל ולקוצר דעתי ההיא דעירובין דמ"ה לא מיירי שבאו הפירות מחוץ לתחום אלא בתוך תחומו נמצאו דהיינו בתוך האלפיים אמה שהיה יכול להלך זה המוצאן וכיון שאלו היה יודע שהיו שם פירות היה יכול להלך ברגליו וללוקחן אלא מפני שלא ידע שהיו שם פירות הקצה אותן מדעתו ועיין להלח"מ בפ"ב מה' י"ט די"ד אבל בפירות שהיו חוץ לתחום כיון שהוא לא היה יכול להלך שם ודאי אקצינהו מדעתיה כיון שהוא אינו יכול לילך משום איסור תחומין כנלע"ד ולענין הלכה עיין בספר גינת ורדים ס"א וס"ב.

והנה עלה דקאמר ר"מ במתני' אף פוחת לכתחי' ונוטל פריך בגמרא אמאי והא קא סתר אהלא כו' באוירא דלבני והאמר ר"נ הני לבני כו' שרגינהו ודאי אקצינהו אמר ר"ז בי"ט אמרו אבל לא בשבת ע"כ וכתבו התוס' פירוש התירו מוקצה משום אוכל נפש אבל לא בשבת ומכאן יש ראיה לריצב"א שפי' לעיל דטלטול מוקצה התירו בי"ט משום אוכל נפש עכ"ל דברי ריצב"א הללו הביאו אות' התוס' לעיל דכ"ח ד"ה גריפת תנור ובריש מכילתי' ד"ח ד"ה אמר ר"י וכבר עמדנו על עיקר ראייתם הלזו שהביאו בשמעתי' לדבריו במקום אחר וע' להמרדכי בפרק בכל מערבי' שהביא ג"כ דברי ריצב"א הללו ומרן בסי' תקי"ח הביא דבריו ז"ל ועיין בספר לשון למודים בהלכות י"ט סי' קצ"ו שהאריך בביאור דברי המרדכי שלא לצורך כאשר יראה המעיין יע"ש ואת זה ראיתי בחי' הריטב"א למס' עירובין דל"ד ע"ב שכתב וז"ל והקשו התוס' היאך רשאין לפחות דהא קמטלטל האבנים והעפר שהם מוקצי' והריב"א היה מביא ראיה מכאן דמותר לטלטל בי"ט מוקצה שהוא של אוכל נפש כדי ליקח האוכל כו' ומסתברא דממתני' ליכא ראיה כלל דה"ט דמתני' מפני שכיון שניתנו הלבנים הללו לסתום ולהיות כעין דלת והסתימה היא בענין שמותר לפחות אותה אין העפר והלבנה מוקצי' ומעתה אין לו ראיה להתיר טלטול האפר בי"ט אלא א"כ הוא בטלטול מן הצד דלא שמיה טלטול לצורך אוכל נפש ואפילו בשבת כדאיתא במסכת שבת בכמה דוכתי עכ"ל ודבריו תמוהים מסוגייא דשמעתי' דקפרי' תלמודא איני והאמר ר"נ שרגינהו ודאי אקצינהו והוצרך לשנויי ר"ז בי"ט אמרו אבל לא בשבת הרי מבואר דגבי אוירא דלבני שניתנו לסתום הבית קאמר תלמודא דאיכא בהו משום איסור מוקצה היפך דברי הריטב"א ז"ל וכעת לא מצאתי דבר נכון בישוב דבריו ז"ל וצ"ע.

הלכה י

שורש גוי שהביא תשורה לישראל ביו"ט גוי **שהביא תשורה ביו"ט אם יש מאותו המין במחובר כו'**. נ"ב הכי איתא בגמרא דכ"ד ע"ב ופירש"י הטעם משום מוקצה ואפילו לר"ש יש מוקצה בגרוגרות וצימוקים כו' ולערב נמי אסורין בכדי שיעשו פירש רש"י וכדי שלא יהנה ממלאכת י"ט ע"כ וכתב הר"ן דטעם זה שלא יהנה ממלאכת י"ט היה מספיק לאסור י"ט עצמו ואין אנו צריכין לטעם מוקצה אלא ללמדנו שאף פירות שתלש גוי לעצמו בי"ט שהן אסורים לישראל ביומן כדמוכח בפרק בכל מערבין בההיא לפתא דאתא למחוזא ובכה"ג אין לבא עליו אלא מט' מוקצה עכ"ל ונמצא לדעת רש"י כשתלש הגוי לצורך ישראל אסורי' הפירות מטעם דשלא יהנה ממלאכת יום טוב וכשתלש הפירות לצורך עצמו אסורי' מטעם מוקצה ונ"מ דבפירות שתלש לעצמו שאסורות מטעם מוקצה אינן אסורות אלא ביומן אבל לערב מותרות מיד אבל שתלש לצורך ישראל אסורות ג"כ לערב עד שיעור כדי שיעשו.

ואת זה ראיתי בש"מ להר"ב עמ"ש רש"י שהט' משום מוקצה ואף ר"ש מודה בהכי כתב וז"ל ומינה שמעינן שאם היה דעתו של ישראל עליהן מבערב כגון ששמע לגוי שהיה אומר למחר אתלוש פירות להביא אותן דורון לישראל שהן מותרי' לפי שיש הכנה במחובר וכדחזינן בפירות הנושרים דכל דדעתיה עלייהו מאתמול אינן אסורי' אלא משום גזירה דשמא יעלה ויתלוש כדמוכח בפרק מקום שנהגו גבי אנשי יריחו שהיו אוכלין מתחת הנשר בשבת דכיון דדעתייהו מאתמול עלייהו הרי הן מוכנין ועוד דהא לר"ש מהני תנאה בכוס וקערה ועשישית כדאיתא בירושלמי ועיין בשבת דמ"ד ע"א ובפירות התלושין של גוי אין צריך הכנה כדאיתא בירוש' הביאו מרן בסימן תקט"ו וכיון שהן מחוברי' די בשדעתו עליהן מבע"י ואלא מיהו לא מחוור דלא אמרו דמהני תנאה אלא בתלוש וכגון פירות הנושרין שהן מבושלי' וקרובי' לשור וכיוצא בזה כגון סוכה רעועה או קערה ועשישית העשויין לכבות אבל פירות הצריכי' לקרקע שאין דרכן ליפול אין דעת והכן עליהן וכגרוגרות וצימוקים דמו דלא מהני להו מחשבה ואע"פ שיופל בפירות הנושרים עכ"ל ולפי האמור בדעת רש"י דלא הוצרך לטעם מוקצה אלא לפירות שתלש הגוי לעצמו אבל לפירות שתלש הגוי לצורך ישראל בלאו האי טעמא אסורי' הן מטעם דכדי שלא יהנה ממלאכת יו"ט אין מקום להתיר לדעת רש"י פירות שדעתייהו עלייהו מאתמול בכה"ג ששמע לגוי שאמ' למחר אתלוש פירות להביא אותן דורון לישראל דאף אם נאמר דמהני תנאה במחובר ולית בהו משום מוקצה אכתי אסורות הן מטעם נהנה ממלאכת י"ט העשויה לצורך ישראל ואף בפירות המבושלים דמהני בהו

תנאה כל שתלשן הגוי ולא נשרו מאליהן אסורות הן כיון דסוף סוף נעשית בהן מלאכה.
ודע דעיקר סברא זו שכתב הרב דמהני דעת ותנאה בדבר שבמחובר ולית בהו משום מוקצה התוס' ז"ל בפ"ק דחולין די"ד ד"ה מחתכין כתבו כן ע"ש ר"ת דההיא מתני' מחתכין את הדלועין לפני הבהמ' מיירי כשנתלשו מהמחובר בשבת דומיא דנבילה דלית בה משום מוקצה דמיירי ביושב ומצפה אימתי יתלשו וכ"כ בעירובין פרק בכל מערבין ד"מ ד"ה הא ובשבת פרק כ"כ דקכ"ב ד"ה איני יע"ש וסברא זו שכ' הרב דלא מהני תנאה אלא בדבר שבמחובר העשוי לתלש מאליו כגון פירות המבושלין כתבוה התוספות לעיל בפ"ק למה שהוק' להם מההיא דמעמיד אדם בהמתו על המחובר יע"ש. מיהו בשאר דוכתי לא כתבו כן משמע דס"ל דמהני תנאה אף לפירות שאינן עשויות לתלש מאליהן.
וע"פ דבריהם הללו מקום יש בראש ליישב דברי הטור ז"ל בא"ח סי' שכ"ה שכתב וז"ל גוי שצד דגים או לקט פירות או אפה פת או בשל לעצמו כתב בס' המצות יש מתירים כמו שאר מלאכות שעשה לצורכו ויש אוסרים כמו פירות הנושרים כו' ותמה עליו מרן דע"כ לא התירו המתירין אלא באפה ובשל הגוי לעצמו דאין בהם משום איסור מוקצה אבל בצד דגים ולקט פירות משמע דפשיטא ליה דאסורי' דודאי לא גרעו מפירות הנושרין דאסורין משום מוקצה כו' יע"ש וע"פ האמור ומדובר ע"ש התוס' דכל שדעתו עלייהו מאתמול ויושב ומצפה על כך אפילו במחובר אין כאן מוקצה. אפשר דהטור ז"ל מיירי בכי האי גוונא שהיה יושב ומצפה מתי ילקוטו הפירות הללו ומתי יצודו הדגים ההם וכגון שהיו בביברין המוכנים דהשתא לית בהו משום מוקצה אלא משום אמיר' לגוי וכל שהגוי צדן לעצמו מותרות הן לדעת היש מתירין וכי תאמר אלי אם איתא דהטור ז"ל ס"ל כש' התוס' דמהני דעת והכן במחובר אמאי פי' למתניתין דמחתכין את הדלועין לפני הבהמה כשנתלשו מערב שבת וכמ"ש בא"ח סי' שכ"ד והי"ל לפרש כמו שפירש ר"ת שנתלשו בשבת והיה דעתו עלייהו מאתמול. הא לא קשיא דאיכא למימר דאה"נ אלא דאכתי איכא למיחש משום שמא יעלה ויתלוש ומה שכתבו התוס' לזה לדידיה לא שמיע ליה הלכך פירשה בשתלש מאתמול אבל בגוי העושה לעצמו דאין כאן משום אמירה דשמא יעלה ויתלוש לדעת היש מתירין כל שדעתו עלייהו מאתמול אין כאן משום מוקצה והב"ח כתב דרבינו ס"ל דהיש מתירין משמע להו דאע"ג דבפירות של ישראל גזרו אף על הנושרין שמא יעלה ויתלוש אבל בפי' של גוי אם עלה הגוי ותלשן לעצמו שרי כ"ש בפי' הנושרין של גוי ולזה דחה ס' המתירין הללו דלא גרע כשתלש הגוי פירותיו מפי' הנושרין מאליהן של ישראל יע"ש ואם זאת היתה סברת המתירין לא היה

צריך הטור ז"ל להשיב עליהן מהאי טעמא דבלאו הכי אסורות הן משום איסור מוקצה דאסח ישראל דעתיה מדברי' שבמחובר ובשמעתין עלה דגוי שהביא דורון לישראל אפי' דגים המפולמין כו' פרכינן אטו פירות בני יומן מי שרו בטלטול ובפרק בכל מערבין ד"מ גבי ההוא לפתא דאתא למחוזא מוכח בהדייא דגוי שתלש לעצמו אסור לישראל הפירות משום מוקצה וכמו שהכריח מרן ב"י כל זה בסי' תקט"ו.

ולפי מ"ש בכוונת הטור דמיירי בגוונא דליכא בהו משום מוקצה כי פליג הטור על סברת היש מתירין ואסר פירות שתלש הגוי לעצמו מטעמא דלא גרע מפירות הנושרין כוונתו לומר דכי היכי דבפירות הנושרין גזרינן אטו שמא יעלה ויתלוש ה"נ בדבר המאכל דנעשה לגוי איכא למגזר מהאי טעמא שמא יעלה ויתלוש פירות מן האילן כיון דלא מינכר בהו אם נתלשו ממילא או תלשן הגוי וכן כתב הר"ן בפרק כל כתבי עלה דמתני' דגוי שהדליק את הנר וז"ל וכי תימא אם כן פירות שתלשן גוי לצורך עצמו יהיו מותרים לישראל י"ל דכיון דפירות האילן עבידי דנתרי ולא מינכר בהו אם נתלשו ממילא או תלשן גוי לא פלוג בהו רבנן וכי תימא עשבין שאין דרכן ליתלש מ"ט לא שרינן לישראל י"ל דעשבים וכיוצא אסורות משום מוקצה עכ"ל וסבור הייתי ליישב עוד דברי הטור ולומר דאע"ג דליש מתירין איכא למיסר בפירות שתלש וצד הגוי לעצמו משום איסור מוקצה והם לא התירו אלא בפת לבד כמ"ש מר"ן ז"ל מכל מקום נ"מ לדידהו דלא חיישי באפה גוי פת לעצמו לשמא יאמר הישראל שיעשה בשבילו גם כן בלקט וצד לעצמו לא חיישי להכי ולפי זה גוי שלקט ואפה לעצמו מותרות למוצאי שבת וי"ט מיד ואין צורך להמתין בכדי שיעשו כיון דליכא למיחש לשמ' יאמר לגוי דמהאי טעמא גוי שהביא דורון לישראל בי"ט אסור לערב בכ"ש ועל זה חלק הטור על סברת המתירין דבמידי דאכילה איכא למיגזר טפי וכסבר' האוסרים והמתירים הן הן סברת רבינו יאודה והתוס' בשמעתין דפליגי בהכי לענין גוי שלקט וצד לעצמו אם יש לאסור לערב בכ"ש או לא אלא דהא ודאי בורכא היא דא"כ הטור ז"ל שהסכים לסברת האוסרים פליג דידיה אדידיה דבסימן תקט"ו כתב דגוי העושה לעצמו מותרי' לישראל לערב מיד ועוד דט' האוסרים הוא משום פירות הנושרים ובפירות הנושרים אין איסור אלא ביומן וכמ"ש הטור בסי' תקט"ו ובסי' שכ"ב ש"מ דהיש מתירין מתירין אפי' ביומן וזה מבואר.

ודרך אגב ראיתי למרן ב"י שכתב שדברי הטור הן הן דברי הסמ"ג ז"ל שכתב דיש פנים להתיר כמו שאר מלאכות ויש פנים לאסור משום דבדבר מאכל החמירו טפי דחיישינן שמא יאמר לגוי לבשל לו בשבת כיון דאמירה לגוי לא מתסרא אלא מדרבנן כו' יע"ש ולא זכיתי להבין אמרי קדוש איך ייחס דברי הסמ"ג הללו בדברי הטור שהרי כתב

הטור דטעם יש אוסרים הוא מפני שהמעשה הנעשה על ידי גוי הוי כמו פירות הנושרין שנאסרו אפי' נשרו מאליהן ואין ספק שהן הן דברי הר"ן בפרק כל כתבי שכתבנו ולא הוי טעמא דידהו משום גזירה שמא יאמר לגוי אלא משום גזירה שמא יעלה ויתלוש פירות האילן ומשום דלא מנכר אי נתלשו ממילא או תלשן גוי. והב"ח כתב שדברי רבינו הן הן דברי הסמ"ק שכתב האי טעמא בהדייא יע"ש עוד כתב מרן דסבר' היש מתירין היא סברת התוס' בריש י"ט שכתבו שהרא"מ אכל מדג מליח שצלאתו השפחה לעצמה כי היכי דשרינן לישראל להשתמש לאור שהדליק גוי לעצמו ואף על פי שהם כתבו ולא נהירא הרי כתבו הטעם משום דמכירו אסור מפני שמרגילו לשבת הבאה הא אם לא היה מכירו מודו דמשרא שרי וסברת היש אוסרים היא סברת הסמ"ג והסמ"ק והתרומה שכתבו דשמא יש לאסור משום דחיישינן שמא יאמר לגוי לבשל לו בשבת ואפילו באינו מכירו איכא למיחש להכי דליכא למפלג בין מכירו לאינו מכירו אלא כשהגוי עושה לעצמו עכ"ל הנה זה שכתב שהתוס' ס"ל כס' היש מתירין ק"ט שהרי הגהות מיימון בפ"ו מהלכות שבת כתב שהתוס' בפ"ק די"ט קיימי בשיטת הר"ב התרומות שהסכים לאסור בגוי העושה לעצמו מטעמ' דשמא יאמר הישראל לגוי לאפות בשבילו ולפי דברי מרן ז"ל בתר איפכא קאזלי דהתוס' לא אסרו אלא בגוי המכירו והר"ב התרומה אסר אף בגוי שאינו מכירו והיש מתירין נמי לא התירו סתמא אף בגוי המכירו כמ"ש מר"ן ז"ל אלא בגוי שאינו מכירו וכדברי התוס' וא"כ איך ייחס סברת התוס' עם סברת הר"ב התרומה לפי דברי מרן ז"ל ולולי דברי מרן ז"ל יכולין אנו לומר שאף הר"ב התרומה לא הסכים לאסור בגוי העושה לעצמו מטעמא דשמא יאמר לגוי לבשל בשבילו אלא בגוי המכירו דוקא ומ"ש מרן ז"ל דליכא לחלק בין מכירו לאינו מכירו להאי טעמא דשמא יאמר לגוי אלא כשהחששא היא שמא הגוי יעשה מעצמו לשבת הבאה שהוא הטעם שכתבו התוס' בשם התוספתא אבל כשהחששא היא שמא יאמר לגוי לעשות בשבילו אף באינו מכירו אסור וא"כ הר"ב התרומות דנקט טעמא משום שמא יאמר משמע אף באינו מכירו אסור הא לא קשיא דהיא היא כוונת הר"ב התרומות דאיכא למיחש שמא ירגילנו לשבת הבאה וכשהגוי עושה מעצמו אסור שמא יאמר הישראל לעשותו בשבילו דהיא היא עיקר הטעם דאסרו חכמים גוי העושה בשביל ישראל גזירה שמא יאמר לו בפי' וכמ"ש התוס' בהדייא בפרק כל כתבי דקכ"ב ד"ה ואם בשביל ישראל אסור יע"ש ונמצא שהר"ב התרומות נקט עיקר הטעם כשהגוי עושה מעצמו דאסור משום שמא יאמר לו לעשות בשבילו וכוונתו לומר דיש לאסור בגוי העושה לעצמו שמא מתוך כך יבא הישראל לומר לו שיעשה בשבילו וחששא זו היא בגוי המכירו דוקא דאיכא למיחש

שירגילנו בשבת הבאה ומתוך כך יבא לומר אליו בפי' שיעשה בשבילו אבל בגוי שאינו מכירו ה"נ דשרי וכסברת התוס'.

והשתא ניחא דמייתי דברי התוס' בהגהות מיימון על דברי הר"ב התרומות דמשמע דקיימי בשיטתיה ולפי"ז כשכתב הר"ב התרו' דיש צדדין להתיר אף במכירו נמי מיירי והיא היא סברת הרא"ם שכתבו התוס' ז"ל. או כלך לדרך זה דודאי כשאסר הר"ב התרומות אף בגוי שאינו מכירו אסר כדמשמע מהטעם שכתב שמא יאמר לגוי וכמ"ש מרן ז"ל מיהו כשצידד להתיר וכתב דיש פנים להתיר אף במכירו נמי התיר והיא היא סברת הרא"ם שכתבו התוס' וע"ז הביא הגהות מיימון דברי התוס' שדעתם לאסור ולא דס"ל ממש כסברת הר"ב התרומה דאסר אף בשאינו מכירו אלא לאפוקי מאותו הצד שכת' להתר הוא בא שהתוס' לא משמע להו הכי ולפי"ז כשכתב הטור ע"ש הסמ"ג והסמ"ק סברת התרומ' דגוי העושה לעצמו יש אוסרי' ויש מתירין הסברות אזלי מהקצה אל הקצה דלהיש מתירין אף במכירו מתירין וכסברת הרא"מ שכתבו התוס' וליש אוסרי' אף באינו מכירו אוסרי' ומאחר שהסכים הטור לסבר' האוסרי' שאסרו אף באינו מכירו לא הוצרך להביא הסברא הג' שהיא סברת התוס' מיהו מדברי מרן ז"ל משמע דסבר' היש מתירין שכתב הטור היא סברת התוס' המתירין בגוי שאינו מכירו דוקא דאחר שהביא ס' הרא"ם כת' ואע"פ שהתוס' כתבו ולא נהירא כו' משמע דכונתו לומר דאיך מביא הטור ס' היש מתירין מאחר דסברא דחוייה היא וע"ז כתב שהתוס' ג"כ אזלי ומודו דבשאינו מכירו שרי והיא היא סברת היש מתירין ואם זו היתה סבר' המתירין הדרא קושיא לדוכתא מדברי הגהות.

ולפי דברי הסמ"ק שכתב דטעם האוסרי' הוא משום דגוי העושה לעצמו לא גרע מפירות הנושרין והן הן דברי הטור ז"ל לא היה לו צורך למרן ז"ל להכריח דהאוסרים אף בשאינו מכירו אסרו מפני הטעם דנקטו כדי שלא יאמר לגוי דלהאי טעמא אסור לעול' דשערי דחיה לא ננעלו לזה וכמ"ש דבפשיטות טפי הו"ל להכריח מדנקט הטור הטעם משום פירות הנושרין דלהאי טעמא אין מקום לחלק בין מכירו לאינו מכירו וכמבואר ממ"ש ולדברי מרן ז"ל דמשמע ליה דטעם איסורא משום שמא יאמר לגוי הוא א"כ אף למ"ש יש לאסור בכדי שיעשו דמה"ט כתבו התוס' בשמעתין דגוי המביא דורון צריך שימתין לערב בכ"ש שאם אתה מתיר לו מיד יבא לומר לו שיעשנו בי"ט כדי לאכול לערב מיד והשתא לדברי הסמ"ג דבדבר המאכל שעשה גוי בשבת לעצמו איתיה להך חששא דשמא יאמר לגוי אף לערב נמי אסור בכ"ש ולפי"ז הטור ז"ל שהסכים לסברת האוסרי' כאן אי ס"ל הטעם משום שמא יאמר לגוי כדברי מרן שדברי רבינו הטור הן הן דברי הסמ"ג אף

לערב נמי אסור בכ"ש מה"ט והא ודאי ליתא שהרי הטור ז"ל בסימן תקט"ו כתב בהדייא דדבר שעשה גוי לעצמו שרי לישראל לערב מיד ושלא כדברי רבינו יאודה שכתבו התוס' ז"ל וע"כ לומר דהטור ז"ל לא חש לדברי הסמ"ג דיהיב טעמא משום שמא יאמר ודבריו הן דברי הסמ"ק שכתב דיש לאסור כמו פירות הנושרין מאליהן ולה"ט אינו אסור אלא ביומן דוקא דומיא דפירות הנושרין וכמ"ש הטור בסימן תקט"ו ושכ"ב ועיין להב"ח ז"ל.

הדרן לדמעיקרא אשר מבואר יוצא מדברי הר"ן דלרש"י גוי שתלש הפירות לעצמו אין בהם טעם לאסור אלא משום מוקצה ולפי זה מותרו' הן לערב מיד ולא בעי להמתין כ"ש אבל הרא"ש ז"ל אחר שכתב הטעם של ר"ת סיים דלטעמו אין לאסור בגוי העושה לעצמו אלא מותר לערב מיד ע"כ משמע דס"ל דלפירוש רש"י אסור לערב בכ"ש וכן דקדק מדבריו מרן ב"י בסימן תקט"ו וכתב שהתוס' בפרק בכל מערבין ורבינו ירוחם והגהות מיימון ז"ל חלוקים בזה וס"ל דלרש"י ז"ל נמי אין צורך להמתין כשעשה הגוי לעצמו ולא זכר ש"ר דברי הר"ן ז"ל הללו ואי לא דמסתפינא הוה אמינא דאף הרא"ש ז"ל לא כיוין לומר דלרש"י ז"ל אסיר דאדרבא מדבריו משמע להפך כמ"ש הר"ן ז"ל דלא הוצרך רש"י למיהב טעמא דמוקצה אלא ללמדנו דפירות שתלש גוי לעצמו אסורות לישראל ביומן ש"מ דלערב מותר מיד אלא לחדושא נקט דאף לטעמו של ר"ת דיהיב שמא יאמר לגוי ולפ"ז היה סברא להחמיר בדבר שבמחובר וכמו שהיא שיטת רבינו יאודה שכתבו התוס' דס"ל דאסור לטעמו של ר"ת אפ"ה קמ"ל הרא"ש דליכא טעמא לאסור וכמ"ש התוס' כנלע"ד.

ובעיקר טעמו של רש"י שכתב דמה"ט אסור לערב עד כ"ש משום שלא יהנה ממלאכת י"ט הקשו התוס' ז"ל דא"כ המבשל בשבת בשוגג אמאי יאכל הרי נהנה ממלאכת שבת ע"כ. ומתרצתא היא עיקר קושיא זו ע"פ מ"ש רש"י ז"ל בפ"ק דחולין די"ד עלה דהאי מתני' דהמבשל בשבת בשוגג יאכל שכתב וז"ל יאכל הוא עצמו ובו ביום ואין צריך להמתין לערב בכ"ש דהא דאמרינן בעלמא לערב בכ"ש לית ליה לר"מ אלא היכא דעבר ישראל איסורא ובמזיד דאיכא חיובא דלא נמטיה הנאה מאיסורא אבל בשוגג לא ע"כ ובד"ה ור"י אומר בשוגג יאכל במוצאי שבת כתב וז"ל ולא בשבת וה"ה לאחריני דאע"ג דהוי בשוגג וליכא חיוב מיתה עבירה מיהא איכא ובעינן בכ"ש דלא נמטיה הנאה מעבירה עכ"ל הנה מבוארים דבריו דהא דאמרינן בכל דוכתא צריך שימתין לערב בכ"ש אינו אלא לר"י דאמר בשוגג לא יאכל אבל לר"מ דאמר בשוגג יאכל ה"נ דלא בעי לערב בכ"ש אם לא באיסורא דאיכא עליו חיוב מיתה ובכן שמעתין אזלא כוותיה דר"י והתוס' ז"ל משום דמשמע להו הלכה כר"מ לא הונח להן במ"ש רש"י ז"ל דסוגיין דעלמא אזלא

דלא כהלכתא אבל רש"י ז"ל בשיטת הרי"ף והרמב"ם קאי וכמ"ש הר"ן בפרק כירה דס"ל דהלכה כר"י ובכן לא קשיא ולא מידי והרא"ש בפ"ק דחולין די"ד ובשמעתין דחה דברי רש"י מההיא דהמבשל בשבת וכדברי התוס' וזו ראיה דבשי' התוס' קאי דס"ל הלכה כר"מ וכמ"ש הב"ח ז"ל בר"ס שי"ח ובפ' מרובה מבואר דעתו בהדייא יע"ש ושלא כדברי מרן ב"י בר"ס שי"ח שייחס שיטת הרי"ף והרמב"ם בדעת הרא"ש דליתא והרא"ש ז"ל שם בפ"ק דחולין הוסיף עוד להקשות על פי' רש"י ז"ל דאפי' לר' יאודה דאמר בשוגג אסור למ"ש בכ"ש היינו משום דקניס שוגג אטו מזיד אבל משום שלא יהנה ממלאכת שבת שנעשה בו איסור בשוגג לא קאסר וכ"ש כשהגוי עושה מלאכה לצורך ישראל יע"ש ואף גם זו יש ליישב לדעת רש"י ז"ל דודאי עיקר טעמא דאיסור זה דשלא יהנה ממלאכת איסור אינו אלא מטעמא דשמא יבא לעשות הדבר ההוא הישראל עצמו דמשום היא גופה של מלאכה זו הנעשית ע"י גוי לצורך ישראל לא הוה לן למיסר דמה איסור ועבירה יש בדבר דאפי' כי אמר הישראל לגוי בפירוש שיעשה המלאכה בשבילו אין כאן אלא שבות מדרבנן שמא יבא הישראל להקל באיסור שבת ולעשות הדבר בעצמו כמ"ש הרמב"ם בפ"ו מה' שבת וא"כ ודאי כשכתב רש"י ז"ל הטעם כדי שלא יהנה ממלאכת י"ט אינו אלא מה"ט שמא יבא לעשות הדבר בעצמו והיא גופא הוי טעמא דר' יאודה דקניס במבשל בשבת בשוגג דאע"ג דאין כאן עבירה כיון דשוגג הוא אסרו אותה מלאכה אטו מזיד דאיכא איסור' דאורייתא וכל עיקר הטעם אינו אלא להרחיק את האדם שלא יקל באיסור שבת וכמ"ש רש"י בפרק הנזיקין וליכא למימר דקנסו שוגג אטו מזיד הוא משום דילמא אתי לאערומי ולעשות במזיד דהא ליתא כמבואר שם בסוף אותה סוגייא דפרק הנזיקין יע"ש ובשמעתין כתב הרא"ש ז"ל ויש ליישב פי' רש"י דיותר החמירו בגוי שעושה לצורך ישראל ממה שעשה הישראל בשוגג דמילתא דלא שכיחא לא גזרו ביה רבנן והן הן דברי התוס' בפ"ק דחולין דט"ו יע"ש.

ולכאורה קשיא לי דתירוץ זה נר' מוכרח אף לפי הטעם שכתבו הם ז"ל דלדידהו תיקשי מ"ש דהמבשל בשבת בשוגג יאכל מיד ולא חיישינן דאי שרית ליה אתי לבשולי במזיד והכא בגוי המביא דורון חיישינן דילמא יאמר לגוי לבשל בשבילו וע"כ לומר כמ"ש התוס' בפרק כ"כ דקכ"ב דשמא יבא לעשות במזיד מילתא דלא שכיח היא מה שא"כ שמא יאמר לגוי כיון דליכא איסורא אלא מדרבנן חיישינן שמא יאמר לו בהדייא וא"כ היא גופא איכא למימר לשיטת רש"י ז"ל דהכא דוקא גזרו שלא יהנה ממלאכת י"ט העשויה בשביל ישראל משום גזירה שמא יאמר לגוי לעשות בשבילו דשכיח משא"כ בשוגג אטו מזיד והר"ן ז"ל דתפס עיקר בשמעתין פי' רש"י ז"ל שלא יהנה ממלאכת י"ט

כתב בפרק כ"כ עלה דמתני' דגוי שהדליק את הנר כתב וז"ל ואע"ג דס"ל לר"מ דמבשל בשבת בשוגג יאכל אפי"ה מחמרינן טפי במלאכת גוי ממלאכת ישראל דבמלאכת ישראל ליכא למגזר שוגג אטו מזיד שלא נחשדו ישראל על השבתות אבל במלאכת גוי איכא למגזר שמא ירגילנו בכך לשבת אחרת והכי איתא בתוספתא והיינו טעמא נמי דבמלאכת גוי העושה לצורך ישראל אפילו לערב אסור בכ"ש ואלו במבשל בשבת לר"י דגזר שוגג אטו מזיד א"נ לר"מ במזיד איכא למאן דשרי להו ההוא תבשיל במ"ש מיד ואין צריך להמתין בכ"ש עכ"ל הנה מבואר כמ"ש לדעת רש"י ומאחר שהתוס' והרא"ש ז"ל לפי פירושם צריכים הם לחלק בכך למה לא ניחא להו בכך לפי' רש"י ז"ל.

ונראה דהתוס' ז"ל לא ניחא להו מימר דעיקר טעמו של רש"י ז"ל שפירש כדי שלא יהנה ממלאכת י"ט הוא משום גזירה דשמא יאמר לגוי דא"כ הי"ל לרש"י ז"ל לאסור מהאי טעמא אף בי"ט ב' וכמ"ש הם ז"ל אלא עיקר טעמו של רש"י ז"ל הוא כדי שלא יבא הישראל להקל בי"ט ולעשות הדבר בעצמו וחכמים גזרו אמירה לגוי ומלאכת הגוי בשביל ישראל בחדא גזירה דילמא יקל הישראל בי"ט ויעשה הדבר בעצמו ובכן כיון דעיקר הגזירה הוא שמא יבא הישראל בעצמו קשיא להו שפיר מ"ש מהמבשל בשבת בשוגג דלא גזרו אטו מזיד משום דלא שכיח ה"נ לא שכיח שלא נחשדו ישראל על כך אכן לפי הטעם שכתבו הם ז"ל דאסור משום גזירה שמא יאמר לגוי ואע"ג דהוי כגזירה לגזירה אסרו אותה משום דאי לא הא לא קיימא הא וכל שהורגל לומר לגוי שיעשה בשבילו קרוב הוא לעשות הדבר בעצמו וכ"כ הרשב"א בחי' לפרק כ"כ דקכ"ב גזרו שפיר כשעשה הגוי מעצמו לצורך ישראל אטו שמא יאמר לגוי דשכיח טובא והרא"ש ז"ל שישב פירוש רש"י ז"ל באומרו דמלאכת ישראל בשוגג לא שכיח לאו היינו משום דמזיד לא שכיח דלא נחשדו ישראל על כך דזה לא יתכן לפירוש רש"י ז"ל כמדובר אלא כוונתו ז"ל דמלאכת ישראל בשבת בשוגג מילתא דלא שכיח היא דמי זה אשר ישכח מהמלאכה האסורה בשבת או מיום השבת ולא שכיח מילתא ולכן כשעבר ושגג ושכח לא גזרו באותה מלאכה משום דלא שכיח לא כן במלאכת גוי לישראל דשכיח טובא ולכן גזרו באותה מלאכה המצוה שלא יהנה ממנה דילמא יבא להקל בשבת ולעשות הדבר בעצמו ואפשר לומר דהוא הוא הטעם עצמו שכתב הר"ן ז"ל שם בפרק כ"כ שמא ירגילנו לשבת הבאה כלומר דמלאכת גוי בשביל ישראל שכיח ולכן אסרו הנאת אותה מלאכה דכיון דשכיח והורגל להקל בשבת יבא לעשות הדבר בעצמו לא כן בשוגג אטו מזיד לא נחשדו ישראל על השבתות וראיתי להריטב"א ז"ל בחידושיו למסכת עירובין דל"ט הסכים לפרש"י ז"ל וסיים וכתב וההיא דהמבשל בשבת לא דמי להא דהתם בשוגג

נעשית המלאכה וליכא למגזר ולא למקנס ביה מידי אליבא דר"מ דליכ' למיחש שמא יעשה במזיד אבל במה שנעשה ע"י גוי לישראל דאתי לזלזולי במילתא ולומר לו עשה גזרו שלא יהנה ממנה עד כדי שיעשה בחול והאי שני חול הוא ואם הא' חול כ"ש דשרי עכ"ל הנה הרב ז"ל כלל הטעם שכתבו התוס' בתוך הטעם שכתב רש"י דטעמא דשלא יהנה ממלאכת י"ט הוא משום דאיכא למגזר דילמא יאמר לגוי לעשות בשבילו ולא גזרו יו"ט ב' מהאי טעמא וכמ"ש התוס' דכיון דעבדו רבנן הכירא שלא יהנה בכ"ש ממילא הוא יודע דאמירה לגוי אסור שהרי לא הניחו אותו ליהנות ממלאכת הגוי שעשה מעצמו עד שיעור כדי שיעשו מי"ט ב' כדי שיוכל הוא לעשות בהיתר ואע"ג דמספק הוא אסור מ"מ מלאכת היתר היא מה נפשך עוד הביא ראיה רש"י ז"ל לפירושו ולטעמו שפי' בשמעתי' בפרק בכל מערבין מההיא טביא דאתציד בית ריש גלותא כו' יע"ש והתוס' שם והרא"ש ז"ל בשמעתין דחו לה בדילמא רבינ' לית ליה בכ"ש כלל לא בי"ט ראשון ולא בי"ט ב' יע"ש ולכאורה איכא למידק דא"כ תיקשי ליה לרבינא אותה ששנינו במסכת מכשירין פ"ב גבי מרחץ וירק דצריך להמתין לערב בכ"ש וי"ל דבשבת דוקא החמיר.

והנה ה"ה בספ"א מה' י"ט דכ"ד עמ"ש רבינו וז"ל ב' ימים טובים אלו של גליות שני קדושות הן ואינן כיום אחד לפיכך דבר שהיה מוקצה בראשון אם הכין אותו לב' הרי זה מותר וכן דבר המחובר לקרקע שנעקר בראשון מותר בב' כו' כתב ה"ה ז"ל מסקנא כרב דאמר שני י"ט של גלויו' נולדה בזה מותרת בזה דב' קדושות הן ומשם יש ללמוד לדבר שבמחובר שהמחובר שנתלש בי"ט ראשון אינו מותר עד מוצאי י"ט בכ"ש והעיקר כדברי רבינו וכן הסכים הרשב"א בראיות עכ"ל והלח"מ שם כתב וז"ל משמע דהוא סבור שדעת רבינו כדעת רש"י דמותר בי"ט שני וק' לזה שהרי כפי טעמו שכת' בפ"ו מהלכות שבת משום גזירה שלא יאמר לגוי לעשות משמע שהוא סבור כדעת התוספות דצריך להמתין עד מוצאי י"ט שני דזהו טעמן של התוס' שהצריכו להמתין עד מוצאי י"ט ב' כו' ואלו לא היה כותב כן ה"ה בדעת רבינו היינו יכולין לומר דהוא סבור עד מוצאי י"ט ב' ומ"ש כאן דמותר בב' הוא מפני שניצוד מאליו או שנעקר מאליו כמ"ש התוס' ז"ל שם אבל אחר שכתב ה"ה מ"ש אי אפשר לומר כן עכ"ל גם הר"מ מטוולי הביא דבריו בספר יד אהרן בסימן תקט"ו עמד בזה על דברי מרן ב"י וכתב דהרמב"ם ז"ל קאי בשיטת התוס' והוא לא התיר אלא דבר שניצוד לצורך גוי דוקא וכמו שצדד מרן וסמך אמ"ש בפ"ו מהלכות שבת יע"ש והמחבר לא עמד על כוונת הר"מ מטוולי ז"ל כיע"ש ועפ"י מ"ש בשם הר"ן והריטב"א ז"ל דאע"ג דס"ל כפי' רש"י לא הניחו ג"כ עיקר הטעם שכתבו התוס' ז"ל כמדובר אין כאן מקום לקושית הלח"מ והרמ"ט ז"ל וכמובן גם

מאי דמפשט פשיט' ליה להלח"מ בדעת ה"ה ז"ל דסבור בדעת רבינו ז"ל שדעתו כדעת רש"י לדידי מספ"ל דאפשר דאף ה"ה ז"ל סבור בדעת רבינו שדעתו כדעת הר"ב ה"ג וס"ל דכשהתיר דבר הניצוד בי"ט ראשון או דבר שנתלש בראשון לב' אינו אלא בדבר הניצוד והנתלש לצורך גוי דאף לדעת התוס' והר"ב ה"ג מותר בב' כמבואר בדברי התוס' ומ"ש שי"א שהמחובר שנתלש בראשון אינו מותר עד מוצאי י"ט ב' היא היא סברת רבי יאודה שכתבו התוס' בשמעתין דס"ל דדבר שבמחובר אפי' נתלש וניצוד לצורך גוי אסור לישראל עד לערב בכ"ש וכמו שביאר כוונתו מרן ב"י בסימן תקט"ו וסברת רבינו יאודה הלזו דחאוה התוס' ז"ל ומפני כך כתב שדברי רבינו עיקר כלומר דבניצוד מאליו או לצורך גוי מותר בי"ט ב' וכסברת התוס' ז"ל ויש קצת ראיה לזה מדלא הזכיר ה"ה לדברי רש"י ז"ל דקאי בשיטת רבינו ומוהר"מ מטוולי ז"ל אחר שכתב שדעת רבינו היא כדעת התוס' והר"ב ה"ג ז"ל עמד מתמיה על דברי ה"ה ז"ל שכתב ברפ"ו מהלכות שבת דלדעת הרמב"ם אין חילוק בין ישראל שנעשה בשבילו לישראל אחר וכולם צריכין להמתין לערב בכ"ש כדי שלא יהנה הישראל ממלאכת שבת ע"כ ותמה עליו הרב הנז' דלדעת התוס' והר"ב ה"ג יש חילוק בין ישראל הנעשה בשבילו לישראל אחר כיון דלדידהו טעמ' דצריך להמתין לערב הוא משום גזירה דשמא יאמר והאי טעמא לא שייך לגבי ישראל אחר וכמ"ש הרא"ש ז"ל בשמעתין והוא ז"ל תירץ דה"ה ז"ל חלוק בזה עם הרא"ש ז"ל יע"ש ואשתמיט מהרב ז"ל דברי רבינו שם באותו פרק הל' ה' והשגת הראב"ד ז"ל עליה דהרמב"ם וישוב ה"ה ז"ל לדעת רבינו כמו שיע"ש גם זה שכתב דלדעת התוס' והר"ב ה"ג יש חילוק בין ישראל שנעשה בשבילו לישראל אחר ונסתייע מדברי הרא"ש הוא לא ידע שהתוס' ז"ל חלוקים בזו עם הרא"ש וכמ"ש הר"ב ח"ה ז"ל וכ"כ הב"ח בריש סימן תקט"ו יע"ש ומה שגמגם בספר יד אהרן על דברי הר"ם מטוולי ממ"ש ה"ה בספ"א מהלכו' י"ט ע"פ מ"ש בכוונת ה"ה ז"ל אין מקום לדבריו ודוק ולענין הלכה העלה מרן ז"ל בסי' תקט"ו כשיטת רש"י ז"ל דאין צריך להמתין עד מוצאי י"ט ב' אלא עד מוצאי י"ט ראשון.

ובשיעור כדי שיעשו מבואר בדברי הרא"ש בשמעתין וכן בפ"ק דחולין די"ד ומדברי התוס' בפרק בכל מערבין דלשיטת רש"י אין צורך להמתין אלא שיעור לקיטה לבד ולא בעי שיעור הבאה ג"כ אבל הר"ן ז"ל כתב דאף לטעמו של רש"י בעינן שיעור כדי שילך הגוי למקום שלקט ונגמר המלאכה ויחזור לכאן ואם נסתפק לו מהיכן הביאן כדי שיבואו מחוץ לתחום וכתב הוא ז"ל דהכי מוכח במסכת מכשירין דתנן התם מצא בה ירק נמכר אם רוב גוים לוקח מיד כלומר למ"ש ואם רוב ישראל ממתין בכדי שיבואו ממקום קרוב

והאי ירק ודאי איסוריה משום מחובר הוא ולא הזכיר שיעור תלישה לפי שהיא נעשית בשע' מועטת וקאמר דצריך שימתין כדי שיבואו ממקום קרוב אלמא שיעור הבאה נמי בעינן עכ"ל ותמיה לי טוב' בדבריו ז"ל שאם דעתו לפרש ההיא מתני' דמסכת מכשירין דקתני ממתין כדי שיבואו ממקום קרוב דהיינו מחוץ לתחום מהמקום הקרוב יותר א"כ עכ"ל דמתני' מיירי היכא דמספ"ל אם באו הירקות מחוץ לתחום או לא ועלה קאמר דממתין שיעור הבאה מחוץ לתחום וא"כ קשה דמנ"ל להר"ן ז"ל בדעת רש"י דכל שידוע לו מהיכן לקטן דצריך שימתין שיעור הבאת הפירו' ממקום הלקיטה ולא די לו בשיעור הלקיטה לבד דאיכא למי' דדוקא היכא דמספ"ל אם באו מחוץ לתחום דאיכא איסורא דהבאה מחוץ לתחום הוא דבעינן שימתין שיעור הבאה מחוץ לתחום אבל כי יודע לו בודאי שנלקטו מתוך התחום דאז ליכא איסורא דהבאה מחוץ לתחום כי אם איסורא דלקיטה מהמחובר לבד די בהמתנת שיעור לקיטה לבד וכדמשמע להו להתוס' והרא"ש ז"ל בדעת רש"י ז"ל ואם דעתו לפרש מאי דקתני מתני' כדי שיבואו ממקום קרוב דהיינו מתוך התחום מהמקום הקרוב יותר הנמצא שם ירק א"כ ע"כ דמתני' מיירי בשידוע לו שלקטן מתוך התחום אלא שאינו ידוע לו מאיזה מקום לקטן שאם ידוע לו ג"כ מקום הלקיטה לא הו"ל למתני כדי שיבואו ממקום קרוב דכבר כתב הר"ן ז"ל דממתין שיעור שילך למקום הלקיטה וא"כ קשה כיון דכשידוע לו שהן מתו' התחום ואינו ידוע לו מקום הלקיטה תלינן להקל ואין צריך להמתין אלא שיעור כדי שיבואו ממקום קרוב ולא ממקום רחוק כי מספ"ל אם באו מחוץ לתחום או לא למה לא תלינן ג"כ להקל דמתוך התחום באו ולמה זה כתב הר"ן ז"ל דממתין כדי שיבואו מחוץ לתחום וסבור הייתי לומר דכי מספ"ל אם באו מחוץ לתחום או לא כיון דאיכא איסורא דהבאה מחוץ לתחום תלינן לחומרא שבאו מחוץ לתחום משום איסורא דהבאה מחוץ לתחום אבל כשהדבר ידוע שנלקטו מתוך התחום אלא דמספ"ל מאיזה מקום נלקטו דליכא איסורא דהבאה מחוץ לתחום אלא איסורא דלקיטה מהמחובר כי מספ"ל מקום הלקיטה תלינן להקל דממקום קרוב שמתוך התחום באו כיון דליכא הכא איסור' דהבאה מחוץ לתחום וזה שכת' הר"ן ז"ל דכי מספ"ל מאיזה מקום לקטן צריך שימתין כדי שיבואו מחוץ לתחום מסברא כתב כן וכמדובר.

אבל קשה שהרי רש"י ז"ל ס"ל דבס' תחומין תלינן להקל כמ"ש בשבת פרק שואל דף קנ"א גבי גוי שהביא חלילין בשבת והביא דבריו הר"ן ז"ל בשמעתין וא"כ אפי' כי מספ"ל אם באו מחוץ לתחום הי"ל למתלי לקולא ולא היה צריך להמתין אלא שיעור שיבואו מתוך התחום ולמה זה כת' הר"ן ז"ל דימתין שיעור הבאה מחוץ לתחום ואפשר

לומר דהר"ן ז"ל מפרש להההיא דקתני כדי שיבואו ממקום קרוב דמחוץ לתחום קאמר ומיירי מתני' היכא דמספ"ל מאיזה מקום נלקטו אם מתוך התחום או מחוץ לתחום ועלה קתני מתני' דתלינן לחומרא וממתין כדי שיבואו מחוץ לתחום מהמקום קרוב יותר ואע"ג דבעלמא בספק תחומין תלינן להקל היינו היכא דליכא אלא איסור תחומין לבד כי ההיא דגוי שהבי' חלילין בשבת מיהו הכא לאו משום איסור תחומין אתינן עלה אלא משום איסור לקיטה מהמחובר בשבת ומשום איסור זה החמירו חכמים שלא יהנה מאותה מלאכה עד שיעור שיעשה אותה מלאכה בשלימות בכדי שילך וילקט ויביא אותן הפירות ממקום הלקיטה ומשום דשיעור הלקיטה אין בה ממש דבשיעור כל שהו נלקט נתנו לו שיעור הבאת הפירות ממקום הלקיטה ולכן היכא דמספ"ל אם נלקטו מתוך התחום או לא תלינן לחומרא דמחוץ לתחום באו כיון דעיקר איסור זה משום שלא יהנה ממלאכת המחובר הוא דאיכא איסורא דאורייתא אבל כשידוע בודאי מהיכן נלקטו די בהמתנת שיעור הבאה ממקום הלקיטה אך קשה דמנ"ל להר"ן ז"ל לפרש מתני' דקתני ממקום קרוב דהיינו מחוץ לתחום ומשום דתלינן לחומרא דאימא ממקום קרוב שבתוך התחום קאמר ואע"ג דאיכא איסור מחובר דאורייתא די לנו בשימתין שיעור הבאת הפירות ממקום קרוב כאלו ידענו בודאי שמשם נלקטו דכל שממתין שיעור זה הרי אינו נהנה ממלאכת איסור וכעת הדבר צריך אצלי תלמוד.

ולמאי דמשמע להו להתוס' והרא"ש ז"ל בדעת רש"י ז"ל דבהמתנת שיעור הלקיטה לבד דיי קשה מה יענו ביום שידובר בהם הך מתני' דמסכ' מכשירין דקתני ממתין בכדי שיבואו ממקום קרוב ולפי שיטתם מה מקום לשיעור המתנה זו ולומר דס"ל דמתני' מיירי היכא דמספ"ל אם באו מחוץ לתחום או לא ומשום איסורא דשלא יהנה ממלאכת איסור הבאת מחוץ לתחום הוא דקתני שימתין כדי שיבואו מחוץ לתחום ממקום קרוב אבל באיסור מחובר לבד דיי בהמתנת שיעור לקיטה לבד לדעת רש"י ז"ל זה אינו שהרי משום ספק תחומין הו"ל למיזל לקולא ולא היה לו צורך להמתין שיעור הבאה כלל וכמו שהיא שיטת רש"י ז"ל גבי גוי שהביא חלילין בשבת ועיין להרב תי"ט שם במס' מכשירין פ"ב מ"ו שצדד ב' צדדים בכוונת דברי הר"ן ז"ל וכמ"ש אבל לא עמד דבריו ז"ל והרא"ש ז"ל בשמעתין כתב וז"ל ולפי ר"ת היה צריך להמתין בכדי שילך הגוי למקום שצד הצבי דאלת"ה אכתי איכא למיחש שמא יאמר לגוי בי"ט כדי שיאכל בלילה מיד ושמא י"ל שלא החמירו כולי האי ויראה שימתין עד שעה שיוכל להביא מאותו המין הנמצא בסמוך לעיר ולא נחמיר כולי האי בכדי שיבא מן המקום שהביאן הגוי עכ"ל וכ"כ התוס' בפ' בכל מערבין יע"ש ונר' מדברי הרא"ש ז"ל דאם יש מאותו

המין בתוך העיר בעינן שימתין שיעור כדי שיביא מהנמצא מחוץ לעיר ונראה שהוא מפרש ההיא מתני' דמסכת מכשירין דקתני ממקום קרוב דהיינו מחוץ לתחום מהמקום קרוב יותר ואין ספק שזו היתה כוונתו של הרע"ב בפירושו שם במסכת מכשירין והצד השני שצדד הר"ב תי"ט ז"ל בכוונת דברי הר"ן ז"ל שם יע"ש אלא שמדברי הר"ן אין ראיה כ"כ והיה לו להרב להביא דברי הרא"ש הללו דמוכיחין כן ומה שהרא"ש ז"ל לא הביא ההיא מתני' דמכשירין לסיוע לדבריו היינו משום דההיא מתני' אפשר לפרש דמיירי בשאינו יודע מהיכן ליקטן אבל בשידוע מהיכן ליקטן אפשר דדי בשיעור המתנת הבאה ממקום הלקיטה וזה אנו צריכין לומר לדעת ה"ה ז"ל שכתב בפ"ב מהלכות י"ט הל' יו"ד דאם לקט הגוי מחוץ לתחום צריך להמתין כשיעור מקום הלקיטה ולא די לו בשיעור שהיית חוץ לתחום לבד ולא כיש מי שכתב שאם הוא רחוק די בשיעור שהיית חוץ לתחום יע"ש דלפ"ז מתני' דקתני ממתי' כדי שיבואו ממקום קרוב מיירי בשאינו יודע מהיכן ליקטן דתלינן דממקום קרוב באו אבל כשיודע מקום הלקיטה צריך שיעור שהיית מקום הלקיטה ממש ולענין הלכה העלה מר"ן ז"ל בספרו הקצר בסימן תקט"ו כמ"ש הר"ן בדעת רש"י דבעינן שיעור לקיטה והבאה וכי מספ"ל ממתין שיעור שיבואו מחוץ לתחום.

ודבר שבמחובר דנתלש ביו"ט דצריך שימתין לערב בכדי שיעשו אם איסור זה הוי דוקא לאותו ישראל הנעשה בשבילו או דילמא אף לאחרים נמי אסור בזה כתב הרא"ש ז"ל בשמעתי' וז"ל ולפרש"י אסור לכל ישראל בכדי שיעשו שלא יהנו ממלאכת י"ט אבל לפי' ר"ת שפירש משום שמא יאמר לגוי מסתבר שמותר לישראל אחר ולא חיישינן שיאמר לגוי להביא בשביל אחר שאין אדם חוטא ולא לו והא דלא קאמר ומותר לישראל אחר מיד כדקאמר גבי בא מחוץ לתחום כיון דבו ביום אסור לכל בשביל שעה מועטת דבכדי שיעשו לא חש להאריך עכ"ל הנה מ"ש דלפי' רש"י אסור לכל ישראל ליכא מאן דפליג בזה והכי מבואר מדברי רש"י בפ"ק דחולין דט"ו דלר"י דאסר מבשל בשבת בשוגג בו ביום כתב רש"י ז"ל דאף לאחריני נמי אסור שלא יהנו ממלאכת איסור עד לערב בכדי שיעשו יע"ש ואולם זה שכתב דלר"ת מסתבר שמותר לישראל אחר הנה התוס' ז"ל בשמעתי' חלוקין עליו בזה וכמו שדקדק מדבריהם הרב ח"ה ז"ל והר"ב ב"ח בסימן תקט"ו וראיתי להרב ח"ה ז"ל שהוקשה לו במ"ש הרא"ש ז"ל דהא דלא קאמר ומותר לישראל אחר מיד דבשביל שעה מועטת דבכ"ש לא חש להאריך כו' דזה אין לו מובן דלשיטת התוס' דאסור עד מוצאי י"ט ב' מטעמא דשמא יאמר לגוי להביא לאכול בי"ט ב' השתא דליכא טעמא דשמא יאמר לגוי משום דאין אדם חוטא ולא לו מותר כל יום שני

וא"כ אין כאן שעה מועטת ועוד הוקשה לו בדברי הרא"ש ז"ל דמאי ק"ל דלא קאמר מותר לישראל אחר מיד כדקאמר גבי בא מחוץ לתחום ומאי קושיא דאיכא למימר דקאמר לו בסוף דבריו וקאי אתרווייהו דכה"ג כתב הוא ז"ל לקמן גבי בכדי שיעשו דאי הוה קאי נמי אחוץ לתחום לימא ר"פ בכדי שיעשו בסוף דבריו והוה קאי אתרווייהו וצ"ע עכ"ל ואפשר ליישב דברי הרא"ש ז"ל דמה שהוקשה לו במ"ש דאין כאן אלא שעה מועטת י"ל דכיון דתלמודא לא נחית לאשמועינן איסורא דב' י"ט אלא איסורא דיום ההבאה ואיסורא דלערב בכ"ש אלא שמתוך מה שאסרו לערב בכ"ש אנו אומרים דאסור כל יום ב' דזיל בתר טעמא כמ"ש התוס' ז"ל ובכן כיון דתלמודא לא נחית לאשמועינן אלא שיעורא זוטא דלערב בכ"ש כתב הרא"ש ז"ל דהא דלא קאמר דלישראל אחר שרי מיד משום דשיעורא זוטא הוא לא חש להאריך אע"ג דנ"מ לענין י"ט ב' בשני י"ט של גליות כיון דתלמודא לא נחית השתא להכי גם מה שהוקשה לו בעיקר קושיות הרא"ש ממ"ש הרא"ש ז"ל בתר הכי לא קשיא כלל דהכא ליכא למימר דכי קאמר ר"פ דלישראל אחר שרי מיד קאי לחלוקה דמחובר דקאמר מעיקרא כיון דבחלוקה דמחובר קאמר דבו ביום אסור ולערב אסורין בכ"ש ולישראל אחר בו ביום אסור ודאי משום מוקצה וא"כ ע"כ דכי קאמר ר"פ בסיפא ולישראל אחר אסור לא מצי קאי אכולה חלוקה דרישא אלא דוקא אמאי דקאמר ברישׁ' ולערב אסורים בכ"ש וכיון דלא קאי אכולה חלוקה דרישא לא הו"ל לר"פ למתני בסיפ' אלא מיד כי קאמר ולערב אסורים בכ"ש הו"ל למימר ולאחרים מותר מיד מה שא"כ למ"ש הרא"ש ז"ל דאי קאי מילתיה דר"פ דבכדי שיעשו אף אחלוקה דחוץ לתחום נמי לימא מילתיה אסיפא בתר דקאמר מילתא דבא מחוץ לתחום דהשתא קאי מילתיה אכולה רישא בין אחלוק' דמחובר כחלוקה דמחוץ לתחום דבשניהם אסורים לערב בכ"ש וזה ברור.

ואולם אי קשיא הא קשיא דאיך כתב הרא"ש ז"ל דמסתבר דלטעמו של ר"ת לישראל אחר שרי מיד משום דליכא טעמא דשמא יאמר והלא הרא"ש ז"ל גופיה כתב בפרק כל כתבי דקכ"ב עלה דמתני' דגוי שהדליק את הנר אם בשביל ישראל אסור דאסור לכל ישראל ואף לישראל אחר וכת' דהא דאמרינן בשמעתין והבא בשביל ישראל זה מותר לישראל אחר היינו דוקא באיסור תחומין דרבנן אבל באיסור דאורייתא כי הכא לא עכ"ל וכ"כ התוס' ז"ל שם יע"ש הרי שאסרו לישראל אחר אע"ג דליכא טעמא דשמא יאמר וליכא נמי טעמ' דמוקצה כמ"ש הרא"ש בשמעתי' והרב"ח ז"ל בסימן תקט"ו כתב דאף הרא"ש לא התיר לדעת ר"ת ז"ל לאכול לערב מיד אלא לערב מוצאי י"ט ב' אלא שאין צריך להמתין כ"ש אבל בי"ט ב' עצמו ודאי אסור מפני שלא חלקו חכמים בדבר

שבמחובר בין ישראל עצמו לאחר יע"ש ואין זה משמעות דברי הרא"ש ז"ל כלל גם דברי הטור ז"ל בסימן תקט"ו אין מורין כן ועיין בסימן רע"ו ובדברי הטור שבספר ב"ח כתוב אבל לאחרים מותר מיד לערב יום ראשון בלילה וכלשון הזה הוא לשון רבינו ירוחם הביא דבריו מרן ב"י ז"ל באופן שאין מקום לדברי הב"ח ז"ל בזה ובקיצור פסקי הרא"ש ראיתי שהגיהו וכתבו מותר בלילה של מוצאי י"ט מיד ואין ספק שהמגיה הגיה כן לפי מ"ש הב"ח ז"ל ולא כיוון יפה באופן שדברי הרא"ש והטור לפי שורה המהלכת תחת כתבן מורי' דאף בי"ט ב' שרי לישראל אחר והדרא קושיין דהרא"ש ז"ל תבריה לגזיזיה מהכא למ"ש בפרק כל כתבי ואולם אפשר דדוקא הכא שהביא דורון לישראל דמשום ספיקא דילמא תלש בשבת הוא דאסור בזה הוא שכתב הרא"ש ז"ל דלר"ת ז"ל מסתבר שמותר לישראל אחר מטעמא דאין אדם חוטא ולא לו כיון דאין כאן איסור ודאי שנתלש מהמחובר בי"ט אבל גבי גוי שהדליק הנר לצורך ישראל ועשה כבש דאיכא איסורא ודאי אסור לכל ישראל שלא חלקו באיסור דאורייתא בין ישראל זה לישראל אחר דלאו כ"ע טעמא גמרי דיש לחלק ביניהם והרואה לישראל אחר נהנה ממלאכת גוי הנעשה בשביל ישראל סבור דלכל שרי ומפני שאין צורך לישראל עצמו לא נהנה בו כנלע"ד ובהכי ניחא ג"כ דברי הטור שכתב בהלכות שבת בסימן רע"ו כמ"ש הרא"ש ז"ל בפרק כל כתבי ובסימן תקט"ו כתב לדברי הרא"ש ז"ל שכת' בשמעתין וניחא נמי דבהלכות שבת בסימן שכ"ד כתב דאם לקט הגוי וצד היום אסורים לכל בו ביום ולערב בכדי שיעשו עכ"ל ומשמע מדבריו דלערב נמי אסור לכל עד בכ"ש וכן מבואר בדברי מרן ז"ל שם וזה היפך מ"ש בסימן תקט"ו דלערב מותר לכל מיד ועפ"י האמור ניחא דבסימן תקט"ו מיירי בגוי שהביא דורון דאיסורו מספק משא"כ בסימן שכ"ד מיירי באיסור ודאי ואת זה ראיתי למרן הב"י ז"ל שם בסי' שכ"ה שכתב

הלכה טז

שורש איסור טלטול מוקצה בי"ט בהמת **קדשים שמתה כו' לא יזיזנה ממקומה**. נ"ב הכי איתא בפ' א"ק דכ"ז בהמה שמתה לא יזיזנה ממקומה ובעינן בגמרא לימא תנן סתמא דלא כר"ש ושקיל וטרי בגמ' ומוקי לה בבהמת קדשים ובמסוכנת זו היא גירסת רש"י ואתייא מתני' כר"ש דוקא ולפי גירסת הרי"ף דגריס במסוכנת ודברי הכל אתייא מתני' אף כר"י כמ"ש הר"ן ז"ל בפי' ההלכות יע"ש.

ועפ"י גירסת הרי"ף מינח ניחא לי מה שהקשו התוס' בשלהי מסכת שבת דקנ"ו ד"ה תרגמא זעירי כו' היכי מוכח תלמודא התם דזעירי ס"ל כר"ש מדאוקמא למתני' בבהמת קדשים דקתני עלה ועל החלה דומייא דחלה דקדישא כדאמרינן בשמעתין יע"ש ולפי

גירסתו של הרי"ף ז"ל דגריס בשמעתין במסוכנת ודברי הכל דמוכח מינה דאף ר"י מודה במסוכנת דמותרת בטלטול א"כ שפיר דייק תלמודא התם דזעירי ס"ל כר"ש מדתרגמא למתניתין בבהמת קדשים סתם ולא פירש דמיירי במסוכנת אלמא דאפילו בריאה נמי קאמר תנא דמתני' דאסיר' ומשום דהוייא בהמת קדשים הא דחולין שרייא ואפילו בריאה א"כ שמעינן מינה דס"ל כר"ש ודו"ק.

ואיכא למידק בשמעתין מאי דוחקי' דתלמודא לומר דמתני' אתייא דלא כר"ש כיון דאשכחן סתמא אחריתי נמי לקמן בפרק המבי' דסתם לן תנא דלא כר"ש והיינו מתני' דאין מבקעין עצים מן הקורות דע"כ אתייא דלא כר"ש וכדאמרינן בריש מכילתין גבי י"ט סתם לן תנא כר"י כו'. ולשיטת הפוסקים כר"ש אפי' בי"ט כמ"ש הרא"ש ז"ל בסוף מכילתין ודחו סוגייא דריש פ"ק כיע"ש ניחא דבעי תלמודא לאוקומי מתני' כר"ש משום דהלכתא כוותיה ואף דההיא סתמא דאין מבקעין כו' אתייא דלא כוותיה לא בעי לאוקומי סתמא אחרינא נמי דלא כוותיה אבל לשיטת הפוסקים בי"ט קשה למאי קמהדר תלמודא הכא לאוקומי מתני' כר"ש מאחר דלית הילכתא כוותיה.

וראיתי להר"ב בש"מ שכתב דלאו משום דוחקא הוא דבעי לאוקומי מתני' כר"ש אלא פרושי קמפרש תלמודא אמאי לא אייתי הך מתניתין בריש מכילתין לאוכוחי מינה דסתם לן תנא כר"י בי"ט וקאמר דמהכא לא שמעינן מידי דאיכא לאוקומ' כר"ש נמי יע"ש. ואין זה נוח לי דא"כ הו"ל לאתויי הך שקלא וטרייא לעיל בריש מכילתין ולמימר דמהכא לא שמעינן מידי ולאתויי בתר הכי ההיא מתניתין דאין מבקעין כי ע"כ נלע"ד דתלמודא דחיקא ליה לאוקומי מתני' דהכא כר"ש אף דידע דאידך סתמא דאין מבקעין דלא כוותיה משום דהכא מייתי תנא דמתני' עובדא דר"ט וחכמים דכולהו ס"ל דלא כר"ש וכיון דמעשה רב לא הו"ל לרבי למסתם גבי שבת כר"ש מאחר דכל הנך תנאי ס"ל דלא כוותיה ועבדי נמי עובדא דאע"ג דאינהו קיימי בי"ט וגבי יו"ט הא דסתם לן תנא דלא כר"ש מ"מ ס"ל לתלמודא דהנך תנאי ודאי ס"ל נמי הכי גבי שבת כי היכי דר"י ור"ש הוא בין בשבת ובין בי"ט ורבי הוא דאשכחן ליה דסתם לן גבי שבת כר"ש וגבי י"ט כר"י ולדידיה קאמר תלמודא דס"ל דיש חילוק בין י"ט לשבת אמנם תנא אחרינא לא אשכחן דס"ל לחלק בין י"ט לשבת וכיון שכן הנך תנאי דס"ל גבי י"ט דלא כר"ש ה"נ ס"ל גבי שבת וא"כ לא הוה ליה לר' למסתם גבי שבת כר"ש מאחר דעבדו עובדא כולהו הנך תנאי דמתני' דלא כוותיה ולהכי קמהדר תלמודא לאוקומי סתמא דמתני' כר"ש כנלע"ד.

ולענין הלכה לפי גירסת הרי"ף והיא גירסת רבינו והרא"ש והטור בא"ח סי' תקי"ח דגרסי במסוכנת ודברי הכל שמעינן שאם היתה הבהמה בריאה בערב י"ט ומת בי"ט

אסורה בטלטול לדברי הכל ואם היתה מסוכנת מותרת לדברי הכל. ואם היתה חולה קצת ומתה בי"ט פליגי בה ר"ש ור"י ולשיטת הפוסקים כר"י גבי י"ט אסורה ולשי' הפוסקים כר"ש מותרת כמ"ש הטור סימן תקי"ח.

וכתב מרן הב"י בס"ס תצ"ז דאף דכשהיתה הבהמה בריאה בעי"ט ומתה בי"ט אסורה לכ"ע מיהו אם היתה בריאה ונשחטה בי"ט ונמצאת טריפה דינה כהיתה חולה קצת ובאנו למחלו' ר"י ור"ש ודקדק כן מדברי הטור יע"ש אבל בשיטת הר"ב כתב שדינה כבריאה דאסורה לכ"ע שכתב וז"ל והלכך השוחט בהמה ונמצאת טריפה הרי זה כבעלי חיים שמתו דאסור לטלטלן לדברי הכל דכשהיא בחיים בחזקת היתר עומדת וכיון שכן השוחט את הבהמה ובא לבודקה לא יבדקנה אלא במקום שיוכל להניח' שם אם תהא טריפה וכעובדא דלוי דשלהי מסכת שבת דכי מייתו בהמה לקמיה ביומא טבא לא הוה חזי לה אלא אקילקלתא וכן הוא בירושלמי עכ"ל: וק"ל טובא לפום מאי דמשמע ליה להר"ב דבהמה שנשחטה ונמצאת טריפה דינה כבהמה בריאה שמתה דאסורה בטלטול לכ"ע אם כן היכי מוכח התם דקכ"ו דאף לוי סבר הלכה כר"י משום דכי מייתו טריפה קמיה לא הוה חזי לה אלא אקלקילתא ומה הוכחה היא זו מאחר דאפשר דבבהמה בריאה שמתה אף ר"ש אזיל ומודה דאסו' ולא פליגי אלא בחולה קצת כמר בר אמימר דאמר מודה היה ר"ש בבע"ח שמתו כו' ואפשר דלוי סבירא ליה כוותיה דאמימר אלא ודאי דבהמה שנשחטה ונמצאת טריפה דינה כחולה כמ"ש מרן ז"ל ובכן מוכיח שפיר מדהוה חזי ליה אקלקילתא ש"מ דסבירא ליה הלכה כר"י. וליכא למימר דמדהוה חזי אקלקילתא כל מין בהמה דמייתו קמיה ולא היה שואל אם היתה חולה קצת מערב יום טוב או לא מינה מוכח הש"ס דסביר' ליה כר"י דלר"ש בהמה חולה שנשחטה לא אסירא בטלטול אבל לעולם אימא לך דבהמה בריאה שנשחטה בי"ט ונמצאת טריפה אסורה לכ"ע. הא ודאי ליתא דלדידך מי ניחא אף אם תאמר דס"ל כר"י אכתי קשה אמאי לא היה שואל אם היתה מסוכנת מעי"ט או לא דבהא אפילו לר"י מות' בטלטול ועכ"ל דאה"נ דבהמה כזו לא הוה חזי ליה אקלקילתא וא"כ ה"נ איכא למימר בבהמה שהיתה חולה קצת ולעולם דס"ל כר"ש.

ואולי נאמר לדעת הר"ב דבהמה מסוכנת מסתמא לא היה צריך לשאול עליה שכן דרך השוחט בהמה לי"ט שלא לשחוט מסוכנת אלא בריאה וטובה משום כבוד י"ט אבל בהמה חולה קצת לא ממנעי מלשחוט משום שירא שמא תסכן ויפסידנה ועיין להרב ב"ח בס"ס תצ"ז. עוד יש לגמגם לפי דברי הר"ב ז"ל אמאי לא משני תלמודא בשמעתין למר בר אמימר דמתני' אתא אף כר"ש ומיירי בבהמה בריאה שנשחטה ונמצאת טריפה

דלישנא דמתה נמי שייך בנשחטה כמ"ש רש"י בפ"ז דתמורה דל"ג ע"ב ד"ה הכא במאי עסקינן כו' הא דקתני אם מתו לא מתו ממש אלא בעבר ושחטן יע"ש.

ודע כי זה שכתבנו דבהמה שהיתה בריאה מעי"ט ומתה בי"ט אסורה בטלטול לכ"ע היינו דוקא למר בר אמימר דאמר מודה היה ר"ש בבע"ח שמתו כו' אבל למר בר אשי דאמר חלוק היה ר"ש אף בבע"ח שמתו כו' אינה אסורה בטלטול אלא לר"י ולדידן דקי"ל בשבת כר"ש בהמה בריאה נמי שמתה בשבת מותרת בטלטול ולשיטת הפוסקים כר"ש בי"ט מותרת בטלטול אף בי"ט ועיין למרן ב"י בה' שבת סימן שכ"ד שכתב דקי"ל כמר בר רב אשי דאמר חלוק היה ר"ש אף בבע"ח שמתו משום דמוקצה דרבנן ובשל סופרים הלך אחר המקל ודקדק כן מהרי"ף ורבי' בה' שבת פכ"א ועמד מתמיה על דברי הטור בסימן תקי"ח שכתב דבבריאה אסורה לכ"ע למה כ' להחמיר יע"ש.

והנה לזה יש ליישב לע"ד דהטור ז"ל משמ' ליה דסתמא דש"ס קאי כמר בר אמימר ומש"ה פסק כוותיה דבפרק המביא ד"ל ע"ב גבי הא דפרכינן התם בסוכה בריאה שנפלה בי"ט דהיכי שרי ר"ש ומדמינן לה לנר שכבה בשבת מי דמי התם אדם יושב ומצפה אמתי תכבה נרו הכא יושב אדם ומצפה אמתי תפול סוכתו ומתוך כך מוקי לה בסוכה רעועה יע"ש. ואם איתא דשרי ר"ש בבע"ח שמתו כמר בר אמימר אף בסוכה בריאה הו"ל להתיר לר"ש. אלא ודאי דסתמ' קאי דלא כוותיה ומש"ה מוקי לה בסוכה רעועה דוקא ודוק. עוד הקשה מרן דבסימן שכ"ד סתם דבריו הטור ז"ל וכתב מחתכין את הנבלה לפני הכלבים ולא ביאר דבריו דהיינו דוקא בחולה ומסוכנת אבל בבריאה אסורה כיע"ש. ולדידי ק"ל עוד ממ"ש הטור בסימן שי"ח דהשוחט לחולה בשבת לא שנא חלה מאתמול לא שנא חלה היום מותר לבריא לאוכלו חי וכתב הרא"ש בפ"ק דחולין דט"ו דהטעם משום דאנן קי"ל כר"ש דלית ליה מוקצה מחמת איסור אלא בדאיכא תרתי דחינהו בידים ולא חזו והכא לא דחיניהו בידים יע"ש הרי שלא חילק בין חלה מאתמול ללא חלה מאתמול למאי דקי"ל כר"ש וזה נראה הפך ממ"ש בסימן תקי"ח דבבריאה מאתמול מודה ר"ש. ושוב ראיתי להרב"ח בסימן שכ"ח שכתב דבסי' שי"ח מיירי במידי דחזי לאדם הלכך לא חילק אבל בסימן תקי"ח דמיירי במידי דחזי לכלבים כל שהיתה בריאה מערב י"ט איכא איסור מוקצה יע"ש.

ואשר לדידי חזי לי דהטור ז"ל סבירא ליה דע"כ מר בר אמימר ומר בר רב יוסף אי אזיל ומודה ר"ש בבע"ח שמתו אלא משום דמר בר אמימר חשיב לבריאה שמתה כמוקצה דצימוקים וגרוגרות דמודה בהו ר"ש. ומר בר ר"י סבירא ליה דלא חשיב כמוקצה דצימוקים וגרוגרות מיהו לכ"ע מוקצה זה דבריאה שמתה חמיר טפי משאר מוקצה

וחשיב כמוקצה דנולד הילכך לגבי שבת דאף בנולד קי"ל כר"ש דשרי וכמ"ש הטור ע"ש ר"ח בס"ס תצ"ה פסק סתמא דאף בבהמה בריאה שמתה מותרת בטלטול אבל גבי י"ט דנולד אסור כר"י כמ"ש שם הטור ז"ל פסק דבהמה בריאה שמתה אסורה בטלטול דלא גרע מאיסור נולד כר"י דאסר כנלע"ד נכון והכל יבא לכלל ישוב ודוק.

ובעיקר אוקמתא זו דאוקימנא למתני' בבהמ' קדשים כתב רש"י שאסורה בהנאה וטעונה קבורה ואינה נפדית דבעיא העמדה והערכה א"נ אין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים ואפילו למ"ד פודין בי"ט לא פרקי' ליה עכ"ל. ורבינו בפי' המשנה כתב כטעמו הב' שכתב רש"י שאין פודין את הקדשים האכילן לכלבים כיע"ש ואין להק' לפי טעם זה דאם כן למה לי מתה אפילו לא מתה נמי אלא נטרפה אסורה בטלטול דכה"ג קאמר הש"ס בפרק ב' דבכורות דט"ו עלה דפריך התם ממאי דהאי מתו יקברו משום דבעי העמדה והערכה הוא דילמא משום שאין פודים את הקדשים להאכיל לכלבים הוא אמרי א"כ נתני אם נעשו טריפה יקברו כו' יע"ש די"ל דאה"נ אלא דאורחא דמילתא נקט תנא דמתני' דכל שלא מתה אין דרך לטלטלה. וא"נ עובדא דר"ט במתה הוה ולכך נקט לה נמי תנא במתה וה"ה נטרפה וק"ל. ודע דלפי הטעם הזה דאין פודין את הקדשים כו' שמעינן דאפילו בבהמה דקדשי בדק הבית דלא בעי העמדה והערכה לר"ש כדאיתא בפ"ז דתמורה דל"ג א"נ בבהמה שקדם מום קבוע להקדשה כדאיתא התם ובפ"ב דבכורות די"ד אפי"ה אסורה בטלטול כיון שאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים דאפי' בקדשי בדק הבית כתבו התוס' בפ"ק דשבועות די"א ע"ב ד"ה א"ה ובפ"ב דפסחים דכ"ט ד"ה אין כו' דאיכא איסורא דרבנן לפדותן להאכילן לכלבים יע"ש ואפשר דמש"ה רבינו בפירוש המשנה תפס עיקר הטעם הזה דאין פודין את הקדשים לומר דאפי' בקדשי ב"ה איתיה לאיסור טלטול דמתני'.

הלכה יז

דגים ועופות וחיות שהן מוקצה אין משקין אותן ביום טוב ואין נותנין לפניהם מזונות כו'. משנה שם וכתבו התוס' ד"ה ואין נותנין כו' ותימה דבגמרא פריך כו' עכ"ל עיין להרב בני שמואל בדקל"ג שיישב תמיהתם דאף רש"י ז"ל אזיל ומודה לדבריהם דכל שאסורי' בטלטול משום מוקצה אסור ליתן לפניהם מזונות וכמ"ש רש"י ז"ל עצמו בשבת דק"ו מיהו רש"י ז"ל במתניתין חידושא אשמועינן דאפילו כי לא הוו מוקצים כגון שסכר אמת המים בערב י"ט כל שאין מזונותיו עליו אסור יע"ש ועיין להרב פ"ח ז"ל בר"ס תצ"ז.

ולע"ד אפשר ליישב דעת רש"י ז"ל דס"ל דברייתא דלקמן אתייא כמ"ד לכם ולא לכלבים דאפילו לצורך בהמה דמזונותיה עליו אסור ביו"ט וכתבו התוס' שם דכ"א דהכי

הלכתא ורש"י ז"ל לא הוצרך להאי טעמא דאין מזונותיהן עליך אלא למ"ד אף נפש בהמה במשמע כמ"ש בהדייא ואף למ"ד נפש בהמה במשמע הנ"מ כו' מכלל דלמ"ד דאף לבהמה אסור אין צורך לטעם זה דבלא"ה איכא איסור' מקרא דלכם ולא לכלבים ולעיל דכ"א דפרכינן למ"ד לכם ולא לכלבים הני סופלי לחיוותא היכי שדינן להו יע"ש איברא כי לפי דברי התוס' ז"ל שם אין מקום לאסור הטלטול לצורך בהמה דהכתוב לא אסר אלא מלאכה דוקא כיע"ש מיהו מדברי רש"י ז"ל במתניתין משמע דאף הטלטול אסור גזירה שמא יעשה מלאכה גמורה דאיכא איסור דאורייתא גם הר"ב המאור הביא דבריו הרא"ש ז"ל לעיל בפ"ב דכ"א סובר דמתני' אתייא כמ"ד לכם ולא לכלבים ומשו"ה אסרו ליתן לפניהם מזונות גזירה שמא יבא לעשות מלאכה גמורה ולפי"ז כל הנהו מתני' שהביאו התוס' ז"ל לעיל דמשמ' מינייהו דטלטול מלאכה לצורך בהמה שרי צ"ל דהיינו דוקא גבי שבת דחמיר דאסור במלאכת אוכל נפש ולא אתו לזלזולי לעשות מלאכה גמורה לצורך בהמתו אבל גבי יו"ט איכא למיחש טפי וההיא דפרכי' לעיל הני סופלי לחיוותא היכי שדינן להו בשבת ולא משני דבשבת הקלו משום דחמיר ולא אתו לזלזולי י"ל דסופלי לחיוות' איכא טירחא רבה כמ"ש התוס' ז"ל לעיל והוה ליה לאסור אף בשבת ועיין שם בחידושי'.

ולפי האמור בדעת רש"י ז"ל דס"ל דברייתא דאסר ליתן מזונות לחיה ולעוף אתיא כמ"ד לכם ולא לכלבים ומתני' דשרי אתייא כמ"ד אף נפש בהמה במשמע ולענין הלכה ודאי דקי"ל כמתני' ושרי ליתן מזונות לחיה ולעוף בין בביבר גדול בין בביבר קטן ודלא כהרא"ש והתוס' ז"ל שפסקו לעיל כמ"ד לכם ולא לכלבים והשתא הטור ז"ל דקאי בשי' התוס' והרא"ש ז"ל כמ"ש בסי' תקי"ב עכ"ל דפירושא דמתני' לדידיה מפרשא כפירוש התוס' שאם הוא מפרשא כמ"ש רש"י ז"ל תקשי עליה מה שהקשו התו' מברייתא דלקמן ואין ליישב כמ"ש לשיטת רש"י דמתני' אתייא כמ"ד אף נפש בהמה במשמע ובברייתא דלקמן אתייא כמ"ד לכם ולא לכלבים דאם כן הוה ליה למפסק כסתמא דמתני' וזה הפך שיטתו. ועיין למרן ב"י ז"ל שכתב שהטור מפרש כפירוש רש"י והפר"ח ז"ל כתב שלא מצא הכרע בדברי הטור להיכן דעתו נוטה ולפי מ"ש דעתו מבואר שהוא כדעת התוספות מיהו לפי מ"ש הרב בני שמואל ביישוב דברי רש"י אכתי אין הכרע בדברי הטור ומרן בס' הקצר העלה כמ"ש התוס' יע"ש. ועל מ"ש רש"י ז"ל דדגים אין מזונותיו עליו מפני שאוכלים שרשי עשבים וקרקע כתב הרב פ"ח ז"ל דרש"י גופיה הדר ביה בפרק קמא דסוכה די"א שכתב דבהמה גדולי קרקע הן שמן קרקע גדלים ונזוני' אבל דגים ומלח לאו גדולי קרקע נינהו עכ"ל וכ"כ בריש מרובה והכי אסיקנא בריש פרק

בכל מערבין דדגים לאו גדולי קרקע נינהו עכ"ל. ולפי ק"ד אין מזה סתירה לדברי רש"י ז"ל דהכא דאף ע"ג שהדגים אוכלים מקרקע הים אכתי לאו גדולי קרקע מיקרו דקרקע הים ים מקרי ואנן גדולי קרקע דומייא דבהמה וחיה בעינן שעיקר גדולן על גבי קרקע הוא אבל דגים שבים גדולי ים מקרו אע"פ שניזונין בקרקעית הים וזה מבואר במ"ש רש"י בפרק ג' מינין דל"ה ע"ב וז"ל ואמעיטו דגים שאינן גדלים על גבי קרקע עכ"ל ולא כתב שאינן גדלין מן הקרק' ובפרק בכל מערבין פריך תלמודא ומי אמר אביי דגים גדולי קרקע נינהו והאמר אביי אכל פוטיתא כו' ואם איתא דדגים שבים משום שאינן ניזונין מקרק' הים לא מיקרו גדולי קרק' אמאי לא פריך תלמודא עליו דאביי היכי קרי לדגים גידולי קרק' כיון שאינן ניזונין מהקרקע אלא ודאי דדגים שבים ניזוני' מקרק' הים ומה"ט חשיב להו אביי גידולי קרקע אלא דתלמודא קאמר דהא לא חשיב להו אביי גדולי קרקע כיון דלאו על גבי קרקע ממש גדילין אלא במים שבים ואנן על גבי קרקע בעינן.

עוד הקשה הרב פ"ח דבגמ' אמרינן דיוני שובך ויוני עליה אע"פ שבאין לכלובן לערב הצד אותן חייב מפני שאין מזונותן עליו וכיון דדגים נמי אין מזונותן עליו איך אמרו בגמרא דהסוכר אמת המים ולמחר השכים ומצא בה דגים מותרין הא כיון דאין מזונותיו עליו אפי' בסוכר נמי איכא איסור צידה כיוני שובך ועליה עכ"ל.

ולע"ד אי מהא לא אירייא דדוקא גבי יוני שובך ועליה שצריך לומר הבא מצוד' וניצודינו לא מהני טעמא דבאים לכלובן לערב כיון דאין מזונותיו עליו ואסור לצודן אבל בסוכר אמת המים דלא מחסרי צידה כלל כמ"ש מרן ב"י לדעת הרשב"א והראב"ד ז"ל אע"פ שאין מזונותן עליו חשיב כניצודין ומותר לצודן. וזה מבואר במ"ש הר"ן ז"ל דעופות דלאו בני תרבות כל היכא שהן במקום מקורה ואין לו מקום לצאת ממנו חשיבי ניצודין עכ"ל הרי דאפילו עופות שאין מזונותיו עליו כל שהן נתונין במקום מקורה אשר אין דרך לנטות אנה ואנה חשיבי ניצודין. ועיין למרן מלכא מוהרח"א ז"ל בספ' מקראי קדש דר"ז ע"ב.

הלכה יח

מי שהיה לו דקר נעוץ מערב י"ט ונתקו בי"ט והעלה עפר אם היה אותו עפר תחוח הרי זה מכסה בו כו'. מדברי רבינו כאן ורפ"ג נראה שאף אם שחט בדיעבד ויש לו דקר נעוץ אינו מותר לכתחילה לחפור אלא אם ניתקו בדיעבד דוקא יע"ש והסוגיא הוייא תיובתיה וכמו שתמהו עליו הרב לח"מ והרפ"ח בסימן תצ"ח ומורינו הרב המופלא בספר ישרש יעקב דקמ"ב ע"ב כתב וז"ל וכולם לא נתכוונו בדעת הרמב"ם ז"ל ואני אפרש לפי שבש"ס הק' והא קעביד גומא ומשני כדר"א כו' וכתבו התוס' דהכא התירו לכתחילה משום

שמחת י"ט מיהו ס"ל לרבינו דהיינו דוקא לכתחילה למ"ד משאצ"ל פטור עליה אבל למ"ד חייב אפילו במקלקל דפטור עליה לא התירו לכתחילה משום שמחת י"ט דילמא אתי לעשות גומא אף במקום שאינו מקלקל וחייב ומש"ה לא התירו כלל ומשום דהך מתניתין לא אתי כר"ש השמיטה רבינו ע"כ.

ולדעתי הקצר אף הוא ז"ל לא כיוין בדעת רבינו ז"ל שאם כדבריו ז"ל למה ליה לתלמודא לשנויי כדר"א כיון דעיקר שינוייא דמתני' ר"ש היא דאדרבא ההיא דר"א לא אתמר אלא לר' יאודה כדאמרינן בחגיגה ד"י יע"ש אבל לדידי חזי לי שרבינו בתר איפכא דברי התוס' קאזיל ודעתו כמ"ש רש"י ז"ל ופי' דבריו הר"ב בשיטה מקובצת דהכא איכא תרי טעמי להיתרא חדא דמלאכה שאינה צ"ל פטור עליה ועוד דהוי מקלקל וכל המקלקלין פטורין ומשום הכי פטור ומותר והשתא מש"ה מייתי הא דר"א דמיניה שמעינן דהחופר הוי מקלקל וכן כתבו התוס' בחגיגה ואם כן עכ"ל דמתני' ר"ש היא דאי ר' יאודה כיון דמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה ליכא טעמא להיתרא אלא משום דהוי מקלקל ואכתי אסור לכתחילה וידוע הוא שרבינו פסק דמשאצ"ל חייב עליה ואמטו להכי השמיטה למתני' מהלכה ואי קשיא לך דכיון דב"ה קיימי כר"ש איך פסק רבינו כר"י הא לא קשיא דתנא דמתני' דקאי כר"ש קאמר דב"ה סברי הכי אבל ר"י ומאן דקיימי בשיטתיה ס"ל דב"ה לא סבירא ליה הכי כדכתבו התוס' ז"ל בדוכתי טובא.

ואולם לכל הדרכים הנז' קשה אמאי הראב"ד ז"ל לא השיגו כיון שהראב"ד פוסק כר"ש ומתני' אזלא כוותיה וע"פ האמור בדעת רבינו אין מקום למה שהקשה הרב לח"ם בפ"ג הל' ג' גבי התולש הצמר מן הבהמה שכתב רבינו דתלישת נוצה מן העוף אסור והק' הרב ז"ל אמאי לא התיר מטעם מלאכה שאצ"ל דפטור עליה ע"ש. וע"פ האמור ע"כ לא התיר רבינו הכא אלא בדיעבד דוקא דלדידיה מלאכה שאצ"ל חייב עליה. וניחא לי עוד מה שהוק' לו למורי הרב ה"י בשיטת רבינו דאית ליה דטחינה בי"ט הותרה מדאורייתא וכמ"ש ה"ה ז"ל בפ"א די"ט בפשיטות דא"כ אמאי לא משני תלמודא הכא בשמעתין למאי דפריך והא קעביד כתישה כו' כיון דליכא אלא איסורא דרבנן משום מצות כיסוי התירו וכדמשני לאידך פירכא דחופר גומא כדר"א כו' ופי' התוספות דאע"ג דאיכא איסורא דרבנן משום מצות כיסוי התירו עיין בדברי הרב ח"ה שם אך על פי דרכינו בדעת רבינו הנה נכון דשניא היא הא דחופר גומא דאיכא ביה תרי טעמי להתירא ודוק.

פרק ג

הלכה ח

שורש איסור שריפת קדשים בי"ט ואם **היתה עיסה טמאה או שנטמאת החלה כו' וכן אין שורפין אותה ביום טוב שאין שורפין קדשים שנטמאו בי"ט ששריפת קדשים שנטמאו מ"ע כו' ועשית מלאכה עשה ול"ת ואין עשה דוחה את ל"ת ועשה.** ע"כ. הנה במסכת ביצה דכ"ז ע"ב שנינו במתני' מעשה ושאלו עליה ועל החלה שנטמאת ואמרו לא יזיזם ממקומם וכתב עליו רש"י ז"ל וז"ל דחלה שנטמאת אסורה בטלטול מפני שאינה ראויה היום לכהן דאסורה באכילה ואף לתתה לפני כלבו בי"ט אסורה שאין מבערין קדשים טמאים בי"ט דרחמ' אחשביה להבערתן דכתיב באש תשרופו הילכך מלאכה היא עכ"ל. ולכאורה משמע דכוונתו ז"ל לומר דמשום דאיכא בשריפת קדשים טמאי' קיום מצוה לכך חשיבא מלאכה דצורך גבוה לא בטיל לגבי צורך הדיוט וכמ"ש התו' שם ובשבת פ' ב"מ דכ"ד ד"ה אין שורפין ע"ש ריב"א יע"ש ואם זו היתה כוונתו ז"ל לא ידעתי אמאי כתבו התוס' דבריהם אלו ע"ש ריב"א ולא ייחסו הדברים לרש"י כי ע"כ נלע"ד דכוונת רש"י ז"ל לומר דמשום הכי חשיבא מצות הבערת קדשים מלאכ' משום דרחמנא אפקיה לביעורן מן העולם בלשון שריפה דהוייא מלאכה דכיון דמעיקר דינא יכול לבער תרומה וחלה טמאה אפי' בנתינה לפני כלבו ולא בעו שריפה דוקא למה זה אפקיה קרא בלשון שריפה דכתיב באש תשרופו דאע"ג דנותר ושאר פסולי מוקדשים בעו שריפה דוקא שהרי אינו יכול ליהנות מהם מ"מ תרומה וחלה טמאה דיכול ליהנות בהן בשעת ביעורן למה כללן הכתוב בקרא דבאש תשרופו ואפשר עוד דרש"י ז"ל משמע ליה דאף נותר ושאר פס"ה לא קפיד קרא לבערן בשריפה דאף דיכול לפרר ולזרות לרוח כל שאינו נהנה ממנו מן התורה מבוער הוא אלא דחכמים גזרו שיהיו בשריפה דוקא כדי שלא יבא ליהנות בהן וכיון דמן התורה יכול לבערן באיזה אופן שיהיה ואפקיה קרא בלשון שריפה אחשביה רחמנא לביעורן כשריפה דהוי מלאכה גמורה אף אם הוא מבערן במידי דלאו מלאכה וכעין זה כתבו התוס' בגיטין ד"ך ע"א ד"ה דילמא כו' והרב חזון נחום ח"א דקל"ג ע"א יע"ש כן נלע"ד.

ומ"מ בשבת פרק ב"מ דכ"ה ע"א ד"ה מצוה כו' הדר ביה ופירש כמ"ש התוס' ע"ש ר"י דמשום גזירה אטו קדשים נגעו בה יע"ש. ולא ידעתי למה זה לא העלו התו' זכרונו על דל שפתותם גם בעיקר דבריו שם יש לגמגם למה המתין לפרש כן על מילתיה דרב אשי ולא פירש כן עליה דתנא דבי חזקיה ואביי ורבא הנאמרי' מקדם וכמ"ש התוס' שם יע"ש ועל תירוץ ריב"א ז"ל יש לגמגם דכיון דאיסור שמן שריפה בי"ט אינו אלא משום

דדמי לנדרים ונדבות דאסורים מקרא דלכם ולא לגבוה אם כן למה לי למתלי טעמא התם הש"ס משום איסור שריפת קדשים דנפקא לן מקרא דוהנותר ממנו עד בקר למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה כדאיתא התם ואמאי לא קאמר בפשיטות דשמן שריפה אסור מקרא דלכם ולא לגבוה דמיניה אמעיטו נדרים ונדבות כמ"ש התוס' לעיל ד"ך ע"ב ד"ה לכם יע"ש אע"ג דאית בהו עשה דמוצא שפתיך כמ"ש רבינו פ"א מהלכות נדרים הל' ד' יע"ש דהנהו קראי דמייתי התם תלמודא ליכא למילף בהו אלא איסור קדשים דלית בהו צורך הדיוט כלל כנותר ומילה שלא בזמנה אבל תרומ' וחלה טמאה שיש בהם צורך הדיוט אכתי לא שמענו איסורא אם לא מקרא דלכם ולא לגבוה והעיקר חסר לפי תירוץ ריב"א ז"ל.

ושוב ראיתי בספר תמים דעים סימן ק"כ דכ"ה ע"ב שכתב וז"ל הקשה הר' אשר בן הר' משולם ז"ל בעיקר מילתא דחזקיה ואביי ורבא ורב אשי דיהבו טעמא לאיסורא דשריפת קדשים ביום טוב למר כדאית ליה כו' ותיפוק להו מקרא דלכם ולא לגבוה ולמה להו קראי אחריני יע"ש ואין לומר דשריפת קדשים כנותר ופיגול שאין בהם צורך הדיוט כלל אי ממעטינן להו מקרא דלכם ולא לגבוה תו ליכא למעוטי נדרים ונדבות שיש בהם צורך הדיוט כשלמים וכיוצא בהם אבל השתא דאית לן הנהו קראי דמייתי התם תלמודא למעט שריפת קדשים דליכא בהו צורך הדיוט אייתר ליה קרא דלכם למעט נדרים ונדבות אע"ג דאית בהו צורך הדיוט קצת דהא ודאי ליתא דקרא דלכם הא אצטריך למעוטי גוים וכלבים ואכתי לא אייתר קרא דלכם הא דממעטינן נדרים ונדבות לאו מיתורא דקרא הוא אלא פשטיה דלכם משמע כל מידי דאינו לכם אסור בכל גוונא וא"כ הדרא קושיין לדוכתא אמאי לא אייתי התם קרא דלכם: ונראה דבתר דילפינן מהנהו קראי דאין עשה דשריפת קדשים דוחה ל"ת דיום טוב שמעינן דנדרים ונדבות אע"ג דאית בהו צורך הדיוט קצת כיון דאית בהו צורך גבוה חשיב ככולו לגבוה דצורך הדיוט בטיל לגבי צורך גבוה ודרשינן שפיר קרא דלכם ולא לגבוה למעט נדרים ונדבות אבל כי לית לן הנהו קראי למעט נותר ושריפת קדשים והוה ס"ד דאתי עשה ודחי ל"ת ה"נ הו"א דנדרים ונדבות דחו יום טוב מהאי טעמא דאתי עשה ודחי ל"ת ולא הוה דרשינן לכם אלא למעוטי גוים וכלבים דוקא ותו לא. הילכך כי בעי תלמודא מעיקרא מ"ט דשריפת קדשים לא דחי יום טוב לא מצי לאתויי קרא דלכם דמיניה אמעיטו נדרים ונדבות דהיא גופא הלא קשיא לן ומנא לן למדרש לכם למעוטי נדרים ונדבות כיון דאיכא למימר דאתי עשה ודחי ל"ת הילכך מהדר תלמודא לאתויי הני קראי וזה נכון לע"ד.

והנה אף שהתוס' בשמעתין ובפרק ב"מ דחו תירוץ ריב"א ז"ל בפ"ק דפסחים עלה

ה' ד"ה ואומר בתי' הב' החזיקו בסברתו ויישבו קושייתם שם ע"פ סברת ריב"א ז"ל הלזו יע"ש. ומה שתירצו עוד שם ע"ש ר"י דקרא דתשביתו סברא הוא ומיירי בכל ענין אפילו אינו צריך לגחלתו יע"ש ק"ל דאכתי נימא הואיל ויכול ליהנות בגחלתו ליכא איסורא דמלאכה דלמאן דאית ליה הואיל ליכא איסורא דאורייתא כלל וכמו שהוכחנו בחידושינו למס' ביצה די"ז עלה דת"ר אין אופין כו' יע"ש וליכא למימר דאפשר דר"ע לית ליה הואיל דאם כן קשה אמאי לא קאמר תלמודא התם ש"מ מדר"ע תלת ויש ליישב ואין כאן מקומו.

ודע דעיקר טעמו של רש"י שכתב דחלה שנטמאת אסורה בטלטול מגזירת הכתוב אין צורך לטעם זה למר בר אמימר דקאמר מודה היה ר"ש בבע"ח שמתו שאסורים בטלטול משום שלא היה דעתו עליו בה"ש להאכילה לכלבים דלדידיה אף אם נאמר דלא חשיב הבערת קדשים ביום טוב מלאכה אכתי איכא טעמא לאסור מטעם איסור מוקצה דבין השמשות לא היה דעתו על העיסה להאכילה לכלבים וכשנטמאת ביום טוב דלא חזיא לדידיה ולא לכלבים הוה ליה כבע"ח שמתו דאסורים לר"ש בטלטול משום איסור מוקצה אלא דרש"י ז"ל נקט טעם זה שהוא כולל אף למר בר רב אשי דאמר חלוק היה ר"ש אף בבע"ח שמתו דהשתא למאי דמוקמינן מתני' כר"ש ליכא טעמא לאסור בחלה שנטמאת אם לא מטעם איסור מלאכה.

והנה מלשון רבינו שכתב כאן אין בדבריו הכרח אי ס"ל כתירוץ התוס' ז"ל דתרו' וחלה שנטמאת נאסרו אטו שאר קדשים דאינו יכול ליהנות בשריפתן או אי ס"ל כתירוץ ריב"א ז"ל דאף דיכול ליהנות בשריפתן אכתי הם אסורות מדאורייתא כנדרים ונדבות שנאסרו מקרא דלכם ולא לגבוה ונראה לע"ד שיש להכריח דס"ל כתירוץ התוס' דמשום גזירה נגעו בה משום דאי הוה ס"ל כתי' ריב"א ע"כ לומר דשריפת תרומה וחלה טמאה היא מצוה מדאורייתא וכמו שצידדו התוס' בפרק ב"מ דכ"ה ד"ה כך אתה כו' ובפרק כיצד צולין דפ"ב ע"ב ד"ה אבל משמע להו הכי בפשיטות וה"נ משמע להו בפ"ק דקידושין דל"ד ד"ה מעקה כמו שיראה הרואה במה שהק' שם ע"ש ר"י מאי וכ"כ גם כן בפרק אלו עוברין דמ"ו ע"א ד"ה לא תקרא לה שם כו' יע"ש ואם כן הי"ל לרבינו לבאר בהלכות תרומות דאיכא מצוה מדאורייתא בשריפת תרומה וחלה טמאה והוא לא כתב כן ש"מ דסבירא ליה דאין כאן אלא מצוה מדרבנן שמא יבא לידי תקלה א"נ משום דאיקרי קדש דנו אותה כדין קדש מדרבנן בעלמא וכיון דס"ל דליכא אלא מצוה מדרבנן בעלמא אין כאן צורך גבוה לאסור אותן משום טעמא דלכם ולא לגבוה אלא משום גזירה דאטו שאר קדשים טמאים שאינו נהנה בשריפתן ועיין עוד לרבי' ברפי"ט

מהלכות פה"מ ודוק ולדידי ק"ל בעי' דברי התוס' ז"ל דבעו מימר דשריפת תרומה וחלה טמאה נמי מדאורייתא היא כשאר פסולי המוקדשים דתרו' נמי קדש איקרי דאם כן תבעי נמי שריפה ביום דוקא ולא בלילה דומייא דשאר פה"מ דקפיד קרא ביום ולא בלילה וכמ"ש רבינו בפי"ט מהלכות פה"מ הל' ה' ואלו אנן תנן בפרק א"ע דמ"ז כיצד מפרישין חלה בטומאה ביום טוב כו' אלא מפרישתה ומניחתה עד הערב כו' משמע דבערב יכול לשורפה וכלשון הזה כתב רבינו כאן וממתינין עד הערב ושורפין אותה איברא דמדברי רבינו שם בפי"ט מהלכות פה"מ משמע דנות' ופיגול דוקא הוא דבעו שריפה ביום ולא בלילה אבל קדשים שנטמאו יכול לשורפן בלילה וכן מבואר שם בדברי מרן כ"מ ז"ל שכתב דמשום דפיגול דמי לנותר בחדא שיטה שייכי יע"ש אבל אני תמיה בזה שהרי בת"כ פרשת צו דכ"ח ע"א דרשו ביום הג' באש ישרף זה בנה אב בכל הנשרפין שלא יהיו נשרפין אלא ביום יע"ש וא"כ ודאי דאף טמא לא יצא מן הכלל.

ושוב ראיתי בירושלמי פרק ב"מ עלה דמתני' דאין מדליקין בשמן שריפה ויהיב טעמא דחזקיה מדכתיב גבי נותר עד בוקר באש תשרופו ליתן בוקר שני לשריפתו ובעי עלה מעתה אין מדלי' בשמן שריפה בלילה ע"ש שאין שורפין קדשים בלילה ומשני אמר ר"י ירדו לה בשיטת רבי ישמעאל כמה דר"י אמר תינוק שעבר זמנו נמול בין ביום ובין בלילה כך עבר זמנו נשרפת בין ביום ובין בלילה. ופריך ומה אית לך שמן שריפה שעבר זמנה ומשני אמר ר"י בן פזי מכיון שנטמאת כעבר זמנה ע"כ ובכן מבואר הטעם עפ"י דברי הירושלמי הלז מה בין טמא לשאר הפסולים דשאני טומאה דחשיבא כמי שעבר זמנה ולהכי נשרף בין ביום ובין בלילה אלא דאכתי קשה דהא ניחא לרבי ישמעאל דס"ל גבי מילה דאם עבר זמנה נימול בין ביום ובין בלילה אבל לדידן דקי"ל גבי מילה דאפילו עבר זמנה אינו נימול אלא ביום וכמ"ש רבינו בפ"א מה' מילה ה"ח ה"נ גבי נותר שלא בזמנו אינו נשרף אלא ביום וכן פסק רבינו בפי"ט מהלכות פסולי המוקדשים הל' ה' ובפרק הערל דע"ב דקאמר רבי יוחנן דנותר לאחר זמנו נשרף בין ביום ובין בלילה כמילה שלא בזמנה משמע דהדר ביה כדאיתיביה רבי אלעזר דאפילו מאן דלא דריש וי"ו גבי מילה דריש גבי נותר וי"ו וה' יתירה יע"ש וכיון שכן הדרא קושיין לדוכתא דשמן שריפה יהיה אסור לשרוף בלילה כנותר ושאר פה"מ אם איתא לסברת התוס' דמדאורייתא בעי שריפה דומיא דנותר וכעת צריך אצלי תלמוד.

והנה הלח"מ בפ"ג מהלכות י"ט הוק' לו בדברי רבינו שכת' דאין שריפת קדשי' דוחה יו"ט משום דאין עשה דוחה ל"ת ועשה דלדידן דקי"ל כב"ה דאמרינן מתוך ליכא גבי יו"ט לא תעשה אלא עשה גרידא מקרא דלכם ולא לגבוה וכמ"ש התו' בפ"ק דמכילתין די"ב

ד"ה דשוחט וניחא ליה דרבינו משמע ליה אהדריה לאיסור ל"ת אלא דלא לקי מטעם הואיל והותר לאו זה גבי אוכל נפש ועוד דשריפת קדשים דרחמנא אחשביה להבערתן אהדריה קרא ללא תעשה כל מלאכה כמ"ש רש"י במתני' את"ד יע"ש.

ולדידי אף לשי' התוס' לא קשיא דלדידהו ז"ל כל דליכא צורך קצת ליו"ט ליכא טעם מתוך וגבי שוחט עולת נדבה כתבו דאיכא צ"ק משום טעמא דלא יהא שולחנך מלא כו' ומשום הכי לא לקי לב"ה אבל בשריפת קדשים טמאים ביום טוב כנותר ופיגול וכיוצא דליכא בהו צ"ק אין כאן מתוך ואיכא לאו דלא תעשה מלאכה ולקי עליה ועיין עוד להר"ן ז"ל בפרק א"ע עלה דמתני' דכיצד מפרישין חלה בטומאה ביו"ט. ועוד יש לומר דרב אשי יהיב האי טעמא דאין עשה דוחה ל"ת ועשה למאן דלית ליה טעם מתוך דלדידיה איכא עשה ול"ת ביום טוב אבל למאן דלית ליה מתוך אע"ג דליכא לא תעשה אכתי איכא עשה ואין עשה דוחה עשה ועיין עוד מה שכתבתי בזה בשורש מתוך על דברי הלח"מ ז"ל הללו.

ודע שהרב מש"ל ז"ל בפ"א מהלכות שופר ה"ד עלה ונסתפק בהא דקי"ל דאין עשה דוחה ל"ת ועשה אם עבר וקיים העשה וביטל העשה ול"ת אי לקי מי נימא כיון דקי"ל דאתי עשה ודחי ל"ת נמצא שאין כאן אלא עשה לחודיה ומשום דעבר אעשה לא לקי או דילמא כיון דנצטרף לא תעשה זה עם עשה אלים כחו דאפי' אם ביטלו כדי לקיים עשה אחר לקי וכתב שהתוס' ז"ל בחולין דקמ"א עמדו בזה ולדעת ריב"א לא לקי דהלא תעשה כמאן דליתיה דמי דעשה דחי ליה יע"ש.

וראיתי בס' דברי אמת שנדפס מחדש להרב הגדול כמוהר"י בר דוד בקונטריסיו דנ"ח ע"ג שכתב דהתוס' בפ"ק דקידושין דל"ד ד"ה מעקה הם היפך סברת ריב"א וגם רבינו פליג אס' ריב"א ואסברת התוס' והיא סברת שלישית יע"ש. ולדידי אין מדברי התוס' דקידושין ראיה דפליגי אסברת ריב"א לפי מ"ש התוס' בפרק בתרא דחולין דקמ"א ע"א ד"ה לא צריכה כו' וז"ל מכאן ק' לפי' ריב"א כו' וצריך לומר לפירושו דשמא דוקא דלא לקי אאותו לאו אבל לא מדחי ליה לגמרי עכ"ל. דכוונתם מבוארת דק"ל לפי' ריב"א אמאי איצטריך תלמודא למימר דכי אצטריך קרא דתשלח לדבר מצוה להיכא דעבר על הלאו איצטריך דהשתא ליכא אלא עשה וסד"א דאתי עשה דמצורע דאלים ודחי עשה דשילוח הקן דלא אלים. ולדעת ריב"א ז"ל הוה ליה לתלמודא בפשיטות לומר דאיצטריך קרא דתשלח לדבר מצוה דסד"א אתי עשה דמצורע דאלים ודחי ל"ת ועשה דשילוח הקן דהלא תעשה בלא"ה נדחי הוא מקמי העשה אפילו דלא אלים והכא דאלים הו"א דדחי נמי עשה קמ"ל ולא הוה בעי מימר דמיירי היכא דעבר על הלאו דזה משמע דלא כריב"א

דכי איכא לאו ועשה אלים כחו של הלאו ע"י העשה ולהכי הוצרך לומר דאצטריך קרא להיכא דעבר על הלאו ולזה תי' וצ"ל לפירושו כו' כלומר דאף לדעת ריב"א אלים כחו של הלאו כשהוא עם העשה לענין זה דלא אתי עשה אלים ודחי ליה לכתחילה אלא שבדיעבד אם עבר על הלאו אינו לוקה וזה ברור והשתא מ"ש התוס' בקי' דעשה דיו"ט אלומי קמאלים כחו של הלא תעשה דלא ליתי עשה ולידחי ל"ת דיו"ט אף לגבי אשה דליכ' בה עשה כו' אף לדעת ריב"א ז"ל כתבו כן דלדידיה נמי אלים כחו של הלאו עם העשה לענין זה דלא אתי עשה ודחי ליה לכתחילה כמ"ש בפ"ב דחולין וכמדובר.

ועפ"י זה מינח ניחא לי מאי דקשה עוד לשיטת ריב"א דאם איתא דכל דמקיים העשה ומבטל עשה ולא תעשה לא לקי עליה דהעשה דחי ללא תעשה למה ליה להש"ס בכל דוכתא דקאמר דאין עשה דוחה ל"ת ועשה לאדכורי הלא תעשה מאחר שהוא נדחי מפני העשה ולא הו"ל למימר אלא דאין עשה דוחה עשה אך עפ"י האמור הנה נכון דאף לשיטת ריב"א ז"ל אהני הלא תעשה הבא עם העשה לאלומי כחו של העשה דלא ליתי עשה אלים ולידחי ליה לכתחילה ודוק מיהו הא ק"ל לשיטת ריב"א ז"ל מאותה שאמרו בפ"ק דביצה תני תנא קמיה דר"י בר אבדימי השוחט עולת נדבה ביו"ט לוקה אמר ליה דאמר לך מני ב"ש היא דאמרי לא אמרינן מתוך דאי ב"ה הא אמרי מתוך כו' יע"ש והשתא לשיטת ריב"א ז"ל דהיכא דמקיים העשה ומבטל עשה ול"ת לא לקי אף כב"ש נמי לא לקי דלדידיה נמי דלית ליה מתוך לא לקי דהא בשוחט עולת נדבה קמקיים עשה דמוצא שפתיך וכמ"ש רבינו בפ"א מהלכות נדרים הל' ד' ואם כן אע"ג דקמבטל עשה ול"ת דיום טוב אכתי לא לקי דאין כאן אלא איסור עשה דהלא תעשה דיום טוב נדחי הוא מקמי העשה וליכא למימר דכיון דעשה זה דמוצא שפתיך אפשר להתקיים למחר וליומא אחרינא אינו דוחה ל"ת דיו"ט דאם כן עשה דשריפת קדשים טמאים אפשר למחר ואפי"ה פריך תלמודא בפרק ב"מ דלדחי ל"ת דיו"ט ועכ"ל כמ"ש הרשב"א ז"ל שם דאע"ג דאפשר לקיים עשה זה למחר כיון דהשתא נמי מיחייב יש לו כח לדחות כיע"ש.

איברא שהתוס' ז"ל בפרק א"ע דמ"ז ע"ב ד"ה אחרישה נראה דחולקים על זה ובמקום אחר כתבתי עוד בזה ואולי אפשר דהתוס' ז"ל משמע להו דשריפת קדשים כנותר ושאר פה"מ שעבר זמן אכילתן דכתיב בהו באש ישרף הוה ליה קבוע זמן אכילתן כמילה בזמנה דכתיב בה ביום הח' והכי מוכח בפ' הערל דע"ב ע"ב דמדמי להו תלמודא אהדדי ולהכי פריך דליתי עשה ולידחי ל"ת אבל בעשה דמוצא שפתיך דלא קביע ליה זמן לא אתי עשה זה ודחי ל"ת דיו"ט כיון דאפשר לקיים העשה למחר. ומיהו בלא"ה נמי אפשר

ליישב ההוא דלעיל דודאי לב"ש דלית ליה מתוך אתי שפיר ברייתא דהשוחט עולת נדבה דכיון דגלי קרא ואמר לכם ולא לגבוה כדדרשי נמי ב"ש לעיל ד"ך ע"ב אהדריה קרא לשוחט עולת נדבה ללאו דל"ת כל מלאכה ולקי ואע"ג דאיכא בהו עשה אבל לב"ה דאמרי מתוך ליכא למימר כיון דאהדריה אהדריה לאיסור לאו דל"ת מלאכה וכמ"ש התוס' ז"ל שם יע"ש.

וחדשות אני מגיד מה שראיתי בספר נצח ישראל בפ"ק דביצה ד"ח עלה דאמרינן י"ט עשה ול"ת דק"ל דמאחר דתנא דבי חזקיה ס"ל דיו"ט לא תעשה גרידא הוא ומשום הכי דריש קרא דוהנותר ממנו עד בוקר ליתן בוקר שני לשריפתו איך רב אשי שהוא אמורא פליג אתנא דבי חזקיה ואף רבי יעקב נמי ס"ל כתנא דבי חזקיה כדאיתא בפ"ק דתמורה ד"ד ותו ק"ל דבפ"ק דתמורה פריך תלמודא לרבי יעקב דפליג אר"י דקאמר דאין לוקין על לאו שאין בו מעשה דלדידיה קרא דוהנותר ממנו מאי דריש ביה ומשני דאצטריך לכדתנא דבי חזקיה יע"ש דהשתא לדידן דקי"ל כר"י דאיך לוקין על לאו שאין בו מעשה וקי"ל כרב אשי דיו"ט עשה ול"ת א"כ למאי איצט' קרא דהנותר ממנו עד בוקר ומתוך כך כתב דאף רב אשי דס"ל די"ט עשה ול"ת לא פליג אתנא דבי חזקיה דלדידיה נמי אצטריך קרא דוהנותר ליתן בוקר שני לשריפת קדשים ולומר דלקי אשריפת קדשים ביום טוב דאתא קרא דעד בוקר ואהדריה לשריפת קדשים ללאו דלא תעשה כל מלאכה דאי לאו האי קרא אע"ג דקי"ל דאין עשה דוחה ל"ת ועשה די"ט מיהו מלקא לא לקי אם עבר וקיים העשה וביטל הלא תעשה וכסברת ריב"א שכתבו התו' בפ' שלוח הקן דקמ"א את"ד יע"ש.

ומלבד מה שיש לדקדק עליו דאכתי מה יענה לסברת התוס' החולקים על ריב"א ז"ל וס"ל דאם עבר וקיים העשה וביטל עשה ולא תעשה לקי דלדידהו אכתי ק' קרא דוהנותר ממנו מאי דריש ביה רב אשי עוד בה דאי תנא דבי חזקיה ס"ל כדרב אשי די"ט עשה ול"ת אכתי קרא דונותר למה לי דאי לגלויי אשריפת קדשים דלקי תיפוק ליה מקרא דלכם דדרשינן לכם ולא לגבוה וכיון דאהדריה אהדריה ללאו דלא תעשה כל מלאכה דשריפת קדשים כנותר ופיגול דליכא בהו צורך הדיוט אימעיטו שפיר מקרא דלכם ולא לגבוה ומלקא נמי לקי עלייהו דהא לית בהו טעם מתוך כנדרים ונדבות ועוד דמבואר הוא מדברי התוס' בפרק ב"מ ד"ה ולא מילה דס"ל דר"א פליג אתנא דבי חזקיה ואאביי ורבא דנפ"ל איסור שריפת קדשים מקראי אחריני דלדידהו גבי יום טוב ליכא אלא לא תעשה גרידא יע"ש. ומאי דקשיא ליה איך רב אשי פליג אתנא דבי חזקיה נר' לענ"ד דר"א ברייתא אחריתי אשכח דס"ל דיום טוב עשה ולא תעשה והיינו ההיא ברייתא דמייתי

הש"ס בפרק ואלו קשרים דקי"ד דקתני יום הכפורים שחל להיות בשבת מותר בקניבת ירק ואמרי' התם דהך תנא ס"ל דשבתון דכתיב גבי שבת לאיסור עשה הוא דאתא יע"ש וכיון שכן איכא למי' דה"נ שבתון דכתיב גבי י"ט לאיסור עשה הוא דאתא וה"נ דריש ליה בת"כ סדר אמור דרנ"ח ביום הראשון שבתון שבות וביום השמיני שבתון שבות יע"ש. ותנא דבי חזקיה ס"ל דשבתון לאיסור קניבת ירק אתא כדדריש אידך תנא דברייתא גבי שבתון דכתיב גבי שבת ואע"ג דביום טוב הרי הותר מלאכת אוכל נפש ואם כן אין צורך להתיר קניבת ירק מקרא דשבתון. י"ל דקניבת ירק שהוא מחתך דק דק והוא תולדת טוחן וכמ"ש התו' שם בפרק ואלו קשרים אף בי"ט איכא למימר דאסור למאן דאסר ליה גבי שבת דטחינה לא הותרה ביום טוב ואיכא איסורא דאורייתא וכמ"ש הרב פ"ח בא"ח סי' תצ"ה סק"ד וכמ"ש בחי' ביצה בריש פרקין ולהכי אצטריך קרא דשבתון ודוק ואידך דקשיא ליה דלדידן דקי"ל כר"י דאין לוקין על לאו שאין בו מעשה וקי"ל כרב אשי די"ט עשה ול"ת קרא דנותר מאי דריש ביה.

ולכאורה היה אפשר לומר דאף לדידן אצטריך לכדתנא דבי חזקיה ליתן בוקר ב' לשריפתו ולומר דתהא שריפת נותר ביום ולא בלילה שהוא למוצאי י"ט ואע"ג דהא שמעי' ליה מקרא דביום הג' באש ישרף הוה אמינא דוקא נותר שנשרף בזמנו כההיא דשלמים דביום הג' הוא זמן שריפתו אבל נותר דפסח דזמן שריפה הוא ביום טוב ונדחה מזמנו הו"א דאף בלילה יכול לשורפו אתא קרא לומר דוקא בבוקר ולא בלילה. ותירוץ זה למדתיהו מדברי התוס' בפרק הערל דע"ב ע"ב ד"ה שלא בזמנו שכתבו וז"ל וא"ת הא דדרשינן ליתן בוקר שני לשריפתו כיון דשלא בזמנו הוא למה צריך בוקר שני ישרפנו במוצאי י"ט וי"ל דכיון דלא אפשר בזמנו קבע בוקר שני עכ"ל ואע"ג דנותר שלא בזמנו דאינו נשרף אלא ביום שמעינן ליה מקרא דוהנותר כדקאמר התם דאפילו מאן דלא דריש וי"ו וי"ו וה"י דריש אפשר לומר דרב אשי ס"ל דמאן דלא דריש וי"ו אף יתורא דוי"ו וה"י לא דריש וכסברת ר"י דהתם ואע"ג דבתר דאותביה ר"א לר"י אשתיק ר"י אפש' דלא חש להשיבו ולא משום דאודי ליה אשתיק וכדמוכח מדברי הירוש' שכתבנו לעיל דקאמר ר"י דנותר שלא בזמנו למאן דאית ליה גבי מילה שלא בזמנה דנימול בין ביום בין בלילה ה"נ נשרף בין ביום ובין בלילה ואי הדר ביה ר"י כי שמעה מר"א לא הוה קבעי למילתי' לפום קושטא.

מיהו אין זה מספיק דאכתי קשה דאנן קי"ל כמאן דדריש גבי מילה וי"ו דוביום הח' וקי"ל כרב אשי די"ט עשה ולא תעשה וא"כ אכתי קרא דונות' יתירא הוא. ואולי אף לרב אשי אצטריך לכדתנא דבי חזקיה ליתן בוקר שני לשריפתו ואע"ג דהא שמעינן ליה

מכללא דאין עשה דוחה לא תעשה ועשה אתא קרא לעבור עליו בעשה אחר דלאו הבא מכלל עשה וכדאמרינן בעלמא גבי ציצית במנחות דף מ"ד כל שאין לו ציצית בבגדו עובר בה' עשה כל שאינו מניח תפילין עובר בח' עשה יע"ש. וה"נ אם עבר ושרף קדשים טמאים בי"ט עובר בעשה דשבתון ובעשה דעד בוקר ובעשה דלכם ולא לגבוה למאן דאית ליה מתוך אף שאין בו צורך קצת.

הדרן למאי דאתינן עלה דלסברת ריב"א ז"ל נראה דמי שעבר ושרף קדשים טמאים בי"ט דלא לקי דאתי עשה דשריפת קדשים ודחי ל"ת די"ט ואין כאן אלא איסור עשה דשבתון מיהו נראה לענ"ד דאף לסברת ריב"א בשורף קדשים לוקה דכיון דגבי שריפת קדשים בי"ט ליכא טעמא דמתוך דהא אין כאן צורך י"ט כלל א"כ אתא קרא דלכם ואהדריה ללאו דלא תעשה מלאכה והוה ליה כשוחט עול' נדבה בי"ט לב"ש דלקי עליה מה"ט וה"נ בשורף נותר ופיגול ושאר פה"מ דאסור ליהנות בהדי דקשריף להו וגם ליכא בהו טעמא דשלא יהא שולחנך מלא כו' כדאיכא גבי נדרים ונדבות א"כ אהדריה קרא לגמרי לאיסור לאו ולקי עלייהו אע"ג דמקיים עשה דבאש תשרופו אמנם בשורף שמן תרומה וחלה טמאה בי"ט דיכול ליהנות בשריפתן נראה ודאי דלא לקי דהשתא הו"ל כנדרים ונדבות דאע"ג דאמעיטו מקרא דלכם ולא לגבוה כיון דאית בהו צ"ק להדיוט לא לקי אפי' לב"ש וכמ"ש התוס' בפ"ק דביצה די"ב ד"ה השוחט יע"ש. וכל זה הוא לדעת התוס' ז"ל דמשמע להו דכל דליכא צורך קצת בי"ט לא אמרינן ביה מתוך אבל לשי' רש"י ודעימיה דס"ל דאמרי' מתוך אפילו שלא לצורך כלל כהוצאת אבנים וכיוצא ודאי דאף בשורף קדשים בי"ט אמרינן מתוך וא"כ קרא דלכם לא אהדריה אלא עשה בעלמא ולא לקי עלייהו ודוק.

ולעניין אם הנשים איתנהו בעשה דשריפת קדשים טמאים עיין בספר נצח ישראל בחידושיו לקידושי' דל"ה ד"ה מעקה שהכריח דאע"ג דעשה זה הוא ביום ולא בלילה והוה ליה מצוה שהזמן גרמא אפילו הכי הנשים איתניהו בעשה זה יע"ש.

הלכה ט

שורש הואיל היה **י"ט של פסח כו' לא יפריש את החלה בצק אלא יאפה את כל העיסה הטמאה ואחר כך יפריש**. עכ"ל. וכתב ה"ה ז"ל בפרק אלו עוברין דמ"ו שנינו כיצד מפרישין חלה בטומאה בי"ט פירוש של פסח ר"א אומר לא תקרא לה שם עד שתאפה וכן פסקו בהלכות עכ"ל.

והנה מלישנא דקאמר רבי יאושע במתני' לא זהו חמץ שמוזהרין עליו בבל יראה כו' מבואר דלר"א אם קרא עליה שם והניחה עד שהחמיץ עובר בבל יראה והכי איתא

בברייתא דמייתי הש"ס התם דמ"ח ע"א אמ' לי' ר"א לר' יאוש' לדבריך הרי הוא עובר בבל יראה כו' ולפי מ"ש רש"י ז"ל שם בסוף הסוגייא עיקר פלוגתייהו דר' אליעזר ור' יאושע הוא בטובת הנאה ממון דלר"א טובת הנאה ממון ולהכי עבר עליה בבל יראה ולר' יאושע טובת הנאה לאו ממון ומשום הכי אמר לא זהו חמץ שמוזהרים עליו בבל יראה ואם זו היא שיטת רבינו ז"ל ק"ט שהרי הוא ז"ל בפ"ו מהלכות אישות ופרק י"ב מה' תרומות ובשאר דוכתי פסק דטובת הנאה לאו ממון הוא וא"כ אמאי פסק כר"א ולא כר"י אמנם הדבר מבואר דשי' רבינו ז"ל היא כשיטת ההלכות שכתבו דלפי המסקנא ר"א ור"י קמפלגי בהואיל ובעי מתשיל וכולהו ס"ל דט"ה לאו ממון הוא וכדקא' הש"ס בתחי' הסוג' ודלא כמ"ש רש"י דלא גרסי' מעי' דקמיפלגי בהואיל ובעי מתשיל יע"ש. וא"ת דכיון דכתב רבינו בדין הקודם לזה דאין מבשלין חלה טמאה בי"ט משום דעושה מלאכה שלא לצורך י"ט אם כן כי אפי לה ואחר כך קורא לה שם חלה נמצא למפרע שעשה מלאכה שלא לצורך י"ט וקא עבר על לא תעשה כל מלאכה ואם כן טפי היה לו לומר דיקרא לה שם ויניחנה אע"ג דקעבר בבל יראה בשב וא"ת ולא שיאפה אותה דהשתא קעבר עליה בלא תעשה כל מלאכה בקום עשה הא לק"מ דכי היכי דלר' אליעזר אמרינן הואיל ובעי מתשיל עליה ה"נ אמרינן הואיל וכל חדא וחדא חזייא ליה דמצי למשקל מכל חדא פורתא לחלה וליכא משום לא תעשה כל מלאכה כמ"ש רש"י ז"ל שם בדמ"ח ע"א ד"ה מחלוקת כו' וד"ה אבל הכא כו' יע"ש ועיין עוד במ"ש רש"י בריש הסוגיא בד"ה לא דכ"ע טובת הנאה אינה ממון כו' ובמ"ש התוס' בשם רשב"א בכוונת רש"י ז"ל ועיין למורי הרב בס' שער המלך במה שתמה על דברי הרב תי"ט ז"ל ודוק.

והנה רש"י והתוספות ז"ל הוקשה להם דכיון דאמרי' הואיל אם כן יקרא לה שם ואחר כך תאפה מטעם הואיל ואי בעי מתשיל והתוס' תירצו בתי' השני דהואיל ואב"מ לא שכיח הילכך לא אמרינן להתיר כדמוכח לקמן גבי לחם הפנים דאין אפייתן דוחה י"ט אע"ג דאיכא למימר הואיל ואי בעי פריק ליה כו' יע"ש. וראיתי למורי הרב הי"ו שתמה על דבריהם וז"ל וי"ל שהרי קי"ל דאין פודין ביום טוב משום דדמי למקח וממכר וכן כתב הריב"ש בסי' קנ"ו והרב תה"ד הביא דבריו מרן ז"ל בי"ד סימן ס"ה ס' י"א וכן כתב רש"י והר"ן ז"ל בפרק ג' דביצה דף כ"ז ד"ה בבהמת קדשים יע"ש ואם כן מאי ק"ל דיהא אפייתן דוחה י"ט מטעמא דאי בעי פריק ליה וליכא למימר דכיון דאינו אלא שבות ואין שבות במקדש שרי דליתא דהא דאין שבות במקדש ה"ד כשהוא לצורך גבוה אבל לצורך עצמו לא וכמ"ש רש"י בעירובין דף ק"ב ע"ב אמתני' דאין מחזירין רטיה במקדש ויש ליישב בדוחק עכ"ל.

ולע"ד מלבד מה שיש להשיב בדוחק דהכא נמי היה לנו להתיר הפדיון מטעם דאין שבות במקדש דכל כה"ג חשיב צורך גבוה כיון דע"י היתר הפדיון איכא טעם הואיל ושרי לאפות בי"ט לחם הפנים ואיכא מצוה באפייתן בי"ט טפי משום לחם חם וכמ"ש התוס' במנחות סוף פ' שתי הלחם ד"ה ב' ימים כו' דאע"ג דאסור לפדות את המנחות אפילו קודם שנתקדשו בכלי שרת מכל מקום מותר לפדות לחם הפנים מטעם דבעינן לחם חום יע"ש. ולבר מן דין יש ליישב לענ"ד דאף הראשונים ז"ל לא אסרו לפדות בי"ט משום דמחזי כמקח וממכר אלא דוק' במידי דלית ביה צורך יו"ט כי ההיא דפדיון בכור וכההיא דפדיון קדשים פסולין לאחר מיתה שכתבו רש"י והר"ן והמאירי ז"ל בפרק ב' דביצה אמנם כי פריק ב' הלחם ולחם הפנים לצורך יום טוב להאכילן למי שאין נכון לו אע"ג דמיחזי כמקח וממכר שפיר דמי משום שמחת י"ט כמו שהתירו כמה דברים משום שמחת יום טוב כדאיתא בפרק קמא דביצה ד"ט וד"י ועיין להתוספות ז"ל שם דף ח' ע"א ד"ה ואינו צריך אלא לעפרה כו' שכתבו דמשום שמחת י"ט התירו לכסות דם צפור בדקר נעוץ אע"ג דפטור אבל אסור יע"ש ולזה הוצרכו התוס' ז"ל לומר דכיון דלא שכיח דבר זה שיבא לפדות שתי הלחם ולחם הפנים לצורך י"ט לא אמרינן הואיל כן נלע"ד ברור.

ומ"מ לפום מאי דאסיקנא בריש פרק המנחות והנסכים דק"א ע"א דהמנחות והנסכים עד שלא קדשו בכלי אם טהורין הן אינן נפדין ודלא כשמואל ור' אושעייא דאמרו דאפילו טהורין נפדין נידחית ממילא ראייתם הלזו מהיא דלחם הפנים ושתי הלחם דמשום הכי לא אמרינן בהו הואיל כיון דלא מצי למפרקינהו ולשמואל ורבי אושעיא איכא למימר דס"ל כרב חסדא דלית ביה הואיל א"נ סבירא ליה דר"א ורבי יאושע פליגי בהואיל ומוקמי למתני' כמאן דלית ליה הואיל ואם כן אזלא ממילא ראיית התוס' ז"ל ודוק. תו איכא למידק בדברי התוס' ז"ל הללו דלפי מה שהכריחו דתנא דלחם הפנים ושתי הלחם ס"ל דהתנור של חול היה ולא היה מקדשן קדושת הגוף שאלו היה של קדש אם כן היו דוחין שבת וי"ט דאי לא מפסלי בלינה אם כן תיקשי להו לפום קושטא אמאי לא היו אופין אותן בי"ט על ידי שאר לחם של חול שהרי קי"ל כרשב"א דאמר ממלאה אשה כל התנור פת אע"פ שאינה צריכה אלא לככר א' מפני שהפת נאפה יפה בזמן שהתנור מלא והתוס' ז"ל לעיל ד"ה עד שתאפה הוקשה להם כן בעיקר מתני' דאמאי לא שרינן לאפות חלה טמאה מטעם רשב"א ואפילו נאמר דאסור לאפות מפני שאסור לטלטל מ"מ כי לא קרא עליה שם אמאי צריך ר"א לטעמא דהואיל וכל חדא וחדא חזייא ליה תיפוק לי מטעם רשב"א שהפת נאפה יפה ותירצו בשם ר"י דטעמא דרשב"א לא שייך אלא בתנור

ור"א דאמר לא תקרא לה שם עד שתאפה מיירי אפילו באופה על גבי גחלים משום הכי הוצרך טעמא דהואיל דכל חדא וחדא חזייא ליה יע"ש והשתא גבי לחם הפנים ושתי הלחם שהיו נאפין בתנור קשה אמאי לא היו אופין אותן ביו"ט ע"י שאר לחם חול מה"ט דרשב"א.

איברא שלפי מ"ש התוס' פרק שני דביצה דכ"א ע"א ד"ה עיסה כו' דאף רשב"א לא התיר אלא כשהפת כולו של ישראל דאיכא נמי טעם הואיל אבל בעיסה חציה של גוי וחציה של ישראל לא שרינן לאפותה כולה מטעם רשב"א לחוד כיון דליכא נמי טעם הואיל יע"ש אם כן דכוותא נמי הכא לא שרינן בשל הקדש אפילו דאיכא טעמא דרשב"א כיון דליכא נמי טעם הואיל אמנם לפי מ"ש הכא בפסחים מבואר דאפילו מטעם רשב"א לחוד שרינן לאפות ביום טוב בלתי טעם הואיל וא"כ הדרא קו' לדוכתא.

וראיתי להרב פר"ח בהלכות פסח סימן תנ"ז שדחה דברי התוס' דפסחים מתוך מה שכתבו בביצה יע"ש ולע"ד אין זה הכרח דשפיר איכא למימר דלפי מ"ש בפסחים ההיא דביצה נמי דאסר רב חסדא בעיסה חציה של גוי וחציה של ישראל יתרצו נמי בהכי דרב חסדא מיירי באופה על הגחלי' דליכא טעמא דרשב"א דהפת נאפה יפה והואיל נמי לר' חסדא לית ליה ולדידן נמי כיון דחציה של גוי ליכא טעם הואיל ועיין למורי הרב הי"ו שהביא דברי הרב פ"ח ז"ל הללו וכתב דלפי מ"ש בפסחים נ"ל דיתרצו לההיא דעיסה של גוי כתי' י"מ שכתב הר"ן והמרדכי שם בפרק שני דביצה דההיא דרב חסדא מיירי כשיש מעיסה של ישראל כדי למלאות התנור כולו וכת' על זה וז"ל וק"ל על תי' י"מ הללו דאם כן הא דפריך ר"ח בר חנילאי התם ממתני' דעיסת הכלבים כו' ע"כ היינו משום דמתני' סתמא קתני דאפילו בדאית ליה בחלק הרועים כדי שיוכל למלאות התנור כו' וכיון שכן קשה דאדפריך ליה לר"ת ממתני' תיקשי ליה לגופיה ממתני' ובריייתא אהדדי דבברייתא לא קשרי ראב"ש אלא מטעמא שהפת נאפה יפה משמע הלא"ה אסור ובמתני' קתני נאפית ביו"ט סתמא וא"כ ק' מתני' מני לא ת"ק ולא ראב"ש.

והנה עיקר קו' זו דק"ל למורי הרב על תי' י"מ עדיפא מינה הוקשה לו למרן הב"י ז"ל בס"ס תקי"ב וז"ל ולדברי הכל איכא למידק אפי' אית ליה נבילה שאפשר לפייסן ביה אמאי שרי לאפות כל העיסה שהרי כיון שהכלבים אוכלין ממנה נמצא שאינה צריכה כולה לאדם בי"ט ובשלמא למאן דאמר דכי אסרי' לחפות עיסה שחציה של נכרי אפילו בתנור אח' נמי אסרינן כו' אבל למ"ד דלא אסרינן אלא ביותר מכדי תנור קשייא ובירושלמי פ' א' דחלה מוקי למתניתין כרשב"א דאמר ממלאה אשה תנור פת כו' מפני שהפת נאפה יפה עכ"ל הרי שדחה מרן ז"ל תי' הי"מ ז"ל משום דלדידהו אפילו למאי

דמשני תלמודא דהכא בדאפשר לפייסינהו בנבילה ס"ס מתני' קשיא אמאי שרי ביותר מכדי תנור כיון דליכא טעמא דהפת נאפה יפה.

ואת זה ראיתי להרב דרכי משה ז"ל שכת' על דברי מרן ז"ל וז"ל ומה שהקשה הב"י דאף ע"ג דאפשר לפייסינהו מכל מקום אמאי שרי לאפות כל העיסה לא ק"מ דמאחר דאפשר לפייסינהו הוי ככולה של ישראל ולא עשה כלום לכלבים וכן הוא בגמרא עכ"ל. ולא זכיתי להבין כונתו דקושית מרן היא דמאי אהני לן טעמא דאפשר לפייוסיניהו להתיר לאפות בב' תנורים יותר מכדי צרכו לי"ט דאי מטעם הואיל הרי כתב מרן ז"ל מקודם לזה בשם הר"ן דהאי טעמא דהואיל לא אהני אלא לשלא ילקי אבל איסו' מיהא איכא מדרבנן לאפות שלא לצורך י"ט וא"כ הכא כי אפשר לפייסן לכלבים בנבילה אכתי חלק הכלבים כי אפי לה בתנור אחר אסור ואיך התירו לאפות לכתחילה אפילו ביותר מכדי מילוי תנור. והר"ב לח"מ ז"ל בפרקין הל' י"ד עמ"ש ה"ה ז"ל בשם העיטור והרשב"א ז"ל דלדידן דאית לן הואיל אפילו אין לו נבילה עכשיו מותר הואיל ואפשר שתזדמן לו הוקשה לו בדבריהם דאפילו מאן דאית ליה הואיל מכל מקום איסורא מיהא איכא ולא אהני טעמא אלא לאפטורי ממלקות כו' ותי' וז"ל לכך נראה לומר דודאי כיון דהך עיסה מעורב' של רועים ושל כלבים אינו ראוי לומר שיהא איסור' כ"כ וכאלו היתה כולה של כלבים ומשום ה"ט דאפש' למפלגה בלישה תדע דהא רב חנילאי מכחיש ליה להאי טעמא עכ"ל. ואין טעם זה מספיק דהא ה"ט דאפשר למפלגה בלישה אלים טובא דחשיבא כאלו פליגה כבר כדאיתא בפרק חלק דקי"ב לענין עיסה חציה של עיר הנדחת וחציה של עיר אחרת דשרינן חלקו של עיר הנדחת משום ה"ט דכמאן דפליגא דמיא אע"ג דהוי להתיר את האיסור דאורייתא. ויותר הוה ליה להרב לומר דאף הם ז"ל לא התירו אלא בתנור אח' ומשום דאיכא טעמא דהפת נאפה יפה וכסברת איכא מ"ד שכתב הר"ן ז"ל וכמו שהסכים מרן ב"י ז"ל דאלו לתי' הלח"מ ז"ל אכתי קשה קו' מרן הב"י ז"ל על סברת העיטור והרשב"א ז"ל דאפילו חשיבא כל העיסה של הרועים אכתי ליכא למשרי לכתחילה משום הואיל ודוק.

ובמה שתירצו התוס' בפרק שני דביצה דשאני ההיא דרשב"א דכל הפת של ישראל והרשות בידו לאכול או זה או זה משא"כ בעיס' חציה של גוי וחציה של ישראל ראיתי למורי הרב הי"ו שכ' וז"ל ואיכא למידק דאם כן מאי מותיב עלה דר' חסדא התם ממתני' דעיס' הכלבים שאני התם שהרשות בידו לאכול זה או זה משא"כ בעיס' חציה של גוי גם מ"ש עוד וז"ל ועוד דילמא מקלעי ליה ק' לכאורה שהרי השתא אליבא דר"ח קיימי ורב חסדא לית ליה הואיל יע"ש וכבר קדמו בזה הרב לשון למודים ז"ל בסימן קצ"ח דף

ק"ב ע"ד יע"ש.

ולע"ד יש ליישב דבריהם והן קדם אומר דזה שכתבו התוס' שהרשות בידו לאכול או זה או זה כונתם לומר דהואיל ובידו לאכול איזה שירצה דאיכא טעם הואיל מלבד הטעם דהפת נאפה יפה להכי שרי וכדאמרינן בפסחים גבי חלה כיון דכל חדא וחדא חזייא ליה ומ"ש ועוד דילמא מקלעי ליה אורחים היינו נמי מטעם הואיל אלא שכוונתם לומר דהכא איכא תרתי אופני הואיל א' הואיל והרשות בידו לאכול איזה שירצה ועוד הואיל ומקלעי ליה אורחים ועיקר קושייתם ז"ל לא היתה לרב חסדא גופיה היאך אסר ולא התיר מטעם רשב"א דהא ודאי לא קשיא להו דשפיר איכא למימר דרב חסדא לי' ליה ההיא דרשב"א אלא ס"ל דה' כחכמים דפליגי ארשב"א ורבא הוא דפסק הלכה כרשב"א אבל רב חסדא פליג עליה דרבא ואית ליה הלכתא כחכמים. אבל עיקר קושייתם ז"ל היתה לדידן דקי"ל כרבא דהלכת' כרשב"א וקי"ל נמי כהך דרב חסדא דעיס' חציה של גוי וחציה של ישראל אסורה מדמייתי הש"ס סתמא הך מימרא דרב חסדא ושקיל וטרי עלה. ולזה הוצרכו לו' דלדידן נמי לא קשיא דאע"ג דקיימא לן כרשב"א היינו משום דאיכא נמי טעמא דהואיל משא"כ בהך דעיסה חציה של גוי כו' דליכא טעמא דהואיל. ובכן כי פריך הש"ס אהך מימרא דרב חסדא ממתני' דעיסת הכלבים לא פריך אלא לרב חסדא דלית ליה הואיל אבל לדידן ודאי לא קשיא כיון דאית לן טעמא דהואיל וכי משני הש"ס שאני עיסת הכלבים הואיל ואפשר לפייסן כו' כוונת התרצן היינו מאי דמסיק בתר הכי כגון דאית לי' נבילה דודאי אפשר לפייסן ולאו משום הואיל קאמר ומאן דמותיב ומי אית ליה לרב חסדא הואיל סבר דלאו בדאי' ליה נבילה קאמר ומש"ה קמותיב ומי אית ליה לר"ח הואיל כו' ודוק.

הדרן לדמעיקרא כי לפי דברי התוס' דפרק אלו עוברין דמשמע להו דמטעם רשב"א לחוד בלתי טעם הואיל נמי שרי לאפות בי"ט א"כ אמאי לא התירו לאפות לחם הפנים ושתי הלחם בי"ט בתנור של חול ע"י שאר לחם חול מטעם רשב"א דהפת נאפה יפה בזמן שהתנור מלא ואפש' כיון דלחם הפנים היה נאפה ב' ב' ולא יותר וכן שתי הלחם היה נאפה א' א' ולא יותר כמו ששנינו ברישׁ פרק ב' הלחם אפ' דקפיד רחמנא שלא יהיה בתנור טפי מהני אף שהפת נאפה יפה בזמן שהתנור מלא.

אבל ראיתי להרב חזו"ן שכתב דזה ששנינו שהיו נאפין ב' ב' או א' א' לאו לעיכובא וא"כ הכא איכא למימר דמשו' שיהיו נאפין בזמנן כדי שיהיו נאפין טפי מב' ב' או א' א' כיון דלא מעכבא מיהו אפשר לומר דכיון דמעשה דלחם הפנים וב' הלחם לאו כשאר לחם הוא שהרי אמרו בברייתא שם ג' דפוסין היו שם כו' וכעין דפוס היה לה בתנור כו'

וכן כתב רבינו בפ"ה מה' תו"מ הל' ח' וג' דפוסין של זהב היו כו' והב' שאופין אותו בו כו' ומשמע דמעשה ב' הלחם נמי הכי הוה ע"י דפוס וכן משמע לישנא דמתני' דריש פרק שתי הלחם דבתר דתני שתי הלחם ולחם הפנים כו' קתני ובדפוס היה עושה אותם דמשמע דקאי אב' הלחם נמי ועיין במ"ש רבינו בפ"ח מה' תו"מ ה"ט דב' הלחם מרובעות היו וכתב מרן כ"מ דאפשר דיליף לה מלחם הפנים יע"ש א"כ איכא למימר דבלחם הפנים ושתי הלחם שהיו נאפין בתנור בתוך דפוס בפני עצמו ליכא טעמא דהפת נאפה יפה בזמן שהתנור מלא ומ"מ עדיין צ"ע אם הדפוסין היו מעכבים וגם זה שכתבנו דשתי הלחם נמי בעי דפוס או לא וכעת צ"ע.

ושמעתי אומרים בשם מו"ר כמהרי"א זלה"ה דלהכי לא היו אופין אותו בשאר לחם חול מטעם רשב"א משום שהיו צריכין להסיק התנור של לחם הפנים וב' הלחם בעצי הקדש ולא היו יכולים לאפות לחם חול בעצי הקדש ואפי' שהיו גורפין התנור בשעת אפיה זה וזה גורם אסור לכתחי' כמ"ש התוספות בפ' כל שעה דכ"ה ע"ב ד"ה בין חדש יע"ש. והן עתה נדפס מחדש ספר כרתי ופלתי וראיתי לו וז"ל בסימן ק"ח ססק"ז עמד בחקירה זו על דברי התוס' ותירץ דשתי הלחם כיון דמצי פריק להו הוה ליה דשיל"מ ואוסרים לשאר הפת הנאפה עמהם ע"י הריח דאף ע"ג דריחא לאו מילתא מ"מ באיסור כל שהוא דחמץ כתבו התוספות דף מ"ז דריחא מילתא היא יע"ש.

ובעיקר קו' התוס' שהקשו דאמאי לא שרי ר"א לקרא לה שם חלה ולאפותה מטעם הואיל ואי בעי מתשיל עלה ראיתי למה"ר נר"ו שהוק' לו דהרי קי"ל דאין נשאלין בשבת אם לא לצורך השבת ומשמע ודאי דה"ה בי"ט ובשלמא למאי דקאמר בגמרא דמטעמא דהואיל ואי בעי מתשיל קא עבר בבל יראה איכא למימר דהיינו טעמא משום דהא דאין נשאלין בשבת ויום טוב אינו אלא מדרבנן אבל מדאורייתא שרי וכיון דמדאורייתא שרי קעבר בב"י וא"נ דלענין בל יראה לא בעינן שיהא בידו לאתשולי באותו יום דוקא אלא כיון דבידו לאתשולי למחר חשיב ממוניה לעבור עליה בב"י דאי בעי ממתין עד למחר ומתשיל עליה אכן לדברי התוס' שהקשו שיהא מותר לאפותה מטעמא דאי בעי מתשיל קשה כיון דמדרבנן לא מצי לאתשולי באותו יום א"כ נמצא דעבר על לאו דל"ת כל מלאכה לפחות מיהא מדרבנן ותו דחשיב' מוקצה ואסור לטלטלה כדתנן בפרק אין צדין חלה שנטמאת אסור לטלטלה ביו"ט ולדברי התוספות יהא מותר לטלטלה מטעם הואיל ואב"מ עלה ודוחק לומר דההיא מתני' אתייא דלא כהלכתא ואולי י"ל דההיא מתני' בחלה ביד כהן דלא מצי לאתשולי עלה עכ"ל ולע"ד אפשר ליישב דהתוס' ז"ל משמע להו דשרי לישאל בי"ט על חלה כזו כיון דע"י היתר שאלתו לא מימנע מלאפות

לי"ט דכי לא שרינן ליה לישאל ולא קרי ליה שם חלה ממנע משום מצוה חלה שאינו עושה אותה כתקנה ואינו לש בי"ט ונמנע משמחת יו"ט ואף שהוא צריך להפריש אחר שאלתו ממקום אחר מ"מ כיון דאחר אפייתו יכול להפריש פורתא מכל חדא וחדא ולא ממנע משמחת יו"ט שפיר דמי והו"ל נשאל לצורך י"ט וכ"ש לר"א דשמותי הוא ושמעי' להו לב"ש ברפ"ק דביצה דשרו לשחוט בי"ט ולחפור בדקר ולכסו' משום שמחת י"ט וכדאמרי התם בדף ז' ע"ב דטעמייהו דב"ש דאי לא שרית ליה לשחוט ולחפור אתי לאימנועי משמחת י"ט ומה שהוקשה לו עוד דחשיבא מוקצה ואסור לטלטלה לפי האמור לק"מ שהרי כתבו התוס' שם בפ"ק דביצה ד"ח ע"א ד"ה אמר רב יאודה כו' בשם ר"י דטלטול מוקצה אינו אסור בי"ט משום שמחת י"ט וצורך אוכל נפש וכ"כ בפרק המביא דל"א ע"ב ד"ה אמר רבי זירא כו' יע"ש והשתא לק"מ ממתני' דחלה שנטמאת דהתם ליכא למשרי מטעם שמחת יום טוב שהרי אין העיסה טמאה אלא החלה לבד הוא שנטמאת והרי הוא יכול לאפות ולבשל ולעשות כל צורכו בעיסה ודו"ק.

ומיהו הא קשייא לע"ד בעיקר קושייתם שהרי התוס' ז"ל בפרק בכל מערבין ד"ל ע"ב ד"ה לפרוש כתבו דע"כ לא אמרינן הואיל אלא היכא דהשתא מיהא חזי לשום אדם כההיא דמערבין לנזיר ביין ולישראל בתרומה דהשתא מיהא חזי לכהנים אבל במידי דהשתא מיהא לא חזי לשום אדם כגון קדשים ומשום טעם הואיל אתינן לאחשובי כשלו לא אמרינן וכיון שכן חלה טמאה דלא חזי לה לישראל ולא לכהנים דאפילו להסיקה תחת תבשילו לא חזי בי"ט כמ"ש התוס' לעיל ד"ה לא תקרא לה שם עד שתאפה ליכא למימר בה הואיל ותלמודא דקאמר דטעמא דר"א דסבר דעובר בבל יראה הוא מטעם דהואיל ואב"מ אע"ג דלא חזי לשום אדם איכא למי' כיון דלחומרא הוא אמרינן הואיל ואב"מ אע"ג דלא חזי לשום אדם ומ"ש התוס' בעירובין היינו דוקא להתיר אבל לפי דברי התוס' דהכא קשייא דמשמע דאף להתיר נמי אמרי' הואיל ושוב ראיתי להרשב"א בתשו' כ"י הביאה הר"ב לשון למודים בסי' ק"ז דנ"א ע"ב שכתב דחלה קודם שתחמיץ ראויה היא לכהן אפילו טמאה כיע"ש וכנראה שזה שלא כדברי התוס' ז"ל שכתבו דלא הוי ראויה לכהן כלל אפילו להסיקה תחת תבשילו מיהו אפשר לומר דאע"ג דלא חזי לכהן ביום טוב כלל ואפילו להסיקה תחת תבשילו כיון דחזי לאחר י"ט מיהא ממונו של כהן מקרי וראויה היא לו ומש"ה אמרי' בה הואיל ובכן לא קשייא מדברי התוס' שבעירו' כלל.

איברא דלקמן בד"ה הואיל כתבו וז"ל ועוד דאמרינן לעיל אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה והא של גבוה נמי חשיב כשלו הואיל ואי בעי מתשיל עליה וכו' והשתא לפי

דבריהם בעירובין לק"מ דשל גבוה כיון דלא חזי לשום אדם לא אמרינן הואיל לאחשובי כשלו וכבר ראיתי למוה"ר ה"י בהלכות חמץ ומצה דפ"ד ע"ב כתב שדבריהם דפסחים סותרים למ"ש בעירובין יע"ש ולע"ד איכא למימר דלא פליגי ודוקא להתיר ס"ל דלא אמרי' הואיל לאחשובי כשלו עד דחזי השת' מיהא לשום אדם והיינו ההיא דעירובין אבל להחמיר ולאסור ס"ל דאמרינן הואיל אע"ג דלא חזי השתא לשום אדם וכבר הרז"ה ז"ל בספר המאור בהך סוגייא דפרק אלו עוברין עלה לחלק בהכי לדעת ר"א דלהחמיר אית ליה לר"א הואיל אבל לא להקל כיע"ש.

אלא דבמה שהקשו בדבור הנז' תחילה בההיא דאמרינן בפרק כ"ש גבי מצות של מ"ב דלר"מ אין אדם יוצא י"ח בפסח משום דממון גבוה ולא חשיב מצתכם דאמאי לא אמרינן הואיל ובעי מתשיל עליה וחשיב שפיר מצתכם כו' קשייא דלפי דבריהם בעירובין דכל דלא חזי לשום אדם לא אמרינן הואיל ה"נ כיון דלא חזי לשום אדם מה"ט ל"א הואיל ודוק ותו ק"ל בין בדבריהם דהכא במה שהכריחו מההיא דלחם הפנים וב' הלחם בין במה שהוקשה להם לקמן בההיא דמצות של מ"ב כו' דבפרק תמיד נשחט דס"ב מבואר דע"כ לא קאמר רבה הואיל אלא היכא דאינו מחוסר מעשה כי הא דהואיל ומקלעי ליה וכההיא דאי בעי מתשיל דלא מחסר אלא דיבורא בעלמא כמ"ש הר"ן ז"ל בפרק כ"ש עלה דמתני' דנכרי שהלוה לישראל על חמצו יע"ש אבל במחוסר מעשה לא אמרינן הואיל וא"כ איכא למי' דמה"ט לא אמרי' גבי ב' הלחם ולחם הפנים הואיל ואי בעי פריק להו משום דמחוסר מעשה דפדייה וכן בההיא דמצות מ"ב דאפילו מתשיל על מ"ב אכתי מחוסר מעשה דבעי להפריש ממקום אחר וי"ל וכעת צ"ע.

ולעיקר קושייתם ז"ל תירצו התוס' ז"ל בשם רשב"א דכיון דכי נמי לא קרא לה שם חלה עד שתאפה לא שרינן לה אלא ע"י הואיל ואם יקרא לה שם קודם שתאפה הוו תרי הואיל ותרי הואיל לא אמרינן עכ"ל וראיתי למוה"ה ה"י בה' חו"מ דפ"ד ע""ד שתמה על דבריהם ממ"ש רש"י בפ' כ"ש דל"ח ע"א ד"ה א"ד וז"ל וא"ת בחלת מעשר גופיה תרי הואיל איכא הואיל ואלו לא קרא עליה שם והואיל אי מטמא פריק לה כו' הכא לא קרינן הואיל דבר שבידו לעשות לגרום לה טומאה מיד ופריק לה עכ"ל וכיון שכן יש לדקדק טובא דה"נ הואיל אי בצע פורתא מכל חדא וחדא הו"ל דבר שבידו ולא חשיב תרי הואיל כמ"ש רש"י ז"ל את"ד יע"ש ולע"ד יש ליישב דאף רש"י ז"ל לא כתב דהואיל שבידו לעשות לא חשיב הואיל אלא דוקא גבי ההיא דחלה ומעשר ב' דקיל דאמרינן ביה נמי הואיל ולא קרא עליה שם חלה להתיר מה שא"כ בשאר דוכתי דלא אמרינן כי האי הואיל וכמ"ש שם התוס' בד"ה או דילמא כו' דמשום דחלה לחודה יש לה היתר במושבות וכן מ"ב לחודיה

יש לה היתר במושבות כי אתו כי הדדי אמרינן הואיל ולא קרא עליה שם חלה יע"ש הילכך כתב רש"י ז"ל דהואי' שבידו גבי חלה של מעשר שני דאמרינן ביה הואיל אפילו לשעבר לא חשיב הואיל וחשיב שפיר יש לה היתר במושבות אבל הכא גבי חלה ביו"ט דלא אמרינן ביה הואיל לשעבר להתיר לאפותה בי"ט מטעם הואיל ולא קרא עליה שם חלה אלא אמרינן הואיל ובידו לאתשולי לאסור שיתחשב כשלו לעבור בבל יראה כשאנו באים להתירה באפיה בי"ט מטעם חד הואיל ובידו להפריש פורתא מכל חדא וחדא אמרינן אבל לקרא לה שם חלה ולהתיר מטעם הואיל ובידו לאתשולי נמי לא אמרינן דתרי הואיל להתיר ל"א הכא גבי חלה בי"ט אפי' שיהיו בידו ודו"ק וכתבו עוד התוס' דר"י ז"ל מקשה דהא כי נמי בצע מכל חדא וחדא אסור לאפות כדמוכח בפ"ב דביצה גבי עיסה חציה של גוי וחציה של ישראל אסור לאפותה בי"ט כיון דאפשר למפלגה בלישה ותירצו בשם רשב"א וז"ל ונראה לחלק דדוקא בעיסת נכרי אסרו מדרבנן אבל גבי חלה לא אסרו משום תיקון חלה עכ"ל. משמע דמדאורייתא כל היכא דלא פליגא לאו כמפלגא דמי ואיכא למידק דבפרק חלק דקי"ב גבי עיס' חציה של עיר הנדחת וחציה של עיר אחרת אמרינן דחציה של עיר אחרת שרייא משום דכמאן דפליגא דמייא ולפי דבריהם ז"ל דמדאורייתא לאו כמאן דפליגא דמייא היאך מדרבנן שרינן איסור תורה דאיכא לאו דלא ידבק בידך מאומה מן החרם וכעת צ"ע ומדברי רשב"א ז"ל הללו ק"ל למ"ש הפר"ח בסימן תנ"ז סק"ב והביא דבריו מו"ה הי"ו דק"ל בעיקר מתניתין דאמאי לא תקנו דליבטלה מקמי דתחמיץ דהשתא תו לא קעבר עלה בבל יראה ותירץ הוא ז"ל דכיון דמדרבנן צריכא ביעור לא עבדינן תקנתא במידי דאסיר מדרבנן יע"ש.

והשתא לפי דברי רשב"א ז"ל שכתבנו אכתי איכא איסורא דרבנן דשרי לאפותה מטעם הואיל דכל חדא וחדא חזייא ליה וכי בצע מכל חדא פורתא נמי אכתי אסור לאפות משום דאפשר למפלגה בלישה וכיון דעכ"ל דמשום תיקון חלה לא גזרו אכתי תיקשי דתסגי ליה בביטול בעלמא ואע"ג דמדרבנן צריך ביעור משום תיקון חלה לא היה להם לגזור וליכא למימר דכי אמרינן דסגי לה בביטול ומניחה ליכא תיקון לחלה כיון דתחמיץ מאליה כיון דאסירא דהשתא נמי דאפי לה מאי תקנתא איכ' כיון דחלה טמאה היא ואסירא באכילה ואי משום דשרי להסיקה תחת תבשילו כי החמיצה נמי שרייא לכהן לאחר הפסח להסיקה תחת תבשילו דהא לא קעבר עליה בבל יראה לא הכהן ולא הבעל הבית.

ולעיקר קושייתו ז"ל נלע"ד דמשו"ה לא תקון שיבטלנה משו' דכי מבטל לה קמפקר לה ולא קמקיים מצות נתינת חלה לכהן משא"כ השתא דאפי' לרבי יאושע דאמר לא

זהו חמץ כו' ומפרישה ומניחה אצלו דאפילו החמיצה כיון דלא קעבר עלה בבל יראה לא הכהן ולא הבע"ה כמ"ש רש"י במתני' וא"כ לאחר הפסח יכול הוא לקיים מצות נתינה לכהן ומסיקה תחת תבשילו כנלע"ד ודוק ובהכי ניחא לי מה שראיתי למו"ה ה"י בהלכות חו"מ דס"ד ע"ד שהוק' לו ממתני' למ"ש התוס' ז"ל בפרק כ"ש דכ"ט בשם ר"י ז"ל דהמשהא חמץ בפסח ודעתו לבערו שאינו עו' באותה שהייה בלאו דלא יראה משום דלא יראה ניתק לעשה וכ"כ המ"א ז"ל בסימן תמ"ו סק"ב דהטעם דאמרינן בגמרא דהמוצא חמץ ביו"ט כופה עליו כלי ואע"ג דלא היה בכלל הביטול כגון שנתחמץ ביום טוב ואיכא בל יראה דכיון דדעתו לבערו בלילה ליכא בל יראה ומשו"ה כופה עליו כלי משום איסור מוקצה יע"ש והשתא לדעת ר"י ז"ל קשה אמאי קאמר ר"א לא תקרא לה שם עד שתאפה ופרש"י ז"ל דלשהותה ולשורפה לערב אי אפשר שלא תחמיץ וטעמ' דר"א אמרינן בגמ' דהיינו משום דס"ל דאמרינן הואיל ובעי מתשיל עליה ממוניה הוא ופרש"י ועבר עליה אם מחמיצו גביה ולדעת ר"י ז"ל אעפ"י שיחמיץ אינו עובר עליו כיון שדעתו לשהותו ולשורפו וכההיא דהמוצא חמץ ביו"ט שכתב המ"א וליכא למימר דאע"ג דאינו עובר עליו איסורא דאורייתא איכא לכתחי' דהא ליתא דא"כ הדרא להו קושייתם לדוכתי' דאמאי מעל לר"י הא מיהא כשיפדו אותו הוי שלו ועבר באיסור תורה. גם ליכא למימר דאע"ג דמדאוריית' ליכא איסורא מדרבנן מיהא החמירו שלא יהא חמץ עמו בבית דילמא אתי למיכל כו' דא"כ היכי קאמר ר' יאושע לא זהו חמץ שמוזהרים עליו כו' הא לר"א נמי אין מוזהרין עליו אלא משום חומרא דרבנן הוא דקאמר אלא ודאי דלר"א עובר עליו אם החמיצו ועוד דבברייתא קתני בהדייא א"ל ר"א לר"י לדבריך הרי הוא עובר בבל יראה וכו' ובכן דחה מו"ה הי"ו דברי המ"א ז"ל וכתב דאף ר"י ז"ל לא אמר אלא כשדעתו לבערו מיד ודלא כהר"ב מ"א ז"ל דלדבריו תיקשי מתני' דאלו עוברין אלו ת"ד נר"ו.

ועפ"י האמור נלע"ד דלא קשייא דכיון דבעינן שיקיים בעה"ב מצות נתינת חלה לכהן וביו"ט אי אפשר משום דכיון דלא חזייא לכהן כלל ואפי' להסיקה תחת תבשילו אסורה בטלטול וכמו ששנינו בפרק אין צדין דכ"ז חלה שנטמאת לא יזיזנה ממקומה וכ"כ התוס' בשמעתין ד"ה לא תקרא לה שם כו' א"כ כי משהא לה בעה"ב גביה ביו"ט לא משהא לה כדי לבערה אלא כדי לקיים מצות נתינתה לכהן לערב והכהן מבערה וכיון שכן קאמר ר"א שפיר דקעבר בבל יראה בעה"ב מטעם הואיל וכי תימא דיתירו רבנן איסור טלטול מוקצה הכא משום תיקון חלה ויתננה לכהן בי"ט עד שלא תחמיץ והכהן ישהנה אצלו לשורפה לערב דהשתא אפי' תחמיץ כיון שדעתו של כהן לבערה לא קעבר

עליה בבל יראה הא ל"ק דכיון דאכתי אפי"ה איכא נמי איסורא דרבנן גבי כהן כשהוא משהא חמץ עמו דילמא אתי למיכל מיניה הילכך עבוד תקנתא טפי דלא תקרא לה שם עד שתאפה אע"ג דאיכא קצת איסורא דרבנן דמשום תקון חלה לא חששו כמ"ש רשב"א ודוק עוד הקשו בתוס' ד"ה הואיל באותה שאמרו בפרק כל שעה דל"ח דמצות של מעשר שני לר"מ דאמר ממון גבוה הוא אין אדם יוצא בה י"ח בפסח משום דלא חשיב מצתכם ואמאי לא אמרינן דחשיב מצתכם משום הואיל ובעי מתשיל עכ"ל יע"ש.

וראיתי למוה"ר הי"ו בהלכות חמץ ומצה דף פ"ד ע"ב תמה על דבריהם דמאי קשייא להו שאני התם דאפי' מתשיל נמי אכתי הדרא לטיבלא ותנן בפרק כל שעה דאין יוצאין במצה של טבל וליכא למימר דמפריש עליה ממקום אחר דאין מגביהין תרומות ומעשרות ביו"ט וכעין קושייא זו הוקשה לו להר"ב שער אפרים בסימן ל"ח בתשובת הרשב"א סימן תשמ"ז כו' אלא שבדברי הרשב"א ז"ל אפשר ליישב כמ"ש הר"ב כרם שלמה בתשו' שלאחר המפתחות סימן א' אכן בדברי התוס' לא יתכן שום אחד מהתירוצים כו' והעלה הוא נר"ו ב' תשובות לדעת התוספות דאפשר דס"ל ז"ל דלר"מ אדם יוצא י"ח במצה של טבל דטעמא דאינו יוצא בטבל קתני בברייתא התם בפרק כל שעה דל"ג ע"ב דכתיב לא תאכל עליו חמץ ז' ימים תאכל עליו מצות מי שאיסורו משום בל תאכל חמץ יצא זה שאין איסורו משום בל תאכל חמץ אלא משום בל תאכל טבל ואוקימנא להך ברייתא כר"ש דאמר אין איסור חל על איסור ולא חייל איסור טבל על איסור חמץ וא"כ לר"מ דס"ל אחע"א באיסור כולל ואיסור מוסיף חל נמי איסור חמץ על איסור טבל בכולל ויוצא בה י"ח כו' ועוד תירץ דאפשר דהתוס' אזלי לשיטתם בפ' כל הגט דל"א ע"ב ד"ה במחשבה דשרי לאכול בשבת וי"ט טבל כשנותן עיניו בצד זה ואוכל מצד אחר יע"ש. ולע"ד ב' דרכים אלו בחזקת סכנה הן כמבואר בדבריו נר"ו דאי לתי' הא' נראה דאף לר"מ אינו יוצא י"ח במצה של טבל משום דהוי"ל מצוה הבאה בעבירה וכבר התוס' בפרק לולב הגזול ד"ל ע"א ד"ה משום הכי הוקשה להם למה לי' לתנא דברייתא להך טעמא דלא תאכל עליו חמץ כו' תיפוק ליה משום טעמא דמצוה הבאה בעבירה והניחוה בתימא יע"ש ואף שמדברי הרמב"ן במלחמותיו שהביא מו"ה נר"ו שם מבואר דליכא במצה של טבל משום מצוה הבה"ב כיע"ש בדבריו דבריו ז"ל צריכין תלמוד מנ"ל הא וכ"ש דפשטא דאותה סוגייא בפ' כל שעה דפריך אבל לא בטבל פשיטא מוכחא הכי כמ"ש מו"ה נר"ו גם אידך תירוצא דכתב דהתוס' אזלי לשיטתם בפרק כל הגט כבר כתב מו"ה נר"ו ששיטתם הלזו תמוה מההיא דפרק בכל מערבין ודר"פ מפנין כיע"ש.

והנכון יותר לע"ד בכוונת התוס' ז"ל הוא עפ"י מ"ש מרן מלכא בס"ס מקראי קדש

כשהביא דברי הרב שער אפרים ז"ל במה שהוק' לו בתשו' הרשב"א ז"ל דסימן תשמ"ז דמאי ראי' מייתי מתרומה למודר הנאה דשאני תרומה דאי מתשיל עלה הדרא לטיבלא ואין מגביהין תרומות ביום טוב וכתב הר"ב ש"א ז"ל דאין לתרץ דכיון דהדרא לטיבלא ביו"ט שרי להפריש ממנה תרומה דומייא דחלה כשנילושה העיסה ביו"ט שיכול להפרישה ביו"ט דהא אמרינן בעירובין ד"ל לסומכוס דאין מערבין לישראל בתרומה מטעמא דאי בעי מתשיל משום דאי בעי מתשיל הדרא לטיבלא וגזרו על השבות בין השמשות ואף דהתם נמי הוי טבל דיומה דומייא דחלה ע"כ וכתב עליו מרן מלכא ז"ל וז"ל ונ"ל שיכול להפריש תרומה בי"ט לקיים מ"ע דלולב מאחר שהוא טבל דיומיה וליכא ראיה מעירוב דהתם ליכא מצוה ואפי' למ"ד אין מערבין אלא לדבר מצוה מ"מ ליכא מ"ע דאורייתא לזה אסרינן גם בה"ש אע"ג דהוי טבל דיומיה אבל הכא דאיכא מ"ע דאורייתא דנטילת לולב שרינן לאפרושי תרומה גם ביו"ט מאחר דהוי טבל דיומיה עכ"ל ואף שלפי דברי הרשב"א בס' הבתים שהביא מורי הרב נר"ו שם והר"ב לשון למודים בחא"ח סי' ק"ז מבואר שלא עלה על דעת הרשב"א למימר הכי שהרי הוא ז"ל דחה ראייתו מההיא דתרומה מכח הקושייא שהוקשה להר"ב ש"א ז"ל וסגר הדלת לפניו כיע"ש. מ"מ אי איהו שתק אנן לא שתקינן דאנן בדידן מצינן לממריה שפיר ברווחא להעמיד דבריו וראייתו של תרומה במקומה עומדת לפי מ"ש מרן מלכא ז"ל.

ובכן דברי התוס' ז"ל נוחין הם דשפיר ק"ל דגבי מצת מעשר שני אמאי לא נפיק ביה י"ח כיון דע"י הואיל חשיב מצתכם וכי מתשיל עלה בי"ט דהשת' הוי טבל דיומיה שפיר מצי להרים תרומה ומעשר ביו"ט דומייא דחלה כיון דאיכא הכא מ"ע דאכילת מצה וכמדובר ועיין עוד במ"ש מו"ה בהלכות לולב פ"ח דצ"ו ע"ד ד"ה ובמה שתירץ מוהר"ם ן' חביב כו' וז"ל וא"כ עכ"ל דסבירא ליה להש"ס דקרא לא קפיד אלא שיהא זה הראוי לכם לאכילה באיזה שיהיה והילכך גבי דמאי כיון דאיכא ביה זמן דחזי לאכילה אי מפקר לנכסיה קרינן ביה דבר הראוי לכם ויוצא בו דקרא לא כתיב שיהא ראוי לכם בי"ט עצמו וא"כ גבי מעשר שני נמי אע"ג דאין פודין בי"ט ובי"ט לא חזי לאכילה מ"מ כיון דאיכא ביה התר אכילה באיזה זמן שפיר קרינן ביה לכם דומייא דדמאי עכ"ל יע"ש וא"כ לפי זה נמי ממילא נתיישב מה שהוקש' לו בדברי התוס' דהכא נמי מטעם הואיל וחזי להפריש עליה ממקום אחר י"ט אע"ג דבי"ט אסור דאין מגביהין תרומות בי"ט מ"מ מצתכם חשיב ודוק.

והנה התוס' ז"ל תירצו לעיקר קושייתם בתי' ראשון דשאני מעשר שני והקדש דלא אמרי' בהו הואיל כדאמרינן הכא גבי חלה משום דכתיב בהו לה' דאע"ג דאי בעי מתשיל

עליה חשבם הכתוב של גבוה עכ"ל. ושמעתי מקשים דגבי חלה נמי כתיב ראשית עריסותכם תרימו תרומה לה' ועיין בפ' האיש מקדש דנ"ג ע"א במאי דפרי' הש"ס והרי חלה דכתיב בה תתנו לה' ומשני שאני התם דלא כתיב בי' קדש ואפשר דהיא היא כונת התו' דכיון דלא כתיב ביה קדש בחלה כדכתיב במעשר ב' והקדש כאלו לא כתיב לה'.

ודע שהרב מוצל מאש בח"א סימן י"ט דף י"ד ע"ב הוקשה לו בהא דשמעתין דמפרשי' טעמא דר"א משום דס"ל דאמרינן הואיל ובעי מתשיל וחשיב חלה זו של בע"ה ולא של כהן ומשום הכי עובר עליה בבל יראה דהא בפרק הנודר מן הירק דף נ"ט אמרו דדוקא קונמות אמרינן הואיל משום דמצוה לאתשולי עלייהו אבל בתרומה והקדש דליכא מצוה לאתשולי עלייהו לא אמרינן הואיל וכ"ש הכא דמלבד דליכא מצוה איכא נמי איסור דבל יראה כי מתשיל עלייהו והיכי מחשבינן לחלה זו כשלו מטעם הואיל כזה. גם מתוך סוגייא זו הוקשה לו למ"ש מוהרימ"ט בח"א סימן ה' דמי שאסר נכסיו על חבירו ונתערבו מעותיו של מדיר עם מעות אחרים דיש להם ביטול בששים דלא כהרשב"ץ דאסר משום דחשיב להו דבר שיל"מ הואיל ובידו של מדיר לאתשולי והוא ז"ל חלוק עליו משום דע"כ לא אמרו בפרק הנודר דנ"ט דקונמות חשיב דשיל"מ מטעם הואיל ובידו לאתשולי אלא בקונם שאסר על עצמו דבידו לאתשולי והוה ליה כאלו בא ההיתר ממילא אבל באיסור שחבירו אסר עליו נכסיו ואינו בידו של נודר להתירו אלא תלוי בדעתו של מדיר והרי הוא אינו רשאי לישאל עליו יע"ש והשתא הוק' לו על דבריו דהא בשמעתין אמרינן הואיל אפילו דאין ההתר בא ממילא ואדרבא אי בעי מתשיל עביד איסו' וגרע טפי מהיכא דההיתר תלוי ביד חבירו דאי בעי מתשיל ולא קעביד איסורא יע"ש. והא ודאי לא ק' מידי דדוקא לענין דשיל"מ דבעי' שיבא ההיתר ממילא ובלי טורח והפסד וכיוצא כנודע הוא שאמרו בפ' הנודר דלא חשי' דשיל"מ מט' הואיל ובעי מתשיל עד דאיכ' מצוה לאתשולי דאז חשיב כאלו כבר בא ההיתר ובזה הוא שכתב מוהרימ"ט ז"ל דבעינן נמי שיהיה ההיתר בידו ולא ביד חבירו אבל לשאר מילי כי הא דהכא לענין חמץ דגלי קרא שלך אי אתה רואה כל דאיכא אופן וצד בעולם שיהיה שלו אפילו על ידי הפסד חשיב שלו ושלך קרינן ביה לדעת ר"א וכבר תפס עליו בזה מו"ה בס' קול יעקב בחי' על ההלכות ד"א ע"ב.

ובכן הראיה שרצה להביא הרב ז"ל לדברי מוהרימ"ט ממ"ש התוס' בפ"ג שאכלו דמ"ה ע"א דג' שמודרי' הנאה זה מזה לא מזמני אהדדי דאע"ג דאי בעו מתשיל אנדרייהו דהשתא מיהא לא אתשילו וכתב מרן ב"י בא"ח סימן קצ"ו דמשמע להו הכי מאותה ששנינו בריש ערכין הכל חייבים בזימון כהנים ולויים וישראלים ואמרינן בגמ' דכהני

איצטריכא ליה דאע"ג דישראל לא אכלי תרומה כיון דכהנים מיהא מצו אכלי חולין שפיר דמי ואם איתא דאמרינן הואיל ובעו מתשיל הו"ל כאלו אתשיל אמאי אצטריך התם בגמרא לטעמא דכהנים מיהא מצו אכלי חולין תיפוק ליה דתרומה עצמה אי בעי אתשיל עליה יע"ש והשתא כיון דבעלמ' אמרינן הואיל ואע"ג דלא אתשילו חשיבא ליה כאלו אתשילו אמאי גבי זימון לא אמרינן הכי כיון שיכולין לישאל על נדרן אלא מכאן ראיה לדברי מוהרי"ט ז"ל דשאני הכא דלא אמרינן אי בעי מתשיל לגבי חבירו שיהנה ממנו דדוקא לגבי הנודר עצמו אמרינן זיל אתשיל ואכול אבל לגבי הנידר לא אמרינן דמצטרף עם זה המדיר כיון שיוכל המדיר לישאל על נדרו יע"ש לפי מ"ש ראיה זו לדברי הרב ז"ל במכ"ש אתייא דאי לשאר מילי כההיא דזימון דלא הוי לענין דשיל"מ לא אמרינן הואיל בכה"ג כיון שהדבר תלוי ביד חבירו כל שכן לענין דבר שיש לו מתירין דלית לן למימר כי האי הואיל.

וראיתי להרב ז"ל שדחה ראיה זו וכתב וז"ל אבל האמ' הוא דאף מהא לא תסייעי' דנ"ל דשאני התם שמיד הוא בא לעשות אומדות אם יש בו ס' לבטל אנו אומרים מה לך פה לבקש ביטולים זיל אתשיל ואכול אבל הכא אחר שכבר אכלו כל אח' מככרו אין לנו לומר שיצטרפו לזימון מגו דאי בעו מעיקרא לאיתשולי קודם שאכלו דהשתא מיהא כבר אכלו ולא איתשילו וזה פשוט עכ"ל ועיין ג"כ למורינו הרב בספר קול יעקב שם ד"א ע"ג שתפס עיקר טעם זה יע"ש ובעוניי לא זכיתי להבין טעם זה דה"נ אפי' בתר אכילה כי איתשילו אנדרייהו למה לא יצטרפו לזימון דהא כי אתשילו השתא וחכם עוקר הנדר מעיקרו ושוי לנדרייהו כנדר טעות כנודע א"כ נמצאו למפרע בשעת אכילה כאלו אכלו כולם אכילה הראויה לכולם ועדיפא מינה אמרינן בפרק שבועות ב' בתרא דכ"ח ע"א דאם נשבע על הככר ואכלה כולה נשאל עליה ופסקה רבינו בפ"ו מה' שבועות ע"ש ועיין בדברי הרא"ש שם ודוק.

ונלע"ד לפום קושטא דאי לאחר שאכלו אתשילו אנדרייהו מצו שפיר לזמן אפי' דבשעת אכילה לא היו מותרים דכיון דהשתא דאתשילו נעקר הנדר מעיקרו א"כ נמצא דלמפרע אכלו אכילה הראויה לכולם ונצטרפו לזימון ואפשר דמה"ט כתבו התוס' ז"ל דכל דלא אתשילו לא סמכינן אהואיל לחייבן בזימון משום דבידם לאיתשולי השת' וכל דביד' לאיתשולי ל"ס אהואיל לכתחי' וכמ"ש התו' בשמעתין בשם ר"י דמש"ה לא שרינן לקרא לה שם חלה ולסמוך אהואיל ובעי מתשיל ואהואיל וכל חדא וחדא חזייא ליה דכיון דאפשר לעשות בלא הואיל אין לנו לעשות ע"י הואיל ואם כן ה"נ כיון דאפשר לאתשולי בתר אכילה אין לנו להתירו ע"י הואיל כן נראה לענ"ד ותמהני מהרבנים הנז' הרב מוצל

מאש והרב לשון למודים בסימן ק"ו והרב קול יעקב ז"ל שלא מצאו טעם לדברי התו' ז"ל וצ"ע.

וכי תאמר אלי א"כ היאך התירו לערב בנזיר ביין ואף ישראל בתרומה אי לאו משום דכי אתשיל אתרומה הדרא לטבלא וסמכינן אהואיל לסומכוס כדאיתא בפרק בכל מערבין ד"ל והא כיון דאפשר לאתשולי נימא להו זילו אתשילו אנדרייכו וערבו הא לא קשייא

פרק ד

הלכה ג

שורש כיבוי בי"ט אין **מסלקין את פי הנר למעלה כדי שתכבה כו'**. וכתב ה"ה פרק י"ט שחל עולא איקלע לבי רב יאודה קם שמעיה זקף שרגא איתיביה הנותן שמן בנר חייב משום מבעיר והמסתפק חייב משום מכבה א"ל לאו אדעתאי ע"כ ופרש"י חייב משום מכבה וכבוי בי"ט לא אישתרי ע"כ כלומר דאע"ג דבשרא אגומרי הותר בי"ט ואיכא כבוי בפחמין כדאמרינן לקמן בדכ"ג התם שאני דאיכא צורך אוכל נפש וגם אינו מכוין לכבות משא"כ בהא דעולא דזקף שרגא כחס על השמן והא דלא הותר הכבוי אפילו שלא לצורך אוכל נפש מטעם מתוך כמו שאר מלאכות משום דלא הותר כיבוי לגמרי אלא כיבוי דלאחר יד ועיין במ"ש בשורש מתוך בענין זה דכיבוי אי אמרינן ביה מתוך ומ"מ הדבר ברור דהמספק מן השמן שבנר בי"ט לצורך אוכל נפש ליכא איסור כלל דאע"פ שהוא מכבה הוה ליה כיבוי זה מלאכה שאינה צריכה לגופה ושרי כי ההיא דבשרא אגומרי דלקמן וההיא דמסתפק ממנו חייב משום מכבה לענין שבת דוקא מתניא וכר"י דמחייב במלאכה שאצ"ל כמ"ש ה"ה ז"ל בפי"ב מה' שבת ולא פרכינן מינה לעולא דזקף שרגא אלא דכיון דלענין שבת חשיב כבוי מניעת השמן שבנר לענין י"ט נמי איכא איסורא כל דליכא צורך אוכל נפש וזה ברור וכבר הארכתי עוד בזה לעיל בשורש מתוך עיין בד"ה ולענין כיבוי אי אמרינן ביה מתוך כו' יע"ש ועיין עוד לקמן דנ"ח ע"ב גבי מאי דדריש ר"ח כמ"ש הרב בשמו וע"פ הדברים נוחים הדברים דברי רבינו ז"ל שבפי"ב מה' שבת הל' ב' הביא להא דמסתפק מן השמן שבנר ושנה משנתו כלשון הברייתא גופא ואלו בה' י"ט בפ"ד הל' ג' כתב אין מסירין השמן מן הנר בי"ט כו' ולא כתב המסתפק מן השמן חייב משום דגבי י"ט ודאי ליכא איסורא במסתפק מן השמן כיון דלצורך אוכל נפש הוא והוה ליה כבשרא אגומרי.

ודע שבספר מוצל מאש שבס"ס אש דת דף כ"ג ע"א כתב שיש לחקור למה זה גבי שבת אמרינן דהמסיר שמן מן הנר חייב משום מכבה ואלו גבי מכבה גחלת מעל גבי המזבח

לא מחייב אלא עד שיכבה אותה בידים כמ"ש הרמב"ם בפ"ב מה' תמידין המוריד גחלת מעל המזבח וכיבה אותה כו' והכי אי' בס"פ כל התדיר ובס"פ טרף בקלפי ואמאי לא מחייב בשהורידה מעל המזבח וכבתה מעליה יע"ש ובספר יד אהרן סי' תקי"ד כתב דע"פ מ"ש התוס' ז"ל דהכא לאו מטעם גרם כיבוי הוא דמחייב אלא מפני שמיד שמסיר את השמן הוא מכהה אורה ל"ק כלל יע"ש. ולדידי אף למה שפי' הרא"ש טעמא משום שגורם כבוי לכבות את הדליקה מהר ניחא שהרי כתב הרא"ש ז"ל דגרם כיבוי זה לא דמי לגרם כבוי דבעלמא דהתם אינו נוגע בדבר הדולק אלא עושה דבר חוצה לו הגורם את הכיבוי כשתגיע שמה הדליקה אבל הכא השמן והפתילה שתיהם גורמים הדליקה והממעט מאחת מהם וממהר את הכבוי חייב ע"ש וכיון שכן איכא למימר דדוקא במסתפק מן השמן שהשמן הוא הגורם את הדליקה וממעטו מן הנר הוא דמחייב משום מכבה דחשבינן ליה כאילו הוציאה כולה וכיבה אות' בידים ובשעה שכיבה הנר מפני מעוט השמן חשיב כאלו הוא באותה שעה כבה אותה מפני שנסתפק מן השמן הגורם הדליקה אבל במוריד גחלת מעל המזבח וכבתה מאליה אין זה מכבה אלא גורם שתכבה אבל אינו עוש' הכבוי ואדרבא גרע זה מגרם כבוי דעלמא כמובן.

ופוק חזי מ"ש הרב דרכי נועם בא"ח סימן י"ג דבמחיטת גוף הפתילה אין בה משום כבוי כיון שכשחותכה עדיין אש בוערה ואי משום דכשמפילו לארץ אחר מעט מתכבה והולך ואלו היה מחובר בפתילה לא היה כבה כ"כ הא ליתא הא למה זה דומ' לגחלת בין הגחלים שהגחלים היות' מרובות וסמוכות לאלו אינן מתכבות במהרה ומאריך האש בהם אבל אם נפרד מהן גחלת אחת בעצמה מהרה חושה תכבה אותה גחלת ואינה מארכת בביעורה כשאר חברותיה וכי מפני זה נאסר ליטול גחלת מתוך הגחלים הא ודאי ליתא אלא כיון שאינו עושה הכיבוי בעצמו ודבר אחר גורם לו מותר גמור הוא ודבר זה פחות מגרם כבוי עכ"ל הנך רואה איך מפשט פשיטא ליה טובא להרב הנז' דמוציא גחלת מן הגחלים אע"פ שממהרת לכבות לא מיקרי המוציא אותה מכבה ואף גם זאת פחיתא ליה מגרם כבוי ומ"מ לבי מגמגם לפי מ"ש התוספות ז"ל דכי הוי הנר חשיב כבוי למה זה לא יתחייב במוציא גחלת מן הגחלים שבמזבח שעין כל רואה שבעוד הגחלת סמוכה לחברותיה הנה היא לוחשת ומבהקת אורה טובא ובהפרדה תכף ומיד מסתלקת זיו אורה ולחישת' ודוחק לומר דאה"נ דמחייב והא דנקט תלמודא בפרק כל התדיר המוריד גחלת מעל המזבח וכיבה אותה לא מיירי אלא כשהיתה היא לבדה ע"ג המזבח ולא היתה סמוכה לחברותיה א"נ שלא היו הגחלים לוחשות אבל אם היו הגחלים לוחשות והפריד גחלת מחברותיה מיד מחייב משום מכבה דכל כי האי הו"ל לתלמודא

לאשמועינן ועוד שהרי שנינו נטל את המחתה ועלה ופינה את הגחלים הלוחשות הילך והילך וכמ"ש הרמב"ם בפ"ב מה' תמיד די"א וכיון דבמפריד הגחלים איכא משום מכבה לא היה להם לפנותן הילך והילך אלא כל הלוחשות למקום א' ולא להפרידן ואפשר דע"כ לא כתבו התוס' ז"ל דכהוי הנר חשיב כבוי אלא בנר דוקא דעשוי לאורה וכהוי כל דהו חשיב כבוי כיון שאינו מאיר טפי לא כן באש הגחלים העשוי למלאכה לבשל ולאפות וכיוצא כל דליכא כבוי גמור לא מחייב וא"נ י"ל דאף אם נאמר דלגבי שבת מחייב במפריד גחלת מן הגחלים לדעת ר"י משום שמיד מכהה אורה וחשיב כבוי לענין אש שעל המזבח אית לן למימר דלא קפיד קרא אלא אכבוי גמור ולא אכבוי כל דהוא שהרי כשהיו מניחין האברים והפדרים של כל הקרבנות ע"ג המזבח ע"ג אש המערכה מיד היה מכהה אור הגחלים והאש הבוער בלב המזבח וכיון שכן ודאי דכי כתיב אש תמיד תוקד על המזבח היינו שלא יחסיר אש מעל המזבח אפילו כה"ג שאינו בוער טובא וכי כתיב לא תכבה שלא יכבה כבוי גמור קאמר ועיין בס"פ כל התדיר דהוי בעי תלמודא מימר דכבוי במקצת במזבח לא שמיה כבוי ועיין שם בפירוש רש"י ז"ל ודוק.

והתוספות ד"ה והמסתפק כתבו אינו ר"ל מפני שממהר הכבוי כו' אלא דבשעה שמסתפק מכבה קצת ומכסה אורו כו' והרא"ש ז"ל דחה זה שהרי גזרו בשפופרת שמא יסתפק ממנו אע"פ שאינו מכסה אור הנר ואינו מכבה כלל ועיין להרב ט"ז ז"ל בסי' תקי"ד סק"ו שישב דבריהם ויותר נכון תירוץ רש"ל ז"ל יע"ש והנה הרא"ש ז"ל פי' הטעם דכיון שהשמן והפתילה שניהן גורמין הדליקה והממעט את אחד מהם ממהר הכבוי ובהאי גרם כבוי כ"ע מודו דחייב משום שהוא נוגע בדבר הדולק וסיים עוד וכתב ואין ליטול פתילה דולקת מנר זה ליתן בנר אחר דמיד שסלקה מן הנר הו"ל מכבה ומה מועיל אם חזר והדליקה עכ"ל ועיין למר"ן מלכא כמוהר"י הכהן ז"ל בספר בתי כהונה ח"א חב"ד סימן ח"י דע"ו ע"א שכתב שאין האיסור חל בהוספה בשמן בנר וההסתפקות ממנה אלא בשעה שעושה ההבערה והכבוי לא בשעת נתינת השמן ולא בשעה שמסתפק ממנה שאינו נידון בתחילתו על שם סופו כלומר שיחשב לאיש ההוא מיד בשעה שנותן או מסתפק כאילו באות' שעה הבעיר וכבה דלא היא אלא בתר סיפא אזלינן ובשעת גמר מלאכתו בא חיובו דהיינו בשעת עיקר המלאכה החדשה כשיוצאה לאור ונ"מ שאלו היה שיעור בשמן שבנר להיות דולק והולך עד מוצאי שבת ואין ההסתפקות גורם כבוי בשבת אלא בחול לא יחוייב דלא הוי אלא כמכבה בחול.

וכתב עוד דאם הוסיף בשמן ששיעורו מע' ובא אחר וכיבה הנר עד שלא היה כלה השמן הראשון אינו חייב המוסיף שלא נתחדש מחמת פעולתו מלאכה האסורה ולא

אהנו מעשיו וכן לענין הסתפקות אם בא אחר והוסיף עד שלא כבה פטור המסתפק יע"ש באורך ולבי מגמג' בזה טובא שהרי סיים הרא"ש וכתב שאין ליטול פתילה דולקת מנר זו ליתן בנר אחר דמיד שסלק' מן הנר הוה ליה מכבה ומה הועיל אם חזר והדליקה עכ"ל והשתא לפי דבריו ז"ל איך כתב הרא"ש ז"ל דמיד שסלקה הוה ליה מכבה הא כיון דס"ל שאין האיש נדון על שם סופו כל עוד שהיא דולקת לא מחייב משום מכבה עד שיבא דבר לידי גמר מלאכה דהיינו הכבוי וכיון שקדם ונתנה בנר אחר ולא נכבית איך כתב דהו"ל מכבה ואין לו' דמש"ה חשיב ליה מכבה משום דמיד שהוציאה לפתיל' מן השמן א"א שלא יכבה אורה וכהוי זה חשיב כבוי גמו' שהרי הרא"ש ז"ל מיאן בפי' זה שכתבו התוס' דמשום שמכבה מאור הפתילה קצת לא חשיב מכבה ופי' הטעם משום שממהר הכיבוי אח"כ.

ואולי יאמר הרב ז"ל דהרא"ש ז"ל לא מיאן בפי' התוס' ז"ל אלא לענין המסתפק מן השמן שבנר דכיון דנשארת הפתילה במקומה ואיכא שמן בנר אפילו הוא דבר מועט ליכא כהוי וכבוי בפתילה אבל במסיר הפתילה מנר הדולק אזיל ומודה דאיכא כהוי וכבוי קצת מיד וחשיב לדידיה מכבה גמור והכי משמע ליה להרב ט"ז ז"ל בסק"ד שכתב דמותר להרחיק השמן מן הנר עד שיסיר הפתילה חוץ לפי הנר ואח"כ יחזור ויטה השמן אליה וזה כדי שתדלק יפה וכתב דלא דמי למוציא פתילה מנר זה לנר אחר דאסור דשאני התם שלקח כל הפתילה מנר זה דאז הוי מכבה בודאי יע"ש ועיין בדברי הרב ז"ל שם בדע"ז ע"ג שנראה שזה דעתו ומ"מ אף אם נאמר שזה דעתו ז"ל מיהו אנן בדידן לא משמע לן הכי בדעת הרא"ש ז"ל ואין ספק שזה הבין הרב פר"ח בדעת הרא"ש ז"ל ומש"ה יצא לדון בדיני האבוקות הגדולות שאסור לטלטלן ביום שמחת תורה דכיון שהיא מסיר השמן מן הנר הו"ל מכבה ואע"פ שאחר זמן לא יבוא הדבר לידי כבוי גמור אפ"ה מחייב משום מכבה דהאיש הלזה נדון בתחלתו על שם סופו וחשיב כאלו עשה מעשה הכבוי ממש מיד כיון שנגע בדבר הגורם לדליקה ומיעטה וידים מוכיחות כפי' זה בדעת הרא"ש היינו סיפא שסיים וכתב דאין ליטול הפתילה כדבר האמור.

וראיתי עוד למרן מלכא ז"ל שם הביא דברי הרב פר"ח שכתב בתשוב' ז"ל מסתברא לי שאפילו יהיה אבוקה גדולה עד מאד דלא שייך טעמא דהרא"ש דאפ"ה אסור ואפילו תימא דשרי משא"כ לע"ד כו' עכ"ל ועמד מתמיה על כוונת דבריו ז"ל בזה וכתב דפשט הדברים נראה שכיוין ז"ל הרב אל החילוק שאמרנו והיינו דקאמר אבוקה גדולה עד מאד כלומר כיון שהיא גדולה אינה נכבית בי"ט ששיעורה רב שדולקת והולכת עד גמירא במוצאי י"ט ונמצא שאין שם כבוי ביום טוב והיינו דאמר מר דלא שייך טעמא דהרא"ש

ז"ל לפי שאין כאן מהירת כבוי אלא בחול ואם זו היתה כוונתו אתמהא מ"ט אמר מר דאפילו הכי אסור כו' והניח דבריו בתימא יע"ש ועל חנם טרח ז"ל בכל זה דהרואה יראה שט"ס נפל בדברי הרב בעל פר"ח ז"ל ובמקום שאפילו יהיה אבוקה גדולה שכתוב בדבריו צ"ל שאפילו לא יהיה אבוקה גדולה ומבוארי' דבריו ז"ל דבאבוקה שאינה גדולה לא שייך טעמא דהרא"ש ז"ל דכל שאינה גדולה ועבה אין השעוה הסמוכה לפתילה נתכת וממלא את צדדי העגול ברוב הקיפה עד שמחמת נענוע היד נופלת השעוה הנתכת לארץ ואיכא משום מסתפק מן השמן כאשר עינינו הרואות באבוקות שאינם גדולות ועבות כ"כ ועל זה כתב הרב פר"ח ז"ל דאפילו באלו האבוקות יש לאסור מטעם גזרה קטנה אטו גדולה והשתא אין להגי' דברי הרב גזרה גדולה אטו קטנה כאשר הגיה מרן מלכא ז"ל כי דבריו באו על מכונם דבר דבור על אופניו כדבר האמור.

ועפ"י האמור מוצל אותו צדיק מורינו הרב המופלא כמוהרח"א ז"ל בעיקר עדותו שהעיד על שם הרב בעל פר"ח ז"ל שאסר להוליך נר קטן ביום שמחת תורה שהרב ז"ל בסי' כ"ד דקכ"ז ע"א עמד מתמיה על עדותו בזה וכתב שעמדה שכחה לפניו כי הרב בעל פר"ח לא אסר אלא באבוקה גדולה ולא בנר קטן וכן בדין בעיקר טעמו לפי שמתמלא פי האבוקה משעוה הנתכת משא"כ בנר קטן יע"ש ועפ"י האמור עדותו נאמנה מאד שהרי מבוארים דברי הרב פר"ח בתשובה זו דאפילו באבוקה קטנה שאינה מתמלאת האבוקה דעתו לאסור משום גזרה קטנה אטו גדולה כאמור.

ובמ"ש התוס' שמכאן יש להתיר בקאנדילה של שעוה לחתוך למטה ממנה כו' הנה מרן ז"ל בב"י בסי' תקי"ד כתב שלפי הטעם שפירש הרא"ש בהא דמסתפק נר' דאסור לחתוך אפי' בעוד כל שהוא דולק דכיון שעוש' מעשה בשעוה ובפתילה חשי' מעשה ואסור ודקדק כן מדברי הטור שכתב נר של שעוה שרוצה להדליקה בי"ט וחס עליו שלא תשרף יכול ליתן סביביו דבר המונע מלישרף בענין שיכבה כשיגיע שם דגרם כבוי מותר עכ"ל הרי שלא התיר ליתן סביביו דבר המונע מלשרוף אלא קודם שידליקנה אבל אם היתה דלוקה קודם לכן אינו יכול לעשות שום תיקון עכ"ל.

וראיתי להרב מ"א בסק"ז עמד מתמיה עליו בזה למה אסר לתת סביביו דבר המונע אחר שהדליקה דמ"ש מטלית שאחז בו האור שמותר ליתן על חציו מים שלא תשרף כולו ככתוב בסי' של"ד סכ"ד ולזה כתב ולכן נ"ל דלא אסיר אלא ליקח מגוף דבר הדולק אבל כשנותן דבר חוצה לה שרי וכ"מ שם מלשונו ומלשון הטור שלא כתב תיבת קודם שידליקנה משמע אפי' אחר שהדליקה שרי עכ"ל. ואחרי שאלת המחילה מעצמותיו הקדושים לא עמד על כוונת מרן אשר אין ספק דאף מרן ז"ל לא כתב דאסור ליתן סביביו

דבר המונע הדליקה אחר שהדליק הנר אלא כשיש בנתינת אותו דבר המונע השריפה שום חסרון בשעוה או בפתיל' הדולקת כגון שנותן כלי או סכין או דבר הניטל בתוך הקאנדילה של השעוה שכשיגיע שמה השלהבת תכבה מחמת אותו דבר הניתן שם כמ"ש מרן ב"י שם בשם המרדכי דהשתא כשתוחב הסכין או הכלי בתוך גוף הקאנדילא א"א אם לא יחסר מן השעוה לצורך מקום הסכין או אותו דבר התחוב ובכה"ג הוא דאסר הרב ז"ל לדעת הרא"ש ולא משכחת לה תקון אחר למנוע השריפה מן הקאנדילה של השעוה אם לא באופן זה דאיכא חסרון בשעוה ואיכא איסור מכבה לדעת הרא"ש ז"ל אבל בנותן מים על המטלית שאחז בו האור דליכא חסרון בדבר הדולק פשיטא ודאי דשרי לדעת הרא"ש ז"ל ואזיל ומודה מרן ז"ל בזה וכמובן ודקדוק מרן ז"ל שדקדק מדברי הטור שלא התיר אלא קודם שהדליק הנר הוא דקדוק נכון וכמבואר בדברי הטור ז"ל ודוק ובמ"ש עוד רבינו ואינו חותך את ראש הפתילה בכלי כו' הכי איתא בגמרא אמר רבא קנבא שרי וכתבו התוס' ד"ה קנבא שרי פרש"י וכו' לכן נ"ל דקרי חטוי יש כו' ע"כ לפי קוצר דעתי אף רש"י ז"ל אזיל ומודה בהכי דיש תרי חטוי ומש"ה שני תלמודא בלישניה מיהו משמע ליה היפך דברי התוס' ז"ל שכתבו דהכא מיירי בחטוי שלאחר שכבה הנר ולקמן בחטוי דבשעה שדולק אלא לדידיה משמע ליה דהכא מיירי בחטוי דבשעה שדולק וז"ש כאן מוקיי"ד בלע"ז ולקמן לא כתב משום דלקמן מיירי בחטוי דלאחר שכבה הנר ומ"ש עדוי חושכא היינו שמסירין הפחם קודם הדליקה כדי שכשתדליק תאיר יפה והוכרח רש"י ז"ל לזה משום דהכא קאי תלמודא בענין מכבה ביו"ט ועלה מייתי להא דרב דאמר קנבא שרי משמע דשייך להא דרב הכא בענין כבוי וקמ"ל דליכא משום מתקן מנא וכמ"ש הרא"ש ז"ל ע"ש הערוך וכיון שכן הא לא שייך הכא דלא עסקינן בהכי והו"ל לתלמודא לאתויי לקמן בדל"ב דקעסיק בענין מתקן מנא כדאיתא התם וחטוי דהתם הו"ל לאתויי הכא דקמ"ל דליכא משום מכבה דהכא מיירינן במידי דכבוי אמנם לפי פי' רש"י ז"ל דאזיל בתר איפכא תלמוד' מסדר ליהו להני מימרי דרב כל חדא וחדא השייכא למקומה ודבר דבור על אופנו ולענ"ד זו היא שק' טובא על התוס' ז"ל וצ"ע.

ולענין הלכה בחטוי הפתילה כתבו הרב ט"ז בסימן תקי"ד ס"ק י"ב והרב מ"א ז"ל בסק"ך דאסור למחוט באצבעותיו אלא שיטה הפתילה קצת לצד אחד והרב דרכי נועם בסימן י"ג כת' דאפי' בשתי אצבעותיו ואפילו בגוף הפתילה עצמה שאינה נעשית עדיין פחם שרי למחוט יע"ש ואת זה חזיתי להרב מ"א ז"ל שכתב וז"ל ואף שהרא"ש ז"ל שכתב שמותר לכבות מה שמונע הדלקת הנר אפשר דבידים אסור והכי מסתבר דהא

כיבוי לא שרי אלא לצורך א"נ ולא אמרינן ביה מתוך עכ"ל ולא ידעתי איך כתב בדעת הרא"ש ז"ל דלא אמרינן מתוך בכבוי שהרי כתב הרא"ש ז"ל לקמן עלה דאבעיא לן מהו לכבות את הנר מפני דבר אחר דהיינו טעמא דלא שרי' לכבות מטעם מתוך משום דהוי כעין מכשירין וכ"כ בפ"ק די"ב יע"ש הרי מבואר דעתו דאמרי' מתוך בכבוי אם לא היכא דהוי כעין מכשירין והכא בכבוי הפתילה להאיר חושכה משמע דשרי משום דלא הוי כעין מכשיר דבאותה שעה שהוא מכבה מיד הוא מאיר הנר ושניהם באים כאחד ועיין בחידושינו לעיל בפ"ק די"ב יע"ש.

והנה הרי"ף ז"ל גריס קנסא שרי ופירש כעין אבוקה שהיא עשויה מחתיכת עצי' קטנים אם נוטל בי"ט מאותם העצים שלא אחזה בהם האור שרי וכ"כ הרא"ש בשם הערוך וזו היתה גירסת הר"מ במז"ל שכתב בפ"ד מהלכות י"ט הל' ג' אגודה של עצים שהודלקה במדורה כל עץ שלא אחזה בו האש מותר לשומטו ואינו דומה למסיר שמן מן הנר עכ"ל ומשמע מדבריהם דכשאחזה בהם האור אסור להוציא מהם משום דהוי כמכבה וכמ"ש מרן ב"י בסי' תק"ב יע"ש ומיהו נלע"ד דאפילו שאחזה בהם האור לא מתסר משום מכבה ממש וחייב חטאת בשבת אלא איסורא הוא דאיכא משום דהוי כמכבה דלא דמי למסתפק מן השמן דחייב דשאני התם שהשמן והפתילה שניהם גורמים לדליקה כמ"ש הרא"ש ז"ל וכשמסיר השמן הוה ליה מכבה ממש שא"א לדליקה בלא שמן ואפי' נשאר בנר עוד שמן מחייב משום דכל השמן שבנר חשוב דבר אחד וכשמסיר ממנו דבר מועט חשוב כאלו הסיר כולו לא כן במסיר עץ מן העצים הדולקים שכל א' ניכר לעצמו ובערה בו אש אלא שכשהם ביחד מתוך שהם באגודה אחת כל אחד מתחזק בחומו של חבירו ולא יכבה מהר וכשנשמטין כל אחד לעצמו יבוא לידי כבוי קל מהרה ואולם לא מפני זה יתחייב המסירו משום מלאכת מכבה וכמש"ל ע"ש הרב דרכי נועם בא"ח סימן י"ג דמסיר גחלת מן הגחלים אין בו משום מכבה אעפ"י שגורם שתכבה מהר וכ"כ מרן ב"י בסי' תק"ב ע"ש הרוקח וז"ל עצים שבאש אין לסלק דהוי כמכבה עכ"ל משמע דלא הוי מכבה ממש ושוב מצאתי הדבר מפורש בדברי הרפ"ח ז"ל בסי' תק"ב סק"ב עמ"ש רמ"א ז"ל בהגה דמותר ליקח עץ הדולק מצד זה של מדורה להניחו בצד אחר הואיל ואינו מכוין לכבוי וכתב ע"ז הרב הנז' ולפ"ז משמע דאע"פ שאסור להוציא (אש) [עץ] שאחזה בו האש מהמדורה מפני שמכבה לאו משום דהוי מכבה ממש כו' אלא משום דדמי למכבה עכ"ל ומעתה אותה שהקשה הרב ט"ז ז"ל בסימן תקי"ד סק"ה על דברי הר"ב המפה ורש"ל ז"ל איך התירו ליקח עץ מן המדורה מצד זה ולהניחו בצד זה דמ"ש ממ"ש הרא"ש ז"ל דאסור להוציא הפתילה מנר זה ליתנה בנר אחר דה"ל מכבה כו' יע"ש לפי

האמור אין כאן קו' כלל דשאני הוצאת עצים מהמדורה למוציא פתילה מהנר וכמובן ועיין בשיטה מקובצת יע"ש.

הלכה ד

אין מכבין הדליקה כדי להציל ממון בי"ט כדרך שאין מכבין בשבת כו' ואין מכבין מפני תשמיש המטה כו'. הכי איתא בגמרא בעא מיניה אבא בר מרתא מאביי מהו לכבות את הנר כו' איתיביה אין מכבין את הבקעת כו' איכא למידק דאבא בר מרתא דהוה ידע להההיא ברייתא דאין מכבין ומותיב מינה לאביי מאי קא מספקא ליה מעיקרא דתפשוט מיניה עיקר בעייתו ואין לומר דהיא גופא קא מספקא ליה אי ההיא ברייתא אתייא כרבנן או כר"י דא"כ כי קאמר ליה אביי אסור מאי קא מותיב ליה מינה ותו דאם היא גופא קא מספקא ליה תבעי מאביי היא גופא הך ברייתא מאן תני לה ר"י היא או רבנן ותו איכא למידק דכיון דהך מילתא בפלוגתא דר"י ורבנן תלייא תיבעי ליה מאביי כמאן הילכתא ומינה תפשוט עיקר בעייא זו. ונלע"ד דאבא בר מרתא הוה ידע דהלכה כר"י דמכשירי א"נ שרי מקרא דלכם כל צרכיכם מיהו הא קמספקא ליה כי שרי ר"י מכשירי א"נ דוקא הוא דשרי או אפילו מכשירי שאר הנאות הגוף כי הא דמכבה את הנר מפני דבר אחר א"נ אפילו נימא דשרי ר"י מכשירי שאר הנאות הגוף דוקא במכשיר שא"א להההיא הנאה לעשות' בלא מכשיר כי ההיא דמכבה את הבקעת כדי שלא תתעשן הבית אמנם במכבה את הנר מפני דבר אחר הרי אפשר לדבר אחר בלא כיבוי ואיסורא הוא דרביע עליה כי ע"כ לשאול הגיע מאביי מהו לכבות את הנר מפני דבר אחר למען דעת אם הותר מכשיר זה כשאר מכשירין או לא והנה אי אביי רביה הוה פשיט ליה סתמא אסור לא הוה מותיב ליה מההיא דאין מכבין את הבקעת כו' דממילא הוה ידע דיש לחלק בין המכשירין כדסליק אדעתיה מעיקרא כאמור ואולם מדשני ליה אביי כל כי הני מילי אפשר בבית אחר ואפשר לעשות מחיצה ואפשר לכפות עליו את הכלי ובתר הכי אסיק ואמר אסור הוה אסיק אדעתיה אבא בר מרתא דעיקר האיסור אינו אלא משום דאפשר לעשות הדבר בהיתר בלא כיבוי ולא התירו המכשירין אלא בשאי אפשר בלא"ה ואע"ג דבאין לו בית אחר וכלי לכפות עליו ומחיצה להעמיד לפני הנר הרי אי אפשר בלא כיבוי מ"מ אסרוהו משום דמילתא כדנא לא שכיח כלל ולאו כ"ע גברי ערטילאי נינהו ומשום דלא שכיח לא פלוג רבנן ואסרו אפילו לגברא ערטילאי דלית ליה כל כי הני מילי וע"ז פרי' לי' אבא בר מרתא מההיא דאין מכבין את הבקעת דקתני ואם בשביל שלא יתעשן הקדירה והבית מותר הרי דהתירו סתמא אפילו אפשר בלא"ה כגון להסיר את הקדירה מאש זה ולהניחו באש אחר וכן אפשר ליה בבית אחר ואפי"ה שרו

ליה דכיון דלדידיה ניחא ליה באש זה ובבית זה לא אמרינן הרי אפשר בבית אחר ובאש אחר וא"כ מ"ש לכבות את הנר מפני ד"א אסור.

והשתא לא מצי לשנויי כדאסיק אדעתיה דשאני מכשיר זה דכיבוי מפני דבר אחר משאר מכשירין כדאמרן דא"כ הל"ל סתמא אסור ומדקאמר ליה אפשר בבית אחר כו' משמע דלא שנא ליה לאביי בין מכשיר זה לשאר מכשירין ולא אתי עלה אלא משום דאפשר בענין אחר וע"ז משני ליה אביי דאה"נ דלא הותרו המכשירין אלא בשא"א באופן אחר וההיא דעשון הבית והקדירה דמכבין את הבקעת ר"י היא דלדידיה הותר לגמרי ואנא דאמרי כרבנן ואנן לא קי"ל כר"י במכשירין אלא בשא"א באופן אחר כמ"ש הרמב"ן ז"ל והרא"ש והר"ן ז"ל ונמצינו למדין לפי האמור דכל מכשיר שאפ' בלעדו אפי' אם אירע הדבר בשום פנים שא"א מבלעדו כי ההיא דמכבה מפני ד"א בגברא דלית ליה לא ב"א ולא כלי לכפות ולא שאר דבר לעשות מחיצה וכההיא דבקעת שמעשן הקדירה והבית דלית ליה אש אחר ולא ב"א לילך שם אפי"ה אסור כיון דמילתא דלא שכיח היא דפעמים הרבה אין צורך לכיבוי זה אפי' בשאי אפשר בלעדו אסור כדפשיט ליה אביי לאבא בר מרתא וזו היא שיטת רבינו והרי"ף ז"ל ולזה הסכים מרן בש"ע סי' קי"ד ואולם הרא"ש ז"ל כתב דהא דאסור לכבות כדי שלא תתעשן הקדירה היינו באפ' להצילה בעשון בלא כיבוי כגון שיסירנו מאש זה ליתנ' באש אבל אם אין לו אש אחר וצריך לבשל קדירתו באש זה ואם לא יכבה תתעשן הקדירה מותר לכבות לצורך א"נ כמו שמותר לבשל ולאפות עכ"ל ולפי דבריו ז"ל צריך לחלק בין כבוי דלצורך ד"א לכבוי לכדי שלא תתעשן הקדירה שהרי בכבוי דלצורך ד"א מצינו שאסר אביי אפילו בשאין לו בית וכלי ומחיצה ואילו כבוי זה דכדי שלא תתעשן הקדירה כשאין לו אש אחר מתיר ז"ל אלא עכ"ל דשניא היא צורך דבר אחר שאינו אוכל נפש ממש כעשון קדירה ולהכי לא התירו כבוי אפי' אי אפשר לדבר אחר בלי כבוי ולפי זה הוה מצי אביי לתרוצי לאבא בר מרתא כי פריך ליה מההיא דאין מכבין את הבקעת כדי שלא תתעשן הקדירה דשאני כבוי זה מכבוי דלצורך ד"א אלא משום דאכתי קשיא ליה מכבוי דכדי שלא תתעשן הבית להכי אהדר אשנוייא אחרינא וא"כ כיון דבברייתא קאמר סתמא דכדי שלא תתעשן הבית והקדירה מותר ומשמע אפילו אית ליה אש אחר לא מצי לשנויי דשאני כבוי דהוי לצורך א"נ דכיון דאית ליה אש אחר אפילו שיהיה לצורך א"נ לא מהני מידי ואז הו"ל כצורך ד"א כיון שאפשר לבשל ולאפות באש אחר ולהכי מהדר אשינויא אחרינא.

באופן עלה בידינו בדעת הרא"ש ז"ל דשאני מכשירי א"נ ממש כי הא דכבוי לצורך כדי שלא תתעשן הקדירה ממכשירי' דשלא לצורך א"נ ממש כמכבה לצורך ד"א דזה הותר

בשאי אפשר בלא"ה וזה לא הותר והן הן דברי רבינו ירוחם ז"ל שכת' מרן ב"י ז"ל בסי' תקי"ד יע"ש.

והר"ן ז"ל כתב דמכבה כדי שלא תתעשן הבית שהוא יושב בה בי"ט אין לך א"נ גדול מזה ושרי וכ"כ המרדכי בשם רבינו אלחנן ז"ל דאם אין לו בית אחר אין לך צורך י"ט גדול מזה ומותר אפילו לרבנן דר"י וכ"כ הא"ח ז"ל בשם התוס' כמ"ש מרן ב"י ז"ל ולפי דבריהם ז"ל ק"ק אמאי לא מוקי אביי האי ברייתא דקתני ואם כדי שלא תתעשן הבית והקדירה כרבנן דר"י ובשאין לו אש אחר או בית אחרת דשרי לכ"ע. וי"ל דא"כ ליפלוג וליתני בדידה ולמה ליה למתני ברישא במכבה את הבקעת כדי לחוס עליה דאסיר הא אפילו שלא לחוס עליה אלא על הקדירה והבית אסור כשאפשר באופן אחר ולהכי מוקי לה כר"י.

ולענין שתיית הטוטון בי"ט מרן החבי"ב ז"ל בכנסת הגדולה סימן תר"ח הסכים לאסור מטעם דהו"ל מכבה בי"ט ואין ספק דמשמע ליה להרב ז"ל דדבר זה אינו שוה לכל נפש כמוגמר ועיין בשיירי כנה"ג סימן תקס"ז הגהת ב"י אות ג' והרב מ"א בסימן תקי"ד סק"ד כתב דאסור משום מוגמר שאינו שוה לכל נפש יע"ש אבל הרב דרכי נועם בח"א סימן ט' והביא דבריו הרב בית דוד ז"ל בסי' רצ"א כתב דליכא לא משום מוגמר ולא משום מכבה לא משום מוגמר מפני ששתיית הטוטון עינינו הרואות שיד כולם שוה בו אחד עני ואחד עשיר ומיעוטא דמיעוטא הוא שאין שותין אותו ורובו ככולו אמרי' בכל התורה כולה והשתא לא איכפת לן מטעם מכבה דבדבר הנאה השוה לכל נפש אין לאוסרו מטעם מבעיר ומטעם מכבה וכל שכן דבשתיית העשן אין מקום לכיבוי ואי משום דכשמניח מלמצוץ הוא מכבה ליתא דאותו כבוי הוא מאליו ועוד האריך עש"ד.

ואני בעניותי לבי מגמגם בהתר זה יען בעת לקיחת הגחלת לשים אותה על הטוטון הוא מכבה את הגחלת בין בלקיחתה בצבת שהוא מהדק הגחלת בצבת ומכבה צדדיה ובין בעת נתינתה על הטוטון וכבר כתב רש"י דמכבה דמוגמר הוא בעת שנותן אבקת בשמים על הגחלים שמכב' הגחלים וכיון שכן אין לך כיבוי גדול מזה שנותן הגחלת על העשן והו"ל כנותן אבקת בשמים ממש ומ"ש הרב דרכי נועם דשתיית הטוטון הוי הנא' השוה לכל נפש והות' הכיבוי וההבערה. גם בזה לבי מגמגם דכיון שהכבוי הזה שאמרנו הנה הוא קודם המציצה מעת שלוקח הגחלת לתת אותה על העשן א"כ הו"ל כמכבה את הבקעת כדי שלא תעשן הקדירה ולדעת הרי"ף ורבינו ומרן בש"ע לא הותר לעולם ואפי' אין לו אש אחר ליתנה עליו אע"פ שעשן הקדירה הוא דבר השוה לכל נפש מ"מ כיון דאין הכבוי באוכל נפש עצמו כבשרא אגומרי אסור ואפי' שנאמר דבעת שנותן

הגחלת על העשן חשיב כבשרא אגומרי מ"מ בעת שלוקח הגחלת בצבת הוא מכבה אותה ג"כ ואז לא הוי כבשרא אגומרי ואפי' לדעת הרא"ש והר"ן והמרדכי שכתבו דאוכל נפש כל שא"א בלא כבוי שרי הכא אפשר להדליק העשן הזה של הטוטון מתוך להבת שלהבת ואין בזה משום מכבה סוף דבר הנה לדעתי הקצרה אף לדעת הרב דרכי נועם דחשיב לשתיית העשן הזה כאוכל נפש ממש אין להתיר להעביר העשן הזה בגחלת אם לא בלהבת אש בוערה דליכא משום מכבה כן נראה לענ"ד.

ומ"מ אין למחות ביד העושין כן בי"ט כיון דכבוי זה אינו אסור אלא מדרבנן ולא מבעייא לדעת הרז"ה ז"ל שכתב דהא דאסרי' הכא לכבות לצורך ד"א וכדי שלא תתעשן הבית ושאר כבוי משום אבוד ממון וכיוצא דהלכה ואין מורין כן קאמר דלפי זה אפי' איסורא מדרבנן ליכא דודאי אין למחות ביד השותים העשן הזה בי"ט ואפי' שלוקחים גחלת ונותנים עליו דכיון דהוי הנאת כל נפש כמ"ש הרב דרכי נועם הות' הכיבוי לצורכו דאפי' לא חשיב הכיבוי הזה אלא כמכשיר הרי הותר מכשיר לצורך י"ט לדעת ר"י לגמרי אלא אף לדעת הרמב"ן שכתב דלא הותרו כל המכשירין בי"ט ומדרבנן מיהא איכא איסורא בכבוי שאינו לצורך אוכל נפש ממש ככבוי דלצורך דבר אחר ואפילו לצורך אוכל נפש לא הותר אלא בשאי אפשר באופן אחר כמ"ש הרא"ש גבי כבוי שלא תתעשן הקדרה מ"מ כיון דליכא אלא איסורא מדרבנן כמ"ש בהדייא הר"ן בשם הרמב"ן אין למחות בדבר זה דודאי לא מקבלי ומוטב שיהיו שוגגין וכ"ש שיש להם על מה שיסמוכו והן דברי הרז"ה והרב ט"ז בסי' תקי"ד סק"ב הסכים לסברת הרז"ה וכ"כ ע"ש רש"ל ז"ל יע"ש.

ואף שמרן החבי"ב בסי' תצ"ח דחה דברי האומ' בענין שתיית הטוטון ביום טו' מוטב שיהיו שוגגין ע"פ מ"ש הרא"ש בפ' המביא דבדבר המפורש בתורה לא אמרי' הכי יע"ש אין ס' דהוא ז"ל משו' דסו' דשתיית הטוטון לא מקרי אוכל נפש ולא מכשירי א"נ מש"ה קאמר דחשיב איסור זה מפורש בתורה אבל לפי מ"ש הרב דרכי נועם דחשיב דבר השוה לכל נפש אין כאן איסור תורה כלל. ודע דמשמעתי' מוכח דשרי לעשות מחיצה בפני הנר בי"ט לצורך דבר אחר והרב המפה בהלכות שבת סי' שט"ו כתב דאסור ועיין שם בדברי המ"א והט"ז יע"ש. והנה התוספות ד"ה אין מכבין כו' כתבו מכאן יש למחות בנשים שרגילות להסיר הפתילה מתוך השמן כשהיא דולקת ומשימין אותה על הקרקע וכן שלא לכסות את האור ע"כ לא ידעתי למה זה לא דקדקו כן מיד בתחילת הסוגייא בההיא דעולא דזקף לשרגא דאמרי' בהדיא דכבוי אסו' בי"ט.

וראיתי בשיטה המקובצת שכת' בהא דאין מכבין את הבקעת וז"ל פירוש ואפי' דעתו להצניעה לצורך סעודה אחרת של י"ט כיון דהשתא מיהא אין צריך לכבוי חיישי' דילמא

לא יהנה בה עכ"ל והשתא אפשר דמההיא דלעיל לא מצו התוס' ז"ל לדיוקי אפי' במכבה לצורך י"ט דאפשר דשמעיה לעולא כי זקף לשרגא לא לצורך י"ט כיבה אותה אלא כחס על השמן ולהכי איתיביה ר' יאודה דאסור. אמנם מהא דאין מכבין את הבקע' משמ' ליה דאפי' לצורך י"ט אסור מדלא פליג כולה בדידה בין מכבה לחוס עליה בין מכבה לצורך סעודה אחרת אלא משמע דלעולם אסור וכמ"ש הרב בשיטה הנז' כי ע"כ כתבו דיש למחות את הנשים אפילו שעושות כן לצורך י"ט וכן הבין בדבריהם מרן ב"י בסי' תקי"ד שהביא דברי התוס' וסיים אבל בספר אגודה מצאתי כתוב לכסות אש בעפר בליל' כדי שימצאו למחר ביום טוב מותר עכ"ל משמע דס"ל דלהתוס' ז"ל אפילו לצורך יום טוב אסור ועיין להרב פר"ח ז"ל בסימן תק"ב יע"ש.

עוד איתא בגמ' בעא מיני' אביי מרבא מהו לכבו' את הדליקה כו' איתיביה אין מכבין את הבקעת כו' הנה מלבד מה שיש לדקדק מה שדקדקנו לעיל דמאחר דהוה ידע להך ברייתא דאין מכבין את הבקעת מאי קמבעיא ליה מעיקרא. עוד זאת קשה טובא דהא אביי גופיה שני ליה לאבא בר מרתא דההיא ברייתא דאין מכבין ר"י היא ואם כן מאי קא מותיב מינה לרבא והרב משפט צדק ז"ל בח"א בתוך התשו' תירץ לזה דההיא דאמר ליה אביי לאבא בר מרתא אתמר בתר הא דבעיא אביי מרבא יע"ש ולא ימלט מהדוחק כי ע"כ נלע"ד דאביי אף דהוה ידע דההיא ברייתא דאין מכבין ר"י היא ולרבנן אסור אכתי ספוקי מספקא ליה במכבה את הדליקה משום איבוד ממון אי שרו רבנן כיון דאי אפשר בלאו הכי ולדידיה משמע ליה דכיון דלר"י אפילו באפשר להציל את הקדירה ואת הבית בלא כבוי הבקעת כיון דאית ליה אש אחר ובית אחרת אפילו הכי שרי א"כ לדידן מסתייה דנתסר באפשר שלא בכבוי ואפילו כי אי אפשר מ"מ כיון דעל הרוב אפשר להציל שלא בכבוי משום דלא שכיח לא חילקו כדאמרן לעיל אבל במכבה את הדליקה משום אבוד ממון דאי אפשר לעולם בלא כבוי אפשר דשרי ועל כן כי פשיט ליה רבא דאסור מותיב ליה מההיא דאין מכבין דלר"י שרי אפי' באפשר שלא בכבוי וא"כ לדידן הו"ל למשרי בדליקה דלא אפש' בלי כבוי ומשני ליה דההיא ר"י היא ולרבנן אסור לעולם דהכי קבל מרביה וכעין זה י"ל ממאי דפרכינן בתר הכי מההיא דאין מכבין את הבקע' אמאי דפשיט אמימר דאסור לכחול את העין בי"ט דמותיב מינה בדרך הדרגא דכיון דלר"י שרינן אפילו בדליקה הנאת הגוף לדידן מיהא הו"ל למשרי בהנאת הגוף ככחול לעין ושני ליה דהא נמי הלכה היא לאסור כי לא התירו אלא מכשירי א"נ שא"א בלא"ה כגריפת תנור וכיוצא וכמ"ש הר"ן ע"ש הרמב"ן.

פרק ה

הלכה כ

שורש ברירה אבל **אם לקחו חבית בשותפות וחלקו אותה בי"ט וכו' הואיל ותחומין מד"ס יש ברירה בהן ונחשוב כאלו חלק שהגיע לזה היה ברור לו כו'**. הכי אתמר בגמ' בפרק משילין דל"ז ע"ב שנים שלקחו חבית ובהמה בשותפות רב אמר חבית מותרת ובהמה אסורה ושמואל אמר חבית נמי אסורה ופרשינן טעמא דרב דאמר חבית מותרת דס"ל דיש ברירה ובהמה אסורה משום דינקי תחומין מהדדי ומינה שמעינן דטעמא דשמואל דאסר אף בחבית משום דס"ל אין ברירה אף בעירובי תחו' דרבנן ובעי הש"ס מאי הוי עלה ומייתי פלוגתא דר"א ור"י דר"א ס"ל י"ב כרב ור"י ס"ל אין ברירה כשמואל ושקיל וטרי הש"ס בדר' אושעייא דשמעינן ליה גבי טומאת פתחים דלית ליה ברירה ומסיק כי אית ליה לר"א ברירה בדרבנן בדאורייתא לית ליה ברירה דרש מר זוטרא הלכה כרבי אושעייא ע"כ.

אמר המחבר הנה אנכי ראיתי ששורש זה דברירה יש בו סעיפי' הרבה ואני אמרתי לברר וללבן כל סעיף וסעיף בפני עצמו וזה החלי בס"ד.

סעיף א הנה במידי דרבנן דאפסיק' הלכתא בהדייא בשמעתין דיש ברירה לא מצינו חולק בשום אחד מהפוסקי' עיין להרי"ף והרא"ש ז"ל בשמעתין וכ"כ הטור בא"ח סימן שצ"ז יע"ש גם באותה ששנינו בפרק בכל מערבין דל"ו ע"ב מתנה אדם על עירובו כו' בא לכאן ולכאן למקום שארצה אלך דס"ל לתנא דמתני' יש ברירה ופליג אתנא דבי אייו דמייתי הש"ס במתני' דס"ל אין אדם מתנה על שני דברים כאחד משום דאין ברירה אפילו בדרבנן פסקו הפוסקים כתנא דמתני' עיין להרי"ף והרא"ש שם בפ' בכל מערבין שהביאו המשנה כצורתה יע"ש וכן הר"ם במז"ל בפ"ג מה' עירובין הביאה ה"ה ז"ל דקי"ל כמתניתין דיש ברירה בשל דבריהם יע"ש וכ"כ הטור בא"ח סימן תי"ג ואין ספק שסמכו ז"ל אסוג' דשמעתין דפסק מר זוטרא בהדייא כר' אושעייא דבדרבנן י"ב.

וראיתי בהגהות מיימון שם בפ"ח מה' עירו' שכתב על דברי הרמב"ם וז"ל וכן נראה למוהר"ם ז"ל דאע"ג דאמר רב ליתא למתני' מקמיה אייו הני מילי לר"י אבל איהו ס"ל כרבנן דאמרי יש ברירה ואע"ג דקי"ל בכולי תלמו' אין ברירה בתחומין דרבנן י"ב תדע מדקמתמה תלמודא בסמוך מאן האי תנא דבדרבנן א"ב אלמא דהלכתא י"ב ועוד דר"י אית ליה דליתא לדאייו מקמיה מתני' כדמשמע התם ואפי' ס"ל לרב ההיא דאייו כיון דלר' יוחנן ליתא רב ור"י הלכה כר"י עכ"ל ועיין בהגהות אשירי שם בפ' בכל מערבין יע"ש. ותמהני טובא מה צורך היה לו למוהר"ם ז"ל להכריע דבעירובי תחומין קי"ל יש

ברירה מההיא דרב ור' יוחנן ומדקדוק אותה סוגייא מאחר דאפסיקא הילכתא בהדייא בשמעתין דבתחומין דרבנן י"ב גם מ"ש ועוד דר' יוחנן אית ליה דליתא לדאייו מקמיה מתני' כדמשמע התם כו' ואין ספק שכוונתם ז"ל למ"ש התוס' שם בד"ה לא ס"ד דלר"י דלא מחלק בין תולה בדעת עצמו לתולה בדעת אחרים איכא למימר דליתא לדאייו מקמיה מתני' דעירובין ומתני' דמי שאחזו מה היא באותם הימים כו' דדייקי' מינה בר"פ כל הגט דאית ליה לדר' יאודה ברירה וכן כתבו ג"כ בשמעתי' ד"ה ואמר ר"י ובשאר דוכתי יע"ש וקשה טובא דס"ס הא שמעינן ליה לר"י גופיה דלית ליה ברירה אף בתחומין דרבנן כדמשמע בשמעתי' ואיך כתבו דקי"ל הלכה כר"י גם מ"ש דאפילו ס"ל לרב ההיא דאייו וכו' אנכי לא ידעתי דאיך אפשר לצדד כן בדבר דהא איהו גופיה קאמר בשמעתין בהדיי' דחבית מותרת מטעם דס"ל די"ב בדרבנן ועיין עוד בפ' בית כור דק"ז דלפי מ"ש שם רשב"ם ז"ל ס"ל לרב די"ב אפי' בדאורייתא אלא דלפי מ"ש הרא"ש ז"ל אין ראיה וצ"ע ועיין ג"כ בדברי התוס' בעירובין ר"פ כיצד משתתפין ד"ה ש"מ א"ב שכתבו וז"ל דלא מסתבר דאפי' בעירובי תחומין דרבנן אין ברירה כדאמרינן בפרק בכל מערבין מאן האי תנא דאפי' בדר' לית לי' ברירה עכ"ל והן הן דברי ההגהות מיימון שכתבנו ויותר היה להם להכריח כן משמעתין דאפסיקא הילכתא בהדייא דבדרבנן י"ב וצ"ע.

סעיף ב עוד אחרת יש בדרבנן דסמכינן אברירה והיינו דמייתי הש"ס בכל מערבין דל"ז ע"ב דתניא אמ' לחמשה הריני מערב על איזה מכם שארצה רציתי אלך לא רציתי לא אלך רצה מבעוד יום עירובו ערוב משחשיכ' אין עירובו עירוב ואוקימנא לה התם להך ברייתא כמאן דאמ' א"ב אפי' בדרבנן ועוד תנייא התם הריני מערב לשבתות של כל השנה רציתי אלך לא רציתי לא אלך רצה מבעוד יום עירובו עירוב לא רצה מבעוד יום אין עירובו עירוב רש"א אפילו משחשיכה ערובו ערוב יע"ש ולדידן דקי"ל דבדרבנן יש ברירה אפילו רצה משחשיכה עירובו עירוב וכ"כ רבינו ז"ל בפ"ח מהלכות עירובין וז"ל אמר לחמש' הריני מערב כו' אע"פ שרצה משחשיכה ילך דבר שהוא מד"ס יש בו ברירה וכן המערב לשבתות כו' כל שבת שירצה ילך אע"פ שרצה משתחשך וכן כתב הטור בא"ח סימן תי"ג אלא שהפך החלוקות בסדרו בתחילה הביא ההיא דמניח עירוב לכל השבתות ואח"כ ההיא דהאומר לה' הריני מערב כו' וראיתי להב"ח ז"ל שכתב וז"ל והא דמהפך רבינו הבבות ולא סדרן כמו שהן סדורין בתלמוד נראה דלא זו א"ז קתני לא מבעייא בעירב לכל השבתות ואמר איזה מהם שארצה אלך דתולה הדבר בדעת עצמו אלא אפילו מתנה לאותו צד שיבא החכם דתולה בדעת אחרים ואפילו למקני עירוב לאחריני אמרינן יש ברירה בדרבנן עכ"ל ותמוהין דבריו דנראה מדבריו דבתולה

בדעת עצמו אית לן למיסמך אברירה טפי מתולה בדעת אחרים ואנן איפכא שמעינן לה מסוגייא דר"פ כל הגט דכ"ה דקאמר הש"ס דאפילו מאן דלית ברירה בתולה בדעת עצמו אית ליה ברירה בתולה בדעת אחרים וכן כתבו התוס' בפרק בכל מערבין דל"ז ע"ב בד"ה לא ס"ד ובשמעתין ד"ה ואמר ר"י ובשאר דוכתי לדעת רב וצ"ע והרי"ף והרא"ש ז"ל השמיטו הנך ברייתות ולא ידעתי למה וכמו כן קשיא לי דבריש פרק כיצד משתתפין תנן מניח את החבית ואומר הרי זו לכל בני עירי כו' וכל שקיבל עליו מבעוד יום מותר משתחשך אסור ואמרינן עלה בגמרא וכל שקיבל עליו כו' ש"מ אין ברירה דאי יש ברירה תיגלי מילתא למפרע מבעוד יום הוה ניחא ליה ואמר רב אשי הודיעוהו ולא הודיעוהו קתני כלומר הודיעוהו אע"פ שלא נתרצה מבעוד יום ונתרצה משחשיכה אמרי' הוברר הדבר שקודם זמן קניית העירוב דעתו לכך היה לא הודיעוהו עד שחשיכה ליכא בריר' דהא לא ידע דאיכא עירוב דנימא דעתיה עליה הואי ע"כ והשתא לדידן דקי"ל דבדרבנן יש ברירה כל שהודיעוהו מבעוד יום אפילו נתרצה משחשיכה אמרינן הוברר הדבר למפרע וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפ"ו מהלכות עירוב' הל' ח"י וז"ל ואם הודיעוהו מבעוד יום אע"פ שלא רצה אלא משתחשך הרי זה עירוב וכ"כ הטור בר"ס תי"ג ואלו הרי"ף והרא"ש ז"ל הביאו המשנה כצורתה ולא הביאו הא דאמר רב אשי בגמ' והיותר קשה על מרן ב"י ז"ל שעמד מתמיה על הסמ"ג ז"ל שכתב לשון המשנה סתם ויותר הי"ל לתמוה על הרי"ף והרא"ש ז"ל וגם שלא הביאו ג"כ הנך ברייתות דמייתי הש"ס בריש פ' בכל מערבין דל"ז במערב לכל שבתות השנה ואומר לה' הריני מערב וכו'.

והנראה לע"ד לכאורה דהרי"ף והרא"ש ז"ל טעמם ונימוקם עמם דלדידהו משמע להו דלדידן דקי"ל דבדרבנן י"ב ובדאורייתא אין ברירה ע"כ טעמא הוא דמספקא לן אי סמכינן אברירה או לא הילכך בדרבנן תלינן לקולא ובדאורייתא תלינן לחומרא וכ"כ הר"ן בפרק כל הגט דתקס"ו ע"א על הא דאמרי' התם וכולן אין פוסלין חוץ מן האחרון יע"ש הילכך כיון דמתורת ספק אתינן עלה אין לנו לסמוך אברירה בכל כיוצא בזה שאין לו חזקת כושר ברורה בעירוב זה כיון דאי אין ברירה אין כאן עירוב מבעו"י אלא משחשיכה והרי זה דומה לעירב בתרומה שהיא ספק טמאה ספק טהורה שאינו עירוב מה"ט כדאיתא בפרק בכל מערבין דל"ו ע"א על הא דתנייא כיצד אמר ר"י ספק עירוב כשר כו' ומינה למד הרשב"א ז"ל דמי שעירב ספק יום ס' לילה שאינו עירו' וכמ"ש הרב המגיד בפ"ו מה' עירו' הי"ג ומזה הטעם פירשו התוס' והרמב"ן והרשב"א והרא"ש ז"ל ההיא דאמר רבא בפרק ב"מ דל"ד ע"א אמרו לו שנים צא וערב עלינו כו' דמיירי בעירובי חצרות ולא בע"ת כמו שכתב כל זה הרב המגיד שם והני תנאי דס"ל

דאפילו עירב משחשיכה סמכינן אברירה דעירובו עירו' היינו משום דס"ל דיש ברירה ואפי' בדאורייתא ולא מתורת ספק אתו עליה אבל אנן בדידן דספוקי מספקא לן ותלינן בדאורייתא לחומרא ואין ברירה ובדרבנן לקולא ויש ברירה הו"ל כספק עירו' דכל דלית ליה חזקת כשרות אין עירו' עירו' ורבינו ז"ל שפסק להנך ברייתות דאפילו רצה משחשיכה עירובו עירו' אזיל לשיטתיה דס"ל דאפילו ספק עירו' שאין לו חזקת כושר ברורה עירובו עירוב וכמ"ש ה"ה ז"ל שם אבל על הטור ז"ל יש לתמוה דהוא ז"ל בשיטת הרא"ש אביו קאי דספק עירו' שאין לו חזקת כשרות ברורה אינו עירו' ומה"ט פסק בסימן שצ"ג ההיא דאמרו לו שנים צא וערב עלינו דוקא עירובי חצרות וכמו שכתב מרן ב"י ז"ל וא"כ איך פסק להנך ברייתות דאפילו רצה משחשיכה דסמכינן אברירה וצ"ע שוב ראיתי דאף לדעת הרי"ף והרא"ש ז"ל ק' מ"ש ממערב לשני רוחות ומתנה למקום שארצה אלך כו' דסמכינן אברירה לכ"ע וכדכתיבנא לעיל ועכ"ל דהא לא דמי לספק עירוב שאין לו חזקת כשרות ברורה שכת' ה"ה בשם הרשב"א ז"ל דהתם הספק הוא בעיקר העירוב אם הונח כדינו ואם הוא ראוי לעירו' או לא אבל הכא הספק הוא על איזה מקום חל עירובו ועל איזה אדם ומשו"ה תלינן לקולא וסמכינן אברירה ובכן הדרא קושיין לדעת הרי"ף והרא"ש ז"ל למה זה השמיטו הני ברייתות דרצה משחשיכה וההיא דקאמר בר"פ כיצד משתתפין.

ודע דאף לדעת רבינו ז"ל שפסק שאפילו רצה משחשיכה עירובו עירוב נר' דדוקא בדיעבד אבל לכתחילה לא וכמ"ש ה"ה שם דלכתחילה אין מערבין עירובי תחומין בספק חשיכה מפני שאין לו לבא לבית הספק לכתחילה שיהיה התחלת העירוב בספק הכא נמי אין לו לסמוך אברירה לכתחי' כיון דמתו' ספק אתינן עליה ודוק.

סעיף ג עוד אחרת יש בדרבנן דסמכי' אברירה ואיתיה בפרק הדר דס"ח דתניא אין משתתפין באוצר ומותבי' מברייתא אחריתי דקתני משתתפין ומשני רב אושעייא ל"ק הא ב"ש הא ב"ה דתנן המת בבית כו' פירש רש"י אין משתתפין באוצר כגון חביות של יין ופירות המכונסות אין סומכין אמה שבתוכן משום דאין ברירה איזו היא של שתוף וכי מסתפק ממנו איכא למימר אזל ליה שתוף ע"כ והתו' ז"ל שם ד"ה אמר ר"א כתבו משם ה"ר מנחם מאיוני ז"ל דהני ברייתות ל"פ בענין ברירה וכי אוקימנ' חדא כב"ש וחדא כב"ה דפליגי גבי טומאת פתחים לענין אי מהני מחשבה בענין עירו' כי היכי דמהני גבי טומאה הוא דאוקימנא להו אבל התוס' ז"ל לא הונח להם פירוש זה וכתבו כפרש"י וכ"כ הרי"ף ז"ל וז"ל ואסיקנא דהא דתנייא אין משתתפין לב"ש דלית להו ברירה אבל לב"ה דאית להו ברירה משתתפי' באוצר עכ"ל וכ"כ רבינו ז"ל בהלכות

עירובין פ"ה הל' ג' אחד מבני המבוי שהיה לו אוצר של יין או של שמן וכיוצא בו הר"ז מזכה ממנו כו' ואע"פ שלא הפרישו ולא ייחדו אלא הרי הוא מעורב באוצר הר"ז שתוף עכ"ל מבוארין דבריו דמטעם דקי"ל בדרבנן יש ברי' קי"ל משתתפין באוצר אעפ"י שאינו מבורר חלק השיתוף של כל אחד ואחד והטור בא"ח סימן שפ"ו כתב וז"ל אפילו אם אחד מזכה לכולם רביעית יין שיש לו באוצר סגי ע"כ וראיתי למרן הב"י שכתב וז"ל וכתב שם הר' יהונתן לב"ה משתתפין באוצר ומה שנסתפק מן החבית למ"ש או למחרתו אומרים זהו של שיתוף שאם לא יאמרו לא יועיל כלום כדאמרינן אי התם מודה כו' ואין זה מוכרח שהרי בפ"ק דביצה ובסוף ביצה מסיק רב אושעייא דלא פליגי ב"ש וב"ה הכא בברירה וכבר כתבו התוס' ז"ל בזה עכ"ל כלומ' דלפי מה שפירשו התוס' ז"ל בשם ה"ר מנחם מאיוני דמאי דאוקימנא לברייתי' דמשתתפין באוצר כב"ה לאו מטעם ברירה הוא דאוקימנא לה כוותיה דא"כ קשה דרב אושעיא ארב אושעיא דביצה אלא דהכי אוקימנא לה כב"ה דס"ל דלא בעי הנחה לשם עירוב ומחשבה לבד מהנייא כי היכי דמהנייא לענין טומאת פתחים א"כ אין צורך לומר למ"ש במה שנשתייר זהו של שיתוף כיון דמחשבה לבד מהנייא ולקוצר דעתי מאחר שרש"י והרי"ף ורבינו ז"ל מבואר דעתם בהדייא דמטעם ברירה הוא דאוקים רב אושעיא לברייתא דמשתתפין כב"ה וגם התוס' ז"ל לא נחה דעתם בפי' ה"ר מנחם ז"ל וגם רבינו תם ז"ל עלה ליישב ההיא דר"א בפ"ק דביצה ופרק משילין דלא תיקשי אדר"א דהכא כמו שכתבו התוס' ז"ל דמבואר דעתו דס"ל כפרש"י והרי"ף ז"ל לא ידעתי למה זה כתב מרן ז"ל דאין זה מוכרח.

והנה לפי פי' רש"י והרי"ף ז"ל ק"ל ההיא דרב אושעייא דפ' כל הגט דכ"ה דבעי מיניה מר' יאודה באומר ללבלר כתוב לאיזו שתצא מן הפתח תחילה מהו ופשיט ליה ממתני' דכתוב לאיזו שארצה אגרש דפסול לגרש בו והדר מותיב ליה מההיא דאומר לבניו הריני שוחט את הפסח כו' ומשני ליה הא אתמר עלה כדי לזרזן במצות ומשמע דקבלה מיניה רב אושעייא והשתא תיקשי ליה לר"א הך מתני' דהמת בבית דס"ל לב"ה דיש ברירה אפילו בטומאת פתחים דאורייתא וכדמוכח בשמעתין וכמ"ש הר"ב תי"ט בפ"ז דאהלות מ"ג על הא דהך מתני' דהמת בבית וכן נראה ג"כ מדברי הרב שער אפרים סימן צ"ג וכן דקדוק דברי מוהרימ"ט בתשו' ח"א סס"י צ"ו וכן כת' הר"ב דבר שמואל בסימן ר"ט וסימן קע"ב וכ"כ הר"ב תה"ד ז"ל בכתביו סימן כ"ד.

וראיתי להר"ב זרע אברהם בחי"ד סימן י"ז דס"ה ע"א ד"ה לכן דחה דברי הרב תי"ט ז"ל וכת' שלא כיוין יפה בזה שהרי בפרק הדר קאמר ר"א דב"ה ס"ל גבי טומאת פתחי' בחשב להוציאו באחד מהם אף למפרע נמי טהורין משום דסמכינן אברירה וכמ"ש רש"י

ז"ל וגם רבא שהוא בתרא אסיק נמי בפ"ק דביצה דאף למפרע נמי מטהרין ב"ה משום דלית להו ברירה וכיון דרבא ורב אושעייא שהם אמוראי בתראי מפרשי הכי לדברי ב"ה ודאי דהכי נקטינן וכיון דקי"ל דבדאורייתא אין ברירה ע"כ לו' דטומאת פתחים דרבנן היא דאי מדאורייתא היא לא הוה סמכינן אברירה לטהר את הפתחים אף למפרע ומ"ש רש"י בפרק משילין דטומאת פתחים הלכה למשה מסיני היא אליבא דר' אושעייא קאמר הכי דס"ל דב"ה אינם מטהרין אלא מכאן ולהבא ולא למפרע אבל אנן דקי"ל כרבא ור"א דפרק הדר דבתראי נינהו וס"ל דב"ה מטהרין אף למפרע ע"כ לומר דהוייא דרבנן א"נ בהא פליגי דאינהו סבור דאף דהוייא הלכה למ"מ דיינינן בה דיש ברירה דהכי גמירי לה וכדמשני ר"י גבי ערלה דאמר הלכה למ"מ דאותביניה דאפי' בסורייא ספיקו מותר את"ד.

ולע"ד אחר שאלת המחילה הראויה לעוצם רבנותו וחסידותו אין מקום לדבר זה דמאחר דאשכחן להש"ס בשמעתין דקאמר בפשיטות דהא דסוף טומאה לצאת דאורייתא היא איך הפה יכולה לדבר דאמוראי פליגי בהך מילתא דאי הוה מאן דפליג בהא והוה דאין סוף טומאה לצאת כמילתא דרבנן כל כי האי הוה קאמר הש"ס דר' אושעייא דוקא הוא דקסבר הכי דסוף טומא' לצאת דאורייתא היא ובדאורייתא ס"ל אין ברירה ומדקאמר בפשיטות כי אית לי' לר"א ברירה בדרבנן בדאורייתא לית ליה ולא נחית הש"ס למימר דס"ל נמי דטומאת פתחים דאורייתא היא משמע דבהא ליכא מאן דפליג ועוד דבפ' הדר דקאמר ר' אושעייא דב"ה ס"ל גבי טומאת פתחים דיש ברירה עלה קאמר רש"י דהלכה למ"מ היא ואם כן איך מלאו לבו של הרב ז"ל לומר דאף רש"י לא קאמר דהוי הלכה למ"מ אלא אליבא דר' אושעייא דפרק משילין דקאמר דב"ה ס"ל גבי טומאת פתחים דאין ברירה ולמה זה העלים עיניו ממ"ש רש"י בפרק הדר על הא דר"א דקאמר אליבא דב"ה דיש ברירה גבי טומאת פתחים דהוייא הלכה למשה מסיני ומ"ש עוד דאפשר דר"א דפרק הדר ורבא ור"א דפרק משילין פליגי בהלכה זו אי גמירי לה אף לטהר הפתחים למפרע כל כי האי הו"ל להש"ס למימר ומי גילה לנו רז זה וזה שהכריח הרב ז"ל דסוף טומאה לצאת דרבנן היא לדידן דקי"ל דאין ברירה בדאורייתא וקי"ל כר"א ורבא דאמוראי בתראי נינהו דס"ל דב"ה מטהרין את הפתחים אף למפרע לקוצר דעתי אין זה כדאי להכריח היפך מאי דמוכח בסוגייא דסוף טומאה לצאת דאורייתא היא ואיכא למימר דרבא ור' אושעייא נמי ס"ל הכי אלא דלדידהו משמע להו דלתנא דמתני' דאהלו' דקתני דב"ה מטהרין את הפתחים אף למפרע ס"ל דיש ברירה בדאורייתא ומשו"ה מטהרין את הפתחים למפרע מטעמא דברירה ואינהו אפשר דס"ל לענין הלכה

דאין ברירה בדאורייתא כדדרש מר זוטרא וכהנך תנאי דס"ל בעלמא דבדאורייתא אין ברירה ולהנך תנאי ע"כ לומר דפליגי אתנא דמתני' דאהלות וס"ל דב"ה אינן מטהרין את הפתחים למפרע ולא פליגי ב"ש וב"ה בדבר זה מעולם וכמ"ש התוס' ז"ל שם בפ' הדר דס"ח בד"ה תניא דהנך תנאי דס"ל בעלמא אין ברי' סברי דלא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה מעולם יע"ש וההיא דמשני ר"א בפ' הדר דברייתא דקתני דמערבין באוצר אתייא כב"ה וס"ל גבי טומאת פתחי' דיש ברי' כוונתו לומר דההיא ברייתא דמערבין באוצר דסברה יש ברירה אתייא כמ"ד בעלמא דיש ברירה ומייתי מתני' דטומאת פתחים דלהך תנא ס"ל דיש ברירה אליבא דב"ה בדאורייתא וכ"ש בדרבנן ואנן אע"ג דלא קי"ל כוותיה דהך תנא גבי טומאת פתחים דאורייתא בדרבנן ס"ל כוותיה ולדידן דוקא לטהר את הפתחים להבא מהני מחשבתו ולא לשעבר דבדאורייתא אין ברירה וכמ"ש רע"ם והתיו"ט ז"ל כנלע"ד כשנרצה לומר דרבא ור' אושעייא דאמוראי בתראי נינהו ס"ל כמר זוטרא דדרש דבדאורייתא אין ברירה ויותר אפשר לומר דרבא ור"א דפרק הדר דמפרשי דב"ה מטהרין את הפתחי' אף למפרע ס"ל כמ"ד דבדאורייתא נמי יש ברירה ואנן לא קי"ל כוותייהו אע"ג דאמוראי בתראי נינהו משום דמר זוטרא בריה דרב אשי בתרא מינייהו וס"ל דבדאורייתא א"ב ודרישׁ הכי בפרקיה.

וראיתי עוד להרב ז"ל שם שהכריח שסוף טומאה לצאת דרבנן היא מדברי רבינו ז"ל פ"ה מהלכות טומאת מת הל' ב' שכשהביא מתני' דהמת בבית ולו פתחים כו' לא ביאר דהיינו דוק' לטהר את הפתחים מכאן ולהבא אבל לא למפרע. ולע"ד אדרבא מדלא פירש להדייא דאף למפרע טהור היא גופא ראיה ס"ל דדוקא להבא הוא טהור אבל לא למפרע דסתמא הכי משמע יותר ורב אושעיא לא הוצר' בשמעתין לומר דדוקא להבא מטהרין ב"ה אבל לא למפרע אלא לאפוקי מהנך תנאי ואמוראי דס"ל בעלמא דאף בדאורייתא יש ברירה דלדידהו אפי' למפרע נמי טהור אבל רבינו ז"ל שכבר גילה דעתו בכמ' מקומות דבדאורייתא אין ברירה לא הוצרך לפרושי דסתמו כפי' ועיין להרב קרית מלך רב בפ"ב מהלכות גירושין דקי"ו ע"ב ועיין עוד להרב זרע אברהם שם סי' כ"ז שעלה לתרץ דברי רבינו באופן אחר יע"ש ולקמן בס"ד נעמוד ע"ז ועיין בס' סמא דחיי חי"ד סי"ט שהאריך להביא ראיות מדברי הפוס' דטומאת פתחים דאורייתא היא יע"ש.

וראיתי עוד להר"ב זרע אברהם ז"ל שם הבי' דברי הש"ך בי"ד סימן שע"ב סק"ב על מ"ש הרב בעל המפה כהן השוכב ערום ואמרו לו שמת שם תוך אהלו דמחוייב לצאת ערום וכת' עליו וז"ל נראה דדוקא באהל המת אבל בבתים הסמוכים לבית שהמת בתוכו אע"פ שהם ג"כ טמאים כדלעיל סימן שע"א מ"מ י"ל דאינו אלא טומאה דרבנן כדאית'

בטור בסי' זה ובפוסקים עיין בב"י דדבר תורה אהל שיש בו חלל טפח ויש בו פותח טפח טהור יע"ש ודוק וכשהבית שהמת בו סתום מכל צד ליכ' בבתים הסמוכים טומאה אלא מדרבנן משום דסוף טומאה לצאת עכ"ל הש"ך וכתב עליו הרב ז"ל וז"ל והנה משיחתו של הרב ז"ל ניכר דתרתי קאמר דבין כשהבית שהמת בתוכו סתום בין שיהיה פתוח בכל ענין הבתי' הסמוכים לה אין טומאתם אלא מדרבנן ודבריו תמוהים דכשהבית שהמת בתוכו פתוח אל אחרים ודאי טומאה יוצאה אל אחרים והו"ל כאהל אחד וכההיא דתנן זיז שהוא סובבת כל הבית כו' ומה שדקדק הש"ך ממ"ש הטור בסימן שע"ב כו' התם שאני שפתוח הארון לחוץ אבל פתוח לבית אחר ודאי הכל טמא כו' ובשלמא כשהבית סתום מכל צדדיו בהא מודינן ליה דטומאה דרבנן היא אבל אם הפתח פתוח ודאי טומ' דאורייתא היא כו' ומצאתי להר"ב שער אפרים בסימן צ"ג שגם הוא נטה אחרי הש"ך דכשהבית שהמת בתוכו פתוח אין טומאה בבתים הסמוכים אלא מדרבנן והם דברים מוקצים מן הדעת כו' ועוד גדלה תמיהתי כי ראיתיו מתרעם על דברי הש"ך שכת' דכשהבית שהמת בתוכו סתום מכל צדדיו נמי ליכ' בבתי' הסמוכים לה טומאה אלא מדרבנן ותמה עליו דמנא ליה הא דמדברי הטור והפוסקים גבי ההיא דארון שיש בו חלל פותח טפח כו' אין ראיה ותמוהי' דבריו דאדרבא איפכ' מסתברא כו' ולע"ד ט"ס נפל בדבריו ז"ל ובמקום פתוח צ"ל סתום ובמקום סתום צ"ל פתוח ודברי מסכימי' לדבריו ודברי הש"ך לא באו על נכון ע"כ ת"ד.

ולפי קע"ד אף הש"ך ז"ל לפי מ"ש בתחי' דבריו אזיל ומודה שכשהבית שהמת בתוכו פתוח לבתים הסמוכים דרך הפתח שהמת יוצא בו דהבתים הסמוכים טמאים מדאורייתא כיון דסוף טומאה לצאת דרך שם ומ"ש הש"ך דכל שהבית שהמת בתוכו פתוחה אין טומאה בבתים הסמוכים אלא מדרבנן כוונתו רצויה לע"ד כשהבית פתוחה מצד אחד כדרך פתחי הבתים שדרך שם מוציאין את המת ובצד אחד מהבית בתים סמוכים לה וחור או חלון פתוח מבית המת לאותם הבתים דאפילו שאין מוציאין את המת באותו חלון או באותו חור אפי"ה הבתים הסמוכים טמאים וכמו שנראה מדברי הטור בר"ס שע"א דאפי' יש לבית פתח פתוח מצד אחד ואין דרך אותו הפתח יוצאה טומאה אל הבתים אלא דרך חור החלון כולן טמאים וכן כתוב בתשו' התשב"ץ ח"ג סימן א' וכל כה"ג סבור הש"ך ז"ל שאין טומאה בבתים הסמוכים אלא מדרבנן וכ"כ הר"ב משאת משה בחי"ד סימן כ"ד יע"ש ויש להביא ראיה דכל כי האי גוונא טומאה דרבנן היא ממ"ש הרא"ש בפ' מי שמתו בשם הירוש' דאין מדקדקים במת בבית המדרש ועיין למרן החבי"ב בשיירי כנה"ג חי"ד סימן שע"א הגה"ט אות ו' יע"ש ודוק ועל זה הביא

ראיה הש"ך ממה שכתבו הפוס' בההיא דמדלגין היינו ע"ג ארונות דכל שהארון יש בו פותח טפח וחלל טפח אין טומאת המת בוקעת ועולה מדאורייתא אלא דרך יציאת אותו טפח הפתוח ה"נ אין טומאת המת יוצאה מבית שהמת בתוכו אל הבתים הסמוכים מדאורייתא אלא דרך הפתח שהמת יוצא בו ולא דרך חור החלון והיינו ההיא דביב שהיה קבור תחת הבית דכל שיש בו חלל טפח ופותח טפח לחוץ אע"פ שיש לו חור בראשו האחד שבתוך הבית אין טומאה שבתוך הביב נכנס בתוך הבית אם לא כשהטומאה בחור עצמו שהבית מאהיל עליו הנה זאת היתה כוונת הש"ך במ"ש בתחילת דבריו לע"ד דהשתא אסיק אדעתיה למימר דסוף טומאה לצאת דאורייתא היא ואח"כ הוסיף לומר דאפילו כשהבית סתומה מכל צד נמי דאז כל הבתים הסמוכים עומדות בספק שדרכם יוציאו את המת וסוף טומאה לצאת בהם ואפי"ה כתב דאין טומאה בבתים הסמוכים אלא מדרבנן וכדמשמע מלשון רש"י ז"ל בפ"ק דביצה וכמ"ש הר' בתה"ד בכתביו סימן כ"ד ובכן ממילא נוחים הם דברי הר"ב שער אפרים ז"ל שהודה לו להש"ך ז"ל בחדא ופליג עליה בחדא דמשמע ליה דסוף טומאה לצאת מדאורייתא היא ולכך במ"ש הש"ך בבית שהמת בתוכו פתוח שאין טומאה בבתי הסמוכי' אלא מדרבנן מהטעם האמור וכמדובר כיון דאין כאן סוף טומאה לצאת אזיל ומודה ליה הרב בש"א ז"ל שאין כאן טומאה אלא מדרבנן אבל במה שהוסיף עוד לומר דאף כשהבית שהמת בתוכו סתום מכל צד דאין טומאה בבתים הסמוכים אלא מדרבנן חרה אפו של הר"ב ש"א על הש"ך ז"ל בזה שכת' דהוי דרבנן בפשיטות כנראה שסמך במ"ש תחי' בשם הפוסקים בההיא דארון שיש בו חלל טפח ופותח טפח ולזה כת' דמהתם ליכא ראיה וכמדובר כנלע"ד כוונת הש"ך והש"א ז"ל ועיין בס' סמא דחיי בי"ד סי"ט דנ"ג ע"ב ועיין במשנה ר"פ י"א דאהלות גבי בית שנסדק כו' טומאה בפנים כלים שבחוץ טהורים כו' דמוכח מהתם דלא אמרינן סוף טומאה לצאת דרך הפתח אלא כשאין סדק בבית שדרך שם יוצא הטומאה ועיין להר"ץ אשכנזי בתשו' סי' ק"ג ועיין להרב מ"א בא"ח סימן שמ"ג סק"ב שעמד על דברי הש"ך ז"ל ועיין בספר חזו"ן בסוף עוקצין בפסק הכהנים יע"ש.

ואת זה ראיתי להר"ב דבר שמואל סימן רמ"ח כת' וז"ל ומ"ש הש"ך בי"ד סימן שע"ב דהוי דרבנן היינו דוקא בבית שהמת בתוכו סתום דאז טומ' שאר בתים מדרבנן וז"ש הרב בהמשך דבריו וז"ל וי"ל דאינו אלא טומאה דרבנן כדאיתא בטור כו' וכשהבית שהמת בתוכו סתום כו' ע"כ כלומר דבהכי מיירי עיקר פסקו שלא להקיץ הכהן השוכב שם ואעיקריה דדיניה קאי כאלו תנא והדר מפרש אע"ג דבאשגרת לישניה איכא גמגום קצת עכ"ל והנה מלבד הדוחק שנדחק בלשון הש"ך ז"ל לו' דלא דיבר הרב ז"ל בשפתח

הבית שהמת בתוכו פתוח דלשונו ז"ל מורה דתרתי קאמר בין כשהבית שהמת בתוכו פתוח ובין כשהוא סתום וכמ"ש הר"ב ז"א אנכי לא ידעתי למה זה מפשט פשיטא ליה בבית סתום שאין הבתי' הסמוכי' טמאים כי אם מדרבנן דלפי מ"ש רבינו בפירושא דמתניתין דהמת בבית ולו פתחים הרבה כולם טמאים משום דהבית נעשה כקבר סתום ומבואר בשמעתין דטומאת פתחים דאורייתא היא א"כ מוכח דקבר סתום נמי מטמא דאורייתא וכמ"ש הרב ז"ל עצמו בסימן ר"ט יע"ש. הדרן לדמעיקרא דמאחר שהוכחנו לפום סוגיין דפרק משילין דטומאת פתחים דאורייתא היא ואפי"ה ס"ל לרב אושעייא דלב"ה אית להו ברירה גבי טומאת פתחים א"כ מאי קא מספקא ליה בפ' כל הגט גבי כתוב לאיזה שתצא בפתח תחילה אי אמרי' דיש ברירה ואמאי לא פשיט מהך מתני' דהמת בבית דלב"ה אית להו ברירה אפי' בדאורייתא ולפום קושטא דמילתא נמי משמע דרב אושעייא קבלה מיניה דרב יאודה דאין ברירה גבי גט היפך מאי דמשמע לי' הכא גבי טומאת פתחים דיש ברירה בדאורייתא לב"ה וקשה טובא דכי היכי דאקשיה ליה לר"י מההי' מתני' דפסחים דהאומר לבניו הריני שוחט כו' אמאי לא אקשיה מהך מתני' דטומאת פתחים לפום מאי דמשמע ליה לרב אושעייא בפרק הדר דלב"ה יש ברירה.

וראיתי להתוס' ז"ל בפרק כל הגט דכ"ד ע"ב ד"ה לאיזו שארצה אגרש שכת' בשם ר"י דאפילו מאן דסבר בעלמא יש ברירה גבי גט מודה דאין ברירה משו' דוכת' לה לשמה משמע שיהיה מבורר בשעת כתיבה וכן כתבו ג"כ בפ' מרובה דס"ט ע"ב ד"ה אלא יע"ש ולפי דבריהם הנה נכון דלא תיקשי דרב אושעייא אדרב אושעייא אלא שראיתי לרש"ל בספר יש"ש בפ' מרובה בדיני הברירה עמד מתמיה בזה על דברי התוס' מההיא דמותיב ליה ר"א לר"י בפרק כל הגט כי פשיט ליה ממתני' דכתוב לאיזו שארצה אגרש דאין ברירה גבי גט מההיא מתני' דפסחים גבי אמר לבניו הריני שוחט את הפסח כו' והוצרך לשנויי ליה הא אתמר עלה אמר רבי יוחנן כדי לזרזן כו' ולפי דברי ר"י ז"ל לימא ליה שאני גט דבעינן וכתב לה שיהיה מבורר בשעת כתי' וראיתי למוהר"ם ן' חביב בספר גט פשוט סימן קכ"ב תירץ לזה דהיינו דקאמר ליה ר"י לר"א מה ענין פסחים אצל גיטין כלומר דשאני גט דבעינן וכתב לה ומאי דקאמר עלה הא אתמר עלה אמר"י כדי לזרזן במצות הכי קאמר ועוד בלא"ה נמי הא אתמר עלה כו' ועיין עוד בספר בני חיי בחידושי' לגיטין ותירוץ זה אינו נוח לי דמלבד מה שיש מהדוחק בזה דל"ק הש"ס ועוד הא אתמר עלה כו' עוד זאת דחזינא לאביי דקאמר בתר הכי קא בעי מיניה תולה בדעת אחרים ופשיט ליה תולה בדעת עצמו כו' ומאי קושייא הא כיון דעיקר הטעם דאין ברירה גבי גיטין הוא מקרא דוכתב לה דבעי' שיהיה מבואר בשעת כתיבה כמו שכתבו התוספות

א"כ מה מקום יש לחלק בין זה לזה ורבא נמי מאי קאמר ליה לאביי מאי קושיא דילמא מאן דאית ליה ברירה ל"ש כו' ומאן דלית ליה ברירה ל"ש כו' כאילו דבר זה תלוי בפלוגתא דתנאי דפליגי בברירה ולפי דברי התוס' הכא כ"ע מודו מקרא דוכתב לה וכדקאמר ליה ר' יאודה מאי אירייא פסחים אצל גיטין לפי מ"ש מוהר"ם ן' חביב ז"ל ואף דאיכא למדחי דהך שקלא וטרייא דאביי ורבא הוא למאי דקאמר עוד ר' יאודה הא אתמר עלה כו' דהשתא לא בעי לחלק בין גט לשאר דברים לישנא דאביי דקאמר ופשיט ליה כו' והדר מותיב כו' לא משמע הכי כי ע"כ נראה לי לע"ד דאף התוס' ז"ל לא כתבו דגבי גט כ"ע מודו דאין ברירה מקרא דוכתב לה אלא דוקא בההיא דכתוב לאיזו שארצה אגרש דתולה הדבר בדעת עצמו דכיון דבידו לברר הדבר בשעת הכתיבה ואתני מעיקרא גילה בדעתו דפוסח על שתי הסעיפים הוא כמ"ש רש"י ז"ל שם ד"ה אמ' אביי ולא קרינן ביה וכתב לה בשעת כתי' אפילו למ"ד בעלמא די"ב אבל בההיא דכתוב לאיזו שתצא בפתח בתחילה דבעי ר"א מר"י דאין בידו לברר משעת כתי' מי שתצא בפתח תחילה אבל הא קאמר בדעתו לגרש בגט זה למי שתצא בפתח תחילה למ"ד י"ב ודאי דשפי' קרינן ביה וכתב לה דמבורר הוא בשעת כתי' שדעתו לגרש לזאת שיצאת תחילה ומש"ה כי אקשי ליה ר"א לר"י ממתני' דשמעי' מינה די"ב לא דחי ליה דשאני גט דבעינא וכת' לה שיהא מבורר בשעת כתי' דכל כה"ג דתולה בדעת אחרים שפי' קרינן ביה וכתב לה למ"ד יש ברירה ולהכי הוצרך לשנויי ליה דהתם בפסחים לאו משו' דסמכינן אברי' הוא אלא כדאמ' ר"י כדי לזרזן ואם כנים אנחנו בזה בכוונת דבריהם ז"ל הדרא קו' לדוכתין מרב אושעייא לר"א וכמדובר. ואולי נאמר דהא דקאמר ר"א בפ' הדר הא ב"ש הא ב"ה ומוקי תלמוד' לברייתא דאית ליה ברי' גבי עירוב כב"ה גבי טומאת פתחי' לאו דוקא דהא שפי' איכא למימ' דלב"ה נמי לית להו ברי' ולא נטהרו הפתחים אלא מכאן ולהבא ולא למפרע וכדס"ל לר"א בשמעתין אלא משום דלהני תנאי דס"ל בעלמא די"ב מוקמו לב"ה כוותייהו ומטהרי' את הפתחים למפרע משום דאית להו ברירה מייתי רב אושעייא פלוגתייהו דב"ש וב"ה בההיא דטומ' פתחים לדוגמא בעלמא וכוונתו לומ' דהני תרי תנאי פליגי בברירה כי היכי דפליגי ב"ש וב"ה גבי טומ' פתחים להנך תנאי דאית להו ברי' אע"ג דר"א איהו גופיה לא ס"ל הכי דבהכי פליגי ב"ש וב"ה אלא דלפי זה לא הי"ל צורך להתוס' ז"ל שם בפ' הדר ד"ה אמ' רב אושעייא לומ' דר"א לחוד ור' אושעייא לחוד וצ"ע.

ושו"ר בחי' הריטב"א ז"ל שם בעירובין שכתב דההיא דמייתי רב אושעייא פלוגת' דב"ש וב"ה גבי טומאת פתחים לדוגמא בעלמא נקטיה אליבא דמאן דס"ל דפליגי בברירה

דלכשתמצא לומ' דל"פ בהא הא איכא תנאי טובא דפליגי בהא עכ"ל וששתי כעל כל הון אך דברי התוס' צל"ע.

סעיף ד ודע דעוד אחרת יש בדרבנן דדמי להההיא דמשתתפין באוצר ואייתיה בפ' הדר דע"א עלה דתנן בעה"ב שהיה שותף לשכיניו לזה ביין ולזה ביין אינן צריכין לערב לזה ביין ולזה בשמן צריכין לערב ומייתי הש"ס עלה הא דתני' ר"א בן תדאי אומ' אחד זה ואחד זה צריכין לערב ומפרש רבה דזה בא בלגינו ושפך וזה בא בלגינו ושפך כ"ע לא פליגי דהוי עירוב כי פליגי כגון שלקחו חבית של יין בשותפ' ר"א בר תדאי סבר א"ב ורבנן סברי יש ברירה ע"כ וכתב רש"י ז"ל זה בא בלגינו כו' עד שמלאו החבית ואפילו שלא לשם שיתוף עשו מתחילה סומכים עליו שהרי הביא כל אחד יין אבל לקחו חבית יין בשותפות ס"ל לן' תדאי דאין ברירה והו"ל כמי שנשתתפו במעות שלא הוברר יין לכל אחד ואחד עכ"ל והתוס' ז"ל שם ד"ה ר"א ן' תדאי כתבו וז"ל א"ב כו' אין זה כשאר ברירות דבכל דוכתא אלא כדפי' בקונט' דהו"ל כמי שנשתתפו במעות שלא הוברר יין לכל אחד ואחד ע"כ וכ"כ הריטב"א ז"ל שם בחי' וז"ל פי' ברירה דהכא לאו כברירה דעלמא דהתם הוא בדבר שנתברר בסופו ולא היה מבורר מתחילתו שנחלקו אם דנין למפרע בתחילתו במה שנתברר בסופו אם לאו והכא עדיין לא נתברר כלום ואין כאן דין ברי' למפרע אלא הכא ענין אחר הוא דאנן קי"ל שאין משתתפין במבוי כשהיו שותפין בחבית ור"א ן' תדאי סבר אין ברי' שנדון כאילו כבר חלקו וחזר ושפך בחבית בלגינו וקי"ל כרבנן וזה מן הלשונות שבתלמוד שהלשון אחד וענייגם מתחלף ויפה נשמר רש"י ז"ל שפי' כו' עכ"ל ועיין עוד בחי' לגיטין פרק כל הגט דכ"ה ע"ב שכת' שם וז"ל עוד מצינו לשון ברירה שאינו דומה לאלו כלל במסכת עירו' פ' הדר כו' ופי' יש ברירה דהתם הכי הוא חשוב כאלו הוברר חלק כל אחד ואחד מזה ובא כל אחד ואחד ועירב ומ"ד אין ברירה לא סבר הכי זהו לשון ברירה שאינו דומה לאלו שכתבנו עכ"ל. ואנכי לא ידעתי אמאי לא פירשו ברירה זו כברירה דעלמא דלמ"ד יש ברירה ס"ל דמאח' דלמחר וליומא אחרינא עתיד כל אחד לברר חלקו חשיב כאילו נברר מעכשיו ולמ"ד א"ב לא חשיב מבורר מעכשיו כל עוד שלא חלקו דומה ממש לההיא דשני לוגין שאני עתיד להפריש יהיה תרומה דלמ"ד י"ב חשיב כאילו הוברר אותן שני לוגין ומעכשיו אוכל והולך אע"פ שעדיין לא הוברר אותן שני הלוגין של תרו' עד למחר ודומה לההי' דמשתתפין באוצר דלמ"ד י"ב חשיב כאילו הוברר חלק השיתוף מעכשיו אע"פ שעדיין מעורב באוצר מפני שלמוצאי שבת יתברר וכמ"ש לעיל בשם מוהר"ר יהונתן ז"ל שהביא דבריו מרן ב"י ז"ל יע"ש דלמ"ד משתתפין באוצר משום דסמך אברי' למוצאי שבת או למחרתו לאחר

שנסתפק מן החבית במה שנשתייר צ"ל זהו של שיתוף יע"ש.

והר"ב ז"ל בש"מ כת' בשמעתין וז"ל לעולם קסב' רב יש ברירה ואע"ג דרב פריק בפרק הדר דר"א ן' תדאי ס"ל דלית ליה ברירה ורבנן פליגי עליה כו' שאני התם שלא חלקו עדיין יינם אלא שהוא בשותפות ולכך א"ב אבל כיון שחלקו החבית י"ב עכ"ל. ונראה מדבריו ז"ל שהיה גורס בההיא דפרק הדר רב במקום רבה ומש"ה הוקשה לו אדרב אבל בספרים שבידינו גרסינן רבה והכי משמע דרב יוסף פליג עליה התם ומוקי פלוגת' דר"א ן' תדאי וחכמים בענין אחר יע"ש ותירוץ הרב ז"ל אינו נוח לי דהא חזינן דמאן דאית ליה ברירה אף קודם חלוקה סמיך אברירה כמוכח מההיא דשני לוגין ומההיא דמשתתפין באוצר כמדובר וכי תימא ואי גרסי' רבה מי ניחא הא שמעינן ליה לרבה גופיה דקאמ' בפ"ק דמכילתין ד"י גבי פלוגתא דב"ש וב"ה בטומ' פתחים דב"ה אינן מטהרין את הפתחים אלא מכאן ולהבא ולא למפרע ומינה שמעינן דלית ליה ברירה לרבה כב"ה י"ל דגבי טומ' פתחים דאורייתא ס"ל לרבה דא"ב אבל בעירוב דר' ס"ל די"ב.

סעיף ה ועוד אחרת יש בדרבנן דסמכינן אברירה והיא אותה ששנינו בפרקין לקמן דל"ח בור של יחיד כרגלי היחיד ושל אותה העיר כרגלי אותה העיר כו' וכת' הר"ן ז"ל כרגלי אותה העיר כלומר כרגלי הממלא ראשון של אותה העיר דבירא דשותפי הוא לבני אותה העיר וכיון דבדרבנן י"ב נמצא דכשמילא זה ממנו הוברר הדבר שזה היה חלקו המגיע לו משעה ראשונה ומיהו אם הממלא הוא של עיר אחרת אינו מוליך אלא למקום שכל רגלי העיר יכולין לילך עכ"ל וכ"כ ה"ה ז"ל בפ"ה מהלכות י"ט די"ד בשם הרשב"א ז"ל דבור של בני העיר כבור של שותפין הוא וי"ב דכל אחד מוליכו למקום שעירב כו' וכת' עוד ה"ה ז"ל וז"ל ויש מי שכתב דבור של אנשי העיר אין להם אלא אלפיים אמה לכל רוח ואפי' עירב אחד מהם לא יוליכם אלא אלפיים אמה ואין דבר זה מחוור והראשון עיקר עכ"ל וזה שכת' ה"ה ויש מי שכת' הן הן דברי רש"י ז"ל שפי' במשנתינו וז"ל כרגלי אותה העיר אלפיים לכל רוח חוץ לעבורה עכ"ל ובעירובין פ' מי שהוציאוהו דמ"ב ע"ב כת' וז"ל כרגלי אותה העיר אלפיים לכל רוח ואם עירב זה למערב או למזרח אינו יכול להוציאו חוץ לאלפיים עכ"ל והריטב"א ז"ל בחי' כת' עליו וז"ל ואין פי' זה נכון דהיינו למ"ד א"ב אבל כיון דקי"ל בדרבנן יש ברירה הרי הם לכל אחד מבני העיר כרגלי הממלא דאמרינן הוברר הדבר שזה חלקו המגיעו והכי מוכח בשלהי פ' בתרא די"ט בפלוגתא דרב נחמן ורב ששת גבי מילא ונתן לחבירו דרב נחמן אמר כרגלי מי שנתמלאו לו ורב ששת אמר כרגלי הממלא וקא מוקים תלמודא פלוגתייהו מעיקרא בבור אי דהפקירא הוא או דשותפי דר"ן סבר דשותפי הוא ומש"ה הם כרגלי מי

שנתמלאו לו דקסבר דבדרבנן י"ב ומר מדידיה קא ממלא ומר מדידיה קממלא כדאיתא התם הילכך הפי' הנכון הוא כו' וכמו שפי' הר"ן וה"ה ז"ל ע"כ יע"ש.

וקשה טובא בין בדברי הר"ן ז"ל ובין בדברי הריטב"א ז"ל למה זה תלה הדב' למאי דקי"ל די"ב בדרבנן דמשמ' דאי איכ' איסורא דאורייתא לא הוה סמכינן אברירה לומר דכל אחד וא' מדידיה קממלא ומוליכו ברגליו משום דבאוריית' א"ב והרי בפ' שור שנגח את הפרה דנ"א ע"ב עלה דאפליגו ראב"י וחכמים בבור של שותפין לענין חיוב כיסוי מאימת מפטר הראשון משמירתו קאמר הש"ס דלראב"י לא מפטר ראשון עד שימסור דלייו לשני ולא משהניחו משתמש דלא הוי שני שואל שיהא כולו מוטל עליו לשומרו ומר מדידיה קממלא ומר מדידיה קממלא אבל משמסר דלייו לשני דהיינו כסויו של בור נעשה הב' שומר עליו ואמרינן התם דראב"י אזיל לשיטתיה גבי שותפין שנדרו הנאה דמותרים ליכנס לחצר של שניהם מה"ט דכל אחד בשלו נכנס דס"ל דיש ברירה וקי"ל הלכה כראב"י כדאפסיקא הילכתא בהדיא בר"פ השותפין הרי דאף בדאורייתא סמכינן אברירה בכל כה"ג וכבר נתנו טעם הרא"ש והר"ן ז"ל שם למה זה סמכינן אברירה בדאורייתא בהאי מילתא כיע"ש ואם כן לפום הני טעמי שכתבו הם ז"ל שם דשייכי נמי הכא אפילו נימא דהכא איכא איסורא דאורייתא נמי סמכינן אברירה לומר דמר מדידיה קממלא ולמה זה תלו הטעם בדרבנן וצ"ע והנה הטור ז"ל בא"ח סימן שצ"ז תפס עיקר פי' רש"י ז"ל שכתב וז"ל ושל אנשי אותה העיר כרגלי אותה העיר אלפיים לכל רוח ואפילו עירב אחד מהם לרוח אחת אינו יכול להוליכם עמו עכ"ל וראיתי להרב תי"ט ז"ל שכתב וז"ל וק"ל דלדברי הטור משמע דאע"ג שזה אינו יכול להוליך למקום שעירב מ"מ לא הפסידו האחרים בעירובו של זה ואינו מעכב על ידיהם וק"ל מ"ש מכלים שאינן מיוחדין לאחד מן האחים שאם עירב אחד מהם לרוח אחת הוא מעכב על ידיהם מלהוליכם אפילו פסיעה אחת מפני חלקו ופסקו ג"כ הטור לעיל מהך שם באותו סימן והניח דברי הטור בצ"ע יע"ש ולדידי פשיטא לי דלדעת הטור ז"ל דס"ל דבור של אנשי העיר לא חשיב כבור של שותפין לסמוך אברירה ולומר דכל אחד מדידיה קממלא ודאי דאם עירב אחד מעכב על אחרים ולא הוצרך הטור להאריך ולפרש הדבר דממילא משתמע ממ"ש דאפילו עירב אחד מהם אינו יכול להוליכו עמו עד מקום שעירב וש"ר להרפ"ח ז"ל בקונט' מים חיים תפס על הרב תי"ט ז"ל בזה יע"ש. עוד ראיתי להתי"ט ז"ל שרצה לייחס סברת הרשב"א והר"ן וה"ה בדעת רש"י ז"ל ומ"ש בפיה"מ דכרגלי העיר היינו אלפיים אמה לכל רוח מיירי בשלא עירב אבל כשעירב כל אחד מוליכה למקום עירובו דמר מדידיה קממלא יע"ש ואין ספק דאשתמיט מיניה לשון רש"י בפרק מי שהוציאוהו

דמ"ה שכתב בהדייא דאפילו בשעירב אין לו אלא אלפיים יע"ש וצ"ע.

ועוד תנן במתני' המוסר בהמתו לבנו או לרועה הרי אלו כרגלי הבעלים ואמרינן עלה בגמרא מתני' דלא כרבי דוסא דאמר המוסר בהמתו לרועה הרי היא כרגלי הרועה ומשנינן לא קשייא מתני' בשני רועים ובריייתא ברועה אחד ופי' רש"י דבב' רועים לא ידענו להי מינייהו הוייא דעת בעלים הילכך הרי הם כרגלי הבעלים אם אינה אצל הרועה מבעוד יום וכ"כ הרע"ב וכדבריו כתבו הרא"ש והטור בא"ח סימן שצ"ז יע"ש ולפי פי' זה ק' טוב' דאע"ג דלא ידעינן מערב יו"ט להי מינייהו הוייא דעת בעלים מ"מ כשמסרה בי"ט לאחד מהם תגלי מילתא למפרע דלהאי הוייא דעת בעלים מבעוד יום ונסמוך אברירה בדרבנן ומאי שנא מההיא דהאומ' לה' הריני מערב על איזה מכם שארצה שאפילו רצה משחשיכה עירובו עירוב למ"ד י"ב כדאיתא בפרק בכל מערבין דל"ז וכתבנוה לעיל. וראיתי להר"ן בפירוש ההלכות שכתב על דברי הרי"ף וז"ל מדברי הרי"ף ז"ל נראה שהוא מפרש דכי מוקמינן למתני' בשני רועים היינו שמסר אותם מערב יום טוב לשניהם ולא בירר דבריו למחר בירר ומסר שמירתו לאחד מהם ולפיכך הרי הן כרגלי הבעלים דאע"ג דקי"ל דבדרבנן י"ב אפ"ה כיון שעדיין לא

פרק ח

הלכה יח

שורש איסור עשיית מלאכה בערב פסח לפיכך **יום י"ד בניסן אסור בעשיית מלאכה מד"ס ואינו אסור אלא מחצי היום ולמעלה שהוא זמן השחיטה כו'**. ע"כ. הנה התוס' ז"ל בר"פ מקום שנהגו כתבו בשם ריב"א דמפרש בירושלמי הטעם דע"פ אחר חצות אסור מדאורייתא לעשות מלאכה משום הקרבת הקרבן פסח ואפילו בשאר ימות השנה יחיד המביא קרבן אסור בעשיית מלאכה וכתבו דפריך עלה בירו' א"כ בכל יום יהא אסור במלאכה משום קרבן התמיד ומשני שאני קרבן שהתורה הוציאו מן הכלל דכתיב ואספת דגנך ואם כל ישראל יושבין ובטלין מי יאסוף להם הדגן וכתבו עוד דנראה דאף בזמן הזה דליכא קרבן כיון שנאסר אז אסור לעולם עכ"ל.

וראיתי למוהר"ח אלפאנדארי שבס"ס מוצל מאש ח"ב סי' ג' שהוקשה לו בדברי הירושלמי הלז שהביא קרא דואספת דגנך ולא הביא קרא דששת ימים תעשה מלאכה הנאמרה בתורה קודם ועוד דהוה ליה לומר מדאסר רחמנא מלאכה ביום טוב שמע מינה דבחול שרי ולמה לי קרא דואספת דגנך יע"ש. ולע"ד הדבר מבואר דמהנהו ליכא שום ראיה דמאי דבעי מימר בירוש' דאיכא איסור עשיית מלאכה בחול משום הקרבת

התמיד דודאי איסור עשיית מלאכה זו שאסרו בע"פ מטעם הקרבת הפסח אינו אלא מלאכה רבה כקצירה וטחינה וכיוצא הנעשות לימים הרבה וכאותם המלאכות האסורות בחולו של מועד אבל מלאכה כל דהיא לשעת' לא אסרו בה מטעם הקרבת הקרבן וכ"כ בהדייא רבינו ז"ל בדין זה וז"ל ולפיכך יום י"ד כו' כמו חולו של מועד והוא קל מחש"מ והכי משמע ודאי מהטעם שאמרו בירושלמי והביאו ה"ה וז"ל אינו בדין שיהא קרבנך קרב ואתה עסוק במלאכה וזה ודאי מסתבר בעוסק במלאכה הנעשית לימים הרבה אבל בעושה מלאכה לשעתה ליכא טעמא לאסור וכן מבואר בהדייא בירושלמי שהביאו התוס' בחגיגה די"ז ע"ב ד"ה אלא כו' יע"ש והירושלמי הוא במגילה פ"ק הלכה ו' על מה ששנינו אבל זמן עצי כהנים כו' ועיין בהרב שדה יאושע שם וכיון שכן ליכא שום ראיה מקרא דששת ימים תעשה מלאכה דאיכא למימר דלא התיר הכתוב בחול מלאכות האסורות בשבת ובי"ט דאפילו דליכא בהו טירחא ולימים הרבה אסו' בשבת וי"ט ובחול מותרות אבל כל דאיכא טירחא בעשייתן אסורות בחול מטעם הקרבת התמיד לזה הביאו מקרא דואספת דגניך דאפילו במלאכת אסיפת הדגן שהיא מלאכה רבה לימים הרבה התירו הכתו' בחול ודוק.

וע"פ האמור ניחא לי מאי דק"ל להרב משנ"ל בפ"ו מה' כלי המקדש הל' יו"ד באותה ששנינו בפ"ב דחגיגה ומודים שאם חל עצרת בשבת שיום טבוח אחר שבת כו' ומותרים בהספד ובתענית וביאר הרב ז"ל משום דיום טבוח הוא יום שמביאין בו קרבנות ואסור בהספד ובתענית ומלאכה הוצרך תנא דמתני' להשמיענו דכשחל עצרת בשבת יום טבו' מותר בהספד ובתענית שלא לקיים דברי האומרים עצרת אחר שבת. אלא דק"ל דאמאי לא תני במתני' נמי דמותר בעשיית מלאכה נמי כמו שמות' בהספד ובתענית ונדחק לתרץ דחכמים לא רצו לעקור יום טבוח מכל דיניו אלא הניחו קצת לעשות הכר ליום שהוא יום הקרבת קרבן והניחו אותו באיסור עשיית מלאכה והתירו בהספד ובתענית מפני הצדוקים עכ"ל ותירוץ זה אינו נח לי דא"כ טפי היה להם לחכמים להתירו במלאכה טפי מהספד ותענית דמלאכה שכיחא ומפרסמא מילתא ובזה נידחה קרו לה לסברת הצדוקים האומרים עצרת אחר שבת אבל בהספד ובתענית דלא שכיחא ולא מפרסמא מילתא אין סברת הצדוקים נדחית בזה.

אמנם ע"פ האמור דאיסור מלאכה זו דאסיר' ביום הקרבת הקרבן אינה אלא במלאכה האסורה בחש"מ שיש בה טירחא אין מקום לקושית הרב ז"ל דלמה להם לחכמים להתיר ביום טבוח שהוא יום הקרבת קרבן מלאכות של טירחא דאי לאפוקי סברת הצדוקים כיון שמותרים הן במלאכות האסורות בי"ט ממילא נידחית סברתם שאם היה עצרת

ביום זה היה להם לאסור כל מלאכה כשם שאסורה בי"ט ודוק: ועל מ"ש עוד התוס' דאף בזמן הזה דליכא הקרבה כיון שנאסר אז אסור לעולם ראיתי למוהרח"א שם שהביא דברי הרא"ש דמייתי ראיה מההיא דפרק בכל מערבין שאמר ר"א בר צדוק אני מבני בניו של סנאב בן בנימין פעם א' חל ט"ב להיות בשבת ודחינוהו לאחר השבת והתענינו בו ולא השלמנוהו מפני שי"ט שלנו היה הרי דר"א בר צדוק היה אחר החרבן ומפני שאבותיו היו נוהגין בו י"ט נהג הוא ג"כ עכ"ל והביא ג"כ דברי הר"ש בשיטה כ"י שכת' וז"ל ובהכי מתיישב לריב"א הא דאמרי' אמר ר"א בר צדוק כו' אלמא אף בזמן שלא היה בה"מ קיים היו עושים י"ט ה"נ אין עושים מלאכה בערב פסח והא דמסקינן בפ"ק דר"ה קשייא הלכתא אהלכתא לא קשיא כאן בחנוכה ופורים כאן בשאר יומי דכולה מגילת תענית בטלה חוץ מחנוכה ופורים לק"מ להההיא דר"א בר צדוק דמשמע דלא בטלה וכההיא מסקנא אתייא דר' יוסי ס"ל התם דדוקא בזמן שב"ה קיים אסורים שלא בזמן בה"מ קיים מותרים ור"מ פליג עליה וס"ל דאף בזמן שאין בה"מ קיים אסורים ור"א בר צדוק כר"מ ודלא כר"י דלר"י לא קתני בזמן ט"ב מגילת תענית אע"ג דמתנייא התם כי היכי דלדידי' לא קתני ההיא דהתם דאתיי' בשורתא טבתא ליאודאי דלא יעדון מן אורייתא דהוייא לאחר החרבן כדאיתא התם מפי רבינו עכ"ל הר"ש ז"ל.

והנה לכאורה דברי הר"ש ז"ל הללו נראין כסותרין זה לזה בתוך כדי דיבור דמעיקרא הביא ראיה לסברת ריב"א דאיסור מלאכה בערב פסח נוהג אף בזמן הזה דליכא הקרבה מההיא דר"א בר צדוק שנהג י"ט לאחר החרבן וכשהוק' לו לההיא דר"א בר צדוק ממאי דמסקי' בפ"ק דר"ה דבטלה מגי' תענית כ' דההיא דראב"צ אתי כר"מ דס"ל דלא בטל' מגי' תענית וכיון שכן לדידן דקי"ל כר"י דבטלה מגילת תענית חוץ מחנוכה ופורים מאי ראיה איכא מההיא דראב"צ ואדרבא מינה נשמע דלדידן ליכא איסור עשיית מלאכה בע"פ בזמן הזה כיון דקי"ל דבטלה מגילת תענית. ונראה דריב"א ז"ל משמע ליה דאסור לעשות מלאכה בע"פ בזמן הזה אפי' למ"ד בטלה מגילת תענית דדוקא בהני ימים טובים הכתובים במגילת תענית שקבלו עליהם ע"י מעשה שאירע להם וכן בההיא דר"א ב"צ שמפני שתקנו הנביאים זמן עצי הכהנים הוקבע להם י"ט באלו הימים יש כח בידם לבטלם למ"ד בטלה מגילת תענית אבל באיסור מלאכה בע"פ דמן התורה חיובא רמיא עלייהו להקריב בו קרבן וממילא אסורים במלאכה אין כח ביד ב"ד לבטל מהם איסו' זה דכל דמעיקרא חל עלייהו חיובא לעשות יום זה י"ט משום הקרבת קרבן חל על הדורות הבאים ואפי' היכ' דנתבטל הט' ואין כח ביד' לבטלו ולזה הביאו ראיה דכל דמעי' חל עלייהו חיובא משום הקרבת הקרבן חלה לדורות הבאים מההיא דראב"צ שביטל תקנת

חכמים מלהתענות בט"ב דחוי משום מנהג אבותיו שהיו נוהגין בו י"ט דאי לא חל חיובא לדורות הבאים אפי' כשנתבטל הטעם לא היה מבטל ראב"ץ תקנת חכמים משום מנהג אבותיו. והשתא אע"ג דראב"ץ ס"ל דלא בטלה מגילת תענית ומה"ט נהג בו י"ט מ"מ שמעינן מיניה דכל דמעיקרא נהגו שום מנהג מחמת איזה טעם אף ע"פ שנתבטל הטעם לא נתבטל המנהג וחיובא רמייא על הדורות הבאים ובכן אע"ג דלמ"ד בטלה מגילת תענית בטלו כל הימים שקבלו עליהם כל הראשונים היינו דוקא בשאר י"ט שהם אמרו והם אמרו אבל בע"פ דמן התורה חיובא רמייא עלייהו אין כח בידם לעקור.

וע"פ האמור בכוונת דברי הר"ש ז"ל לא מצאתי מקום למ"ש עוד מוהרח"א ז"ל שם שהתו' ז"ל לא הביאו ראיה זו דראב"צ משום דאזלי לשיטתייהו שכתבו בפ"ק דתענית די"ב גבי ההיא דאמר רב חסדא כל תענית שלא שקעה עליו חמה דמייתי תלמודא דראב"צ וז"ל דאף עג"ב דאמרינן משחרב בה"מ בטלה מגילת תענית והאי עובדא דראב"צ היה לאחר החרבן האי תנא סבר דלא בטלה מגילת תענית עכ"ל. ולא זכיתי להבין אמרי קדוש שהרי אף הר"ש כת' בהדייא כדברי התוס' דפ"ק דתענית דההיא דראב"צ אתיא כמ"ד לא בטלה מגילת תענית ואעפ"כ הביא ראיה מינ' לומר דאסור לעשות מלאכה בע"פ אף בזמן הזה ואין ס' שכיוון למה שכתבנו ולדידיה תיקשי ליה דברי הר"ש ז"ל דסותרים זה לזה בתכ"ד ועיין במה שיישב עוד הרב ז"ל שם ע"פ דברי התוס' דפ"ק דתענית דברי הרב המאור שכתב שבזמן הזה שאין קרבן דין ע"פ כשאר ערב י"ט דס"ל דההיא דראב"צ אתייא כמ"ד לא בטלה מגילת תענית וע"פ דבריו יש ליישב מה שהק' הרב מש"ל בפ"ו מה' כלי המקדש ה"י לדברי הרז"ה מההיא דחגיגה דח"י דאסר ר' טרפון ההספד ביום טבוח אף ע"ג דר"ט לא היה אלא לאחר החרבן ולפי מה שכתב מוהרח"א ז"ל י"ל דר"ט ס"ל דלא בטלה מגילת תענית מיהו לפי מה שכתבנו לעי' בכוונת דברי הר"ש אין לזה מקום ישוב.

ומ"מ קשה למה לא הביאו התוס' והר"ש והרא"ש ז"ל ראיה לדברי ריב"א מאותה שאמרו בפרק קמא דביצה דף ה' דכל דבר שבמנין צריך מנין אחר להתירו אפי' היכא דנתבטל הטעם שבעבורו גזרו הגזרה ומוכחינן לה מההיא דכרם רבעי וכמ"ש הר"ן בפרק מקום שנהגו וה"ה בפ"ח מה' י"ט. ואולי אפשר דמהתם ליכא ראיה כ"ך דאיכא למימר דאיסור מלאכה ביום הקרבת קרבן לא הושיבו חכמים עליה לאסור אלא מעצמם נהגו איסור בדבר מהטעם שאמרו בירו' שאינו בדין שיהא קרבנך קרב ואתה עסוק במלאכה וכעין זה כ' הר"ן בפ' אין מעמדין דשס"ב בשם הרמב"ן לענין איסור גילוח יע"ש.

ובעמדי בענין זה ראיתי להרב מש"ל בפ"ו מה' כלי המקדש ה"י הק' עמ"ש מרן ז"ל

בא"ח סימן תצ"ד דאסור להתענות במוצאי חג השבועות דלמה לא ביאר שאם חל עצרת בשבת שיום ראשון מותר בהספד ובתענית כמו ששנינו בפרק שני דחגיגה די"ז ומודים שאם חל עצרת בשבת שיום טבוח לאחר השבת ומותר בהספד ובתענית יע"ש ובס' מלכי בקדש שם בסימן הנז' הקשה ע"ש מרן מלכא מוהר"ח אבועאלפיא בר דוד נר"ו דנראה דאישתמיטתיה מהרב מש"ל כלל גדול שבידינו לא בגה"ז עצרת ומהאי טעמא לא ביאר דין זה דכיון דבזמן הזה לא יחול עצרת בשבת והניחה בצ"ע יע"ש.

ולדידי אין ספק דלא נעלם מהרב מש"ל ז"ל כלל זה מיהו עיקר קושייתו היתה למה זה לא הביא מרן דין זה דנפקא מינה לדידן דהיכא דנפל עצרת ביום ה"ו דיום טבוח שלו גם כן הוא ביום א' ומתני' דקתני ומותר בהספד ובתענית ביום טבוח לאו דוקא כשחל עצרת בשבת שיום טבוח שלו לאחר השבת דה"ה נמי כשחל ביום ה"ו נמי דיום טבוח שלו הוא לאחר השבת דמותר בהספד ובתענית דכיון דעיקר טעמא אינו אלא לאפוקי מסברת הצדוקים האומרים עצרת לאחר השבת מה לי כשחל עצרת בשבת מה לי כשחל קודם השבת וכ"כ הר' יד אהרן שם בסי' תצ"ד ע"ש הרב גן המלך. וכבר כתבתי פתקא אחת למרן מוהרח"א הנז' באייר בשנת התקכ"ה על דנא פתגם והוכשר הדבר בעיניו ועיין בזה בתשובת הרמ"ע מפאנו סי' י"ב מ"ש בזה.

והנה מדברי התוס' ז"ל ברישׁ פ' מקום שנהגו שכתבו בשם ריב"א מבואר דסבירא ליה לריב"א דאיסור מלאכה בע"פ אחר חצות הוא דאוריי' כמו שדקדק מדברי הירוש' אמנם הר"ן ז"ל כתב שהוא אסמכתא והוא דרבנן וראיתי להרב פר"ח ברישׁ סי' תס"ח הכריח כשיטת הר"ן דאיסור זה הוא מדרבנן דגרסינן ברישׁ פרקין מאמתי י"ד אסור בעשיי' מלאכה ראב"י אומר משעת האור רי"א משעת הנץ החמה א"ל ראב"י לר"י וכי היכן מצינו יום שמקצתו אסור בעשיית מלאכה ומקצתו מותר א"ל הוא עצמו יוכיח שמקצתו מותר באכילת חמץ ומקצתו אסור כו' ופרכינן שפיר קאמר ליה ראב"י לר"י ומשנינן ה"ק לי' ר"א אמינא לך מלאכה דרבנן ואת אמרת לי חמץ דאורייתא ואידך שעות דרבנן ואידך הרחקה הוא דעבוד רבנן ע"כ מוכח בהדייא דאיסור מלאכה בע"פ אינו אלא דרבנן עכ"ל וכוונת ראייתו סתומה שהרי אף התוספות ז"ל אזלי ומודו דעד חצות מיהא לא אסירא מדאורייתא וכדמוכח מדברי הירושלמי דמייתו ועיקר ראיית' אינה אלא מחצות ואילך דאיכא ק"פ ואם כן שפיר קאמר תלמודא ברישׁ פרקין דמלאכת ע"פ דהיינו מהאור או מהנץ החמה שהוא מדרבנן.

אמנם אחר העיון כונת הרב ז"ל היא דאם איתא דמחצות ואילך היא מדאורייתא אם כן כי היכי דבחמץ שהיא מדאורייתא אמרי הרחקה הוא דעבוד רבנן הכא נמי נימא הרחקה

הוא דעבוד רבנן במלאכה ואם זו היתה כונתו איכא למישדי ביה נרגא טובא דהכא ודאי אם אית' דמשום הרחקה נגעו בה הו"ל לגזור מה' או מו' שעות כי היכי דגזרו גבי חמץ ולא מהנץ החמה אלא ודאי דלא מטעם הרחקה נגעו בה אלא משום עיקר הגזרה וא"כ שפיר קדחי תלמוד' וכי היכן מצינו כו' כיון דמלאכה משום עיקר גזירה אתו עלה ושנייא משעות דחמץ דמשום הרחקה הוא דעבוד רבנן.